Incipit interrogatorium siue confessionale per venerabilez fratrē Bartholomeū de chaimis de mediolano ordinis minorum compositū in loco sancte marie de angelis apud mediolanum· & distinguitur in quatuor partes principales·

CVm ars artiū sit regimen animarum extra· de eta· et q̄· Cū sit· Et inter hūana exercicia tāto sit periculosius si eo quis male fungat᷑ quanto anime preciosiores sunt omnibꝯ rebꝯ et corporibus· xij· q· ij· Precipimꝰ· xxiiij· q· iij· Si habes· & de pe· & re· Cū infirmitas· Profecto cōstat quāta diligentia & maturitate quātaue intelligētia & discrecione opus habeat sacerdos cui cōmissa est audientia confessionū & cura aīaꝝ· Nam vbi est maius periculū ibi cautius est agendum· xlij· di· Quiescamꝰ· & c· vbi periculū· de elec· libro sexto· Est enī talis confessor iudex spūalis animaꝝ constitutus & iudiciaria potestas expostulat vt quid quis iudicare debet discutiat & discernat· xxx· q· v· Judicātē· vbi dicit᷑· Judicantē oportet cuncta rimari· Nam graue nimis est sup re incerta certam dare sententiā· xi· q· iij· Graue· pinde merito extra de pe· & re· omnis precipit᷑ cuilibet confessori vt sit discretꝰ· & cautus· scȝ circa qualitates & circūstantias peccatorū pquirendas & discutiēdas· alias cū expresso periculo dampnacōis sui & sibi cōfitentis cōfessiones audit iuxta illud· Math· xv· Cecus si ceco ducatū prestet ambo in foueā scȝ baratri infernalis cadūt· Ad euitāda igit᷑ huiusmodi pericula & discrimina p̄cauēda· & ne ignorātia sit alicui occasio delinquēdi· Ego licꝫ imperitꝰ & parui ingenij fiduciam tn̄ habens in dn̄o a quo est omne datū optimū & omne donū pfectū· qui gratia suam dat omnibꝯ affluent᷑ diuidēs singulis put vult· non ex presūpcōe aut auiditate laudis ɔsequēde· s; zelo salutis fraterne ac p aliquali cōfessorū minꝰ eruditorum instructione interrogatoriū prutile cōponere decreui· Et licet pleriqꝫ hactenꝰ huiusmodi tractatꝰ fecerint attn̄ cū diuisiones gratiarū sint & opationū et vnicuiqꝫ det᷑ manifestatio spūs ad vtilitatē· i· corin· xij· p̄cipiat᷑ q̄ꝫ· i· pe· iiij· vt vnusqsqꝫ sicut accepit grām in alterutrū illā

administret sicut bonꝰ dispensator multiformis gratie dei co-
gitans ꝙ nemo sibi soli nascitur & ꝙ torporis et negligentie
arguitur a domino seruus qui de talento sibi tradito lucrum
reportare non curat cum scriptum sit · exo · xxiij · & eccī · xxxiij ·
Non apparebis in conspectu meo vacuus · talētum quod ha
beo libenter communico vt per hoc quod pro aliorum salu-
te laborem subeo quasi ad fenus illud erogando tandem cum
lucro reportare queam · Et vt opusculum istud cunctis red-
dam gratum · carum & autenticum quantum potui resecatis
superfluis necessaria tantummodo vel multum vtilia breuit
conscripsi & singularia fere in eo contenta multipharijs iuri-
um allegationibus sacrorumqꝫ doctorum sentencijs & attesta
tionibus corroborare studui · Vt sic confessor eruditus ac pra
cticus quasi pro memoriali habeant & imperitus & minus
practicus pro occurrentium maiori declaratione cum oportu-
erit ad iurium originalia recurrere & materias facilius inue-
nire valeat · Igitur pro euidentia dicendorum · quatuor p or-
dinē annotanda sūt · primū ē de ꝯfessoris ligādi atꝫ soluēdi po
testate · Secūdū ē de penitētis solerti ad cōfessioꝫ admissione
Tēciū ē de circūstātiaꝝ peccatoꝝ diligēti inuestigacōe · Quar
tum est de penitentie iniunctione & peccatorum absolutione ·

Incipit prima pars huiꝰ opusculi de potestate cōfessoris

Circa primū notādū ꝙ nō sacerdos & si possit audire
peccata cōfitētis in articulo mortis nō tn̄ pōt eū absol
uere · Nā solis sacerdotibꝫ date sunt claues ecclesie &
ptās ligādi & soluēdi · cū Jo · xx · dn̄s dixit eis · quoꝝ remise
ritis peccata remittunt̄ eis ꝛc · De hys clauibꝫ habet̄ · di · xx ·
· §· i · & in · iiij · sen · di · xviij · ar · i · q · iij · vbi Ric · dicit ꝙ licꝫ due
sint claues q̄ntū ad effectꝰ & relacōs ad illos effectꝰ qui sūt
ligare & solue̊ claude̊ & apire ē tn̄ vna in radice · Nā ptās iu-
dicādi in foro aīaꝝ ex duobꝫ integrat̄ scꝫ ex ptāte discernēdi
in cause examiacōe & ex ptāte diffiniēdi in cause detiacōe
Prima ptās dr̄ clauis sciētie cuiꝰ actꝰ ē discerne̊ · scd̄a dr̄ cla-
uis potētie cuiꝰ actꝰ ē detiare cām ligādo & absoluēdo &
ista clauis est pn̄cipalior & cōfessori penitꝰ necessaria | quia
prima ordinatur ad istam ideo de ea prius dicendum est ·

Primum capitulum·

PRimo igit̃ debet ↄfessor habere clauē potentie vt possit absoluere penitentē| s̃ cū nō possit absoluere eum nisi ligando ad aliqd̃ faciendū oportꝫ ꝙ habeat iurisdictōem super eum| et sic cōcluditur ꝙ nemo potest solui nec ligari nisi confiteatur proprio sacerdoti· extra de pe· & re· ōis· et de pe· di· vj· ca· placuit· Et dicitur ꝓprius sacerdos omis q habet curam alicui⁹ ordinariā siue delegatā in foro anime| sed strictius accipit̃ ꝓprius sacerdos ille q iure suo ordinario et immediate habet hāc curā vt papa ep̄us & curatus parochialis: quia vt dicit Hosti· extra de offi· archip̄sbi· c· iij· his tribꝰ immediate quelibet anima christiana subest videlicet pape q curam hēt oīm gn̄aliter & vbiqꝫ· ep̄o ꝓprio q̊ ad suaꝫ diocesim| et de his habet̃ exp̄sse ī cle· dudū de sepul· et ꝓp̄o curato quo ad suā parochiā vt in· c· oīs de pe· & re· hīj nedū pn̄t vbiqꝫ audire subditū suū & absoluere siue intra territoriū suū siue extra ff· de offi· ꝓcō· l· ij· et de oī crimīe vbiqꝫ cōmisso| s̃ etiam aliis hoc ip̄m ↄmittere & sufficit subdito si ↄfiteat̃ alteri istoꝝ triū cui sibi placuerit vł etiā alteri d̃ licēcia cuiuslibet eoꝝ ar· extra de here· excōicam⁹· i· §· quia vero & in cle· dudū· Et regulariter idē ē de q̊cūqꝫ alio sacerdote ordiario q habet curā aīmaꝝ per electionē vel etiā ex officio sibi annexo: quia sicut pōt audire subditū suum ita potest ei licēciā dare alteri ↄfiteri fm̄ Pe· d̃ palu· in q̃rto di· xvij· Sec⁹ aūt ē de simplici delegato et omni eo qui ex cōmissione solū audit ↄfessiones qa non potest alteri cōmittere audiētiā ↄfessionū· Vn̄ licꝫ qs cōfiteri possit vicario curati| tn̄ ip̄e vicari⁹ n̄ pōt dare licēciā illi ꝙ alti ↄfiteat̃ fm̄ pe· de palu· ī q̃rto di· xxij· Idē de archidiacono q licꝫ sit iudex ordinari⁹ de consuetudine vt notat Archidiaco· di· xxv· c· perlectis non tamen est in foro conscientie nisi sit sacerdos & tunc quia audit ex commissione episcopi n̄ pōt alteri cōmittere de offic· archid· Cum satis· Legatus vero pape est ordinarius in vtroqꝫ foro in prouincia sibi decreta: ideo sicut in exteriori· bus dat iudices legatos ita potest dare penitentiarios extra de officio lega· ca· primo· Summus penitentionarius pape est

ordinarius in spiritualibus tantum. Unde habet sub se penitentionarios suos coadiutores & concedit licenciam eligendi confessores. Secus de aliis simplicibus penitentionariis qui quamuis sint delegati pape / & ipse solus eos ponit ac possint omnes audire undecunque venientes non tamen possunt sibi assumere coadiutores nec dare licenciam confessorem eligendi. Archipresbiter ecclesie maioris dicitur etiam ordinarius & proprius sacerdos & habere curam totius diocesis extra de offi. archipre. c. officium ubi glo. Et do. An. de bu. dicit quod quilibet de ciuitate & diocesi potest sacramenta accipe in maiori ecclesia / & quod peregrini & a foris venientes quamdiu moram trahunt in ciuitate sunt sub cura epi loci & archipresbiteri / & si decedant debent ibi sepeliri / & si alibi sepulturam eligant quarta debetur episcopo. De hoc per pau. in cle. dudum de sepul. Archipresbiter curialis dicitur ordinarius quia curam gerit presbiterorum & laycorum plebanatus. Nam in qualibet plebe debet esse plebanus qui & archipresbiter dicitur. Et notat do. An. de bu. ubi supra. c. ut singule. Vicarius etiam epi generalis dicitur ordinarius extra de offi. or. inter cetera & de appel. romana li. vi. Et notat Archi. in. c. plerisque. Idem de delegato pape generali ar. extra de offi. dele. c. super questionum. Idem de archiepiscopo dum visitat prouinciam / & tunc credo quod possit committere alteri audire confessionem subditi suffraganei sui ar. extra de offi. or. c. si. Qui autem dicatur proprius sacerdos prelatorum & curialium regum & principum plene notat per Hosti. in su. ti. de pe. & re. §. cui confitendum sit. & in pisa. Confessio. iii. §. xiii. & se. Quero nunc an presbiter prochialis curatus quicunque simplex possit in adiutorium ipsius assumere sibi socium ad tempus quecunque religiosum vel alium sine cuiuscunque sui superioris licentia que habeat ipsum iuuare forte in quadragesima in sacramentis conferendis & in officio predicandi Guil. in de. religiosi de priuil. dicit quod sic ex quo sibi cura commissa est dummodo sibi constet de eius sufficientia: allegat no. per Inno. de cle. peu. tua & de here. c. excommicamus. i. §. quia vero & ex quo tales quos assumunt in socios sunt rite ordinati ita possunt facere ipsi sicut curati nec deficit eis nisi materia: si ergo curatus paret eis materiam poterunt exercere. xiii. q. i. Ecce &. c. addicimus.

Et notat Joannes de legna & Joannes de imola in · d · cle · religiosi · & Archi · xxv · di · plerisque · et · xvi · q · i · c · ii · Queritur in xta p̄dicta nunquid de licencia ꝓprii presbiteri prochialis possit parochianus recipe penitentiam a religioso seu alio p̄sbitero non curato glo in dicta cle · religiosi super · v · et nota dicit ꝙ non potest recipere nisi ab alio curato · extra de pe · & re · ois vt ibi notat glo · super verbo sacerdoti · licet secus in aliis sacramentis · Pau · vero de laza · hoc limitat esse verum quando ꝓprius sacerdos siue confessor non committit seu delegat vices suas sed solum licenciam concedit · Secus si cum licencia etiam committit vices suas quia tunc poterit prochianus recipere penitentiam a religioso & etiam a presbitero non curato & assignat rationem diuersitatis quia i primo casu videtur suo iure ille qui confert penitentiam iniungere quod esse non potest ex prorogatione iurisdictionis cũ iurisdictõnem talem non habeat de offitio dele · p · & g · Secundo casu facit de iure alieno tanquam delegatus & gerens vicem alterius ideo potest · Facit supra de here · c · si · & de fo · compe · Significasti · Et hec opinio vera nisi dicatur ꝙ cura per inferiorem episcopo non potest delegari vt notat Archi · arguendo de elec · Cum ex eo lib · vi · quod non est verum in commissione speciali certorum casuum vel ad modicum tempus sm Jo · An · in d · c · Cum ex eo i nouella vbi exponit modicũ tẽpus · i · per tres septimanas · Facit quod notat Hosti · de offi · vica · c · clericos & · c · ad hec · Et notatur in pisa · Simonia · iiii · v · iiii · Cum paulo concor · Jo de legna · & Jo · de imo · in · d · cle · religiosi · Idem do · Ant · de bu · in · d · c · omnis ·

De habilitatione religiosorum ad confessiones p̄sonarum secularum audiendas ·

Otandum ꝙ ad hoc vt religiosi possint audire ꝯfessiones p̄sonarum seculariũ excepto articulo necessitatis opz ꝙ sint habilitati a ꝓprio epo d̃ ꝯsensu sui p̄lati · i · ꝙ d̃ eorum licẽcia audiãt · xvi · q · i · placuit & · c · pueñit & ibi glo · et Arch · & dato ꝙ aliq hẽret licẽciã a suo ꝓprio sacerdote vel p̄lato eligẽdi sibi ꝯfessorẽ quẽcũq; etiã religiosũ non debet sine

Ho[...] : inhgem

licencia sui superioris audire eos etiam si huiusmodi licenciã
haberent a papa: quia velle & nolle religiosi est in manu su-
perioris sui·xij·q·j·nolo &·c·non dicatis ar·a simili·de elect·
si religiosus li·vj·vbi dicitur quod electioni de se facte non debet
nec pot assentire sine licencia superioris·Si tamen papa nõ in
generali sed specifice et nominatim eligeret aliquẽ religiosũ
ad aliquod officiũ presumeretur industriam pape noscere et ele
gisse ad illud sine elegisset pro inquisitione siue pro predicatione
siue pro audienda confessione vel pro prelatione et tunc non
requireretur alterius licencia·

De habilitatione fratrum predicatorum et minorum ad cõfessio-
nes secularium personarum audiendas

AD hoc quod fratres predicatores et minores possint au-
dire confessiones personarum secularium oportet quod magi
stri priores prouinciales predicatorum aut eorum vicarij mi
nistri generales & prouinciales ac custodes ordinis minorum ad
presentiam se conferant prelatorum in singulis ciuitatibus & dioce
sibus in quibus ipsorum fratrum loca cõsistere dinoscuntur & in ci
uitatibus & diocesibus locis ipsis vicinis in quibus loca huiusmo
di non habentur sicut habetur in cle·dudũ de sepul·& si iuxta for
mã illius cle·dudũ dicti prelati prefatos fratres ad confessiones
audiendas elegerint seu deputauerint audire poterũt·Si ve
ro prelati fratribus predictis iuxta formam dicte cle·a suis supe
rioribus electis & presentatis absolute huiusmodi licenciam
exhibere recusauerint & tunc ipsis vt confessiones sibi confi
teri volentium libere liciteque audire & beneficium absolutio-
nis prebere ualeant ĩpẽdere autoritate apostolica gratiose conceditur per huiusmo-
di tamen concessionẽ nõ intẽdit papa fratribus ipsis ad confessiones tali
ter deputatis potestatẽ impẽdere ampliorẽ quam curatis seu parochiali
bus suis ẽ a iure concessã nisi forte eis ecclesiarum prelati vberiorem
in hac parte gratiã specialẽ duceret faciẽdã: vt ibi Jo·an leg·ibi
dẽ super verbo curatis seu parochialibus dicit quod per verbũ curatis ĩtel
ligũtur prelati collegiorum & conuentuũ vel archipresbiteri ĩ ecclesijs
cathedralibus absente·epo extra de ma·& obe·cũ in ecclesijs &
c·his q de offi·archipresbi·c·officium vt sic hoc verbũ curatis

differat a sequenti scilicet seu parochialibus· Idem zen· ibidez non tamen possunt predicti fratres deputari ad audiendum confessiones per ꝓuincias sed tm̄ per dictas dioceses· Sed quid si predicti fratres non possunt presentari iuxta formam in· d· cle· dudum contentam· puta quia non potest haberi copia prelati vel est excommunicatus seu suspensus· dicit Pau· ibidem ꝙ in primo casu debent petere licenciam a vicario episcopi in spiritualibus si illum habet· ar· de tempo· or· Cum nullus li· vi· Si vero non habet vicarium & malitiose facit dicit ꝙ forte ex licentia huius constitutionis poterunt eligere· Tutius tamē est adire papam vel superiorem prelati & idem dicit in scđo casu quādo scꝫ foret excōmunicatus vel suspensus extra de conces· preben· Quia diuersitatem· & notat Jo· de imo· in cle· dudum· & collec· in· c· omnis· de pe· & re· Glosa super verbo prelatorum dicit ꝙ appellatione prelatorū intelliguntur episcopi & superiores per illud quod dicit tex· de ciuitatibus & diocesibus· con· pau· ibidem qui dicit ꝙ prelati de iure cōmum dicuntur episcopi quia de iure cōmuni habent iurisdictionem & idem de eorum loca tenentibus de iure vel de consuetudine · Alij sunt prelati ex priuilegio extra de consan· & affi· c· i· secundū Jo· mo· quod verum est quando tales prelati priuilegiati habent iurisdictionē quasi episcopalem in loco & nulli subsunt diocesano· de priuilegijs· Abbates· li· vi· Et quo ad tales seu loca talium non sufficeret licēcia diocesani vt notat· Guil· vbi supra· Et possunt predicti prelati sine ꝑdicta sollēnitate ꝑdictos religiosos ad cōfessiones acceptare cōmittēdo eis iurisdictiōez suā vt notat i pisa· Confessio· iij· v· xij· & in direc· c· ti· quia etiam sine isto priuilegio possent hoc eis committere seu audiendi licentiam dare etiam extra territorium secundum Guil· pau· Jo· de legna· & Jo· de imo· vbi supra idem collec· de pe· & re· oīs· q· xxxij· Glosa sup verbo· concesserint· dicit ꝙ dicti prelati licentiam audiendi confessiones semel datam nō possunt reuocare sine iusta causa de reg· iu· li· vi· qđ semel· ymo etiā hn̄t ex priuilegio clemētis· iiij· ꝙ hec ꝯcessio morte ꝯcedētis n̄ expirat s; durat etiā p⁹ mortē ꝓlatoꝝ donec ecclesijs ꝓuisū fuerit d' pastore

vt ibidem notant· G· zen· Jo· de legna· & Jo· de imo· Glo·
sup verbo impendāt· Querit an fratres sic electi dicant̄ curati
& cōcludit finaliter· s̄m Jo· imo· ꝙ nō· idem pau· ibidem G·
dicit ꝙ nō sūt ꝓprie ordinarij nec ꝓprie dele· s̄ extraordīarij
cū in eis nō cadat aliqua prelatio & ꝑ ꝯseq̄ns nec ex ꝑte cōfi·
tētiū aliq̄ subiectio· et sic pōt potius dici q̄dā ḡtiosa pape ordi
natio in fauorē aīaꝝ vt notat Jo· de imo· ibidē· Differūt eñ
a curatis in hoc qꝛ curati in ꝯ̄tū curati nō p̄nt audire nisi suos
parochianos tm̄· alios ñ sine licētia ep̄i l' curatoꝝ illoꝝ· sc̄do
quia p̄nt cōmittē alijs vt audiāt suos pochianos vt s̄ dixi &
notat zamba· in cle· dudū· tercio qꝛ curati & eorū vicarij p̄nt
audire cōfessiones subditoꝝ suoꝝ intra diocesim et extra· fra
tres vero electi & p̄sentati s̄m formā dicte cle· dudū· ex tali p̄
sentatione & cōmissione possunt audire parochianos omniū
curatoꝝ illius diocesis tm̄ vbi sunt presentati nec p̄nt hoc ali
cui cōmittere & p̄nt etiā absoluere solū intra diocesim de pec·
catis tñ cōmissis etiā extra diocesim & si secus fieret c̄ptis eis
confessi ꝓpter bonā fidem excusarent̄ quo ad deū· credentes
eos habere potestatē tñ quo ad ecclesiā non essent absoluti &
si constaret eis deberent iterum cōfiteri vt notat glo· sup ver·
bo· Audituri· Con· zen· pau· & Jo· de imo ibidez· vbi dicūt
etiā ꝙ cōfessor extraordinari⁹ quales sūt fratres exercens iu·
risdictionē etiam in foro conscientie extra territoriū vel iusdi·
cens intra territorium vltra suam iurisdictionem nihil agit·
Sed an possint fratres sic electi absoluere religiosos exemp·
tos vel similes· Glosa super verbo volentium· Respondet sub
dubio· Jo· de imo· post guil'· in glo· impendant· concludit ꝙ
si sunt prelati exempti inferiores ep̄is immediate subiecti pa·
pe a iure habent licētiam eligendi sibi cōfessorem extra de pe·
& re· ne ꝓ dilacōe· secus si habent aliū superiorem immedi
atū quia tūc nisi licēciati sint ab eis ꝙ possint eligere cōfesso·
rem nō poterūt absolui ꝑ istos et similit̄ nec clerici subditi ali
orū ep̄oꝝ· Glosa sup verbo libere· Querit an parochian⁹ pos
sit cōfiteri istis religiosis nō petita licentia a proprio sacerdote
parochiali & dicit ꝙ sic· & hoc innuit verbū libere & ē simi·
le q̄d habetur de p̄bēdis licet ep̄s libro· vi· & hoc tenēdū licz

contrarium sentiat Jo· mo· cum glo· Guil᷒· zen· Jo· ð legna· & Jo· ð imo· idē & do· An· de bu· in· c· oīs· de pe· & re· Glo· sup verbo impetiri· Querit an cōfessi & absoluti ab istis religiosis habeant necesse iterato saltē semel in anno cōfiteri ꝓprio sacerdoti & dicit ꝙ nō nec obstat dec᷒· oīs in pñ· de pe· & re· quia ibi loqtur de illo qui alteri nō est ꝯfessus legittime· Secus aūt hic q2 legittime istis religiosꝭ ꝯfessus ē· & hoc idē tenēdū sm glo· & pau· Guil᷒· zen· Jo· de legna· Jo· de imo· & Ste· ibidē· Cō· do· An· de bu· in· c· oīs· ð pe· & re· & Ric· i iiij· di· xvij· ar· iij· q· ij· Sz an curatus teneat᷒ subdito dicēti se cōfessū dictis fribꝫ seu alteri eucharistiā ministrare dic ꝙ sic sm Ric· vbi s᷒· nisi forte sacerdos haberet signa ꝓbabilia ꝙ ille nō diceret verū q2 tūc nō teneret᷒ sibi eucharistiā ministrare nisi ille sibi faceret sufficiēter fidem ꝙ est cōfessus· Non obstat si dicat᷒ ꝙ sacerdos nō debet dare eucharistiā illi cuiꝰ ꝯsciētiaz ignorat· q2 cū eque tuta & bona ꝯsciētia ymo tutiori pōt cōmūicare eū qui confessus est sine licentia sua habenti potestatem a superiore sicut eum qui cōfessus est sibi ł eiꝰ vicario q2 cognitio quā pōt habere sacerdos in foro penitētie de cōsciētia subditi sui dependet a subditi voluntate & debet curatꝰ p̄sumere ꝙ meliꝰ ꝯfessus sit q ꝯfitet᷒ illi quē papa vel epūs elegit cōfessorē p totū mundū ł diocesim vt sūt dicti fr̄es cū sit verisimile ꝙ nō elegerint nisi idoneos vita & doctrina· extra de offi· or· int᷒ cetera ꝙ q cōfessus ē sacerdoti electo de licētia ipiꝰ curati· Idez sco· d· xvij· q· i· in· iiij· & tho· i q̊dā quolibe· Cō· pe· & hosti· Secꝰ tn̄ si esset excōmūicatꝰ vel notoriꝰ peccator q2 tūc nō deberet sibi ministrari nisi cōstaret de absolucōe Glosa super verbo· Concessa· Querit an isti fratres sic electi possint absoluere a casibus episcopis reseruatis et dicit ꝙ nō sicut nec possunt curati· Sed pro maiori declaratione sciendū ꝙ circa hoc varie sunt opiniones doctorum· Aliqui ponunt plures & aliqui pauciores · In pisa· Cōfessor· p̄mo· ponunt᷒ ix· esse casus episcopales scz q̄tuor de iure & q̄nqꝫ de cōsuetudine· & addit᷒ ꝙ nihilominꝰ possūt epi in suis ep̄atibꝫ casus alios reseruare ꝓut eis videbit᷒ expedire sic etiā possūt constitutiones facere & multo magis hic potest ꝯsiliū sinodale vel

prouinciale a quorum sentencijs etiam religiosi nõ possunt absol
uere vt in cle· Religiosi de priuilegijs· Jo· andreas· extra de
pe· & remissionibus· Si episcopus li· vi· glosa· ij· enũerat plu
res scilicet Blasphemiam dei & sanctorum· extra de cle· male
c· ij· Sortilegium· extra de sortile· c· ij· Matrimonium clan-
destine contractum vel contra interdictũ ecclesie· extra de clã-
despon· Cum inhibitio· & de ma· cõtrac· cõtra inter· ec· c· i· &
ii· Oppressionem filiorum· homicidium· falsũ testimoniũ· Fal-
sificationem instrumenti· periuriũ· incestum· corruptionem mo
nialium· coitũ cum brutis | & oĩa crimĩa publica & enormia
Hec ille· Hosti· in sũma sua eodem ti· ponit omnes predictos
casus & addit peccatũ contra naturã et quodlibet enorme quod
generalis vel particularis cõsuetudo reseruat episcopis· Guil·
duran· Spe· in reptorio suo predictis addit alios scilicet | deflorã-
tes virgines vi oppressas vel seductas | cõtrahentẽ post votũ
castitatis | contrahentem post spõsalia iuramento firmata | for
nicantem cum iudea vel sarracena | concipientem per adulteriũ
& vir credit esse suum | procurantem abortum vel sterilitatem
in se vel in alio | cognoscentem carnaliter filiam suam spiritua
lem | baptizantem vel tenentem ad baptismum seu confirma-
tionem proprium filium extra casum necessitatis | vsurarios·
parentes verberantem· Et tandem concludit | tot casus pone
re nihil aliud est quam sacerdotum potestatem restringere que
eis plenarie a cristo data est Unde dico sacerdotes omĩa pos
se quo ad forũ penitenciale que nõ sunt in iure specialiter epi-
scopis reseruata vel superioribus & que nõ sũt ipsis sacerdoti
bus directe vel per aliquam consequentiã interdicta· ar· extra
de iudi· At si & de sen· ex· nup idem indirec· ti· de pe· & re· q·
lxxv· & sic videtur quod licet episcopi possint sibi reseruare cer-
tos casus qui de iure competunt inferioribus | non tamen hoc pos
sunt simpliciter secundum predictos doc· vv· & direc· nisi in
duobus casibus | primo directe· vt cum aliqui fuerint legit-
time deprehensi quod merito fuerint tali potestate priuandi | se-
cundo indirecte per aliquam consequentiam vt cum aliquis
casus emerserit in quo pro vtilitate communi expediat quod ta-
lem casum episcopus retineat & aliter non· xxv· q· ij· de

ecclesiasticis· Sed non expedit vtilitati communi tot casus
reseruare: quia hoc esset inicere laqueos | & viaz salutis īpedi
re· Adde terciū· s· qn̄ sic esset ↄsuetudo vt supra· Ex dictis p̄
dictoꝝ doct· & ex cle· dudū· Jo. de legna· ↄcludit ꝙ fratres
predicatores & minores presentati pro audientia confessio-
num vt supra possint absoluere ab omnibus casibus peccato
rum exceptis precise que in iure episcopis reseruantur· Et li-
cet episcopus aliquos casus de consuetudine sue diocesis vel
ex suo beneplacito | vel per constitutiones suas sinodales | vel
pn̄ales sibi reseruarent poterunt tamen fratres ab eis absol-
uere · Quod probat sic papa in cle· dudum· Statuit ꝙ fra-
tres presentati iuxta formam ibi contentam habeant eandem
autoritatem absoluendi circa confessiones quam habent de iu
re curati nisi prelati vellent plus eis conferre · Et secundum
v̀v̀· duran· non obstat ꝙ doctores ponunt multos casus epi-
scopis reseruatos | curati tamen secundum euz possint ab om
nibus occultis absoluere que in iure non sunt precise episco-
pis reseruata seu que non sunt ipsis sacerdotibus directe | vel
per aliquam consequentiam interdicta | vt supra: ergo &
ipsi fratres · Sed si quis pure vult defendere plures casus
posse episcopos rationabiliter reseruare quo ad sacerdotes
parochiales | qui sunt de foro episcoporum & eorum consti-
tutionibus subiecti: tamen hoc non possunt facere episcopi er-
ga predictos fratres qui exempti sunt nec eoꝝ ordinationibus
subiecti· vt extra de exces· prela· minus praua· Cum ergo non
possint dicti fratres absoluere a casibus reseruatis in iure epi
scopis vt dicitur in cle· illa ergo possunt ab omnibus aliis vt
puta reseruatis ex consuetudine particulari loci | vel· sinodali
constitutione: quia vnum negando aliud tacendo concessit·
di· xv· qualis nec possunt prelati dictam concessionem reuo-
care vel defalcare · Nec directe negando licenciam audiendi
q̄a nihilominꝰ hn̄t fratres p cle· dudūz· Nec indirecte ꝓhibē
do prochianos ne ↄfiteantur eis extra de p̄uil· quāto & c· dile
cti · Nec p retentionem multorum casuum quia fieret in frau
dem legis quod fieri non debet extra de conces· p̄ben· c· ↄ̄sti
tutꝰ· Sileat ergo hic Jo· mo· q dicit ꝙ si ep̄us potest artare

ordinariam potestatem curatoruȝ multo magis potest arta-
re extraordinariaȝ ipoꝝ fratrꝝ q2 qd̄ p supiorē ɔcedit̄ p inferi
orē artari vel reuocari non pōt vt patȝ di·xxi·inferior·Ad con
stitutionem autē cle·religiosi de puil̄·vbi dicitur ꝙ a casibꝫ
ordinarijs reseruatis queq̄ꝫ absoluere nō presumant·Respon
detur ꝙ intelligenda est de casibus in iure reseruatis sicut in
tendit illa constitutio dudum nō autē p ɔ̄suetudinē vel statu
ta alioꝝ prelatorum quia illa remouet papa in·d·cle·dudum
a quibus possunt dicti fratres absoluere·Et per consequens vt
videt̄ quicquid dicatur p antiquos vel per modernos de tali-
bus casibus per episcopos reseruatis totum reuocatur p ɔstitu
tionē dudum simpliciter q̄tū ad dictos fratres·Si eñ ɔstitu
tio posterior licȝ nō faciat mētōeȝ de p̄ori ip̄aȝ reuocat vt i·c·
licȝ de ɔ̄sti·li·vj·multo magis reuocare debȝ dicta doctoruȝ
si i ɔtrariū p̄mulgant̄|hoc Jo·de leg·Idē notat̄ indirecte li·
·j·ti·xv·§·lxxvj·cōtra p̄dicta scȝ ꝙ fratres ñ possint absol
uere a casibꝫ p epos resuatis q̄niā determinat glo·vbi s̄·Idem
tenet Guil̄·ibidē dūmodo ñ appareat de malicia: puta si omēs
casus vel maiorē ptē nō resuatoꝝ sibi resuarēt vel alias·Idē
tenet Paulus Ste·lau·zam·& Jo·d imo·Et intelligit̄ ista
reseruatio casuum episcopalium de actibus exterioribus cum
effectu & non de interioribus·Quia igitur non est clarum vt
ex predictis patȝ & varie sunt opiniones doc·qui sint casus
episcopis reseruati & an possint de die i diem casus p̄dictis
fratribus reseruare tutius est ꝙ fratres faciant sibi ab episco
po declarari quos casus sibi vult reseruare|& tunc non se im
pediāt d̄ resuatis·De alijs vero faciāt sibi gn̄alit̄ liberā absol
uendi licenciam concedere·Absolutio excommunicationis ma
ioris a iure datum est ꝙ pertinet ad episcopum extra eo·c·nu
per·& commutatio quorumlibet votorum extra eo·c·pmo
exceptis votis apostolice sedi reseruatis|& notat·Jo·an·in
c·si episcopus de pen·& remis·libro sexto·Item relaxatio q̄
rundam iuramentorum pertinet ad episcopum vide plene de
hoc in Spec·titulo de legatis·§·Nunc ostendendū·v·xxiij·
Et Tho scd̄a scd̄e·q·lxxxix·ar·ix·& do Anto·de bu·extra
de sponsa·Preterea

1.

An dispensatio male ablatorum incertorum computetur in- de dispensatione male ablatorum
ter casus episcopis de iure reseruatos· Circa hoc pro maiori de-
claratione duo videnda sunt· Primũ est q̄ dicantur incerta & 1m
dic q̄ oĩa ea que quis sibi retinere non pot siue quia p rapinã
furtum vsuram fraudem dannum illatum vel rem alienaz in-
uentam non habitaz p derelicta accepit: vel quia rem aliq̄ni
illicite vsurpauit & perso ne quarum huiusmodi res sunt ig-
norantur : vel si sciuntur non inueniuntur ipsi nec heredes eo
rum· Similiter dicuntur incerta ea que accepit iudex a pte p
corrupcione iusticie vel etiã pro iudicando & testis pro testi-
ficando· Et breuiter vbicunq3 turpitudo est ex pte dantis &
accipientis ex eo q̄ phibita est ipa datio & acceptio· Et de-
bent huiusmodi incerta erogari paupibus extra de vsu · cũ tu
Scdm ē cui9 autoritate seu dispositõe habeant hec erogari· 2m
Hosti·in·c·cum sit extra de iudeis & in sum·de pe· & re·§·vl·
iuxta fi·sub·§·sed q̄ forma v·itē & vbi tenet q̄ talis dispen-
satio seu distributio male ablatoꝝ icertoꝝ sit vn9 de casib9 ad
epũm ptinentibus & q̄ de eius licencia & autoritate dēat fie
ri· Idē tenet Jo·an·i regula pctũm de regu·iu · li·vj·et i·c·
Si episcopus de pe·et re co·li·licet aliter postea dixerit i·c·
Religiosus infra allegato· Archid· vero in·c·nõ sane·xiiij·q·
v·et in·c·religiosus de testamen·libro· vj·solenniter tractat
hunc articulum & late & clare tenet & cõcludit q̄ huiusmo- q[...]
di incerta poterunt libere distribui & erogari pauperibus ab-
sq3 autoritate siue scientia episcopi vel alterius iudicis ecclesia
stici· Nam vbi certa persona a testatore deputata ē ipsam et
debet exequi·xij·q·ij·de laycis·C·de episco·& cleri·l ·nulli
extra de testamen·tua &·ca·Joannes· Imo credit q̄ ille qui
recepit male ablata viuens met potest distribuere si velit vt
est plan9 text·ĩ·c·cum tu de vsuris· §·j·ibi pauperibus ero
gare· Et hoc etiam clare innuit glosa extra de homi·sicut di-
gnum·§·eos Nõ obstat decre·cũ sit de iude· q̄m allegat Ho
sti·quoniam loquitur de iudeo non christiano cuius actus &
dispensatio quo ad pauperes christianos merito habet suspe
cta ab ecclesia· Ideo bene dicitur ibi scdum prudentiam dioce
sani episcopi que suspitio merito cessare debet in fideli christi

ano· et sic inquit non dubito q episcopus non habet se intro
mittere de talibus nisi in defectu;·s· ubi nullus deputatus est
a testatore qui hoc exequatur : nec ipsemet qui habet incerta
restituere per se vult restituere · Et sic habet intelligi opinio
Hostien· hoc ille· Lapus ab· concordare nititur opiniones di·
q in male ablatis in certis in quibus translatum est domini·
um nec competit repetitio ut in ·c· non sane·xiiii·q· v· habet lo
cum opinio Archidi· in his autem in quibus dominium non
transfertur vel si transfertur competit repetitio ut in·ca· trans
missa de decimis·habet locum opinio Hostien· Joan·an·in
capi·religiosus de testamentis·libro sexto in nouella dicit q
utraq; opinio habet equitatem opinio Hosti· ad tollendam
fraudem quia facile esset cuiq; asserere & iurare se soluisse &
sic multipliciter paupres defraudare · Opinio vero Archidi·
habet equitatem: quia ex quo debens incerta restituere fideli
ter erogat pauperibus : prout disponit decre· cum tu de usu
ris · Unde non apparet quare iste non debeat esse absolutus
non a peccato sed ab onere satisfaciendi · Et subdit & ego hoc
vere & pure facientem bene haberem pro absoluto·hoc ille·
Hanc tamē distinctionem Lapus abb· cui videt̄ inherere Jo·
an·destruit textus·c·sicut dignum extra de homicidio· §·eos
qui loquitur in rapina & sic in casu in quo competit repetitio
Et tamen dicit textus q distributio ibi facta pauperibus per
eos qui extorserunt eis non prodest cum extarent illi quibus
debebat fieri restitutio·Ergo si illi non extarent videtur velle
textus q sibi profuisset talis distributio·Dic igitur indistin·
cte sententiam Archidi·esse veriorem & hanc communiter te
nent doctores hanc tenet Pau·de laza·in cle·dudum de sepul·
§·huiusmodi super v̇·a iure & in·c·religioso d̕ priuilegiis·§·
quibus Jo·de Imo·in dicta cle·dudum·Idem zaba· Idem
Jo·cal·idem recuperans de sancto Mi· Idem Matheus d̕ ro
ma i dicta cle·religiosi idem Asten ·in summa ti· d̕ usu·art·
vi·§· Cuius autoritate· Idez Pisanus restitutio·vi·§·finali·
Idem Henricus boyc·in dicto·c·cum sit·Collectarius in di·
cto ca·cum tu de usuris·Idem Ric·in quarto distinc·xv·ar·
quinto·q·iiii·Scotus ibidem·q·ii·Idem Joannes de legna

& Gemi· in dicto capitulo· Religiosus· de testamentis libro
sexto vbi recitãs opi· doctorum cõcluditur hoc idem quod te-
net Archidiaconus et eius sequaces scilicet q episcopus nul
latenus potest sibi reseruare dispensationem male ablatorum
incertorum· Absolutionem vero a peccato sic· Nec reperitur
aliquod ius scriptum expresse prohibens illi qui habet resti-
tuere incerta quin erogare possit ea libere pauperibꝰ per seipsum
dummodo fideliter faciat· Nec prodesset auctoritas episcopi
si male dispensaretur· Quando tamen reperiretur episcopus
discretꝰ ac timens deum qui vere esset pater pauperum & qui
largiter proprios redditus eis dispensaret tunc posset habẽs
incerta distribuere ad talem remitti vt de eius consilio distri-
buerentur et hoc non dico de necessitate sed de congruitate et
fateor talem caute facere quando quis tenetur ad aliquid ero
gandum ꝓ male ablatis incertis & de hoc constat aut testa-
mento aut cautione si illud erogaret de conscientia episcopi et
licentia qui posset distributione facta de ea rationem exigere·
Sed an episcopus vel quiuis alius possit remittere seu com-
ponere cũ eo qui habet restituere male ablata incerta pro mi-
nori quantitate q̃ sit pecunia restituenda pro ipsis male ablã
tis· Pau· in cle· abusionibus· de penitenciis & remissionibus
vsi· Ad hec super verbo male ablata incerta· Dicit q non·
quia receptio talis pecunie debet fieri nomine pauperum & in
eorum vtilitatem conuerti· & ideo recipiens quicunq3 sit ille
non poterit transigere de offi· vic· c· si· libro sexto· Saluo nisi
super hoc foret priuilegiatus a papa secundum eum· La-
pus hic & Archidiaconus· xiiij· q· v· Non sane· referunt q
Hosti· dicebat q in hys in quibus est mortale peccatum se-
cundum legem diuinam vt in furto & rapina· xiiij· q· v· pena-
le· episcopus non poterit dispensare nec etiam papa vt aliqui
dicũt quo minus penitentiã agat & restitutio fiat extra de vsu
ris· cũ tu· xiiij· q· v· Si qd· & · c· multi· & · e· c· q· vi· c· 1· In
hys vero in qbo ẽ mortale peccatũ sm ius positiuũ tũc si ẽ epi
scopis siue inferioribꝰ interdicta dispẽsatio nullꝰ dispẽsare vel
paciẽtiã ꝓstare potest nisi solꝰ papa vel is cui specialiť cõmis
serit· Si vero ñ ẽ interdicta tũc episcopꝰ dispẽsare poterit· &

notatur in Spec· ti· delega· §· Nũc de epiſcoporum· vſi· dñs
me⁹ dixit Ex dictis pauli et lapi elicitur· ꝙ compoſitio facta
per epiſcopos componentes cũ heredibus vſurariorum ſuper
vſuris & male ablatis nil valeat nec patrocinetur quantum
ad deũ eis quibꝫ talis ſit dicta remiſſio· Optime facit regula
peccatum· de reg· iur· libro· vi· & · xiiij · q· vi· Si res· & notat
Jo· de imo· in· d· cle· Abuſionibus· hec vera quando epiſco-
pus remittit vel cõponit abſqꝫ rationabili cauſa cũ eo qui ha
bet reſtituere incerta & poteſt reſtituere ſine notabili detrimẽ-
to ſui & familie ſue abſqꝫ eo ꝙ cogatur mendicare vt ſolet
fieri cum vſurarijs· vt ſi debeant ducenta pro incertis dent cẽ
tũ vel quinquaginta & reſiduum remittitur eis· Nam talẽ re
miſſionẽ ſeu cõpoſicõez nõ credo valere in foro dei & conſciẽ
tie quia epiſcopi ſũt poſiti diſpenſatores bonorũ pauperũ nõ
diſſipatores· Secus autẽ ſi hoc fieret ex cauſa rationabili vt
cum quis nõ poſſet totum vel partez eius quod debet paupe
ribꝫ erogare ſine notabili detrimento ſui & familie ſue & ſine
magna incurſione miſerie tũc eñ poſſet tanq̃ʒ pauperi in toto
vel ĩ parte ſibi relaxari ſeu diſtribui ita tñ ꝙ ille ſine diſſimu
latione ſit parat⁹ totum quod poteſt erogare ſicut tenetur

De ſcientia neceſſaria cuilibet cõfeſſori· Capitulũ· ij·

Secũdo confeſſor debet habere clauem ſcientie q̃ tñ nõ
dicit̃ proprie clauis ſꝫ poteſtas diſcernẽdi ĩ cauſe exa-
minacõe in foro cõſcientie & ſic clauis ſcientie nõ eſt
habit⁹ ſciẽtie nec act⁹ ſciẽdi q̃uis claues eccleſie recipere nõ
debeat niſi habẽs ſciẽtie habitũ cõuenientẽ ſeu ſufficientẽ ad
executionẽ poteſtatis illi⁹ ſcꝫm Ric· in· iiij· di· xviij· ar· i· q· iij·
quia vt dicit duran· in ſũma· li· i· ti· de confe· q· ij· Confeſſor
quociẽs ſe ingerit ad confeſſiones audiendas tociens ſe offert
ad reſpondendũ de quolibet & interdũ de caſibus inopinatis
et alias inauditis & de queſtionibus valde perplexis· Ideo
oportꝫ ꝙ ſciat cognoſcẽ quicquid debet iudicare· de pe· & re·
di· vi· c· i· Intereſt tñ inter eũ qui ſponte & volũtarie ſe inge-
rit & offert ad cõfeſſiones audiẽdas· & inter eũ qui inuit⁹ et
per ſui obedientiã ſuperioris coact⁹ ad eas ꝓmouetur· Nam

multo maior sciētia requiritur in primo q̄ in secūdo · Et pri
mus tenet ad omnē exactā diligentiā & imputabit ei etiam
leuissima culpa · ar · ff · depo · l · i · § · sepe · Secūdus vero qui scz
coactus per obedientiam confessiones audit nō tenetur nisi
inquātum scit vel potest comode scire · ff · de reg · iu · l · Impos
sibilium · & sufficit q̄ habeat sciētiam et si non eminentem sal
tem competētem vt scz sciat discernere inter lepram & leprā ·
idest inter peccatū & peccatū · & sciat que sint peccata capi-
talia & que mortalia saltem in cōmuni · & que venialia ex ge
nere de quibus habetur · xxv · di · § · criminis · Con · Albertus in
iiii · addens q̄ hec nesciens credit q̄ peccet mortaliter confessi
ones audiendo · Et plus q̄ ipse peccat eum instituens seu in-
stitutum ministrare permittens si sua interest talem prohibe-
re · adde secundum duran · vbi supra q̄ confessor debet etiam
scire canones penitentiales de quibus infra · parte · iii · nō tm̄
propter hoc q̄ sciat penitentias iniungere | cum hodie penitē-
tie sint arbitrarie extra de pe · & re · c · Quesitum · & · c · Deus
qui · sed etiam vt per hoc sciat culparum differentias agnosce
re · oportet etiam vt sciat discernere vtrum ea que sibi penitēs
exprimit sint peccata vel non · puta si bella principum sint iu-
sta vel iniusta · Si talie & exactiones iuste exigantur vel non
Si negocia vel contractus mercatorum liciti sint vel illiciti et
an teneantur ad restitutionem vel non vt per hoc sciat vtrum
confitentē debeat prohibere vel suspendere a cōmunione aut li
centiare · Nam cū preceptū sit cuilibet adulto semel in anno
cōmunicare si confessor prohibeat a cōmunione illum qui nō
habet peccatum mortale | quia forte iudicat illicitum esse qd
est licitū · vel ecōtra si licētiat ad cōmunionē nō licētiandū | qa
iudicat licitū qd est illicitum | impletur in eis illud · Math · xv ·
Cecus si ceco ducatum prestet ambo in foueam cadūt | nisi for
te probabilis ignorantia excusaret | puta si confessor iudicaue-
rit secundum opinionem alicuius doctoris autentici & famosi cui in
nititur · Secus si contra opinionem communem doctorum li-
cet iudicauerit secundum opinionem alicuius doctoris minus auten
tici · Tenetur etiam scire confessor casus in quibus oportz cō-
fessionē iterari de quibus parte secūda · c · i · infra dicetur · hec

ille· Potest addi ꝙ etiam periculosum est audire confessione
non habenti competentem noticiam casuum pape & episcopo
rum vt in cle· Religiosi· de priuilegiis ex predictis claret ꝙ
cōfessor qui nec ꝑ se scit nec in p̄dictis casibus dubitare nouit
cum periculo aīe sue & sibi cōfitentis cōfessiones audit quia
scienter tali imperito cōfitet͛ ei9 criminis particeps efficit͛ et e9
confessio inualida reddit͛ nisi denuo homini scienti confiteat͛
Prominde Augustinus de penitenciis distinctione prima· Quē
penitet· ait· Qui confiteri vult peccata sua vt inueniat gratiam
quęrat sacerdotem scientem ligare & soluere ne si negligens
circa se extitent negligatur ab eo qui eum misericorditer
monet & petit & cetera· Et si tanta ignorancia in confessore
reperiretur ꝙ nesciret saltem ea que dicta sunt supra in princi
pio credo ꝙ non excusaretur a peccato si acceptaret huiusmo
di officium cum sui periculo et aliorum etiam si iniungeretur
ei per obedientiam nisi forte ibi non inueniretur vita & scien
tia magis idone9 qui vellet & posset hoc facere quo casu etiā
minus idoneus & in predictis non instructus si facit ex carita
te potest se ingerere· nam quod non est licitum necessitas lici
tum facit extra de reg· iu· Quod non est· Prouide tamen face
ret confessor imperitus si hoc casu deprehendens penitentem
grauibus inuolutum consulat ei ꝙ data oportunitate iterum
de illis confiteatur perito· vel saltem ab eo consilium postu
let· Sed quid si confessori occurrat aliquid in confessione de
quo dubitet propter varietatez opinionum doctorum· An sit
licitum vel illicitum sicut est in non soluendo decimas vbi nō
est consuetudo nec ecclesia petit quia aliqui doctores dicunt
tales excusari· aliqui non· & notat Johānes andreas in· c· i·
de deci· libro sexto · De emptione iurium locorum· Janue·
Montis florentie· & Imprestitorum· Veū· quia quidam di
cunt hanc emptionem esse licitam· quidam illicitam· dic secū
dum· v· v· ꝙ in hys casibus & similibus confessor non debet
precipitare sententiam de mortali nec condempnare contrariū
facientes seu cōtrariā opinionē tenentes nec ꝓpter hoc debet ab
solutionē denegare ꝟ terrorē incutere exponendo eis periculū
cōsulendo semꝑ qꝫ tuti9 ē scꝫ vt ab huiusmodi se abstineāt·

Incipit secunda pars principalis huius operis de penitentis ad confessionem admissione

Circa scd'm notandum q' confessor peccatorem venientem ad confessionem benigne dulciter & caritatiue recipe debet · xxvj · q · vij · p totū · Et vt secure prudenter & discrete procedat q'a in pcessu audientie cōfessionis penitentis sepius occurrūt aliqua pp'ter que cōfessor cognoscit se non debere nec posse d' iure ip'm confitentem absoluere / debet añ omnia de huiusmodi inuestigare diligenter ne si post audiētiā peccatoz cōfitentis aliquod tale impedimentū inueniens velit eū recusare seu sibi absolutionē denegare moleste ferat & merito de ip'o ɔfessore possit ɔqueri : q'a vt quidā ait turpius eicit' quā non admittitur hospes · Octo sunt casus quos ponit Hosti in summa in q'bus pōt q's alteri ɔfiteri q' p'prio sacerdoti · Ca · j ·

Primo igit' s'm Hosti · in summa debet cōfessor inuestigare a penitente cuius patrie & [illegible] siue iurisdictionis sit et si non sue iurisdictionis est sed aliene remittat eum : nisi in casibus in quibus licet alteri confiteri q' proprio sacerdoti sine cuius licencia · quos idem ponit Host · in summa tit · de pe · & remis · §· cui cōfitendum · & sunt octo quorum Primus est · Quando propri⁹ sacerdos est omnino indiscretus & ignarus vt quia nescit discernere inter peccatum & peccatum · Nam qui vult confiteri debet querere sacerdotem qui sciat soluere & ligare · de peni · dis · vj · qui vult & · ca · si sacerdos · & de hoc satis per Archidi · Et licet tutius sit in hoc casu petere licenciam a proprio sacerdote vel ab eius superiore tamen non videtur necessarium cum ratione ignorantie proprij sacerdotis ipso iure concedatur licencia confitendi alii vt i · c · placuit de pe · di · vj · facit ad hoc glo · e · di · §· qd aūt & de reg · iu · i · dultū li · vi · cū sui' ɔcordā · Et m'lto magis sine licēcia pōt alii ɔfiteri si p'pi⁹ sacerdos ē sollicitator ad malū vel p'n⁹ ad pc'tūm qd q's dēt ɔfiteri vel ex ɔfessione imineret periculum cōfitēti vel cōfessori · Vel si esset reuelator

confessionis· etiã si dormiens sompniando reuelaret vt aliqbꝫ accidit de quo in simili in cle·i·de homic· vel si sit peccatũ cõ-
missum contra ipsum sacerdotẽ vel contra suos cõiunctos vel cõiunctas non debet subditus sibi confiteri ꝫ petere licentiam ab eo extra de pe· & re· omnis· Cõ·pe·tho·ala· Inno·&·vv·
Et licet quidã intelligãt hoc verũ solũ quãdo causa ꝓpt quã aliquis vult alieno cõfiteri nõ ꝓcedit ex defectu ꝓprij sacer-
dotis tamen qd prius dictum est melius videtur indistincte· siue causa procedat ex defectu ꝓprij sacerdotis siue non· Et debet sacerdos credere petenti & allegãti saltem in genere iustam causam quia non est verisimile ꝙ cum fallacijs vadat quis ad penitẽtiã vt dicit glo·in·c·Placuit·de pe·di·vi· Et si sacerdos malitiose licentiam iusta de causa petitam dare re-
cusat· glo·in·d·c·oĩs·super verbo obtineat·dicit ꝙ potest po-
stea ire ad alium·ar·de regula·c·licet· vel vadat ad ei9 supi-
orem si potest vt illũ compellat vel ipse det licẽtiam·ar·de in-
patro·c·Nullus·& de pe·et re·c·si·in fine· Dicit tamẽ hosti·
ꝙ si periculum non est in mora·tũc hoc casu tuti9 est ꝓ licẽ-
tia superiorem adire· Si aũt periculum est in mora statim po
test libere alium sacerdotẽ adire·& hoc referũt· Jo·an·& do·
An·d bu·super dicta glo·c·omnis· Quod si non posset ĩ pre
dictis casibus & similibꝫ alium sacerdotem habere cui confi-
teatur ꝙ̃ proprium & necessitas immineat vel eligat sine cõ
fessione mori & soli deo confiteatur· vel cõfiteat ꝓprio sacer-
doti in genere de omnibus alijs subiicẽdo omnino peccata &
circumstantias ex quibus verisimiliter posset periculum ĩmine
re, vel ex eis malum aliquod prouenire· Deus eñ sic ordinat
opera sua ꝙ non vult esse causa mali·hoc tenẽt· Inno·hosti·
Jo·an·do·An·de bu·& omnes moderni cõmunit· Si aũt ꝓ
prius sacerdos esset ligat9 ecclesiastica cẽsura puta ꝙ est here
tic9 excõmũicat9 scismatic9 ĩterdict9 ł suspẽsus quo ad se &
quo ad alios·cũ oẽs tales hita noticia de p̃dictis ĩ diuinis of
ficijs & sacr̃nẽtorꝫ perceptiõe sint regularit euitãdi põt subdit9
talẽ ꝓpriũ sac̃dotẽ iuste respuere nec debꝫ sibi ꝯfiteri ꝫ debꝫ ad
supiorẽ recurrere vt sibi det licẽtiã alienũ adire· vel sibi alias
prouideat de remedio oportuno· Quod si non potest licẽtiam

obtinere nec sibi aliter prouidetur · dicit tho · in iiij · di · xvij · q
idem est iudicium qd de illo qui non habet copiam sacerdo
tis · Secundus est cum quis transtulit domicilium de vna pa
rochia ad aliaz | quia statim efficitur parochian9 illi9 ecclesie
ad quam se transtulit · Et subiectus illi curato in omib9 que
ad ius parochiale pertinent preterq̃ in decimis predialibus
que regulariter illi ecclesie debent dari in cuius parochia pre
dia sunt sita · extra de paro · c · si · & · xvi · q · i · Si quis laycus
Et hoc verum si se transtulit animo remanendi & ex toto ita
tunc statim q explicatis sarcinulis suis in domicilio cōducto
receptus est effectus est de foro illius · alias sola possessio nō
cōstituit domicilium vt notat hosti · in summa · ti · de paroch ·
· § · quis intelligatur · & archidi · xiij · q · ij · § · Quia ergo i fi · at
tamen si quis per annū moraretur in aliqua parochia licz nō
se trāstulisset animo remanendi bene efficeretur tunc de foro
illius vt notat Jnno · in · c · omnis · de pe · & re · Si vero in di
uersis equaliter quis degit parochijs vel locis vtriusqz paro
chianus intelligitur & poterit recipere sacramenta vtrobiqz
tempore quo ibi moratur puta si estiuali tempore moretur in
vna · hiemali vero in alia · Secus tamen si appareat quod ho
rum domicilium sit principalius · Tucius tamen esset si talis
de licentia sui episcopi eligat sibi confessorem | & notat hosti ·
vbi supra · Tercius casus est quando quis est vagabundus ·
nullibi habens nec querens domicilium sed hinc inde circui
ens · talis enim potest vbiqz confiteri cuilibet sacerdoti execu
tionem ordinis sacerdotalis habenti nedum quo ad celebran
dum sed etiam quo ad soluendum & ligandum | vt notatur
hoc infra in si · viij · casus ar · ff · de iudi · l · heres absens · Nam
& vagabundus criminosus vbiqz puniri potest · C · vbi de cri
mine agi oportz · l · i · & extra de rap · c · i · & monach9 vagabū
dus vbiqz capi pōt · xviij · q · ij · Abbates · idē q de vagabūdis
est etiā de mercatorib9 qui nusq̃ habēt domiciliū s semp secu
tur nūdinas · Negociatores vero & viatores romipete & pe
grini si sine licētia ꝓprij curati iter arripiant vel peregrinētur ·
non possunt penitentiam | seu ecclesiastica sacramenta ab alio
sacerdote recipere nisi in necessitate constituti scilicet periculi

mortis vel nisi alicubi moram traxerint per annum seu paulo
minus vt infra casu sexto. Si vero cũ eius licentia recesserint
Tunc distingue quia in negociatoribus et viatoribꝰ requirit̃
licentia expressã & explicita ad hoc vt possint confiteri et cõ-
municare alias non poterunt nisi vt supra. Romipete vero &
peregrinantes ad loca sancta si de licẽtia ꝓprij sacerdotis iter
arripuerint siue peregrinationis insignia ab eo acceperint eo
ipso videtur eis tacite dedisse licentiam cui maluerint confitẽ-
di de omnibus peccatis que commiserint in via vel per obli-
uionem omiserint confiteri ante recessum aut etiam scienter se-
cundum. ỏ ỏ. Con. Inno. in. c. omnis. de pe. & re. subdens.
Credimus etiam talibus datã esse licentiam recipiendi eccle-
siastica sacramenta a quo maluerint. A casibus vero ep̃o re-
seruatis si peregrinationis insignia ab eo receperint vel alias de
eius licentia iter arripuerint eo ip̃o vt supra videt̃ eis implici
te data licentia confitendi cui maluerint & absoluere se faciẽ-
di etiam de casibus ad episcopum pertinentibꝰ sicut & de pti-
4tus casus nentibus ad parochialem dictum est. Quartus casus est cum
quis ꝓprio domicilio relicto nauigat vel iter facit querẽs quo
se transferat. quia potest vbiqꝫ confiteri quousqꝫ alicubi ha-
beat cum talis dicat̃ esse sine domicilio. ff. ad muni. l. labeo.
in prin. & l. eius. § Celsus. & notat Ric. in. iiij. di. xvij. ar.
5tus casus iij. q. i. Quintus est ratione delicti scꝫ quando quis deliquit in
aliena parochia. extra de rap. c. i. & vi. q. iij. placuit. quod in-
tellige verum in foro iudiciali secundũ Ric. vbi supra. xvi. q.
i. c. v. & collec. in. c. omnis. de pe. & re. puta cum quis est ex-
communicatus in loco delicti. vt fieri solet in furtis & simili-
bus. Nam tunc non potest absolui a proprio sacerdote sed
ad excommunicatorem mittendus est absoluendus. vt in iu-
ribus supra allegatis. Secus autem in foro penitenciali qa
delinquens in parochia alterius ratione domicilij poterit be-
ne absolui a proprio sacerdote. nedum a peccatis. sed etiam
ab excommunicatione iuris cõmunis seu sinodalis aut pro-
uincialis quam contraxerat in aliena diocesi poterit a pro-
prio episcopo absolui nisi fuerit pape reseruata vt notat col-
lec. in. c. excõmunicatis. de officio. leg. Et hãc sentẽtiã tenet

abbas si extra ne cle. vel mo. super specula. & de sen. ex. nuper et indirecte h. i. ti. de pe. & remissionibus. §. xcix. secundum Archidiaconum. Sextus casus est ratione studii. Nam ut dicit Inno. in. d. ca. omnis. Scolares & alii incole annales & mercenarii debent confiteri sacerdoti parochie quam incolūt per annum ar. ff. de iudi. l. si longius. §. i. xvi. q. i. questi. ubi dicit quod ibi debent solue decimas personales quia ibi recipiūt ecclesiastica sacramenta per anni circulum. Alii dicunt quod idem est etiamsi ad minus tempus conducant domos ar. extra de deci. ad apostolice maxime si sine fraude cōductio vel habitatio prorogaretur ultra nativitatem dñi vel pasca: quia tūc ex precepto decre. Oēs semp debent cōfiteri & cōmunicare. Et hoc quod dicit Innocentius de scolaribus verum est de scolaribus laycis. Secus autem de clericis quia ut dicit Hostien. in summa ti. de paro. §. Quis intelligatur & notat Archidiaconus. xiii. q. ii. §. quia ergo ī fine. si clericus staret per. xxx. annos in studio sine licencia prelati sui nunquam contrahit domicilium sed si de eius licencia se transtulerit statim efficitur de foro & iurisdictione illius episcopi ad quem transiit & si non perpetua tamen temporali. In omnibus igitur premissis tutius ē secundum Innocentium quod & viatores & alii semper a proprio sacerdote licenciam habeant specialem. Immo non licet clericis vel laycis proficisci sine licencia episcopi de conse. di. quinta non oportet. ii. & ibi per glo. & Archidi. et extra de vo. & vo. redemp. c. magne. Idē indirecte. ubi supra. §. lxxxix. Septimus casus est ratione necessitatis quia in articulo mortis constitutus sive occasione infirmitatis sive alterius periculi belli maris & huiusmodi in absentia proprii sacerdotis cuilibet simplici sacerdoti catholico dummodo censura ecclesiastica non ligato confiteri potest & ab eo absolui ab omni peccato & excommunicatione: sive a iure sive ab homine. extra de sepul. parochiano. Et notat Ric. in quarto di. xviii. articulo. q. i. nisi specialiter aliud sit statutum ut in excommunicationibus processus curie. Quādo tamē pōt epi copia haberi nō debet se simplex sacerdos de casibus reservatis etiam in hoc articulo intromittere sm Inno. Et hoc etiam casu absoluēs ab

excōmunicatione superiori reseruata iniunget absoluto ꝙ īpe
dimento cessante q̄cito cōmode poterit se illi representet a q̊
fuerat absoluendus mandatum eius humiliter super hoc rece
pturus extra de sen· ex· ea noscitur· alias reincidit in eandem
sentenciam vt in· c· eos e· ti· li· vj· Secus aūt de casibus reser
uatis episcopo: quia ex quo semel absolutus est non expedit
ꝙ iterum episcopo remittatur absoluendus de necessitate sed
de bene esse· Adde ꝙ etiam talis in piculo mortis constitut⁹
potest confiteri layco deficiente sacerdote, sed non potest ab
eo absolui· Ideo euaso piculo tenetur iterum confiteri eadem
peccata numero sacerdoti cum eius copiam habuerit vt not·
Tho in q̄rto di· xvij· Octauus casus est si sacerdos non ꝓpri
us ponat spem in ratihabitione proprij sacerdotis, hoc tamen
communiter non tenetur quia in talibus non habet locum ra
tihabitio· ff· de reg· iu· l· actus legittimi & e· ti· c· actus le
gittimi· & c· ratihabitionem li· vj· & ibi p dn̄m· & Jo· An·
Et sic habes octo casus in quibus pōt quis alteri cōfiteri q̄ꝫ
ꝓprio sacerdoti· Non tamen pōt confiteri cuilibet sacerdoti
sed his tm̄ qui habent executionem ordinis sacerdotalis & ad
confessiones sunt habilitati licet non sint curati. habilitati di
co a ꝓprio episcopo si sunt sacerdotes seculares vel ab eo de
consensu sui prelati si sunt religiosi· xxv· di· c· plectis · & ibi
Archi· Con· tho· vbi supra· Et duran· in summa pte· j· ti· de
confes· q· x· In articulo tamen necessitatis pōt absoluere vt
supra dixi casu· vij· quilibet simplex sacerdos etiā ad confessi
ones non habilitatus secundum Ray· quia qd̄ est illicituꝫ ne
cessitas facit licitum· Con· Bona· in q̄rto di· xix· ar· iij· q· j· &
collec· i· c· oīs de pe· & re· cōsulunt etiā Ray· & host· et cōiter
moderni ꝙ ī omni casu q̊ q̄s pōt audire alienū prochianū dēt
audiens de bene esse cōfitenti iniūgere ꝙ se repn̄tet ꝓpo sa
cerdoti ar· extra de sen· ex· de cetero · & · c· ea noscitur· & · c·
quod de his· Ca· ij·

SEcūdo debet confessor penitentē interrogare si se ad
ɔfessionē ꝑparauit et ɔscientiā suā q̄tū potuit diligē
ter examinauit· Si reperit ipreparatū & non bene dispositū

remittat eum suadendo vt se diligenter preparet & precipue si oportet confiteri generaliter vel de multo tempore & nõ sit periculum in mora instruendo eum ꝙ ad hoc vt facilius remissa possit omnium peccatorum suorum· Primo discutiat vitam suam discurrẽdo diuersas etates suas scilicet puericie | adolescentie | virilitatis | & senectutis· Secundo consideret diuersos status | scilicet virginalem | viducalem | & matrimonialem· Tercio diuersas fortunas prosperitatis aduersitatis sanitatis & infirmitatis· Quarto diuersa officia & exercitia que plerunqꝫ exercitauit· Quinto diuersas societates cũ quibus cõuersat⁹ est· Sexto diuersa loca· ciuitates· castra· villas & domos in quibus fuit· Septimo cõsideret diuersas culpas quibus deum offendit· Corde consentiendo | ore loquendo | & opere adimplendo· Si vero preparatum & bene dispositum inuenerit vel non adsit tempus ad preparandum ex corde tamẽ doleat de huiusmodi negligentia procedat interrogando de casibus immediate sequentibus vt sciat si tenetur iterare confessiones precedentes vel non

Sex sunt casus in quibus tenetur quis iterare confessionem | duo ex parte confessoris | & quatuor ex parte cõfitentis

PRimus casus est si confessori defuit potestas absoluẽdi | quod potest contingere dupliciter secũdum durandum in summa· ti· de confes· q· xxvi· Aut quia confessor habet potestatem artatam quo ad aliquod peccatum confessum vt si cõfitens confitetur aliquod peccatum cuius absolutionem sibi reseruauit episcopus et tamen de facto ipse confessor ab illo absoluit· hoc enim casu confessus illi sacerdoti cũ de hoc sibi constiterit tenebitur iterum confiteri superiori illud idem peccatum numero a quo non potuit absolui· Alia autẽ a quibus potuit absolui a proprio sacerdote superiori iterare non tenetur· Nec hoc casu dicitur confessio diuisa | quia ex quo omnia peccata sua integre confessus est primo sacerdoti· absoluens secundo perficit quod inceptum erat· & notat

Richardus · in quarto · distinctione decimaseptima · articulo secundo · questione octaua · vbi dicit quod debet precedere absolutio superioris | aliqui tamen econtra · aut quia confessor nullam habet potestatem absoluendi ordinariam seu delegatam puta quia non erat sacerdos licet reputaretur vel irregularis vel carens titulo erat intrusus aut excommunicatus aut suspensus ab officio & huiusmodi · nam absolutus a tali cum ei confitetur de hoc · tenetur iterum eadem peccata confiteri quia realiter non erat absolutus · quamuis ignorantia probabili durante quo ad deum excusetur secundum doctores · Idem Innocencius in capitulo dudum · secundo de elec · Potest sic distingui · Aut impedimentum sacerdotis absoluentis est iuris diuini vt quia non fuit baptizatus · seu non fuit sacerdos ordinatus & hoc casu absolutus a tali hoc agnito tenetur iterum confiteri secundum Richardum vbi supra articulo tercio · questione tercia · nec in hoc papa posset dispensare · vt dicit Petrus de palude · ibidem · questione sexta · Aut est iuris humani seu positiui vt si est excommunicatus suspensus & huiusmodi & tunc si impedimentum est notorium vt quia publice verberauit clericum vel manifeste est intrusus carens titulo ecclesie curate nec est a superiore confirmatus · & consequenter non habet vllam potestatem super parochianos illius ecclesie tali confessus tenetur iterum alteri confiteri · Si vero impedimentum est occultum confitens tamen scit illud confitendo illi peccat mortaliter communicando ei in diuinis et iterum tenetur confiteri · Si vero nescit illud quia & sibi & alijs est occultum puta quia percussit clericum nullo vidente · hec est ignorantia facti que excusat ideo hoc casu non tenetur iterare quamuis postea illud impedimentum fuerit detectum · Secus si hoc nesciret ignorantia iuris · puta scit illum excommunicatum & tamen credit ab illo posse absolui · Hoc enim casu non excusatur · Concordat Richardus in quarto · distinctione decimaoctaua · articulo septimo · questione prima · vbi dicit quod prima opinio circa hoc nimis dura videtur scilicet quod absolutiones & ceteri actus legittimi quos aliqui exercent dum eorum la-

tet excommunicatio sint irriti & inanes iudicandi postq̄ eorum excommunicatio fuerit detecta. Ideo secunda opinio mitior est & rationabilior que dicit absolutionem occulti excōmunicati tenere etiam si postea detecta fuerit. Ar. de sententia serui qui publice putabatur liber que rata est. & extra de iurepatronatus. Consultationibus & extra de excep. Exceptionem. in glosa & de clerico excommunicato ministrante. Apostolice. Non ob. extra de sententia & re iudicata. ad probandum quia ibi loquitur de publice excommunicato. Idez petrus de palude. vbi supra. Dominus anthonius de butrio. in dicto capitulo dudum Secundo. dicit q̄ prima opinio tutior est & ideo tenenda. secundum eum. Secundus casus est propter ignorantiam confessoris. puta quia nescit ligare nec soluere seu discernere inter mortale & venale & consequenter nec rite absoluere & sic ille qui scit talem esse confessorez & alium querere negligit cum possit tenetur eadem peccata numero confiteri alteri idoneo cōfessori. de penitencijs. distinctione sexta. Qui vult. & notat Richardus in quarto. vbi supra. articulo secundo. questione octaua. Tercius est ex parte penitentis cum tribus sequentibus scilicet quando scienter & aduertenter tacuit vel omisit peccatum aliquod mortale vel de quo credidit seu probabiliter dubitauit vtrum fuerit mortale seu etiam omiserit scienter eius necessariam circumstantiā de quibus infra parte tercia. titulo secundo. quia hys casibus sic confitendo secundum doctores. peccat mortaliter. et non solum si tacuit scienter sed etiam si omisit ex obliuione seu ignorantia affectata vel crassā. puta quia de peccatis ante cogitare noluit nec adhibuit debitam diligentiam prout de lege cōmuni humana permittit fragilitas. Si tamen talis confessorem non mutat et confessor habet memoriam aliorum peccatorum sufficit illud idem peccatum numero quod omisit & dicti onem confiteri ei & reliqua in genere. Si vero mutat cōfessorem vel etiā si cōfitet eidez s̄ cōfessor nō habet memoriā aliorꝫ peccatorꝫ tunc tenetur oīa iterare vt notat duran. vbi s̄. Con.

Rich. in. iiij. di. xviij. ar. ij. q. vi. Secus autem si ignorantia ꝓbabili aliquod etiam mortale omisit quia tunc non tenetur iterare nisi quod omisit secundum eos. Quartus casus est quando penitens penitentiam sibi iniunctam scienter & deliberate absqꝫ legittima causa omisit seu non compleuit | quia tunc tenetur iterare cōfessionem si penitentie oblitus est & vltra hoc peccat mortaliter secundum Sco. in. iiij. di. xv. q. i. et Ric. ibidem di. xviij. ar. i. q. v. Et hoc verum de penitentia iniuncta pro mortalibus. secus autem si pro venialibus tantum. secundum Thomam. & omittens penitentiam sibi iniunctam etiam pro mortalibus si recordatur semper potest ꝑficere & perficiendo non tenetur iterare. precipue quando non est sibi prefixus terminus quem non posset transgredi licꝫ forte ei sit declaratum infra quod tempus debeat eam facere vel supplere si omiserit. Quintus casus est cum quis ficte ad cōfessionem vadit & sine contritione puta quia nō dolet de peccatis omnibus vel non intendit in futurum abstinere ab eis. seu etiam non intendit facere id ad quod ex precepto tenetur, puta communicare in pasca. circa hunc casum tamen sunt varie opiniones doctorum. Thomas in. iiij. di. xvij. dicit ꝙ hoc casu nō oportet iterare confessionem | quia sicut in baptismo ficte accedēs licet tunc non recipiat rem sacramenti tamen recedente fictione recipit. sic & de penitentia. Con. pe. & Ric. in. iiij. di. xvij. ar. ij. q. viij. Idem. Jo. & Bar. alij contra de pe. di. iij. Sunt plures. & §. hijs auctoritatibus. & c. si. & ibi per Archi. qui tenet ꝙ talis omnino tenetur iterare confessionem. & hec opinio videtur verior tutior & communior quam tenent & approbant. Ray. & Hostien. in summa. ti. de pe. & re. Inno. extra. m. c. Maiores. de bap. duran. in summa. e. ti. q. xxvi. Idem Cō. Rober. vinc. Scotus & Bonauē. in iiij. di. xvij. & in direc. li. i. ti. de pe. & re. Potest dici pro concordia ꝙ in tantum valet illa confessio ficta nec oportet illam specialiter iterari in quantum durat effectus illius expressiōis vocalis que est pars sacramenti. Alias non. Ideo distingue vbi supra in tercio casu. Sextus casus est vt cū tēpore quo

confessus fuit erat excōmunicatus qa siue sciret se excōmunicatū siue ignoraret probabiliter vel etiam oblitus fuisset tenetur iterare confessionem cum hoc postea nouerit quia ligatus excōmunicatione siue maiori siue minori non potuit absolui a peccatis cum excommunicatus non sit capax sacramentorum ecclesie extra de cle ex· mi· si celebrat & sic illa absolutio fuit nulla· Et licet ignorantia probabilis p̄seruet eum a culpa & a pena irregularitatis n̄ tn̄ facit eū non esse excōicatum· ar· e· ti· apostolice & · xxxviij· dis· cū itaqȝ· Cō· Ric· ī q̄rto di· xviij· ar· ix· q· iij· Pe· de pal· ibidē· q· vj· & duran· ī su· vbi s̄

Ertio interroget eū cōfessor vtrū nouerit se ab aliq̊ iudice esse excōmunicatum vel vtrum inciderit in aliquā excōmunicationem iuris communis papalem seu episcopalem vel etiam in sententiam alicuius constitutionis sinodalis vel p̄uincialis p̄ticulariter inuestigando de aliquibꝫ casibus excōmunicationum scd̄m cōditionem p̄sone & p̄cipue d̄ constitucōibꝫ illius diocesis vel prouincie vel etiam a legatis factis· Et si reperit eum excōmunicatuȝ primo & ante omnia absoluat eum ab excommunicatione si autoritatem habet sin autem remittat eum ad habentem: vel si talis penitens foret in articulo mortis posset tunc absolui vt supra parte secunda c· j· §· pe· & fi·

Varto debet confessor interrogare penitentem cuius vite sit & scientie cuius status & conuersationis cuiꝰ artis vel officij· Si matrimonio ligatus vel non Si religioni quomodo sit obligatus vel astrictus· Si ex substantia licite acquisita viuat vel non· Si alicui aliquid debet ex contractu vel maleficio seu ex legato predecessorꝫ suorum· aut alias quouismodo· si sic & transactum est tempus solutionis faciende non admittat eum ad confessionem nisi prius satisfecerit si potest: vel saltem a creditoribus suis dilationem obtinuerit qr̄ alias n̄ possit debite cōfiteri nec peccatū remitti vt dicit Augꝰ· xiiij· q· vj· si res & d̄ reg· iu· · nō dimittit̄ li· vj· & hoc expresse tenet Ric· in q̄rto di· xv· ar· v· q· iiij· & Scotus ibidem q· ij· & Tho· scd̄a scd̄e· q· lxij· & q̄uis sit fidedigna p̄sona in hoc non est ei credendum & si pure ei credendū esset

non tamē debet absolui donec constet de restitutione actu cō pleta: precipue si alias pmisit confessori suo satisfacere & nō satisfecit. Si vero nihil debet alicui | & si in processu confessionis occurrat aliquid necessario satisfaciendum sit dispositus ad consilium siue iudicium confessoris debite satisfacere deo & proximo | tam in rebus q̄ in fama & moribus admittat eum faciens genuflecti ad pedes eius. & ipse semp sedeat ex transuerso nec eius faciem respiciat siue sit vir siue mulier: ne plus q̄ oporteat erubescencie eis faciat & dicat ei q͛ confiteatur p seipsum peccata sua p vt nouit. Ipse autem confessor dū peccator sua exponit peccata diligenter attendat nec molestet eū interim interrogando nisi necessitas vrgeat: vt si aliquid dicatur ita inuolute q͛ non bene intelligeret tunc faciat a confitēte bene declarari vt sciat quid sit acturus. Et si deprehendat casum ad se non pertinere vel confitentem ad aliquam restitutionem obligari vel super peccato quod exponitur aliquā specialem prouisionem oportere fieri statim ei dicat ne in processu obliuiscatur. Et similiter interroget de circumstantijs peccatorum si a confitente sine eis peccatum dicatur vt infra dicetur parte tercia titulo scdo. et iuxta grauitatē peccatorum & conditionem confitentiū quo ad arguendum peccata confessor prudenter se habeat & non pifonmter ad omnes sed cum simplicibus dulciter se habeat eos diligenter de modo confitendi instruendo. Rudes & rusticos ne eorum peccata enormia reputent leuia durius increpando. Sapientes & eruditos vrbanius corripiendo. Induratos & insensatos acriter arguēdo. Et quantum fieri potest verbis & exemplis ad compunctionem inducendo | & terrorem extremi iudicij eis incutiendo. Mulieres blandis verbis & mollibus non alliciendo sed pocius seueris et rigidis corripiendo. Et q̄ citius potest fieri superfluis colloquijs penitus resecatis de ipsis se expediendo. Contra quosdam qui quotidie in confessorio cum eis confabulantur & eis longas faciunt predicationes propter quod et ipsi multum tempus amittunt | et alijs sepius occasionem scandali tribuunt

Incipit tercia pars huius opusculi de circumstantiarum peccatorum interrogatione·

[C]Irca terciū principale· Sciendum q non sufficit cōfessorem solum audire ea que sibi a peccatore dicūtur & de aliis ipsum nō interrogare nisi psona cōfitens sit in hys bñ perita & timorata vt sciat se sufficienter confiteri quod raro contingit modernis temporibus· cum pauci circa hoc debitam diligentiam adhibeant & multi sunt adeo simplices q nisi interrogentur nunq vere confitebuntur & quod maius est multi qui secundū seculū sapiētes censent̄ in pertinentibus ad confessionem ignorantes penitus reperiuntur· Ex quo concluditur q postq penitens confessus est per seipsum ea que nouit· debet confessor ipm interrogare de hys que omisit aut minus plene dixit· Vnde Augustinus de pe· di· vi· c· i· dicit de confessore loquens· Sit diligens inquisitor subtilis inuestigator sapienter & quasi astute interroget a peccatore q̄ forsitan ignorat vel p̄ verecūdia vellet occultare· Cognito aūt crimine varietates eius nō dubitet inuestigare & locū & tempus ꝛc· Ad hoc extra de pe· & re· c· oīs ·s· sacerdos· Et hoc ē cōtra multos cōfessores ignaros q simpliciter audiūt ea q̄ peccator cōfiteri voluerit & postea sm auditia & confessa penitentiā iniungūt qd est a debito suo valde deficere & se & confitentē pariter in dampnacōem p̄cipitare· Pro salubri igitur cōfessoris instructione quatuor in hac pte videamus & p titulos distinguamus· Primū est de modo interrogandi quem confessor habet tenere· Secundum de quibus circumstācijs necessario habet interrogare· Tercium sup quibus communiter debeat penitentem examinare· Quartum est q de pertinētibus specialiter ad statum vel officium confitentis debet inquirere·

De mō interrogādi quē cōfessor deb3 tenere· Titulus primus

[Q]Vo ad primum dico q confessor audiendo peccata confitētis studere debet p posse in principio a cōfitēte remouē verecundiā nō exprimēdo statim magnitudinē

seu grauitatē peccatorum eius sed dissimulando trāseat vsq3
ad finem confessionis. Et tunc exponat ei eorum magnitudi
nem & grauitatem | incipiens a minoribus terrorem incutien-
do & ad contritionem prouocando. Et si penitens ex ignorā-
tia aliquid omiserit ipse suppleat interrogando eum vt infra
in capitulis sequentibus ad particularia descendendo plus &
minus secundum statum & conditionem cōfitentium | nam vt
dicit Thomas in .iiij. in interrogationibus tria debet confes-
sor obseruare. Primo ꝙ quilibet interroget de peccatis que
consueuerunt in hominibus illius status & conditionis cō-
muniter reperiri vt infra ti. iiij. habetur. ideo multum expedit
ꝙ a principio confessionis interrogetur penitens de eius sta-
tu. conditione & cetera. vt supra parte secunda per totū. Se
cundo ꝙ interroget a remotis de peccatis & in genere & non
explicite ne forte si statim ad speciem peccati quā ignorabat
descendat illud peccatum adiscat | & sic quodammodo ad il-
lud inducatur. exempli gratia | si confitetur se commisisse pec-
catum carnale nō statim queret si se manibus polluit & huius
modi | sed solum interroget de modo seu cum quibus & hui9
modi. Tercio ꝙ in peccatis carnalibus non descendat nimis
ad particulares circumstantias non necessarias quia hoc pos-
set esse occasio temptationis in vtroq3 vel saltem scādali ipi9
confessoris si aliquando confitens referret alijs ꝙ interrogas-
set eum sic & sic. Si igitur vir confitetur se polluisse mulierē
extra vas debitum non querat confessor in qua parte corpo-
ris & quomodo | sufficit enī ꝙ habeat vltimā speciē peccati.

De quibus circumstancijs necessario habet interrogare
cōfessor. titulus secundus.

Vo ad secūdū quia nō solū cōfessor debet interrogare
cōfitentē de mortalibꝰ ſ3 etiā de circūstancijs. vt in. c.
Omnis. de pe. & re. §. Sacerdos. Primo vidē dū de
nūero earꝫ | Secūdo q̄ sint de necessitate ↄfessiōis. Ad primū
dicendū ꝙ circūstantie quibus peccatum aggrauatur vel al-
leuiatur. ſm tullium sunt septem. & continent̄ in hoc versu.
Quis. quod. vbi. quibus. cur. quomodo. quādo. Ratio autē

istius numeri est quia septem sunt conditiones singulares vel
proprietates quibus aggrauatur vel alleuiatur peccatum vt
supra & circumstantie sunt conditiones singulares actuũ hu
manorum· Prima circumstantia consideratur ex parte finis
& talis dicitur Cur quia inter omnes circumstãtias est prin-
cipalis· vbi nota ꝙ duplex est finis· scilicet operationis & in-
tentionis· exempli gratia· Forma dom⁹ est finis opationis do
mus· & habitatio est finis intencõis· Sic a simili finis opera-
tionis hominis non est finis qui dicitur circũstantia sed finis
intentionis qui quãdoq; ex malo actu bonum intendit & ecõ
trario· & hic finis dicit circumstantia· Nam a fine intencõis
in moralib⁹ act⁹ speciem recipit· vnde Am· intẽtio opi tuo no-
mem iponit· Scd̃a circũstãtia cõsiderat ex pte opis scz qd nec
cõsiderat q̃ntũ ad substãtiã facti scz ꝙ occidit l' furat⁹ ẽ l' for
nicat⁹ s; quantũ ad cõdicões facti· i· ꝓprietatẽ| q̃litatẽ & quã
titatẽ facti· puta ꝙ occidit patrẽ| cognouit virginẽ vel mari-
tatã & sic hec circũstãtia nõ cõsiderat ꝓut est substãtia act⁹
sed ꝓut ẽ cõditio act⁹· Nã quidã act⁹ sũt idem in specie na-
ture qui differunt in specie moris sicut fornicatio & concubi-
tus coniugalis· Tercia circũstantia est· quis· que considerat
ex parte agẽtis principalis & nõ solũ respicit substãtiam per-
sone agentis s; magis cõditionẽ vel ꝓprietatẽ ꝑsone scz cui⁹
sit officij potestatis vel sex⁹ & huiusmodi· Ratio est quia ex
conditionibus persone variatur substantia actus eo ꝙ aliqd
competit vni qd nõ competit alij· Quarta circumstantia est·
quibus scilicet auxilijs & considerat ex parte agentis instru
mentalis s̃m philosophum tercio ethicorum sed loco instru-
menti· Tullius ponit quibus auxilijs eo ꝙ omnia auxilia sũt
quasi instrumenta actionis quibus agens vtitur ad finem su
um· Quinta circumstantia consideratur ex parte speciei vel
qualitatis operis· Tripliciter· primo ex parte modi· & sic est
quinta circumstantia· quomodo vtrum scilicet leuiter vel for
titer quis percusserit· Secundo ex parte loci· & sic est sexta
circumstantia peccatum aggrauans· vbi vtrum scilicet in lo-
co secreto vel publico· vel sacrato· Tercio ex parte tempo-
ris & sic est septima circumstantia· quando vtrum scilicet

peccauerit tempe orationi dedicato scz tēpe festorꝝ & ieiuniorꝝ hec Thomas· quarto scriptio sententijs di·xvj·& Ric·ibidē et originaliter li·iij·ethicorꝝ·c·nj·Sed pro maiori euidentiā predictorum sciendum est ꝙ dicte circumstantie tripliciter se habent ad actū peccati·Quandoqz enīz circumstantia nec speciem peccati variat nec peccatum aggrauat: vt puta accipere rem alienā manu dextra vel sinistra de mane aut de sero· Quandoqz circumstātia speciem peccati variat & aggrauat siue actus cui circumstantia aduenit ex suo generē sit indifferens: sicut cum aliquis leuat festucam e terra in contemptum alterꝰ Siue actus sit bonus ex genere: sicut cum quis dat elemosinam propter gloriam humanam·Siue actus sit malusꝰ ex genere sicut cum aliquis furatur rem sacram cuius ratio est quia circumstantia addita actui habet| & addit repugnantiam specialem ad rationem·exempli gratia peccatum fornicationis in hoc consistit ꝙ homo accedit ad non suam · si autem addatur hec circumstantia ꝙ illa ad quam accedit sit vxor alterꝰ peccatū fornicatōis trāsfert̄ i aliud genꝰ peccati | scilicz adulteriū quod est grauius peccatum q̄ȝ sit fornicatio · & ita vbicunqz est alia & alia repugnantia actus ad rationem| & alia & alia deformitas actus ibi est alia & alia species peccati & maior peccati grauitas : vt patuit per exemplum supra positum· Quandoqz circumstantia non variat speciem peccati sed agg̃uat peccatum cuius ratio est quia non importat primo & per se repugnantiam ad rationem sed ex suppositione illius ꝙ primo & per se importat repugnantiam ad rationem exempli g̃tia· Accipere multum vel parum de se vel ex se | non dicit nec importat repugnantiam aliquam ad rationem| & ideo non importat ex se aliquā deformitatē nec ratōe boni vel mali ꝟ solū ex suppositōe ꝑmi qꝛ sꝫ alienū accepit & sic mltū de alieno accipe ē g̃uiꝰ peccatū q̄ȝ parꝝ accipe nō tñ est peccatū altiꝰ speciei a ꝑmo nec ille q furat̄ multū facit duo peccata ꝟ vnū g̃uiusꝰ tñ ꝙ qui furat̄ parꝝ vt s̄· Quartū vero mēbꝝ nō pōt esse· s· ꝙ circumstantia speciem peccati variet & non aggrauet peccatum ·Hec Tho · vbi supra· & prima sc̄de·q·lxxiij·in corpore questionis ar·vij·Ad scd̄m qd̄ erat vidēduz scilicet que

circumstantie sint de necessitate cōfessionis | & dico breuiter ꝙ in cōfessione circūstantiarū aliquid ē impossibilitatis | aliquid imperfectionis | aliquid perfectionis | aliquid necessitatis | aliqd maioris securitatis & vtilitatis. Primo enī omnes peccatorū circumstantias confiteri ē impossibile cuius ratio ē quia cū singulares circumstantie peccatorum sint quasi infinite sed nullus obligatur ad confitendum ea que in infinitū possunt procedere | quia de talibus non est ars neqꝫ scientia ergo nullus tenetur omnes confiteri. Secundo cōfiteri circumstantias que alleuiant peccatum ē imperfectionis nisi confessor de eis inquirat vel confitens timeat si eas non confiteatur cōfessorē propter hoc occasionem perturbationis vel scandali accipere: vel nisi in tantum diminuant peccatum ꝙ si non dicantur videatur mortale quod erat veniale sicut propter infirmitatem cōmedere carnes in quadragesima. Tercio confiteri aliquas circumstantias que aliam speciem peccato non tribuunt vel si tribuunt non tamen speciem peccati mortalis est perfectionis sicut est confessio venialium. Quarto confiteri aliquas circumstantias q̄ ad aliam speciem peccati mortalis trahunt: vt coire cum muliere aliena coniugata virgine vel deodicata est de necessitate. Vnde quilibet de necessitate tenetur dicere & confiteri genus et speciem peccati mortalis. Quinto confiteri circumstantias in eadem etiam specie peccatum notabiliter aggrauantes. Sunt maioris securitatis & vtilitatis | ratio quia peccati quantitas sciri non potest nisi scitis illis que eius aggrauant quantitatem | & sic non videtur sufficere illi qui centum marcas argenti vel gregem ouium furatus fuit dicere ego feci furtum cū hoc ita bene possit verificari si accepisset vnum solum denariū. Similiter non videtur sufficere illi qui gladio primum vulnerauit dicere ego percussi primū sed debet cōfiteri quantitatē peccati nō solū in specie sed precise vt scđm quantitatē culpe quantitas pene taxetur a sacerdote. Tu dic ꝙ his non obstantibus solū circūstātie trahētes ī aliā speciē sūt de necessitate cōfessionis nec oportz cōfessorē scire totā peccati quātitatē quia nec ipse peccator scire potest sed sufficit ꝙ cognoscat quantitatem que ex specie peccati consurgit: nec oportet secundum

totam quãntitatem peccati pẽnam taxare · secundũ Alex · quar
ta parte fu · q · cclxvi · & · Tho · vbi supra · & Bonauẽ · in · iiij ·
di · xvij · & pe · d' tarã · ibidẽ ar · iiij · q · ij · & in corpe · q · Et hec
est cõmunis opinio theologorũ · quã etiã tenent multi cano-
niste vt notat collec · de pe · & re · Omnis · Et hee circũstantie
pertinentes de necessitate ad confessorem & aliã speciem pec-
cati trahentes possunt esse octo · Prima est conditio rei seu p-
sone · vt si peccatum fornicationis est cõmissum interrogetur
vtrum cum religiosa seu deo dicata quia sic est sacrilegium · si
cum coniugata est adulterium · si cum consanguinea vel affine
est incestus · Secunda est modus peccandi · quia si cognouit
mulierẽ alienam modo innaturali ex tali modo vltra principa
le peccatũ fornicationis vel adulterij inducit' alia species pec-
cati mortalis scʒ sodomia · Tercia est locus quando scilicʒ pec
catum committitur in loco sacro seu diuino cultui deputato ·
tunc eñ inducitur alia species peccati mortalis scilicet sacri-
legium de quo supra · Quarta est tempus · Cum eñ cõmittit'
peccatum mortale in festo inducitur alia species peccati mor-
talis · quia vltra propriam deformitatẽ sue materie ex hoc q
committitur in festo habet aliam deformitatem specialem im
pugnantem tercio precepto decalogi de sanctificatione sabba
ti · quo ꝓhibetur omne opus seruile & opus peccati · & opus
seruile magis quam opus manuale ideo de eius precepti trã
gressione oportet specialiter confiteri · & notat Nicolaus de
lira · exo · xx · Sed an idem sit quãdo peccatum committitur in
die ieiunij precepti ab ecclesia · Videtur q sic · de con · di · v ·
Nihil enim prodest · Ric · i · iiij · di · xv · ar · iij · q · vi · dicit q tri
plex est ieiunium · primũ est ab iniquitatibꝰ abstinere & hoc
per qđcunqʒ peccatũ mortale frãgit' · secundũ est actꝰ v'tutis
abstinẽtie & hoc frãgit' p gulã q̃ ẽ peccatũ mortale · tciũ ẽ ie
iuniũ institutũ ab ecclesia & hoc vt p'dixi frãgit' p gulã que ẽ
mortale pctm̃ inq̃ntũ nõ includit illđ qđ ẽ necessariũ ad actũ
v'tutis abstinẽtie ʒ q̃ntũ ad illđ qđ addit' ex statuto ecclesie
frãgit' comedẽdo plꝰ q̃ semel vel cibos interdictos ieiunãtibꝰ
& etiã p'ueniẽdo nimis notabilit' horã comedendi vt · ĩ · q · viij ·
hec ille · Quinta est numerꝰ · quia quociẽs qs cõmittit aliqđ

illicitum puta furtũ tociens peccat mortaliter cum sint diuer-
si actus & in singulis actibus ē peccatum mortale essencialit'
ideo de necessitate oportet explicite confiteri circumstãtiã nu-
meri· Sexta ē qualitas .i. si peccatum est secretum vel publi-
cum & ad quot puenit eius noticia quia ex hoc inducitur alia
species peccati mortalis que est scandalum· Septima est in-
ductio videlicet si in peccato qđ cõmisit cum proximo ipse fu-
it principalis causa prouocando suadendo & huiusmodi qa
vltra principale peccatum committit homicidium spirituale
multo grauius q̃ corporale. Octaua est accidẽs quia sepius q̃s
committit multa peccata propter aliud peccatum quod cõmit-
tere querit: puta intermittendo nuncios vel secum ducendo so-
cios & huiusmodi· Et sic habes circũstantias peccatorũ mor-
talium necessario cõfitendas que scꝫ trahũt i aliam speciez seu
genus peccati mortalis· Et de his specialiter debet confessor
interrogare non solum q̃tum ad peccata opis sed etiam cor-
dis seu volũtatis cũ sint diuersa peccata ñ solũ materialiter ve-
rum etiam formaliter· Si cõpetitur voluntas interior ad opus
exterius put sunt sepata puta quia vnus peccat voluntate tã-
tum alius voluntate & ope vt notat Bo· in quarto di·xlij·ar·
j·q·j· Si igit' quis confitetur solum mente deliberate mulie-
rem concupiuisse interrogandus est· Vtrum mulierem solutã
vel nuptam vel virginẽ quo tempore ꝛc: quia hec omnia faci-
unt illud peccatũ esse diuerse specieiis quod horũ sit grauius
an peccatũ volũtatis tñ an operis Bo· vbi supra·q·ij· dicit q̃
si vterqꝫ peccantium ex equali amore mouetur & q̃ in vtroqꝫ
sit plena voluntas potest dici q̃ vnum peccatum dr̃ altero g̃-
uius tripliciter· aut rõe maioris cõtẽptus dei aut rõe maioris libi-
dinis seu delectãtõis aut rõe maioris dãnificatõis· Quãtũ ad p̃-
mũ ñ dr̃ maius peccatũ volũtatis q̃ opis: qa volũtas plena ad
peccatũ sic per se adeo meritit sicut cum est cũ opere coniun-
cta· Quantum vero ad secundum dicitur grauius maxime q̃
tum ad peccatum carnale quo quidem homo peccat in seipso·
Similiter quantum ad tercium scilicet ad dampnificationem
quam addit supra peccatum voluntatis & grauius dicit' maxi-
me erga peccatum quo quis peccat in proximum·

Super quibus communiter debet cōfessor penitentem inter
rogare· Titulus tercius

Vo ad tercium notandum q̄ postq̄ peccator p̄ seip̄m
exposuit omnia peccata sua que nouit debet cōfessor
diligenter aduertere quid dixerit & qd suppleri opor
teat | & de his que non dixit vel minus plene dixit dēt ip̄m
interrogare plus & minus in totum vel in partem s̄m ordi-
nem infra notatum | & prout requirat status & conditio con-
fitentis: nec tamē scd̄m vv· debet esse nimis scrupulosus cir
ca interrogationes si forte aliquam obmittat aut ꝓpter occu-
pationem aut propter obliuionem vel simplicitatem dum ta-
men crassa ignorantia vel supina non laboret aut negligentia
dissoluta vix em̄ aut nunq̄ȝ contingit q̄ confessor q̄tumcunq̄ȝ
discretus omnia que circa hoc a doctoribus dicuntur obserua
re possit·

Ordo interrogādi· Primo de articulis fidei· scd̄o de sacramē
tis ecclesie· Tercio de decem preceptis decalogi· Quarto de
peccatis mortalibus· Quinto de misericordie operibus

De articulis fidei Ca· j·

Irca articulos fidei interroget confessor confitentem
vtrū sciat simbolum apostolorum· s· Credo in deū ꝛc·
& ↄpetēter intelligat adeo q̄ in eis nullū hēat ↄcep-
tū erroneum: oportet em̄ quemlibet adultū eos credere diuer
simode tamē· Implicite credere omnes articulos ē fidei dimi
nute· Et hoc nō sufficit nūc alicui qui habet vsum rationis
scȝ in generali credere redemptorem & remuneratorem: ideo
em̄ noticia q̄rundam articuloꝝ manifesta est q̄ nullus habens
vsum rationis ignoret: nisi oīno negligat & ↄtēnat dei cultū
et salutē ꝓpriaȝ· Explicite aūt & distincte credere oēs artícu-
los n̄ est de ḡnali fidei necessitate nisi forte illis q fidē aliꝯ ex-
plicare tenentur vt doctoribus p̄dicatoribꝯ p̄latis & curatis·
Credere aūt q̄sdā īplicite & q̄sdā explicite ē fidei ad salutem
necessarie etiā oīm simpliciū· tenēt em̄ etiā q̄cūq̄ȝ simplices ex
plicite credere articulos quos manifestāt eis n̄ solū p̄dicatio
s̄ etiā ecclesiasticꝰ vsus & consuetudo sicut est de vnitate &

ternitate quam possunt nosce ab ipso actu consignationis cō
signant eum in se· In nomine patris & filij & spiritus sancti·
Idem de natiuitate passione resurrectione & peccatoꝝ remis
sione | quos cognoscere possunt ex ipsis solennitatibus quas
ecclesia celebrat & ex actibus sacerdotum· Ideo ad horuꝫ co
gnitionem nullus ratione vtens excipitur : nec ignorantia ex
cusatur· Articulos vero non ita manifestos tenent tn̄ credere
implicite· Implicite aūt credere voco : vt in generali credant
vniuersaliter omnia que credit sacrosancta mater ecclesia ita
ꝙ in particulari a nullo dissentiant : nec aliquem articulorum
discredant | & in tantum valet hec fides implicita scḋm quosdā
vt refert Inno· extra de sum· tri· & fi· catho· c· j· sup v· Cre
dimus ꝙ si aliquis eam habet· s· ꝙ credat quicq̄d credit ec
clesia | & ratione naturali motus aliquid de fide falso opinat·
puta ꝙ patr̄ sit maior vel prior filio vel ꝙ tres psone sint tres
res a se inuicem distantes ꝙ ꝓpter hoc non est hereticus nec
peccat dummodo hunc errorem non defendat· Hoc notat Bo
nauentura in tercio distin· xxv· Concordat Ricardus ibidem
et Tho· secūda secunde questione· ij· Si persona cōfitēs sit ru
dis que de dictis articulis paruam aut nullam habeat noticī
am confessor interroget eum Vtrum ex corde doleat de prete
rita negligentia & proponat scḋm capacitatem suā illos addi
scere simul & pater noster si nesciret & ipse exponat ei vulgarit
dictos articulos si potest de pen· & remis· deus qui· Iteꝫ in
terroget vtrum ex corde credat omnia que credit sancta ec
clesia | & vtrum doleat si contra dictos articulos & fideꝫ catho
licam hactenus mente vel verbo inciderit in aliquem errorē vt
ꝙ non sit alia vita preter istam & huiusmodi·

De septem ecclesie sacramentis Ca· ij·

Primo confessor interroget vtrum sciat sacramenta ec
clesie precipue q̄ sūt cōmuniter necessaria· Videlicet
Baptismus | confirmatio siue chrisma | penitētia | eucha
ristia | & extrema vnctio· De sacramento ordis & matrimo
nij alibi dicetur· Primo vtꝝ sciat & credat baptismum neces
sarium fore ad salutem & per ipsum debite suscipienti remitti

omnia peccata tam respectu pene q culpe sm doct. in quarto
2° senten. di. iiij. Secundo vtrum sciat & credat chrisma seu cō
firmationem ad salutem necessariam: quia & si non simplici
ter nihilominus contemptus eius damnabilis est secundum
Pe. & Tho. in quarto di. vij. Con. Ric. ibidem ar. v. q. j. d.
q' tunc contemptor quis reputari debet quando habita suf-
ficienti oportunitate recipiendi illud tenuit aut notabiliter ne
3° gligit. Idem Scot9 ibidem vtrum ipse sit chrismatus. Tercio
vtrum sciat & credat penitentiā & confessionem peccatorum ad sa
lutem necessariam nec aliter posse deo recōciliari post baptis-
mum existentem in peccato mortali. vtrum quotiēs peccata me
morie occurrerunt habuerit cōtritionem de eis & propositum
confitendi actu vel affectu: nam ad hoc tenetur | alias peccat
mortaliter secundum Tho. in qrto di. xvij. Con. ab. sy. in. c.
omnis de pe. & re. Vtrum existens in peccato mortali statim ac
tualiter confessus est habita copia sacerdotis idonei: quia ad
1° hoc tenetur saltem in his casibus. Primo ratione piculi: vt si
piculum mortis immineat puta belli vel maris vel cū mulier ē
in partu vel cum quis est in alio quovis mortis articulo consti
2° tutus. Secundo ratione sacramēti puta cū quis vult ordinez
sacrum recipe celebrat vel communicare quod nemo debet p-
sumere non cōfessus copia sacerdotis idonei oblata & necessi
3° tate n urgente. Tercio ratione stimuli scz cōscientie vt cōsciē
4to tia sibi dictat q statim debeat confiteri. Quarto ratione dubij
vt si habet casum a q solus papa vel eius penitentiarius pōt
absoluere & modo habet copiam eorum & dubitat ne illam i fu-
turum habeat. Nam his qtuor casibus existens in mortali sta-
tim confiteri tenetur & si differat peccat mortaliter: vt notat.
Tho in qrto dis. xvij. Con. Ric. ibidē ar. iij. q. vj. vbi addit
idē esse ratione voti vel statuti que quandoqz obligant religi-
4 qrto osos. Quarto vtrum sciat & credat sacramētū sacratissime euca
ristie omnibus ad salutē necessarium post annos discretionis | q
quo ad hoc sunt i femina ām. xij. & in masculo. xiiij. Et vtrum
credat in eo trāsformari panem i corpus & vinum i sanguinē
diuina potestate | & q sub vtraqz specie sit totus & integer
christus essentialiter & presentialiter | quo ad diuinitatem

& humanitatem vt habetur de con· di· ij· panis· &· c· omnia Vtrũ sumpserit illud singulis annis semel cũ debita preparatione & legittima confessione p̃uia vt tenet̃ extra· de pe· & re· omnis· Quinto vtrũ credat extremã vnctionẽ necessariã ad salutẽ adultis ĩ articulo mortis ex infirmitate seu senio ↄstitutis Et si ipse in dicto ar· constitutus eam perceperit· Paruulis autem seu occidendis vl' leuiter infirmantibus non debet dari et notat Ric· in· iiij· di· xxiij· ar· vij· q· iiij·

Circa interrogatiões· x· preceptorum decalogi nota ꝑ declaratione dicẽdorũ hanc regulã theologicalẽ ꝙ omnis trãsgressio dictorũ preceptorꝝ est peccatum mortale precipue quando est cõtra precepta negatiua· preceptũ primũ de colẽdo deũ

Primũ preceptũ est· Vnũ cole deum· Hoc precepto ꝓhibet̃ oĩs ydolatria siue adoratio cuiuscũqꝫ creature siue simulacri vel ymaginis rei naturalis vt dicit Nico· de ly· exo· xx· ibi· Nõ habebis deos alienos corã me & nõ facies ꝛc· Primo igit̃ cõfessor interroget cõfitentẽ si adorauit aliquã creaturam ꝓ deo· puta dyabolũ, solẽ, lunã vel stellas, arborem vel herbam & huiusmodi quia mortale ẽ & ꝓhibitum xxvi· q· v· Non licet· Si fecit vel fieri fecit seu ꝓcurauit fieri aliqđ maleficiũ seu inãlias ꝗ semꝑ fiunt cũ inuocatione demonũ occulta vel manifesta mortale ẽ semꝑ & ꝓhibitũ deutro· xviij· xxvi· q· v· Non licet· &c· Nec mirũ· Si fecit l' fieri ꝓcurauit aliquã incantacõem cũ sacramẽtis vel sacramẽtalibus ecclesie vt aqua baptismali, oleo sancto & huiusmodi ob sanitatem vel aliam causam mortale est grauissimũ· Si diuinauit vel procurauit fieri diuinationem ad inueniendum furta· vel ad sciendum aliquid sibi vel suis euenturum que fit tripliciter· Secundũ Thomã secunda secunde· questione· lxxxxv· & habetur· vigesimasexta questione quarta capitulo primo· est mortale & prohibitũ· vigesimasexta q̃stione quinta· Nec mirum· Idem dico si hoc inuestigauit per inspectionem astrolabij· Si didicit artem notoriam vel ea vsus est ad sciendum aliqua de arte nigromancie · quia vtrunqꝫ prohibitum est &

mortale· Si ex constellationibus & planetis sub quibus qs natus est iudicauit determinate & certitudinaliter futura hominum opera procedere· & ex talibus homines cogi ad malum vel bonum· hereticum est & prohibitum ·xxvi·q·ij· Illud·&·c· Illos·&·e·c·q·v· Non licet· Idem Thomas vbi supra·ar·v· Si obseruauit cursus lune aut stellarum pro domo facienda vel propter segetes· vel arbores plantandas vel coniugia sociāda prohibitum est·lvi·q·v· Non licet· Si tamen vtatur consideratione astrorum ad prenoscendum futura que ex celestibus corporibus creantur puta siccitates & pluuias non est illicitum secundum Tho·vbi supra· & notat Archi·xxvi·q·v· Si quis clericus·licz etiam rusticis per ventos & dispositiones lune considerare tēpus seminādi & medicis tempora potionum & minutionū vt notat glo·in·d·c· Nō licet· Si obseruauit tempora·menses·dies egiptiorū vel horas ad aliquid inchoandū vel non vel in colligendo herbas medicinales quia ꝓhibitū est·xxvi·q·vij· Nō obseruetis·&·c·sec· Sec9 si vt ligna incidat· Si in kalendis Januarij q̄si ꝓ bono augurio aliquid donauit quia ꝓhibitum est·xxxvij·di·legant·&·d·c· Nō obseruetis· Idez·si tali die aliqd plus nomi fecit ꝓpter nouū annū quia prohibet᷑·xxvi·q·vij· Si qs· Si in kalendis ocns vacauit lauro aut viriditate arboꝝ domos cinxit·hec em̄ obseruatio paganorū ē·e·causa et·q·c· Nō licz· Si vanitates superstitiosas obseruauit·puta suspendēdo carbones natiuitatis dn̄i contra grandinem vel accipiendo in malum signum limen calcare cum ante domum suam transit redire ad lectum si quis dum se calciat sternutauerit redire ad domum si exiens pedem offenderit & huiusmodi que omnia tanq̄ superstitiosa & pestifera probibent᷑·xxvi·q·ij· Illud: Si ex effusione olei de lucerna vel garritu aliquarum auium vel magnitudine & continuatione ventorū existimat aliquid boni vel mali venturū·supsticiosū est & vanū·notat Tho·secūda secūde·q·xcv·ar·vij· Si obsuauit somnia & ex hys q̄ somniat9 vult de futuris & occultis diuinare & ꝓnūtiare supstitiosū ē & mortale·notat tho·ibidē·ar·vi· Si sortibꝫ diuinatorijs & consultorijs vsus est & quomodo ꝙ mortale est &

probibitum xxvi q v Sortes & tribo c seqn Ex levitate autem vti talibus videtur venale vti vero sorte divisoria nō videtur peccatum extra codē c fi Si vsus est brevibus sibi faciendo vel portando vel q̄ fierent procurando quia communiter sunt superstitiosa & illicita. Nam si ibi est aliquid pertinens ad invocationem demonum vel si aliquid falsitatis cōtineat vel aliquid illicitum sub ignotis nominibus seu hebraicis lateat manifeste ibi est supersticio prohibita. Si vero sunt verba divina & bona cavendum est ne ibi immisceantur cum verbis sacris aliqua vana: puta aliqui caracteres pret signū crucis aut q̄ spes habeatur in modo ligandi aut scribendi puta in carta non nata vel in vno tempore magis q̄ in alio vel in vno loco magis q̄ in alio vel per vnum personam magis q̄ per aliam puta q̄ scribantur a ieiuno vel tempore misse vel in ecclesia vel per virginem vel in fine dicatur quicūq3 portaverit super se istud breve n̄ periclitabitur in igne vel in aqua ꝛc̄ Hec enim omnia supersticiosa sunt & illicita secundum vv & Tho vbi supra vt etiam notat Archi xxvi q v non licet Qui autem talibus credunt|scribunt|portāt|seu docent graviter peccant xxvi q vii Nō observetis nisi adeo fuerint simplices q̄ ignorātia debeat eos excusare que tamē eos non excusat cum sup hoc fuerint moniti & instructi Portare tamen super se reliquias sanctorum simbolum vel orationem dominicam vel verba evangelii ex devociōne seu fiducia dei & sanctorum sine predictis supersticionibus nō est reprobandum sed tamen prohibendum propter periculum simplicium Et qui habet huiusmodi brevia supersticiosa vel libros nigromancie vel artis notorie seu incantationū & huiusmodi non absolvatur nisi eos comburat igni Si fecit vel fieri procuravit aliquam incantationem seu maleficium vt supra naturā conferat sanitatem vel infirmitatem seu aliquid simile quod convenit soli deo sive hoc faciat verbis & in precationibus sive cōsignationibus ligaturis aut aliis quibuscuis remediis que medicorum disciplina cōdemnat illicitum est & prohibitum De tro xviii & xxvi q ii Illud & si hoc fecit sciens prohibitū mortalit peccavit et tales dicitur inimici xp̄i e c q v

Nota peruenit· Si vero ex simplicitate ignoranter fecit· credens bo
nas esse orationes vel verba· videtur veniale· neutro tamen ca
su absoluendus est nisi velit in futurum abstinere· Nec ideo
quia quandoqꝫ malefici atqꝫ incantatores egris medelam pͣ-
bent & sanis egritudinem immittere possunt· seu quia quan-
doqꝫ que diuini predicūt futura eueniunt credendū est eos in
hys aliquid proprie virtutis ac potestatis habere· sed ꝑmis-
su dei fit qui omnia iusto iudicio facit vt ipsi qui hoc audiūt
vel vident probentur quali fide vel deuotione sint erga deum
20 xxvi· q· v· Nec mirꝫ· & Deutro· xiij c· Si aliquid fecit vel fi-
eri ꝓcurauit turpe aut alicui comedere vel bibere aliquid no
ciuum dedit· puta mulier viro vl' alteri vt amaretur ab eo aut
ecōtra· vel vt aliquis odiret vxorem suam q̄ non possit eam
21 cognoscere peccauit mortaliter· extra de homici· Si aliquis
Et sciatur quid dederit vel fecerit & si potest tollere malefici
um tollat· quia meritorium est opera dyaboli destruere inten
tione curādi maleficiatū· sm hosti· & sco· in· iiij· di· xxxiiij· ar·
22 ij· q· i· Si credidit aliquā creaturā in melius aut deterius posse
mutari aut trāsformari in aliquā speciem vel similitudinē· pu-
ta in gattas quia talē trāsformationē realiter fieri est impossi
bile nisi a solo creatore & qui alit credit est infideli deterior·
xxvi· q· v· epi· & notat Augustinus· de ci· dei· c· xviij· Appa
rent vero bene potest fieri virtute demonū· patet de samuele·
23 d· c· Nec mirū· Idez Tho· prima pte· q· cxiiij· Si credidit q̄s
dam mulieres ad ludū cū dyana vel herodiade & in mira mul
titudine mulierum nocturnis horis ire vl' deferri sup baculum
vnctum seu super quasdam bestias & multa terrarum spacia
pertransire & huiusmodi· Nam hec omnia erronea sūt & om-
nino falsa· & talia fantasmata a maligno spiritu mentibus in
fidelium irrogantur· xxvi· q· v· episcopi· vbi de hoc plene· Con·
24 Tho· prima parte· q· cxiiij· ar· iiij· Si credidit predictas mu
lieres siue lamias intrare hostia clausa & surgere seu interficē
paruulos & quādoqꝫ vulnerari a patribus eorū falsū est & er-
roneū· sed demon hoc facit· secundū Augustinū & Jeronimū
sicut filios Job interfecit· Job primo· & septem viros sare
25 Tob· septimo· idem Tho· vbi supra· Si blasphemauit deū

dicendo deum non esse iustum vel omnia iuste non disponere. sed esse acceptatorem personarum· vel non videre q̄ fiunt aut non curare de actibus hominum vel proditorē seu īmerito punire & flagellare aut non posse istud vel illud facere· et huiusmodi· Quodlibet horum semper est mortale cum aduertit & intelligit quod dicit· Si blasphemauit deum vel aliquem sanctū vel maledixit· puta maledictus sit deus vel sanctus et huiusmodi sicut quandoqȝ fit ex ira semper est mortale cum aduertit ipsa verba· Si nō doluit de offensionibus dei & de eius contemptu· Si plus dilexit corpus proprium vel aliam creaturam vel nūmos q̄ deum sapit ydolatriam

Preceptum secundū de nō assumēdo nomē dei inuanum·

Secundum preceptum est· Non assumes nomē dei inuanū· Contra hoc preceptum facit omnis qui false iurat vel sine causa· Primo igitur cōfessor interrogare potest si cōfitēs piurauit seu false iurauit in iudicio vel extra semper peccauit mortaliter si hoc fecit scienter siue sponte siue coacte siue iocose siue etiam ex lapsu lingue dum tamen aduertēter· Secus si non aduertit vt notat Tho· secunda secunde· q· xcviij· ar· iij· & Archi· xxij· q· i· habemus· Si īduxit vel exegit ab aliquo iuramentū quem sciebat vel credebat falsum iuraturum & recipiens iuramentum erat persona priuata peccauit mortaliter· xxij· questione· v· Ille· Si vero non credebat ipsum iurare falsum licet etiam nesciret eum iuraturum verum videtur tantum veniale· Sed si exigens iuramentum sit persona publica vt iudex & ratione publice iusticie iuxta ordinem iudiciarium cogebatur exigere potest sine peccato & tenetur· secundum Alexandrum de al· in tercia parte· distinctione· xxxij· & Thomas vbi supra· Si iurauit aliquid certitudinaliter de quo dubitabat an veritas sic se haberet mortaliter peccauit precipue in iudicio quia periculo se exposuit periurandi· Secundo interreget confessor si iocosa leuitate vel incaute sicut solet fieri in communi sermone· quandoqȝ iurauit aliquid licitum indifferens seu nullius importantie vt de eūdo cras ad villā· vel de comedēdo & bibendo & huiusmodi

veniale est·xxv·di·§·Criminis·Si vero iuravit etiam licitũ
aliquid sed indiscrete & male·i·sine necessitate ł vtilitate &
hoc deliberate & ex proposito mortale est·vt ibi·extra eo·
Tua nos·i·Optime circa hoc distinguit Bonauẽ·iij·sen·di·
xxxix·ar·i·q·iij·Non refert qualicunqꝫ modo iuretur siue per
deum siue per sancta dei euangelia vel per sacras reliquias·
siue iuretur per fidem meam vel ꝑmitto coram deo quia ideꝫ
important vel parum differunt·vt notat Inno·extra·e·Et
si cristus·Con·Ray·& Archi·xxij·q·i·Non est·&·e·c·q·v·
Iuramentum·& duran·in sũma·e·ti·q·lxix·& se·Et quoci-
ens sic deliberate & ex proposito iuravit tociens mortalit̃ pec
cavit nisi vno impetu & contextu verborum continuato plu-
ries iuraverit quia tunc videtur vnum solum peccatum·ff·ad
l·aquil·l·Illud·Et·ff·de priva·delic·l·ij·& quod ibi nota-
tur·Facit ad hoc quod dicitur de reg·iur·in regula·delictum·
per Johannem Andream in mercurial·vbi tenet ꝙ percuci-
ens clericum plures vno contextu & impetu non incidit nisi
vnam excommunicationis sententiam·Si iuravit alicui ali-
quid sic esse vel non esse & huiusmodi intendens aliter ꝙꝫ ver-
ba sonent quia si hoc dolose egit & in fraudem mortaliter pec
cavit·xxij·q·v·Quacunqꝫ arte·Secus si simpliciter & sine
dolo iuravit vel coactus ab eo cui iuramentum prestare de iu-
re non tenetur tunc enim non peccat quia deus accipit iura-
mentum secundum intentionem iurantis sine dolo vt ibi·&·
e·hoc videtur·e·causa·&·q·vbi·hoc notat glo·& Archidi-
aconus Concordant Alexander de al·& Thomas vbi su-
pra·Si iuravit aliquando per caput aut corpus cristi aut per
alia eius membra & refferat verba ad divinam naturam mor
taliter peccat·Si vero ad personam filij & iuret cum reuerẽ-
tia per eius membra·vt per sanctum corpus eius non videtur
peccatum si vero causa licita scilicet pro necessitate vel vtili-
tate·Si vero p modũ oprobriosũ iuravit vt p mẽbra domini
que in aliis hominibꝰ turpia censent᷑ et inhoneste sicut faciunt
multi ribaldi q passim & assidue p ea iurãt·mortalit̃ peccãt
sm·v·v·& ẽ blasphemia·xxij·q·i·si qs p capillũ·vbi hoc idẽ
notat·Archi·si iuravit p creaturas referẽs ad eas ꝑncipalit̃

aliquid numinis mortaliter peccauit· si vero p eas ita iurauit
vt ad earum creatorē tm̄ iuramentum referat venialiter pecca-
uit· & notat Archi· vbi s̄· si iurauit aliqd temere.i· qd̓ de sui
natura sit mortale vel φ seruatū vergat ī interitū salutis eter-
ne peccauit mortalit̓ iurādo· xxv· di· §· criminis· et notat Archi
xxij· q· iiij· in mal̓ qn̄ vero solū iuramētū vergit ī peiorē exitū
qd̓ cōtingit sex modis· Primo cū iurat̓ aliqd qd̓ in se ē mor-
tale· Scd̓o cū iuratur aliquid qd̓ in se est veniale· Tercio cū
iuratur indifferens aliquid qd̓ ex circumstantia efficitur mor-
tale vel veniale· Quarto cū iuramentum excludit opus ex ca-
ritate faciendum· Quinto cum excludit opus de genere bono
rum· Sexto cum excludit opus indifferens pia intentione p
deo aut pro proximo faciendum· In primis autē tribus qui
libet sic iurans auctoritate propria potest cōtrauenire sed im-
ponenda est ei penitentia pro temerario iuramento· Reliqua
vero tria non sunt obligatoria nec pro transgressione eorum
imponenda est penitentia tanq̄ pro mortali· Auctoritate ta-
men propria non expedit contrauenire tū propter reuerentiā
sacramenti· tum propter scandalum simplicium nisi ꝑpt̓ vr-
gentem necessitatem· alias debet haberi absolutio seu relaxa-
tio a superiore· hec Archi· vbi supra· c· se· Si iurauit aliquid
secretum tenere quod tractatum est ī consilio vel aliud qd̓ sit
periculosum reuelare· Nam si aduertenter reuelauerit peccauit
mortaliter ipse & qui eū suasit ad reuelandū sciens esse secre-
tum· Con· Ric· in· iiij· di· xxi· ar· v· q· iiij· Si iurauit seruare
statuta alicuius loci vel ciuitatis iusta trāsgrediendo scienter
peccauit mortaliter· Si tñ aliqd̓ statutū est abrogatū p con-
trariā cōsuetudinē qꝛ quottidie p omnes fit ꝯtrariū & multo
tpe nō videtur periurus si nō seruet illud· di· iiij· §· leges· Cō·
v· v· Si ꝓmisit cū iuramēto se facturū aliquid licitū ad hono
rem dei vel sanctorū & n̄ intēdebat seruare mortalit̓ peccauit
si aūt intēdebat seruare s̄ veniente termio quo debebat iplere
ꝓmissum nō adimpleuit cū tamē posset licet cū incōmodita-
te sua peccauit mortaliter idem est si iurando aliquid ꝓmisit
homini φ daret ad certum terminū quia si nō impleuit cum
posset elapso termio peccauit mortalit̓ nisi ille cui promisit an

terminum relaxaret iuramentum quod facere potest· extra· e·
c·i·&·c· sicut· si ꝓmissum cedat solū in vtilitatē eius· secus si
talis promissio cōcernat honorē dei vel sanctorum seu vtilita
tem cōmunē vel alterius tertij vt notat plene dn̄s An· de bu·
extra de spon· Preterea & Jo· de imo· i cle· ex graui de vsu-
ris· si aūt qd promisit n̄ potuit implere excusatur ꝓ tunc a pec
cato quousqz poterit· Si aliquid vi metusue causa iurauit ser
uare tenetur· sm̄ Ray· extra eo· si vero· & extra quod metus causa·
Ad audientiam· Vide ibi clarius· Si iurauit ex impetu aliqd
super quo si plene deliberasset nō iurasset seruare tenetur si est
licitum secundum· vv· Ad hoc· xxij· q· iiij· sunt qui·

De dispensatione iuramentorum

Quis autē possit a iuramento absoluere vel dispensare notat
dominus An· de bu· vbi supra· & specu· in ti· delegato· §· nūc
ostendendum· vsi· xxiiij· & duran· in su· e· ti· q· lxvi·

De adiuratione·

Tercio interroget confessor si adiurauit aliquem per inuoca-
tionem diuini nominis vel per reuerentiam alicuius rei sacre·
quia secundum Tho· secunda secunde· q· lxxxx· ar· i· si hoc fa-
cit alicui non sibi subdito per modum coactionis intendens
eum obligare ad aliquid faciendum sicut obligaret seipsum
iurando· illicitum est & mortale quia vsurpat potestatem in
alium quā non habet· Si vero hoc facit erga subditos astrin-
gens eos tali genere adiurationis· licita est eo casu quo liceret
eis precipere· alias nō· & tūc adiuratus tenetur illud dicere vel
facere alias peccaret mortaliter· Adiurare vero aliquē ꝑdicto
modo per modū depcatiōis nō necessitatis talis adiuratio lici
ta ē respectu quorūlibet si fiat ex causa· Si adiurauit demo
nes ad aliquid sciendū vel obtinendū ab eis p modū precis· ē
illicitū & mortale sm̄ Tho· vbi supra· ar· ij· nisi fieret ex fami
liari ꝯsilio spūs sancti vel ex quadā simplicitate q̄rēdo ab ob
sessis a dyabolo· Adiurare aūt eos p modū coactiōis ne no-
bis noceāt licitū ē· Luce· x· Si adiurauit creaturas irracōna-
les ne dyabolus eis vtatur ad nocēdū nobis talis adiuratio p mo
dū cōpulsiōis sicut fit ab exorcistis licita ē sm̄ Tho· vbi s· Si
aūt vt dyabolus operetur aliqd in eis n̄ licz & mortale est· Si in

cantilenis fabulis seu in narrationibus turpibus & amatoriis mi scuit scienter deũ vel sanctos mortale est.

De transgressione votorum.

Quarto loco interroget confessor si transgressus est seu obmisit implere aliquod votum licitum & si aduertẽter cum posset semper est mortale & totiens quotiens trãsgressus est. Secus si ex oblivione vel impossibilitate. Si vovit se aliquod malum facturum ut vindictam vel aliquid bonum non facturum sive maioris profectus impeditivum ut non ingredi religionem & huiusmodi mortale est nec servare tenetur immo autoritate propria cõtravenire potest. Si nimis tardavit implere quod voverat propter quod omnino excidit a memoria vel venit in statum non valendi implere cum bene prius potuisset mortale videtur. Idem quotiens dimisit propositum implendi cum tamen posset. Et scdm vv. Si vovit absolute & sine temporis prefixione tenetur statim implere cũ potest: alias si sub conditione vel cum temporis prefixione: non tenetur nisi extante conditione vel die determinato nisi ex hoc immineret periculum non valendi implere: puta is q voverat intrare religionem si ex mora timet impedimentum tenetur non differre secundum Tho. in quarto. Si vovit aliqd licitum se facturum propter malum finem graviter peccat & non tenet votũ scdm Ric. in q̃rto di. xxxviii. ar. i. q. i. Si existens ppriẽ potestatis fecit votũ abstinentie seu pegrinationis et dubitat utrũ possit iplere vel non & sine dispensatione vel cõmutatione seu ɔsilio sui superioris vel ɔfessoris cũ de facili possit hẽri recursũ ad alterũ ipsorũ frãgit mortale videtur.

De votis subditorum

Si existens sub alterius potestate puta uxor impubes pupillus & servus voverit abstinentiam vel peregrinationem & huiusmodi sine consensu potestatem habentium non tenetur: nisi tacite vel expresse ratificetur per eos: puta per virum patrem tutorem & dominum nec isti peccant revocãdo vota subiectorum: nec subiecti peccant non implendo vota. xxxiii. q. v. noluit. & c. manifestũ. & c. hec imago & qd dictũ est de

votis intelligit etiā de iuramentis fm̄ .v.v. & in talibus vir & vxor non sūt ad impaña iudicandi excepto voto vltramarino de quo extra de vo. & vo. redemp. c. magne. Jmo plus qa votum qd ante matrimoniū cōtractum emiserat vxor vel cui vir semel consenserat sine peccato ex iusta causa potest etiā reuocare vt in iuribus p̄allegatis. Cō. Ric. vbi s̄. ar. iiij. q. j. & Jnno. extra. e. scripture. vbi dicit idem esse de puberibus qd de impuberibus dummodo ipi puberes sub patria potestate sint cōstituti nisi patres cōsentiāt expresse vel tacite. Con. p̄dictis do. An. de bu. in. d. c. scripture cū limitatione tamen d. q̄ fortе non esset malum dicere q̄ pater vota filij & vir vxoris vota & ecōuerso irritare possunt in q̄tū derogetur patrie potestati vel maritali seu coniugali: ideo secus si aliquis p̄dictorū voueret dicere psalteriū vel aliquid huiusmodi qd posset facere sine lesione & p̄iudicio iurium predictorum. Con. Hugo. i d. c. manifestū. Credit tamen Jnno. q̄ etiam impubes si doli capax sit & fecerit votum abstinentie vel peregrinationis vel aliud huiusmodi q̄ debet illud implere postq̄ patriā exuerit potestatem quia se obligauit deo quod potuit sicut & per delictū se obligare potest diabolo vt extra de delic. pue. c. j. Cū talibus tamen est faciliter dispensandum vel commutandum. Cō. Jo. an. & do. An. de bu. in. d. c. scripture. Idem dicit Archi. xxxiij. q. j. c. nuptiarum de vxore que ad preceptum viri fregit votum abstinentie. s. q̄ eo mortuo tenetur exequi votū suum. Et idem de alijs sub alterius potestate constitutis: qa scilicet eorum vota reuocata seu irritata a superiore cessante p̄hibitione tenentur ea seruare ar. xv. q. vi. nos sanctorum con. Hug. & Jnno. Idē idirec. li. ij. ti. xxij. §. xvj. & se. Si fecit aliqd votū stultū vt de n̄ pectinando caput in sabato & huiusmodi: etiam si pro honore sanctorum fecerit huiusmodi vota pocius sunt deridenda q̄ obseruanda quia similitudinem quō dam habent cum idolatria. Et notat tho. secunda secunde. q. lxxxviij. Idez duran. in summa eo. ti. q. j. & Archi. xij. q. ij. Qui bona. Si fecit votum sub conditione generali vel speciali et conditio aduenerit votum seruare tenetur. Si vero non aduenerit non tenetur; nisi taliter vouens se obligare omnino

intendebat etiaꝫ si intentuꝫ suū non consequeretur secūdm Ric. vbi supra ar. j. q. ij. Con. Jmo. Jo. an. & do. Ant. de bu. in c. Scripture eo. ti. vbi plene de hoc per doct. Si existens in aliquo ꝑiculo seu angustia emisit aliquod votum puta mulier in partu vel quis alius in mari seu alibi: quia si habuit deliberatam intentionem obligandi se obligatus est secundum vv. ar. xvij. q. iiij. Sunt qui opes. Secus si subito & indeliberate extra eo. litteraturam nisi postmodū ratificet secundū duran. in su. eo. ti. q. j. licet igitᵣ licitum quis mente ꝓponat vel voueat non tamen propositum vel votuꝫ complere tenetᵣ nisi deliberatio precesserit. Nam secundum Thomam secunda secunde. q. lxxxviij. ar. j. ad votuꝫ tria de necessitate requiruntᵣ Primo deliberatio. secundo propositum voluntatis. Tercio ꝓmissio in qua perficitur ratio voti. Abbas in dicto. c. litteraturam dicit ꝙ in voto possunt attendi tria scilicet. Initiuꝫ cōfirmatio & consumatio. Initiatur enim votum cum propositum in mente seminatur & cognoscit homo illud esse bonum quod proponit non tamen aliquid deliberat Ideo ex hoc non obligatur quo ad deum nec quo ad ecclesiam. Confirmatur cum super proposito figitur & firmatur deliberatio & ex hoc obligatur quo ad deum. Consumatur cum propositum deliberatum ore vel alio actu extrinseco exprimitur. Et hoc obligat quo ad deum & quo ad ecclesiam. Et notat Jo. An. & dominus An. ibidem in dubio consulat confessor quod tutius est. De voto religionis vide infra hac eadem parte. tit. iiij. c. j. & ij.

De dispensacione votorum

Circa dispensationem votorum secundum Hostiensem tene pro regula. ꝙ quandocunqꝫ aliquis vouet vel promittit aliquid facere quo facto: vel aliquid non facere quo non facto | cedit in detrimentum salutis anime: vel corporis | vel peccatum mortale incurritur nō est seruandum votum nec iuramentum nec pactum nec consuetudo nec lex nec preceptum nec aliquod aliud vinculuꝫ firmitatis. xxij. q. iiij. §. si. & c. inter cetera & extra de usur.

adnotu̅ tu… ꝑ narid

·c· quanto· Si vero votum est licitum auctoritate superioris
& ex causa potest dispensari seu commutari extra·e·c·i· vbi
patet q͡ episcopus vel eo superior potest omnia vota ex causa
dispensare vel cōmutare in melius p̄ter ea que sūt ei expresse
prohibita & pape reseruata q̄ sūt quatuor· Primū ē votū cō-
tinētie seu castitatis qđ sol9 papa potest dispēsare ex magna
causa & ꝓpter maius bonū vt dicūt hosti·et ala·d·c·i·potest
tn̄ ep̄us dispensare super voto de nō petēdo debitū coniugale
secundū al· Secundū est votū vltra marinū extra·e·ex multa
Terciū est votū de visitando limina apostoloꝝ petri & pauli
Quartum est votū sancti iacobi hec duo reseruantur pape de
consuetudine curie· Ceteri vero prelati & cōfessores episcopo
inferiores licet a peccato trāsgressionis votorum possint ab-
soluere cum non sit de casibus reseruatis· Vota tamen de iure
cōmuni non possunt dispensare nec cōmutare & sic de consue
tudine seruatur vt dicit hosti· exceptis tamē prelatis religiosꝭ
Nam omne votū quod quis fecerit in seculo si ingrediēs reli
gionem actualiter seu habitualiter intēdit illi amplius nō te-
neri cōmutatᷣ i votū religionis et ip̄o ingressu liberatᷣ· extra e·
Scripture· Si vero actualiter seu habitualit̄ intendit ingre
diende religionem etiam obligari ad illa remanet obligatus·
Tamen postq͡ deuenerit hoc ad noticiam prelati sm̄ ipsū ab
illis absoluere poterit precipue si tempore professionis eius p̄
latus hoc ignorabat· sm̄ Ric·in·iiij·di·xxxviij·ar·viij·q·ij·
In religione vero religiosus nō potest aliquid sine sui licētia
prelati vouere nisi esset forte qđ minimū ex quo nl mali admi-
racōis vel scādali venire posset puta oratione̅ & huiusmodi·
Et si alias vouerit non debet sine prelati licentia exequi· Qđ
si de licentia prelati aliquid vouerit videtᷣ quibusdam q͡ hoc
casu ipse idem prelatus cum eo dispensare non poterit s̄ eius
superior bene hoc poterit sm̄ Ric· vbi supra·ar·iiij·q·iij· In
hꝭ cōmuniter· Con·doc· Casu igitur quo votū dispēsari seu
cōmutari debeat· confessor multa habet considerare· Primo
causam licitā vt cum quis vouit abstinentiā vel peregrinatio-
nem & est senex debilis vel infirm9 vel eius absentia est mul-
tum dampnosā rei publice vel occasio alicui9 magni mali vel

multum verisimiliter redemptio seu cōmutatio voti melior &
deo gratior videatur ꝙ voti adimpletio· & qui sine causa ra-
tionabili dispensat· licet quo ad ecclesiam teneat tamen quo
ad deum & in iudicio anime dispensans sibi dampnationē ac
quirit· ix· q· iii· Aliorum· extra· e· Non est· Idem in direc· e· ti·
Secundo considerare debet qualitatem persone vouētis· hoc
ideo dico quia si votum est peregrinationis & vouēs est ro-
bustus commutari potest in vigilias & ieiunia· Si vouens
est diues & debilis· potest cōmutari in elemosinam· Et si vo-
uens elemosinam est pauper & fortis potest cōmutari in itine
rationem et ieiunium vt notat dominus An· de bu· extra· e· c·
i· Tercio debet considerare maiorem vtilitatem· Expedit enī
vtilitatem republice preferre vtilitatē priuate· Vel secūdum
Io· an· ibidem· licet vouens sit fortis & ieiunare & peregri-
nari possit potest tamen & vult hedificare ecclesiam· hospita
le· puellas dotare vel pauperes reficere & vestire· talis enī &
tanta poterit esse redemptio ꝙ erit magis vtilis & grata deo
ꝓinde danī· iiii· dicitur· peccata tua elemosinis redime· Quar-
to debet confessor considerare facultates vouentis laborem et
expensas itineris· ad locum tamen peregrinationis mittenda
est oblatio quam vouens ibi erat facturus· s̄m Ray· & duran·
in su· e· ti· ß hoc potest intelligi de honestate nō de necessitate
s̄m· v̄v̄· tene primam opinionē quia verior· ex tali enī pollici
tatione acquisitū iam fuerat ius illi loco seu ecclesie vt notat
Inno· zamb· & ab· sy· extra de cen· ex pte· Tollere autem vo-
tum absq3 causa vel vlla cōmutacōe non videt̄ posse fieri nec
etiā sine auctoritate supioris quantūcunq3 sit causa posse dif
ferri si haberi ꝓtest extra eo· non est· vbi hec notant· Bar· &
Hosti· & notatur in direc· li· ii· ti· xxii·

Tercium preceptum est de obseruatione festi·

Erciū preceptū est· Sabbata sanctifices· De hoc etiā
dicit̄ exo· xx· Memento vt diem sabbati sanctifices·
hac lege p̄cepto p̄cipit̄ temp9 aliqd̄ vacacōis deo de
putādū & indeterminate· & hoc modo p̄cipit̄ dies dominica
tempore gratie sicut dies septima tempore legis mosaice qa
talis vacacō s̄m tempus aliquod indeterminatū est p̄ceptum

morale legis nature· Secundum vero q̄ precipit aliquod tē
pus vacationis determinatum vacatio diei dominice tempo-
re gratie est morale disciplinā.i.morale ex institutione diuina
p ministerium ecclesie ideo circa hoc tempus ecclesia potest di
spensare necessitate vel pietate exigente s̄m Alex·d' al'·tercia
pte su·di·xxxiij·ar·vltimo·q·ij·Et nota q̄ feria·diei domini-
ce incipit a vespera vsqz ad sequentem vesperam extra·e· om
nes.i.a sero diei naturalis precedentis vsqz ad occasum solis
ipsius diei dominice vt notat Nicol'·de lira·exodi·xx· Idem
de alijs festis ab ecclesia preceptis· Est tamen s̄m quosdam
attendenda consuetudo regionum circa festoꝝ initium & finē
extra·eo·quoniam·Est igitur cessandum diebus festiuis ab
omni ope seruili quod duobus modis accipitur· Primo mo-
do accipitur opus seruile p peccato Jo·viij·Qui facit pecca
tum seruus est peccati·et licet peccatum omni tempore sit dam
nabile eo maxime est damnabile cum sit tempore determina-
to vacationi diuine quia qui tali tempore peccat duobus pec
catis peccat vno actu non ratione actus sed ratione reatus :si
cut qui deflorando interficit virginē dupliciter peccat vno ac
tu interficiendo scz & stuprando s̄m Alex·vbi s̄· Alio modo
hoc preceptum prohibetur opus seruile put determinat' ab
ecclesia extra·eo·omnes·Poterit igitur confessor sup hoc pre
cepto sic formare interrogationes· Primo si fecit diebus do-
minicis vel alijs festis preceptis ab ecclesia aliquod opus
mechanicum vel manuale vel agriculturā & huiusmodi quia
peccauit mortaliter excusatur tamen a peccato tripliciter·pri
mo ex necessitate que nō possit differri: vt si iacentibus sege-
tibus in agris aut fenis in pratis imminet tempestas vel plu-
uia que corrumpant vel deterioret seu gratia vindemiaꝝ vel
messium ob necessitates hominum: vel est piculum hostium
aut veniunt inundationes aquaꝝ & huiusmodi extra de fer·
c·si·& Alex·vbi s̄·Hac de causa excusant' etiam minutores
et fabri si principaliter propter necessitatem & non cupidita
tem hoc faciunt· Idem de carnificibus & pincernis qui in die
bus festis preparant ea que debent vendere in crastinū i mer
cato vel stationibus suis· Et reliqui qui preparant victualia

diebus festis & die precedenti non poterant commode preparare Excusari etiam videntur hij qui a dominis suis compellunt operari diebus festis si iusto metu inducti hoc faciunt. Ideo de vectoribus merciū ad nundinas vel loca remota qui sine gravi incōmodo non possent diebꝰ festiuis cessare ab itinerando. De barberijs & ferratoribꝰ equoꝝ videtur idē. s. qꝰ excusant operando in festis si principaliter ꝓpter necessitatem eorum quibus huiusmodi operas impendunt faciant. secus si principaliter propter questum aut cupiditatem. Et illi etiaꝫ qui de talibus eos requirunt excusantur si aliter non poterant sibi commode ꝓuidere. Viatores etiam & cursores si itinerentur in festis non credo condemnandos siue hoc faciunt ꝓ pecunia siue non hec vꝰ. Idem duran. in iiij. eo. ti. q. v. Euntes autem ad mercata que fiunt in festis si eunt ꝓ aliqua sua necessitate non credo qꝰ peccent mortaliter secundum vꝰ. Secus si consuetudinarie seu lucrandi cupiditate sicut solent multi mercatores facere qui propter frequentandas nundinas & huiusmodi mercata etiam a diuinis in festis se subtrahunt. Mercata vero que pro victualibus & quotidianis necessitatibus fiunt vt taberna & hospicia non videntur esse illicita si propter necessitateꝫ egentium principaliter fiant non propter lucrum: nec propter hoc obmittantur diuina. Idem de aromatorijs si vrgente necessitate puta infirmorum & aliorum quibus sine scandalo nō subueniri non possit laborāt seu vendant nō tñ ꝓpter hoc apertas apotecas tenere debēt. Idē de tingentibꝰ lanā vel pānos ꝓpter periculū ī tinctura guadi si ī festo laborāt ne tīctura perdatur vel deterioretur. Et breuiter omnia officia & exercitia q̄ hūana necessitas exigit exerceri vt coquere panem & alia cibaria preparare scribere & huiusmodi in festis licite fieri possunt multo magis omnia spiritualia vt notat archi. dꝰ con. di. iij. c. ieiunia. Secūdo excusat pietas: nam ex pietate licet causas debiliū seu miserabilium psonaꝝ ī die dominico tractare & alia pia opa facere extra e. c. j. & ii. Vnde dicit durā. ī iiij. eo. ti. qꝰ q. vij. exceptis diebꝰ domīcis & maioribꝰ solēnitatibꝰ xp̄i possūt ꝓ ecclesia arari agri pauperum & alia eoꝝ opera fieri. extra eo. licet. precipue si sic se habet consuetudo regionis;

quam scit episcopus loci & non reprobat & talis sit pauper-
tas pauperum q̄ hoc exigere videat̄ · Con · ỽỽ · In precipuis
vero festiuitatibus · si non sit prohibitum vel etiam consuetu-
dini loci contrarium · secundū duran · ibidem · licet aliquid cir-
ca hedificationem ecclesiarum locorum sacrorum hospitaliū ·
vel circa edificationem domorum religiosorum & ministrorū
ecclesiarum pauperum · presertim eorum qui redditus non ha-
bent vt si oporteat portari lapides cōduci ligna & huiusmo-
di · que alias vix vel nunq̄ commode fieri possent · Non tamē
propter hoc omittantur diuina · nec per totam diem laborent
Con · ỽỽ · & Alex · de al' · vbi supra · vbi addit hec licere maxi-
me si interueniat dispensatio illorū quibus credita est · Ter-
cio excusat operis paruitas · vt modica itineratio & modica
opera hominis qua molendina ad ventum seu ad aquam exer-
centur & mouentur · secus autem de alijs molendinis & si ex
istens dn̄s vel paterfam · seu patronus fecit fieri aut permisit
fieri a subditis suis aliquod opus seruile diebus festiuis exce
ptis predictis tribus casibus peccauit mortaliter ipse & sub-
diti nisi iusto metu qui cadere posset in constantem virum fe-
cissent vel nisi aliter q̄ ab eo victū & necessaria acquirere pos
sent pro sustentatione nature proprie ac suorum extra · de re-
iu · Quod non est · i · q · i · Remissionem · Si per totam diem fe-
sti vacauit venationibus & aucupijs · quia licet de se nō sint
mortalia ex circumstantia tamen possunt fieri mortalia · Si
vacauit ludis & choreis & alijs vanitatibus seculi in die fe-
sto · Nam ibi occurrunt sepe mortalia · Vide infra in peccato
gule · Si diebus festiuis fuit deditus ebrietatibus & com-
messationibus superfluis · quia si ex certa scientia nimium se
ingurgitauerit vel biberit mortaliter peccauit · vt notat Ar-
chidiaconus · distinctione quarta · capitulo Quadragesima ·
Si diebus festiuis iuit ad spectacula illicita puta bastiludia
vel torneamēta quia videtur peccasse mortaliter · ex quo ea fa-
cere est mortale · & probibitum · secundum · ỽỽ · quacunq; in-
tentione fiant & sobrie · secundum Richardum in quarto · di ·
xxiiij · ar · ij · questione · iij · Et quia quodlibet mortale diebus
festiuis commissum duplicatur secundum Alex · vbi supra &

Nico de ly· ex· xx· Ideo de huiusmodi est confitendū in specie· Si diebus dominicis & aliis diebus festiuis non vacauit orationi quia ad hoc tenetur secundum doctores ex hoc precepto decalogi· Memento vt diem sabbati sanctifices· Concordat Raymūd9 & durandus in summa eodem titulo questione quinta· Si in festis preceptis vt supra audiuit missam integram sicut tenetur de consecratione distinctione prima· Omnes fideles· et capitulo· Missas· Nā si omisit ex contemptu vel cupiditate lucrandi vel alia irrationabili causa· puta eundi ad solatia vel conuiuia seu etiam ex negligētia vel ignorantia crassā peccauit mortaliter tociens quociens omisit audire totam vel etiam notabilem partem· Secus si omisit ex causa rationabili vel etiam si ex causa minus iusta quandoqz ante finem misse discessit vt in dicto capitulo· Missas· Idem Archi· in dicto· c· Omnes· dummodo sine scandalo aliorum discedat· q; autem quis audiat missā in parochia sua in festis non est de precepto· nec obstat decre· vt diebus extra de paroch· quia antiquissima consuetudine illi decretali derogatum est quam romanus pon· scit & tollerat· Unde audiens missā alibi q̄z in propria parochiali ecclesia non constituitur transgressor· vt volunt Inno· Gof· & glo· in· c· i· de treu· & pa· Et aliter sentire esset laqueum inicere fere omnibus cristianis quod non est verisimile fore de mente pape· Quod autē quis audiat missā a concubinario· simoniaco & huiusmodi ex quo prelati super hoc non prouident non videntur consentientes stimulandi nisi sint adeo notorii q; nulla possint tergiuersatione celari aut aliquo iuris suffragio excusari· Si ad missā perrexit ieiunus & studuit audire eam cum deuotione reuerentia & attentione absqz leuitate & garrulatione vt tenetur· Si cum potuit in festis ad predicationem ire curauit quia si ex contemptu vel ignauia accurata ire noluit de facili ibi mortale esse potuit·

De ieiuniis

Si obseruauit indicta ab ecclesia ieiunia per totum anni circulum scilicet· Quadragesimam· quatuor tempora & vigilias festiuitatū· Natiuitatis domini· Penthecostes· Assūpcōis

beate virginis Marie· Johannis bap· omniū apostolorū preterq̄ philippi & Jac· & Jo· euan· omniū sanctorum· & beati laurencij· & ea que epi indicūt in suis episcopatib9· de cō· di· iij· c· i· & di· v· c· ieiunia· Ad hec enī oīa ieiunia quilibet post annū· xxi· tenet᷑ sub p̄cepto iuris positiui & qlibet omittēs ea ieiunare ex cōtemptu vel sine rationabili causa mortaliter peccat· secus si ex causa rationabili frāgit ieiuniū credēs probabilit᷑ q̄ si legislator adesset eum ī tali casu obligari nollet· nec talis trāsgressor ē precepti· s̄m Tho· in· iiij· di· xv· ar· i· q· iiij· & secūda secūde· q· cxlvij· Idē Archi· lxxvij· di· vtinā & de cō· di· iij· c· i· Soluūt enī ieiuniū tm̄ tria· primo soluit illud pluralꝭ cōestio· scd̄o carniū refectio· tcīo nimis notabilis hore preuētio· s̄m tho· vbi supra· Ibi enī etiā dicit q̄ nō soluūt ieiuniū vinū aqua & electuaria· Con· Ric· ibidē· ar· iij· q· vi· Ex hys p3 q̄ multi excusantur a ieiunio iusta de causa q̄ dicit᷑ etas infra annū· xxi· Infirmitas· debilitas· cibor penuria· pauptas peregrinatio & huiusmodi· de hys tamen vide plen9 ī direc· c· ti· et tho· vbi supra· Et in pisa· Et quando causa nō ieiunādi est euidēs potest licite quilibet p seipm ieiuniū omittere· Secus si nō sit causa euidēs nisi cū de facili non potest qs ad superiorē recurrere p dispēsatione· Et incipit dies quo ad ieiuniū a media nocte vt habetur in pisa· C· cōmunicare· Quo vero ad esum carniū post cenam diei iouis siue alteri9 diei vsq3 ad mane tercij diei comprehendēdo duas noctes & vnū diē· de cō· di· iij· de esu s̄m hosti· & Bar· extra de fer· qm̄· Sed s̄m Jo· cōsuetudo habet & etiā lex ciuilꝭ· ff· de fer· l· More· q̄ sicut quo ad iudicia dies īcipit a media nocte & terminatur in aliam mediam noctē sic quo ad esū carniū vt ibi qd̄ videtur verius· vt notat᷑ in direc· li· iiij· ti· xxxi· Interroget᷑ deinde si pluries in die ieiunij comedit sine dispēsacōe vel causa legittima· Fregit enī ieiuniū & peccauit mortaliter· Non tamē dicitur quis pluries comedere licet sumat aliqua que de se nō sūt principaliter ordinata ad manducandum seu nutriendum sed ad alium vsum· puta vinum aquam electuaria que licet aliquo modo nutriāt nō tn̄ hic est eorum principalis vsus nisi fieret in fraudem vt eis quasi alijs cibis

vteretur in magna quantitate ad famem extinguendam·secun dum Tho·vbi supra·Con· Inno·extra·e·super rubrica·Vbi dicit q circa ieiunia ab ecclesia indicta potest statui q bis in die comedatur·Sed paruin comedatur in prima vice sicut faciunt cistercienses nec frangunt ieiunium ecclesie·Idem de seruitoribus nobilium & religiosorū & lectoribꝰ mense eorū quia licet prelibent aliquid modicum ante horam non frangunt ieiunium secundum·ꝟꝟ·& do·An·de butrio·in·c·Cōsilium·e·ti·plenius·ibi·Si ĩ diebus ieiunij abstinuit a cibis prohibitis·Nam si comedit illis diebus ꝓhibita cibaria fregit ieiunium·sm thomam vbi supra·vbi dicit q carnes vniuersaliter interdicũtur in omni ieiunio ecclesie·Idem de ouis caseo & alijs lacticinijs in ieiunio quadragesimali·in alijs au tem ieiunijs de ouis & lacticinijs diuerse consuetudines sunt apud diuersos quas quisqꝫ seruare debet secundū mores eorum inter quos cōuersatur sm eundem tho·ibidem·Idē Archi·de con·di·iij·Rogationes·in fi·Si in diebus ieiunij notabiliter anticipauit horam comedendi sine legittima causa sol uit ieiunium sm Thomā·vbi supra·& cōsequenter peccauit mortaliter·xxv·di·§·Criminis·ad fi·Hora em comedendi cōgrua ĩ diebus ieiuniorum est circa horā nonam·si tamē p modicum tempus ante comedatur·puta hora sexta·nō ꝓpt̄ hoc frāgit̄ ieiuniū maxime cum in multis locis iam inualuerit cō suetudo q illa hora comedatur·secꝰ si hora tercia quis comederet sine legittima causa·sm Ric·in·iiij·di·xv·ar·iii·q·viij·Tardar aūt pꝰ nonā nō ē peccatū nisi fieret ex supsticōe·Si in die ieiunij peccauit mortalit̄ parū ꝓfuit ad salutē nō tamē trāsgressus ē ꝓpt̄ hoc statutū siue p̄ceptū ecclesie vl̄ legis positiue eo q ius positiuū nō attēdit intēcōꝫ faciētis s̄ ip̄m actū sm tho·in·iiij·di·xv·ar·iiij·q·i·cō·Ric·vbi s̄·q·vi·si ieiunā do ex debito voti vel p̄cepti aliqd de sero comedit·nā si cōedit panē aut fructꝰ p modū cibi & ad nutriēdū vel etiā ꝯfectiōs in magna q̄ntitate fregit ieiuniū·secꝰ si modicū qd ꝯfectionū vel etiā fructuū sūpsit p modū medicīe ne scꝫ vinū stomachū dilueret·bibē aūt an̄ prādiū l̄ pꝰ n̄ frāgit ieiuniū sm cōmunē opinionē doc·si alicubi existēs tp̄e ieiunij ieiunauit sm morē et

cõsuetudine ciuitatis vel loci vbi erat ꝑut tenebat᷑ ·xij·di·c· illa· vbi beatus Am· beato Aug· cū de hoc ꝯsulēti ait·tu ad quã ecclesiã veneris eius morē ſua ſi cuiqꝫ nõ vis esse ſcanda lū nec quenqꝫ tibi· Ex q̃ textu innuit᷑ ꝙ mediolanēses an̄ ſuū carniſpriuium extra eoꝝ territoriū ſe reperientes tenent᷑ ſe cete ris in ieiunio ꝯformare a q̃rta feria cineꝝ vſqꝫ ad ſcam q̃dra gesimam· Non obstat ꝙ Archi ibidē ſm̄ Hug· dicat ꝙ ·c·il la· est cõsilij non p̄cepti niſi cū ex obmiſſione talis ꝯsuetudi nis ſcandalum oriretur: quia fateor hoc veꝝ qđ dicit de ieiu nio pticulariter obseruato in vna ciuitate vel loco cõsuetudine indicto & non in alia: ſicut erat ieiunium quod rome tempo re beati Ambroſij obſeruabatur a matronis romanis & non mediolani· Et de tali ieiunio in vno loco particulari conſuetu dine indicto & non ĩ alio loquit᷑ dictū ·c· Illa ꝙ est cõsilij q̄n potest ſine ſcandalo fieri· Sed in caſu nostro loquitur de ieiu nio generaliter ab ecclesia indicto & precepto·ſ·xl̄·de conſ· di·v·c·quadrageſime· quam qui potest & non ieiunat totaꝫ post annū·xxj· mortalit᷑ peccat & ſic ꝯcludit᷑ ꝙ mediolanen ſes extra territoriū ſuū exiſtētes mortalit᷑ peccāt ſi ſe cetis nõ cõformēt vt s̄·ĩ ieiunio q̃dragesimali· Cõ· collec·c·j·de obſ ie·ĩ ſili caſu·q·xij·qđ de lūbardis· Simil'r peccāt ex ꝯsuetu dīe patrie ꝓpe ꝯmedētes carnes die ſabbati vl' alio tp̄e ſi ali bi ꝯmedāt vbi nõ ē talis ꝯsuetudo·q̄ vo ĩ patria ſua n̄ ꝯsue uerūt ꝯmedere ſi ibi vel alibi vbi ē ꝯsuctū ſe repierāt ꝯmeden do carnes n̄ peccāt de ꝯſe·di·v· ga dies· & nõt Guil·ĩ cle·di gnū de cele·miſ· & indirec·vbi s̄·e·ti·in ſi·

Quartum est de honore parentum·

Quartū p̄ceptū ē· hēas ĩ hõre pentes· Honor q̄ hic p̄ci pitur filijs exhibere pentibꝫ· ſm̄ Alex·d al'·m·iij·pte ſū·di·xxxiiij·ĩ p̄n· ꝯſiſtit ĩ duobꝫ ſcꝫ ĩ reuerētia & ſubuētõe·in reuerētia triplicit᷑·ſ·in affectu in effectu & ĩ ſigno· In ſubuē tõe·ſ·corpali etiã tripliciter honor cõſiſtit ſcꝫ in ſolacio vboꝝ in ſeruicio operum in exhibitione neceſſarioꝝ· Ideo circa hoc preceptū poſſunt ſic formari interrogationes· Primo ſi ſubue nit parentibus in omnibus que pertinent ad neceſſitatem

eorum & dispositionem seu utilitatem rei familiaris· nam ad
hoc tenetur ex precepto secundum Alex· vbi supra· alias mortali-
ter peccat si contumaciter inobediens fuit· Si obedivit eis in
hys que pertinent ad disciplinam bonorum morum· Nam ad
hoc tenetur quod intelligit verum· Alex· vbi supra de hys q̄
sunt ad salutem necessaria· In minimis tamen etiam licitis ex
negligentia non obedire veniale est· Si dilexit eos cordiali-
ter vt tenetur· Nam alias peccavit & si aliquando deliberate
optavit eis mortem quoquo respectu mortaliter peccavit· Si
verba obprobriosa vel contumeliosa eis intulit· irrisit· male-
dixit vel blasphemavit vivos aut defunctos mortaliter pec-
cavit· Si eos signo vel facto notabiliter inhonoravit vel de-
spexit mortaliter peccavit· Si eos scienter ad irā notabiliter
provocavit mortaliter peccavit· secus si non ex proposito q̄a
tunc veniale videtur si eos non supportavit vel non subvenit
cū posset· p̄cipue ī magnis necessitatibus vel infirmitatibus cor-
poralibus mortaliter peccavit· si eos voluntarie verberavit etiā
leviter mortaliter peccavit· si contendit vel dure locutus est·
& irreverenter non tamen ex contemptu· veniale videt̄· si eos
prohibuit testari in vita vel in morte aut impedivit ne dispo-
nerent pro anima sua seu a restitutiōe retraxit & si forte hac de
causa p̄hibuit sacerdotes seu religiosos ad eos accedere· mor-
taliter peccavit & potest ab eorum hereditate repelli· C· si qs
aliquem testa· p̄hi· l· ij· Si non implevit legata parentum et
predecessorum suorum ad pias causas quia si multū distulit
vltra tempus p eos statutū cū posset implere licz cū incōmo-
ditate gravissimum peccatum mortale cōmisit scz rapine furti
& sacrilegij· xij· q· ij· Amico· & quod maius est fidem nega-
vit· & est infideli deterior· xiij· q· ij· Quod oblationes secūdo·
& i· thi· v· Et potest cogi per episcopum & hereditate priva-
ri· vt in· c· Si heredes· & in· c· Johannes· de testa· ī· si· & ibi
per doc· Si patris vota q̄ morte preventus adimplere nequi-
vit satisfecit post eius mortem· Nam quilibet heres tenetur
adimplere quecunqz realia vota eius qui eum instituit here-
dem sicut & debita· alias hereditate privabitur· extra de vo-
to· licet· Et hec vera sunt etiam si ei pater hoc non iniunxerit

si intendit adire hereditatem & si vires hereditatis hoc pati-
antur legittima tamen filio reseruata· Ad vota tamen perso-
nalia non tenetur nisi pater ea sibi miunxerit in vltima volun
tate·tunc enim omnino tenetur ipse filius etiam si non acce-
ptauit·alias hereditate priuabit̃·vt ibi et dicto·c·si heredes·
per dominum An·de bu·

Preceptum quintum est de non occidendo·

Vintum preceptum est· Nõ occides·vbi nota q̃ tribꝰ
modis cõmittitur homicidium corporale·scꝫ volunta-
te·casu & necessitate· Homicidiũ vero voluntariũ etiã
quadruplicit̃ cõmittit̃·scꝫ facto·dicto·cõsilio & p̃cepto·l·
di·si qs viduã·& sm hoc possent sic formari interrogationes
Primo si sponte manu ꝓpria occidit aliquẽ et si patrẽ vel ma
trem filiũ vel fratrẽ seu extraneũ & qua de causa quia pecca
uit mortalit̃·di·l·si quis voluntarie· Si pater filiã vel frater
sororẽ fornicãtem occidit mortalit̃ peccauit· Si vir vxorem
ꝓpt̃ adulteriũ vel vxor viriũ ꝓpt̃ odiũ seu amorẽ adulterij oc
cidit mortalit̃ peccauit· si mulier grauida q̃sivit abortũ p me-
dicinas vel labores nimios l' alit̃·q2 peccauit mortalit̃ ipa et
q̃cũq3 ꝑsona et ad hoc cõsulẽs l' cooperãs etiã si nõ sequat̃ effe
ctꝰ·si vero sequat̃ effectꝰ et puerperiũ iã erat formatũ q̃ fit i
masculo sm Augꝰ·sup Jo·c·ij·m·xlvi·diebꝰ i femia vero in
lxxx·vt notat̃·v·di·in pñ·& habet̃·ij·sen·di·xxxi·tũc homi-
cidiũ cõmittit̃ p eã & p cooperantẽ vel cõsulentẽ·ij·q·v·Cõsulu
isti·&·xxxij·q·ij·Qꝺ vero· Si mat̃ vel nutrix suffocauit filiũ
quẽ tenet iuxta se in lecto inaduertẽter opprimẽs eũ mortale
vidẽt̃ si ꝓpt̃ eiꝰ culpã l' negligẽtiã notabilẽ·extra de hys q
oc si·c·si·iõs monẽdi sũt parẽtes ne filios tenellos secũ i vno
lecto collocẽt·ij·q·v·Cõsuluisti·in tex·& glo·Cõ·dñs·An·
de bu·v·c·si·vbi dicit q̃ si casũ precedit culpa grauis puta q2
in medio filiũ posuerũt imponit̃ penitentia·vij·annorũ·l·di·
Si qua·Si vero p̃cessit culpa leuis vt quia in eodẽ lecto sed
tamen a longe potest imponi penitentia trium annorũ vt ibi·
Si vero nulla precessit de iure nõ sũt puniendi s ad cautelam
ꝓpter ambiguũ potest imponi aliqua penitẽtia arbitraria·hec
ille· Si procurauit venena sterilitatis aut aliqd alicui mulieri

fecerit vel ad potandum dederit vt non possit generare aut cõ
cipere vel nasci soboles mortaliter peccauit & dicitur homici
dia · extra de homici · si aliquis · Et dominus · An · de bu · ibi
dem & · ij · q · v · consuluisti · glo · fi · Si dedit mala medicamina
turpis amoris causa alicui ñ vt occideret & tñ morit̃ mortale
est & punit̃ ac si occidisset q̃a dedit opam rei illicite · & not ·
do · An · d̃ bu · i d · c · si aliqs · Si occidit aliquẽ a casu p̃ter intẽ
tõ3 dãdo operã rei illicite vt i ludo noxio sicut ad saxa & h9
modi vel etiam rei licite sed non adhibendo debitã diligẽtia3
vt proiciendo tegulas de tecto non clamando nõ excusatur a
mortali · extra eo · Joannes · & · c · fi · Et ibi do · An · de bu · idẽ
Alex · de al' · tercia pte su · sup hoc precepto · Si mulier grauis
da dedit causam aborsui etiã p̃ter intentionẽ : vt quia nimis
coi3auit vel alias nimis lasciuiendo : aut grauibus oneribus se
submittendo vel indiscrete laborando ñ videt̃ excusari a mor
tali · extra de his q̃ fi · oc · c · de infantib9 · Si ex necessitate eui
tabili vel etiã inevitabili ad quam deuenit ex culpa sua puta
quia adulter cõprehensus a viro occidit ipm virum vt euade
ret mortem vterq3 peccauit mortaliter & vtriq3 imputat̃ cul
pa homicidij · extra de testi · sicut · & de homici · sicut dignum ·
Si non subuenit cũ potuit existenti in articulo extreme neces
sitatis reus ẽ homicidij · lxxxvi · di · pasce · Si mutilauit vel mẽ
brum aliquod alicui inutile reddidit vulnerauit vel alias per
cussit ex iniuria ñ habens ex officio mortaliter peccauit · Idẽ
si iniuste & sine legittima causa aliquem carcerauit vel per vi
olentiam retinuit & ad restitutionem damni tenetur vt infra
precepto · vij · Si verbo · s · mandando cõsulendo ratificando vl
incitando cooperatus est ad mortem alicuius mutilationem
vel aliam corporalem lesionem : vel dixit seu fecit aliquid p̃
pter quod sequeretur aliquod predictorum & mala intentio
ne mortaliter peccauit · Roma · primo · Digni sunt morte ꝛc ·
di · l · si quis viduã & ibi Archi · de officio dele · c · i · vbi glo ·
plene de hoc · Et vltra peccatum in omnibus predictis te
netur quilibet agens mandans consulens cooperans & indu
cens ad omne damnum & interesse · exo · xxi · & extra de iniu ·
et dam · da · c · primo & · c · nullus de reg · iu · li · vi · Si scienter

venenosa & huiusmodi vendidit ad occidendum mortale est Si occidit vel mutilauit aliquē in loco sacro sacrilegium cō mittit & ecclesiam violauit · xvij · q · iiij · sicut · Si p violentiaz etiam officialis malefactorem vel debitorem eduxerit d' loco sacro vl' capere fecerit mortaliter peccat | & talis punitur sicut pro crimine lese maiestatis vt in cle · j · de pe · & re · duobꝫ casi bus exceptis · Si fecit vel fieri fecit torneamēta currere ad bra uium & huiusmodi vbi sit piculum vite spiritualis vel corpo ralis mortaliter peccauit: similiter omnes qui huiusmodi spe ctaculis delectantur ·

Preceptum sextum est de probibitione mechie

Nō mechabere

SExtum preceptum est · Non mechaberis · Hoc prece pto vt dicūt doctores nostri probibetur omnis ꝯcubi tus qui est preter legem matrimonij · Et quia hoc sem per est mortale in omnibꝫ speciebus suis · xxxvi · q · j · Ideo tā ꝙ necessario confitendis debet confessor de ipsis omnibus in terrogare non tamen omnes de omnibus ne quis discat pecca tum quod nescit sed a longe prout conuenit cuilibet confiten ti prudenter semper & honeste · Et cum vltimam peccati speci em habuerit vlterius non ꝓcedat ad alias particulares circū stantias nō necessarias ꝓpter piculuz euitandū: qa ecclesiasti ci · xiij · di · Qui tetigerit picē coinquinabitur ab ea · Primo igit interroget si solutus ꝯgnouit solutā & tūc dr̄ fornicatio & dēt interrogare si talis soluta ē meretrix vel serua sua vel alterius vel vidua & si iduxit eā & quō & si tenuit eam ꝑ ꝯcubina & secrete aut publice qa tunc ibi est scandalum ꝓximorꝫ necessa rio confitendū · Si deflorauit virginē pter matrimoniū dicit stuprum | & si adhuc iduxit eam forte ꝓmittendo ipsam i vx orem accipere necesse habet seductor in foro iudiciali d' adul · c · j · ipsam accipere i vxorē aut eam dotare iuxta facultatē ip sius & conditionem puelle: Si vero deflorauit eam voluntari am sine aliquo tractatu de contrahendo matrimonium cum ea non tenet' ad hoc in foro iudiciali sm v · v · Sed ab · sy · dicit ibi dem ꝙ etiam hoc casu tenetur vt supra: si cognouit vxorem alterius vel existens ipse vxoratus ꝯgnouit solutā hoc em̄ dr̄

Interroget p°

adulteriū & est duplex adulteriū si vterqʒ ē coniugatus· Si
intulit violentiā alicui: puta qa violenter abduxit puellam a
domo parentum hoc cū dicit̄ rapt⁹ siue rapuerit eā cōtra volū
tatē suam siue etiam contra voluntatem parentū· Et cōmittit̄ nō
soluʒ de virgine sʒ etiā de vidua & sanctimoniali·xxxvi· q·ij
raptores· Nō tā dicit̄ raptor sm̄ canones qui ꝓpriā sponsam
rapuerit· vide pisa· c·ij·raptor· Si cognouit cōsanguineā suā
vel consanguineam vxoris siue vsqʒ ad quartū gradum cōsan
guinitatis vel affinitatis inclusiue dicit̄ incestus· Idē dico de
muliere que pmittit se cognosci a cōsanguineo vel affine viri sui
Si cū moniali rem habuit agere vel cū ea q̄ ꝓfessa est castita
tem hoc dicit̄ sacrilegiū· Idē dico si mulier cū clerico ł religi
oso & huiusmodi se cōmiscuit carnaliter· Si cognouit cōma-
trem vel eam quā tenuit ad baptismū dicit̄ incestus vel sacri-
legiū· Idem si econuerso· Si peccauit contra naturam volun-
tarie pollutionem pcurando p semetipsum vocatur peccatum
immūdicie vel mollicici: siue hoc procurauerit propriis mani-
bus siue aliis modis· de modo em̄ non ē curandū· Si mascu-
lus cū masculo turpitudinē opatus est | vel femina cū femina
vel vir cū muliere extra vas debitū dicitur sodomia vel sodo-
miticū vitiū pe q̄ Apo⁹ Rō·i· Si cū brutis opatus ē nephā-
et cū quibus dicit̄ bestialitas·

Preceptū septimum est de furto·

Non furaberis

Septimū p̄ceptum est· Non furtū facies· Quo prece-
pto ꝓhibet̄ oīs cōtrectatio rei aliene & retētio iniusta
sm̄ Nic· de li· exo· xx· Vel dic sm̄ alex· de al· in tercia
pte su· di· xxxvij· sup hoc p̄cepto q̄ furtū dicit̄ dupliciter ꝓ
prie· s· & interptatiue & vtrunqʒ hoc p̄cepto ꝓhibet̄· Fur-
tum ꝓprie dicit̄ cōtrectatio rei aliene ignorāte dn̄o cōtra suā vo-
luntatem· & sic sub ꝓhibitione furti prohibetur etiam rapina
et vsura· Furtum interpretatiue dicitur omnis illicita rerum
possessio· Et hoc multipliciter committitur vt infra· Primo
igitur interroget· Si abstulit rem alienam ignorante vel in
uito domino· non solum ab extraneo sed etiam si filius a pa-
rentibus vxor a viro | seruus a domino · Nam furtum est si

fuerit quid notabile vel etiã licet fuerit quid minimũ habuit tamen voluntatem maiora subtrahendi · xiiij · q · v · c · si · Et cõsequenter vtroqȝ casu est mortale secundum thomam secunda secunde · questione sexagesimasexta · Et vltra hoc tenet̉ ad restitutionẽ dominis rerũ vel heredibus eorũ · Alias si ipi nõ supsunt detur pauperibꝰ · de vsuris · Cũ tu · Si rem sibi mutuatam retinuit vel alias rem alienã ꝑuentã ad manꝰ suas non restituit furtum cõmisit · nisi ille tantũdem de suo certitudinaliter haberet qđ non vult restituere & ex hoc non sequit̉ aliquod malũ vel scandalũ · Sco · in · iiij · di · xv · danꝰ · Si vsus ẽ re deposita vel cõmodata ad aliũ vsũ quã fuerit deposita vel cõmodata sine licentia deponẽtis vel cõmodãtis furtũ cõmisit & tenetur de omni vtilitate quã inde habuit nisi probabiliter presumat dñm rei esse contentũ · ff · de cond · fur · l · Qui furtũ · & · ff · como · l · si vt certo · hosti · & Gof · Si vsus ẽ pignore ad sui vtilitatẽ contra voluntatem dñi furtum cõmisit & est mortale · ff · de fur · l · si pignore · Idem thomas secunda secunde · q · lxxviij · Si aliquid inuenit qđ non credit haberi pro derelicto & aĩo retinendi tulit furtũ cõmisit secũdũ Alex · vbi s̃ · Secꝰ si inuenit thesaurũ qui dicit̉ pecunia ab ignotis dñis vetustiori tempore abscondita · Cõ · glosa · xiiij · q · v · Si quid · Et in primo casu si non reperitur cuius sit facta diligenti inquisitione tenetur dare pauperibus ·

De rapina ·

Si rapuit rem alienam violenter mortaliter peccauit · & ad restitucionem tenetur · & vltra hoc si comode potest đ iniuria illata veniam petere debet · Si pirata fuit depredans per mare quoscũqȝ indifferenter mortaliter peccauit · & ad restitutionem tenetur · & est excommunicatus excommunicatione papali · Idem de eo qui depredatus est romipetas · vel necessaria ad vsum curie portantes · vt habetur in excommunicationibus ꝓcessus curie · Si in bello iniusto aliquid rapuit vel etiam iusto sed contra edictum domini vel etiam de bonis subditorum iniuste bellantiũ qui in tali bello nõ ꝑstiterũt dñis cõsiliũ auxilium vel fauorẽ · tales eñ nõ sũt expoliãdi nec religiosi clerici vel conuersi peregrini mercatores rustici euntes & redeũtes & in agricultura existẽtes nec aĩalia qbꝰ arant &

femina portant & contra faciens mortaliter peccat et ad resti
tucõez tenet᷑· extra de tre· & pa· Innouam᷒· xxiij· q· iij· si qs
rompetas· Si aliqͦd rapuit in bello dubio nõ existis subditus
mouētis bellũ vt fuit armici cognati stipendiarij & huiusmodi
nõ excusat᷑ a mortali & ad restitucõez tenet᷑· xiiij· q· v· deniqꝫ
& ibi etiã Archi· subdit᷒ vero ī dubio excusatur propter bo-
num obedientie· xi· q· iij· quid ergo· xxiij· q· i· Quid culpat᷑·
hoc verũ sm̄ Ray· si fecit quod potuit vt certificaret᷑· Si ab-
stulit aliquid ex naufragio siue de ipsa naui vel littore aīmo
retinendi furtum commisit· ff· de acqui· re· do· l· Qua ratiõe·
C· de fur· l· in eũ· & tenetur ad restitucõem· ff· & naufra· l· si
quis ex naufragio· Nec vlla cõsuetudine statuto vel p̄cepto
excusat᷑ ab ea & est ipso iure excõmunicat᷒ extra de rap· Ex
cõmunicationi· vt in glo· fi· Si mala intẽtione propria aucto
ritate cõbussit villam locum vel segetem alienã mortalit᷑ pec
cauit & ad restitutionē tenet᷑ extra de iniu· & dã· da· si egres
sus· si vero quis casu vel negligentia hoc fecerit licet in foro
ciuili teneatur· ff· ad· l· acquil· l· Acquilia· In foro tamen pe
nitentie non tenetur nisi ex dolo vel lata culpa hoc fecerit· no-
tat Inno· c· sicut dignum· de homici· Idem hosti· & domin᷒
An· de hu· ibidē· Si aliqͦd recepit a clericis de bonis ecclesie
sine causa rõnabili vt ꝑ aliq̄ turpitudīe vel p fraudes minas
vel īportũitatē nimiã grauiter peccauit & restituere tenet᷑ sm̄
doc· idem de cõsanguineis clericoꝝ qui recipiũt ab eis de hu-
iusmodi bonis nõ qꝛ indigēt ſ vt ditent᷑· xij· q· ij· Monemus·
De vsura· Si mutuauit pecuniã numeratã vel aliqͦd eoꝝ
que vsu consumuntur· vt frumentum vinum oleum & huius
modi cum intentione aliquid recipiendi vltra sortē mortaliter
peccauit & vsuram cõmisit extra de vsuris· Consuluit· vbi di
cunt doc· cõmunit᷑ qꝑ etiã ad restitutionem tenetur· precipue
si verbo vel signo expresse vel tacite innuit debitori vt sibi ex
hoc aliquid daret· Si mutuauit super pignus rei mobilis vt
vestis equi & huiusmodi hoc pacto vt possit vti tali pigno-
re vsqꝫ quo pecunia reddatur vsura est & mortale· secundũ
Thomam & extra· e· c· i· Si mutuauit super pignus rei īmo-
bilis vt dom᷒ agri et huiusmōi vt interim accipiat vsufructũ

pignoris donec alius pecuniam tenuerit mortale est & vsura·
& ad restitutionem tenetur extra de pigno· Illo vos· Excipi-
tur casus ·c· salubriter de vsuris· de quo infra· Si pign9 rei
mobilis pdidit seu deteriorauit tenetur debitori de dolo lata
culpa & leui· C· de pignor· acti· l· ij· iiij· & ·v· qz hic cōtract9
celebratur gratia vtriusqz Concordat spe ·c· titulo· §· sed que
ritur· Si mutuauit pecuniam principaliter cum spe consequē
di aliquod munus a lingua vl' obsequio quod pecunia extima
ri possit puta opera boum iumenti vel persone vel vt procu-
ret seu aduocet pro eo vsura est & ad restitutionem tenetur·
secundum thomam secunda secunde· q· lxxviij· xiiij· q· iij· c·
putant & capitulo pleriqz· Si deposuit pecuniam penes mer
catorem vel artificem sine aliquo pacto intendens tamen per-
cipere aliquid vtilitatis ad discretionem eius & quod in omni
casu saluum habeat capitale suum vsura est & restituere te-
netur· secus si intendit vel etiam paciscitur participare tam de
dampno ꝙ de lucro· Ric· in· iiij· di· xv· ar· v· q· v· aliter tamē
dicunt· Jo· andreas· & ab· sy· de dona· inter vi· & vxorem· c·
per vestras· Si in emptione fructuum terre vel aliarum rerum
propter prematuram solutionem emit min9 iusto precio vsu
ra est· secus si precium minuit quia tēpore quo res empta tra
detur verisimiliter creditur ꝙ amplius nō valebit & forte mi
nus extra eo· Nauigāti· Si vendidit ad terminū pannos mer
ces aromata & huiusmodi maiori ꝑtio ꝙ valeāt ratione dila
tionis vsura est· Si vero nō vendidit plus iusto ꝑtio licz ali-
quid plus lucri velit ab eo qui vult emere ad credētiā ꝙ ab eo
qui statim numerat pecuniā non est licitum· Si mutuauit ali
cui pecuniam ex pacto & intentione principali vt sibi in po-
sterum remutuet vsura est· xiiij· q· iij· c· i· & in cle· Ex graui·
e· titulo· si tutor existens vel curator pupillorum seu procura-
tor aut factor cuiuscunqz pecuniam eorum dedit ad vsurā ad
vtilitatem illorum vltra peccatum mortale commissum si illi
non possint vel nolint restituere ipsi tutor ꝓcurator vel cura-
tor & huiusmodi ad restitutionem tenentur scḋm thomam &·
Inno· in· c· Michael· extra eodem· licet aliqui dicant ꝙ nō te
nentur nisi quando principalis in cuius vtilitatem versa est

pecuniā non fuerit soluendo· Hec indubitanter vera sūt de tu
tore curatore et procuratore ꝑ eo ꝙ prestant auctoritatē ta-
libus· Idem si ipi vel mater pupilli exigūt vsuras ex ꝯtracti
bus vsurarijs factis a pr̄e ipius pupilli· Secꝰ de eo qui non
prebet nisi nudū misteriū vt sūt famuli qui de mandato dn̄o
rum dant pecuniā ad vsurā et a debitoribꝰ postmodū recipiūt
eam cū lucro· Tales eñ non tenentur restituere· secūdū· v· v·
si nil ad eos peruenit· presertim si illi domini alias per seipsos
vel per alios & si non per istos vsuras exercerent· Idē pe· de
palu· Si vero sint factores stantes ad dandū mutuum ita ꝙ
apud eos residet quasi principalis auctoritas suorum domi-
norum vel magistrorum· Tunc si principales qui habuerūt
lucrū vsurarum nil restituunt obligant̃ ipi factores ex eo ꝙ
prestant causam efficacem argumentum in· c· episcopus de p̄
ben· li· vi· Si mutuauit alicui cōmunitati vel domino cū pa-
cto ꝙ durante debito nō teneatur soluere collectas sibi & ce
teris legittime imponendas vsura est vt videtur tenere· Jo·
an· in· c· Cōsuluit· de vsuris· Et pe· de ancha· e· ti· c· i· & Col
lec· e· ti· post miserabilem· Con· Johannes de legna· & Johā
nes cal· Si mutuauit pecuniam alicui ea intētione vel pacto
vt molat ad molendinum suum vel coquat ad furnum suum·
vel vadat ad apotecam suā ad emendum· vel si est doctor vt
intret scolas suas & huiusmodi alias nō mutuaturꝰ vsuras
cōmittit· Et si ꝓpter hoc eos dāpnificauit in aliquo tenet̃ eas
ad restitutionē· Si vero eos nō dāpnificauit nec grauauit in ali
quo qz nec cariꝰ vendidit nec plus ab eis ꝙ̃ ab alijs accepit
tūc q̄ad cōmodi vel vtilitatis ꝑ cōcursu molēdini furni apo
tece & huiusmodi augmentato consecutꝰ est tenet̃ paupibꝰ
erogare· sm· Jo· an· in reg· Peccatū de reg· iu· li· vi· in mer-
cu· & Jo· cal· in· c· nauigāti· extra de vsuris· Si posuit dena
rios in imprestitis Venetiarū mōte florētie vel locis Janue·
qz si spōte posuit & accipit aliquid vltra sortē vsura est sm
multos doctores famosos & excellētes· licz aliq dicūt huius-
modi esse contractꝰ emptionis reddituum· sed prima opinio
tutior est & verior videtur & a pluribꝰ doctoribꝰ tenet̃ & rati
ones eorꝫ q̄s allegāt difficiliores sūt ad soluendū· & opinio

dicentium q̄ sunt contractus emptionis admitti potest ꝑ ve
rā scḋm formam contractus intrinsecam sed non ſm veritatē
et naturam contractus. Idē de eo q emit ꝑdicta īpꝛestita ꝑ
ponens aliqd accipere vltra sortem: quia vsurari⁹ ē & lucrū
inde habitū restituere obligatur ſm pma opinionē qꝛ tn̄ hec
est varia doc. opinio non ē precipitanda sententia sed cō sulen
dum cuilibet vt ab huiusmodi abstineant habita restituāt vl
pauꝑibus dent. Si recipit aliquid in pignus puta domū ꝑ
centum mutuatis vsqꝫ ad annum hoc pacto q̄ si non soluit ī
termino statuto cadat in cōmissū & pignus in venditionem.
Quia si recipit mutuans in primo anno vsufructum domus n̄
cōputando in sortem illicitum est & vsura extra e. c. j. & re
stituere tenetur illam pensionem scilicꝫ vsufructū nec elapso
termino domum sibi retinere potest: quia cōtractus non tenꝫ
cum vsurarius fuerit. Secus aliquibus videtur si creditor non
recipit vsufructum domus cuꝫ tunc superfluitas valoris cadat
in debitoris penam supposita vtriusqꝫ bona fide quando con
tract⁹ mutui celebrat⁹ fuit ar. ḋ arb. dilecti nisi creditor ea ī
tentione mutuauerit quia credebat debitorem penam incurre
re qa sic foret in fraudē vsurarū. Hūc casū ponit sanct⁹ Bern
ardin⁹ ī cōtractibꝰ suis sermone. xlij. ar. ij. c. iij. tu dic huius
modi pactū in vtroqꝫ casu reprobari vt in. §. se. Si emit pig
nora a publicis vsurarijs ex lapsu temporis predita qa n̄ licu
it cū nō sit translatū dominiū in vsurariū: imo hoc pactū. s. q̄
nisi soluat̄ debitū infra certū temp⁹ pign⁹ pdat̄ reprobatur
in pignore. C. de pac. pig. l. fi. In cōtrariū videt̄ qꝛ ex hoc
nō fit iniuria domino pignoris |q se volūtarie hoc pacto cum
vsurario astrinxit: nec ꝑ hoc vsurarius efficit̄ nō soluendo qa
precium recipit pro pignore. Et communitates & domini
permittunt fieri huiusmodi pacta: Imo volunt ea firma ha
beri. His non obstantibus tene quod dixi supra: quia tutis
us est & verius videtur. Si gener sustinens onera matrimo
nij accepit in pignus a socero suo pro dote filie licitum est ex
tra de vsuris. Salubriter. Nec tenetur fructus pignoris cō
putare in sortem. Sed ad hoc vt liceat non computare in
sortē absqꝫ vsura oportet q̄ ista onera matrimonij sint certa

& sic fructus non poterunt excedere quantitatē onerum · Et
ꝙ dos sit promissa simpliciter · Nam si gener pacisceretur de
recipienda dote ad certum terminū & interim perciperet fru-
ctus · dicti fructus computarentur in sortem quia interesse nō
potest deberi ante moram · & mora non potest adesse durante
termino secundum dominum An · de bu · ibidem · vbi etiam di
cit ꝙ oportet ꝙ dicti fructus subiciantur fortune · Vnde si ge
ner non recipiat pignus sed cautionem de soluenda dote cer-
ta die & interim ex pacto recipit a socero certos denarios · pu
ta ad rationem · v · pro centenario est vsura · Nō obstat · c · Sa
lubriter · quia loquitur de fructu pignoris submisso diuino iu
dicio · Idem Johannes an · et zaba · licet paulus de laza · con-
trarium sentiat · tamē opinio prima tutior et verior est & pro
veriori defendi potest · secundum Johannem de legna · Ideo
tenenda · Idem dicit dominus Anthonius ibidem de re pigno
rata · cuius fructus sunt certi quia forte illa res est locata ad
fictum vel pensionem vel talis res est domus quam gener lo-
cat & recipit pensionem quia omnes istos fructus gener tene
tur computare in sortem · Presupposito tamen pro vero eo ꝙ
dicunt Johannes an · & dominus An · de bu · de cautione re-
cepta loco pignoris mulier potest & debet alimentari per pa
trem quousqꝫ dos soluatur & equissimum est maritum susti-
nentem onera matrimonij debere alimenta recipere a socero ·
non vt fructum pecunie dotis soluēde · sed vt vxorem nutriat
frumento vino vestimentis calciamentis et alijs necessarijs ad
arbitrium boni viri ab vtraqꝫ parte electi & sic aboletur hoc
casu omnis vsura · ꝙnis cum hoc etiam cautionem voluerit ·
Nam dicta alimenta cedunt ei tanꝙ interesse & sic potest sal
uari opinio pauli · Si mulier vidua p̄dium vel aliud pignus
recipit ab heredibus mariti pro dote restituenda quia non ha
bent vn̄ soluant tenetur fruct9 computare in sortē alias vsu-
rā cōmittit · sm hosti · in summa · e · ti · Inno · & Jo · an · in · c · Sa
lubriter · Cessat enim ratio in ea que excusabat virum cum so
cero · Sit ergo cauta mulier vt non recipiat predium vel rem
aliam in obligationem sed vel faciat eam distrahi vel recipi-
at insolutum · Alioquin fructus computabunt in sortē etiam

si statutum sit ꝙ soluto matrimonio q̄diu heres mariti distu
lerit post annum tradere dotē vxori relicte teneatur ei dare ali
menta quia tale statutū secundū Jo· de legna· & Jo· de imo·
super cle· Ex graui· de vsuris post Matheū· cōcludūt statutū
nō valere eo ꝙ soluto matrimonio· cessāt causa sustinēdi one
ra matrimonij· Ad hoc facit qđ notat Ray· in su· e· ti· & In
no· in· c· Salubriter· Imo plus dicunt m· d· cle· Ex graui scʒ
ꝙ talis statuētes incidūt in penā illius cle· quia scʒ sūt excō
municati· Fran· zāba· dicit ꝙ tale statutū vel cōsuetudo pōt
tollerari vt debeātur alimenta tanꝙ interesse post moram he
redis in soluendo· alias nō· Presupposito igitur ꝙ violenter
detineatur dos eius ab heredibus mariti nec potest se iuuare
per viam iusticie propter illorum potentiam vel ipsius inopi
am· Vel forte etiam quia heredes illius non sine magno sui
detrimento restituere possent dotem que est ī pecunia nec pos
sessionem habent quam ei dent insolutum & propter hoc mu
lier pietate ducta ne nimis eos grauet dimittit penes eos ad
tempus non crederem illicitum fore si interim non habens vn
de aliunde honeste viuat recipiat ab eis alimenta non ratio
ne mutui sed ratione interesse· Secus autem quando hoc fie
ret ob vtilitatem heredum scilicet vt illi magis possent cum
illa pecunia lucrari vel ob vtilitatem ipsius mulieris vt cum
potest dotem rehabere non curat vt ex integro suo capitali lu
crum habeat vel consequatur alimenta taxata a statuto sal
ua dote· Si prosonetta seu mediator vsure extitit quoquo
modo quia si hoc fecit idest mutuum ad vsuram quesiuit pro
aliquo absqʒ necessitate seu rationabili causa· vel etiam si ne
cessitate cogente mutuum ad vsuram tribuere remittentem in
duxit mortaliter peccauit· ar· de homici· Sicut dignum· Et
si hoc principaliter fecit pro lucro vsurarij vltra mortale inso
lidum restituere tenetur si ita cooperatus est ꝙ absqʒ eo illa
vsuraria prestatio minime facta esset· Secus autem si procu
rauit fieri pro indigente & ab illis qui parati sunt dare· secū
dum Giral· ob· Si dono vel alio quocūqʒ modo lucratiuo ha
buit aliqđ ab vsurario quia si tempore quo illud habuit vsu
rarius erat nō soluendo ad restitutionē tenetᷣ· secꝰ si tunc erat

soluendo licet postea sit impotens effectus ad soluendum nisi
forte talis res habita p vsurā adhuc extaret eadē specie: tunc
em̄ qñcunqȝ vsurarius effectus fuerit non soluendo debet re-
stitui ſm opi· tenentium q in vsura non transfertur dominiuȝ
Si vxor scienter cōmedit bibit vel induit aliqd de vsuris vi-
ri sui quia si vir non est soluendo habet tñ aliqua q̄ non sunt
empta vel habita de vsuris & dos vxoris fuit ibi prius q̄ p̄
dicte vsure tunc potest & debet mulieri dos solui dato etiam
q vir eius non habeat sufficientiam ad soluēdas vsuras· Si
vero vxor hēat dotē de vsuris vel vir nihil habet nisi habita
vel ēpta de vsuris & dicte vsure p̄mū ibi fuerint q̄ ipsius dos
tunc vxor obligat restituere qcquid p victu suo seu q̊cunqȝ
alio modo acceperit iu͛ ſm Giral· ob· Et hoc verū nisi ī casu
dum causaȝ expoliatorꝝ agit vtiliter & q̊ulqȝ verisimiliter cre
dit p ficere· Si aūt nō remaneat spes de correctione viri vsu
rarij vxor victum sibi procuret aliunde vel ab amicis vel ab
alijs subuentionem vel elemosinam postulando aut manibus
proprijs laborando seu res domus conseruando & licite aug-
mentando: aut denunciet his qui p cedere possunt vt epo qui
virum compellat eam pascere d͛ iusto· Vel si vir eius habeat
plura incerta vltra ea q̄ sufficiāt ad satisfaciendū certis proui-
deat episcopus ipsi mulieri· Si filius vel filia vel quis alius de
familia vsurarij viuit de vsuris vel alijs restitutioni obligatis
quia ſm Geral· ob· si vsurarius est soluendo & habet alia vl
tra ea ad q̄ satisfacere tenetur & sūt separata de illis pōt ex-
pendere seu viuere· Si vero ibi sūt aliq̄ iuste acquisita sed ita
mixta cum impie acquisitis q discerni non pn̄t adhuc de illis
viuere pōt dum tamen in mente habeat viuere de iusto· Cō·
Hodo· Si autem vsurarius non est soluendo quicqd consu-
munt filius vel familia in victu & vestitu restituere obligatur:
qa reddunt eū ipotentē ad satisfaciendum· Idē dico de fami-
lia raptoris· Excusari tñ possunt tales· Primo ppter procu-
rationem·io est cū causam expoliatorum agūt vt supra dictū
est de vxore· Secundo propter recompensationem: quia· s· fi
lius vel filia seu famulus tantum lucratur ī aliquo exercitio seu
laborat in domo vtiliter quod potest merito recompēsari cum

expensis sicut etiã contingit in emptionibꝰ vsurariorũ & mercantiis eorum. Tercio ꝓpter restaurationẽ scʒ si ꝓponit se restauraturum & ad hoc facultatem habere ꝓbabiliter credat nec aliunde comode viuere potest. Quarto ꝓpter ignorantiã quia scʒ nescit rem esse talem videlicet vsurariam & huiusmodi nec causam habet hoc sciendi si tamẽ postea cognouerit videtur teneri nisi filius esset ita puulus q̄ alias nutriri non poterat. ar. de con. di. v. discipulos. & de reg. iu. quod non est. Quinto ꝓpter necessitatẽ vt cum filij atqʒ filie ĩ tali etate sint q̄ aliter comode viuere ñ pñt. Hoc sanctꝰ Bernardinꝰ in restitutionibꝰ suis sermone. xxxv. ar. iij. c. j. Si gener habuit dotẽ vxoris a socero vsurario q non sufficit ad soluẽdas vsuras. Nam sm. vv. si sciebat hoc gener vel etiã si ignorabat ignorantia crassã non dẽt dotem ab eo recipe. & si recipit restituere tenetur. Secus si ignorãtia ñ crassã sed ꝓbabili qa scʒ ꝓbabiliter credebat socerum non esse vsurarium aut preter dotem vxoris habere sufficientiam ad soluendas vsuras: quia tunc reddere non tenetur licʒ postmodum sciuerit veritatem scd̃m eum. Tutius est q̄ postea sciens veritatem non recipiat dotẽ aut si recepit restituat illis quibus socer tenebatur precipue si certi sunt illi: quia nullatenus potuit secundum deum de alieno dotari. Cõcordat Giral. ob. Filia vero vsurarij que habuit dotem a patre eo tempore quo non erat soluendo licet ipsa hoc ignoraret omnino tenetur restituere nec potest legittimam retinere. Quod si maritus non patitur illam restitui culpa erit viri non vxoris: Si tamen illa proponat premoriente marito dotem restituere si econuerso vir vult dotem restitui et ipsa non patitur peccatum erit vxoris ita tamen q̄ ipse nõ percipiat de bonis ipsius dotis & proponat restituere cũ poterit. Si autem vterqʒ in non satisfaciendo concordant ambo in statu damnationis viuunt. de regu. iur. Peccatum. li. sexto. Si vero pater tempore quo dotauit filiam remanebat potens ad soluendas vsuras & gener & filia potuerunt secure dotẽ accipe nec tenent restituere etiã si postea ĩpotẽs fieret Si cooperatus est seu quoquomodo causam efficacem vsure prestitit ita q̄ sine eo non fieret. Nam licet aliqui vt. vv.

dicant talem non teneri ad restitutionem nisi q̄tum de usura p
uenit ad eum quia quod accipitur ex usura nō ē oio uolūtariū
Alij tamen q̄plures dicunt q̄ tenetur insolidum etiam si ni-
hil peruenerit ad eum. Et hec opinio tutior est ideo consulen
da. Si cooperatus est seu causam efficacem prestitit rapine|
furto aut violente usurpationi vel dampnificationi. Nam scd̄m
omnes doctores talis insolidum ad restitutionem tenetur vt
continetur etiā versibꝫ immediate sequentibꝫ. Jussio consiliuz
cōsensus palpo recursus. Participans mutus non obstās nō
manifestans. Jussio. Si iussit alicui suo subdito vt fieret
rapina furtum & huiusmodi & ex hoc eius p̄cepto secutus est
effectus dampni quod alias non fuisset factum tenetur. insoli
dum restituere etiam si nil ad eum peruenit. Jdem si noīe suo
huiusmodi damnum datum est & ipse postmodum ratum ha
buit. Consilium. Si consuluit alicui predicta fieri ita q̄ ex
suo consilio est vel probabiliter creditur damnum datum q̄d
alias non fuisset datum tenetur insolidum etiam si nil perue-
nit ad eum: si autem alias fuisset factum sine illo consilio | sed
propter illud aliquid plus factuz ē tenetur insolidum ad illd̄
plus. Jo. an. in regula nullus ex consilio li. vj. melius distin
guit. Consensus. Si consensum prebuit scꝫ cooperationis n̄
mentis tantum. Nam si sine eius consensu non poterat dam-
num fieri vel inferri tenetur in solidum. exempli gratia si duo
vel plures faciunt furtum vel rapinam vel iniustum bellum si
mul ita q̄ vnꝰ n̄ fecisset sine alio. ij. q. iij: q ꝯsentit. ij. q. j. no
tum ibi facientem & consentientem par pena constringit. Se
cus si sine eo damnum illatum fuisset: quia quilibet sine alio
vel plures sine illo fecissent tūc eīn tenet̄ solū de dāno quod
ipse dedit vel eius causa datum est. Palpo. Si adulando
laudauit aliquem raptorem vel malefactorem quasi strenuuz
& ex hoc induxit eum ad faciendum rapinam vel damnuz q̄d
alias non fecisset tenetur insolidum. Jdem si detrahendo vl̄
vituperando vt ad hoc inducat: puta quia dicit ipsum pusil
lanimem & vilem: quia non sattagit rapere & male agere|
Et ex hoc ille mouetur ad dampnificandum. Recursus.
Si receptauit fures & raptores & tuet̄ eos & ex hoc secut̄

dãna vel etiã rem raptã cũ queritur dolose occultat propter
quod non potest reperiri nec restitui ·tenetur insolidum leso
etiam si nil de rapina peruenit ad eum aut per se nil damni in
tulit· Hec tho·al·pe·& Ric·in quarto di·xv· Participans
Si participauit aliquid de rapina vel furto consumendo ĩ vi
ctu & vestitu seu alias dono recepit tenetur restituere vt su-
pra· Si vero huiusmodi rem scienter & ob sui vtilitatẽ emit
mortaliter peccauit & restituere tenetur eam domino cuius ẽ
quem si non reperit pauperibus erogare tenetur : vel precium
eius si forte iam consumpta esset· Idẽ si non probabiliter cre
debat talem rem iuste posse emere vel dubitabat seu de hoc ni
hil cogitabat· Nam in omnibus his casibus tenetur rem inte
gre restituere domino vt supra nec potest retinere ei precium
quod dedit venditori pro ea· Idem de omnibus qui successi-
ue predicto modo emerent eandem rem vt plene habetur in
sum·pisa·Restitutio·iij·& in Resti·sancti Bernardini sermo
ne tricesimaquarta· Mutus· Si vidit furtum fieri & dolo-
se tacuit vel scit vbi est res abscondita & non reuelat vt infra
peccat · Idem si potuit obsistere furto vel rapine & non fe-
cit : vel sciens rem raptam seu furtiuam non indicauit cum
interrogaretur · Nam in his tribus casibus vltimis & mu-
tus qui dolose tacet cum posset impedire & non obstans qui
posset obsistere & non manifestans cum interrogatur in iu-
dicio : si obstando vel veritatem dicendo non imminet peri-
culum sui status vel proprie persone secundum Scotum te
netur quilibet satisfacere leso siue talis sit officialis siue priua
ta persona · ar·ad hoc · ij· q ·iij·Quisquis· & extra de fur·
Cum fure· Extra iudicium vero idem dico quo ad offici
alem·Si vero sit persona priuata que ad hoc non tenetur ex
officio q̃uis peccet non tamen tenetur ad aliquam satisfactio
nem damnificato·Dicit tamen Scotus in q̃rto ꝙ q̃uis ad ali
cuius officiũ pertineat obuiare malis & damnis q̃ fiũt qñ hoc
faciendo vergeretur in aliquo casu ad malum reipublice puta
magnũ scandalum vel euidens piculũ persone ꝓprie tunc non
obuians non peccaret nec ad satisfactionem teneretur ar· di·l·
vt cõstitueretur ·alias secus vt supra·Si habuit seu accepit

rem alterius quoquomō cōtra illius meram voluntatem pu-
ta per metum·per importunitatem·per errorem vel ob reuerētī
am & huiusmodi·Nam ī omnibus predictis casibus tenetur
restituere vt habetur in supplemento·Restitutio·vij·Si ha-
buit aliquid a personis que non poterant alienare vt a pupil
lo a filiofamil's non habente peculium castrense vel quasi a
muliere nō habente bona propria a clerico religioso & huius
modi q3 tenet̄ restituere eis ad q̄s rei habite dominiū ꝉ admi-
stratio ꝑtinebat vt cōmūniter tenent theo·in·iiij·sen·di·xv·

De dampnificatione rerum exteriorum

Si aliquem dampnificauit nō soluēdo in termīo q̄d tenebat̄
Nam ratione more tenet̄ creditori suo ad omne dāpnum &
interesse extra de fideius·Peruenit·&·c· Constitutus·de hoc
interesse vide in summa pisā·Restitutio·i·Si ꝓ vsuris sibi so
lutis debitor notabilit̄ dampnificatus est & dampna passus
ex solutione vsurarum & carentia ipsius pecunie solute puta
quia oportuit eum ab alio ad vsurā accipere vel ꝓpt̄ hoc res
suas multo minori ꝑcio q̄ꝫ valerēt vendere & huiusmodi tene
tur vsurari9 vltra restitutionē vsurarū ad omnia dāpna q̄ de
bitor ꝓpter illā solutionē vsurarū ꝑtulit·sm Ray·in sū·Ric·
Sco·& Cal·Tho·scd̄a scd̄e·q·lxxviij·distinguit aut res re
cepta ꝓ vsura nō ē fructificās vt pecūia triticū & huiusmōi
& tenet̄ vt s̄·Aut est res fructificās vt ager dom9 & huius-
modi tenet̄ restituere rē cū fructibꝯ ex ea ꝑceptis·Si electus
fuit aliquādo a cōmunitate vt prestātia vel collecta aut aliq̄d
onus iustū ad rationē vnius libre ꝓ centenario soluendū īpo-
neret vnicuiq3 de cōmunitate secundum lucrū & quātitatē cē
sus ipsorū habita prius informatione debita & ex certa scien
tia plus alicui īposuit q̄ꝫ debuit vt illi noceat vel vt alios in-
debite alleuiet min9 debito īposuit·peccauit mortalit̄ & tene
tur lesis de oībꝯ dāpnis inde secutis·ar·de iniur·si culpa·Si
vero assigāta fuit ei certa determīata sūma·puta mille flor̄·diui-
denda cuilibꝫ de ciuitate ꝓ rata sua ꝓporcōnabilit̄ sm faculta
tes suas relinquēdo arbitrio cōscīetie sue ita tū q̄ꝫ ꝑueniat̄ ad
dictā sūmā mille flor̄·Nam hoc casu si intēdit alios grauare
& se & suos alleuiare notabiliter citra condignum peccauit

mortaliter & tenetur restituere vt supra omne dāpnū lesis īde
secutū ſm monal· in ſu·ſi poteſt ſciri & diſcerni ipm dampnū
alias tenebitur ad arbitrium boni viri· Idem dico de diſcuſſo
ribꝰ & extimatoribus bonorum & patrimoniorū aliorum qui
dolo odio vel inuidia plus vel minus extimant & ꝓximū vel
rempublicā dāpnificant· Nam & iſti peccāt & reſtituere tenē
tur vt ſupra· C·de diſcuſ·l·i·li·x· Idem de meſſoribꝰ agri edi
ficij frumēti vel vini ſi dolo vel lata culpa inique metiant̄·ff·
Si meſſor fal·mo·di·l·ſi meſſor·§·i·& ·ij·Et generalit̄ vbi-
cunqȝ quis doloſe vel inique facit id ad quod aſſumptꝰ eſt a
iudice vel a partibus vt cum notarius aſſumptus ad compu-
tationem litterarum male computat · vel medicus properam
refert de qualitate vulnerum & huiuſmodi· Nam omnes te-
nentur reſtituere vt ſupra · Si vero predicti collectarū diſtri-
butores extimatores & huiuſmodi habita ſufficienti dilgētia
ad ſciendum facultates et lucra perſonarum & ea que habent
extimare vel metiri bona fide taxant vel extimant & cetera·vi
dentur excuſari a peccato & obligatiōe ſatiſfactionis licet ali
cui plus debito taxauerint·ar·xxiij·q·v·de occidendis · Si
impediuit fructus prouenturos alicuius agri vel vinee arbo-
res & ſemina effodiendo aut eradicando vel alias deuaſtan-
do tenetur ad quantum extimantur fructus in illo dubio va-
lituri· Thomas in·iiij·Si officium vel beneficium quod quiſ
iam conſecutus erat & poſſidebat iniuſte procurauit ſibi au-
ferri tenetur ad omne dampnum et ad reſtitutionem equalem
Secus ſi iuſte·puta quia ille meretur priuari ex defectu ſuo·
quia tūc in nullo tenetur ſecundū thomam·& Ric·in·iiij·di·
xv·ar·v·q·iiij·Si impediuit aliquem a conſecutione alicuiꝰ
officij beneficij eccleſie aut cuiuſcūqȝ muneris puta cū aliquiſ
volebat omīa ſua bona vel partem ei legare vel donare & ipſe
diſſuaſit & impediuit ne hoc fieret· Naȝ ſi hoc fecit animo &
intentione dampnificandi illum licet non teneatur reſtituere
tantum quantum illi valeret beneficium eo ꝙ non eſt equaliſ
valoris habere bonum in actu & eſſe ꝓpe habere tenetur ta-
men ad intereſſe ipſi dampnificato ad arbitrium boni viri·Si
vero hoc fecit vt vtilitati ſue vel amici eius magis prouideret

ꝙ illi· secundum Ric· vbi supra· & Scõ· e· di· q· ij· nõ tenet
ad aliquid quia nulli erat ius acquisitum & nemini facit in-
iuriam qui vtitur iure suo· Cuilibet enim licet pocius procu-
rare sibi & amicis suis aliquid dari vel legari ꝙ alijs preci-
pue cũ indigent· Con· pe· de palu· Si quoquomodo abstulit
sacrũ de sacro vt calices paniẽta & huiusmodi ď ecclesia aut
rem sacrã de loco non sacro aut rem nõ sacram de loco sacro
sacrilegiũ commisit & restituere tenetur· xvij· q· iiij· Quisqs·
De bellꝭ iniustis & vsurpatiõe dominioꝝ collectis et pedagijs
vide infra pte· ea· ti· iiij· c· iij· De turpi lucro & p ludũ alearũ
acquisito· vide infra auaricia· De cambijs illicitis & societa-
tibus· vide parte tercia· ti· iiij· c· xi· De habitis p simoniam &
bonis ecclesiasticis male consumptis ibidem· c· xvi· & se· De
dampnis et fraudibus in contrahendo multipliciter factis ibi
dem· c· xi· de dampnis per animalia· feras & huiusmodi illa-
tis ibidem· c· xiij· De dampnificatione corporum que quadru-
pliciter cõtingere potest scꝫ· Per occisionem· p mutilationem
per vulnerationem aut verberationem· p carceratione̅ aut vio
lentã detentione̅· Ideo circa hoc potest sic interrogari· Si oc-
cidit aliquem hominem liberum· cũ liberũ corpus nõ recipiat
extimatione̅ & dampnũ illatũ fit ex cõmissiõe fiet extimatio
interesse etiam extrinseci· ff· de actio· emp· l· Julianꝰ· & sic ho
micida tenebitur ad mercedes medicorum & alias expensas
in curatione factas tenebitur etiam alere filios aut propin-
quos et pauperes quos operibus manuum suarum occisus su
stentabat vel aliter subueniebat· Ex hys elicitꝛ ꝙ si occisus
reipub· erat necessarius & ex eius morte respublica dampnũ
passa est· occisoꝛ tenetur ei ad condignam satisfactionem· Si
vero occisus erat seruus non liber idem dicendum quod de re
bus alijs vt fiat extimatio secũdũ valore̅ serui· ff· ad· l· aql· l·
ij· hec Ric· & Scõ· in· iiij· di· xv· cõ· v̇v̇· in Spe· ti· de iniur·
v· sequitur· Si dampnificauit aliquem mutilãdo ei manũ vel
pedem & huiusmodi· Nam vt dicit Scõ· vbi supra· q· iij· p
huiusmodi nõ est statuta pena in ecclesia nisi pecuniaria q̄ de-
bet correspondere nõ solum ad expensas medicorũ in curacõe
illiꝰ sed etiã ad satisfactione̅ dampni & impediti lucri ꝓ toto

tempore quo vsurus erat illo membro quo abscisus est habendo consideratione3 ad artificium seu exercitiū atq3 industriam hominis mutilati· Et videt plus ponderanda mutilatio paupis q̄ȝ diuitis si multū indigebat membro absciso ad necessarium victum · Tenet etiā truncator diues a se alere truncatū si alimonijs eget & satisfacere consanguineis illius q̄s dāmnificauit: puta si ille cui est manus abscisa alebat patrem & matrē filios & alios quod nunc facere non pōt carentia membri abscisi propterea talis abscisor ad equalia tenetur ad arbitriū boni viri· Concordat Ric·vbi supra· Non tñ fiet extimatio cicatricum nec deformitatis corpis extra de iniur·c·j·Si damnificauit aliquē vulnerādo vel verberādo tenet ad expensas medicorū & ad opas quas tali pcussione amisit · extra de iniur·si rixati·Et originaliter sumitur exo·xxj·Con·Ric·vbi supra· Si aliquem damnificauit iniuste carcerādo seu detinendo: nā tenetur ad satisfactionem iniuriarū ad iudicium sapientis· Et vltra hoc tenetur percussor seu iniurie illator pro anima occisi orare elemosinas facere & aliquam peregrinationem assumere iniūctum potest & ceteris percussis seu lesis pro iniuria veniā petere & sibi eos reconciliare·

De damno spirituali & morum·

Circa hoc Sco· vbi supra dicit q̄ in bonis naturalibus anime nec morum potest quis directe alium damnificare sed bene īdirecte dupliciter vel in acq̄sitis virtutibꝫ q̄ p vicia corrūpunt: vel in acq̄rēdis quarū acq̄sitio multiplicit impedit·s· Inducēdo reuocādo scādalizādo & seducēdo·& ideo hoc ordine pcedat interrogando·Si īduxit aliquē ad peccatū suadēdo cōsulēdo vel p̄cipiēdo hoc est mortale & qa sic fuit occasio pditionis illius & abstulit virtutes & gratiā ab eius anima iuxta illud Aug·Si fratri tuo male psuades occidis·s·illum q̄ ad animam de pe·di·j·noli· Ideo sm̄ Sco·tenetur restituere damnum modo sibi possibili inducēdo eū efficacit ad penitentiā & virtuosos mores v̄bis & orōnibꝫ & huiusmodi Si reuocauit aliquē a meliori bono puta a religione· Nā sm̄ Sco·vbi s̄·q·ij· si retraxit aliquem iam pfessū tenetur agere

vt redeat ad religionem & si nolit redire tenetur aliū eq idoneū religiōi pcurare q si nec hoc pōt tenet ipe intrare si sit psona idonea & abilis ad itrādū· Si vero retraxit aliquē dispositū ad religionē ne itraret ñ tenet ad tantā restitutōz religiom ad qntā teneret in pmo casu: qa interest multū inter hēre & spe esse s tenet ad aliqualē restitutōez alteri⁹ equalentis ad ingressū religiōis· Et istud itelligo verz qn ipm retraxit intentōe dāmificādi religionē· Sec⁹ aūt si intentōe vtilitati ppie siue spirituali siue temporali cōsulendum nō suggerens aliquid falsū nec in fraudē qa tunc nō tenet ad aliqd religioni s tenetur psone quaz retraxit vt in persuasiōibus & aliis bonis spiritualibus ad bona equiualentia bonis illis quibus illum retrahendo dammificauit· Concordat Ric· vbi supra· q· iiij· Idem videtur dicendum d professo tacite quod de expresse pfesso· Nam talis obligatur religiōi saltem in genere· Si autem quis auerteret aliquem a religionis ingressu ñ simpliciter sed ab ea vbi dissolute viuitur intendens puidere saluti illius in nullo tenetur· ar· xxiij· q· v· de occidendis· Si aliquem dāmificauit ei malo exemplo suo scandalum prebendo: sicut se pe faciunt mali prelati subditos suos pompis lasciuiis & aliis malis moribus suis· Mulieres suis superfluis & vanis ornamentis fucis & tripudiis & quicunqz alii publice peccantes· Tales enim grauiter peccant precipue cum credunt alios in diuersa vicia propter eorum malum exemplum ruere: nec curant aliquid· Et tenentur satisfacere publice bonis exemplis & moribus quantum possunt· Non tamen propter hoc tenentur ad aliquam publicam penitentiam secunduz Albertum· Si dammificauit aliquem seducendo: puta virginem· De hoc supra precepto sexto· Et ero· xxij·

Preceptū octauū est de phibitione falsi testimonij·

Octauū pceptū est· Non falsū testimoniū dices· Quo precepto sm Augustinuz prohibetur generaliter omne mendaciū perniciosum iocosuz siue officiosū ex libidine mortali dictum de q sapiētie· j· dicit· Os qd mentit occidit animā· Mendacium vero officiosū & iocosum ex libidine

veniali dictum non ꝓhibet᷑ sicut nec in alijs p̄ceptis ꝓhibe
tur culpa venialis· Dicit tamen Augustinus ꝙ nullo casu mē
tiendum est quia difficile est scire an procedat a radice mor-
talis libidīs vel venialis· Potuerūt ergo sic fieri interrogatio
nes circa hoc preceptum· Si dixit falsum testimoniū cōtra ali
quem in iudicio mortaliter peccauit secundum Thomam secū
da secunde·q·lxx· Et vltra peccatum mortale tenetur leso de
omni damno·xiiij·q·vj·si res·& ·ij·q·j·notum· Idem si cer-
tum asseruit illud de quo dubitauit & est periurus in vtroqꝫ
casu: non tamen tenetur significare se falsum dixisse ꝓpter pi
culum ex quo ille punitus est· Si extra iudicium dixit menda
cium perniciosum cōtra honorem dei veritatē fidei vel in nota-
bile dannum ꝓximi spūale vel temporale: puta dixit fornica
tionem non esse peccatum vsuram & huiusmodi| seu negauit
qḋ ipse vel alius debet alteri dare & ipse nouit mortalit᷑ pec
cauit· Si in iudicio interrogatus a iudice suo iuridice menda
cium dixit seu veritatē tacuit mortale est ſm Augustinum &
Alexandꝝ de al'· super hoc precepto· Si in predicatione stu
diose mentitus est mortale est· Secus si ex surreptione· Si
scient᷑ mendaciū dixit in cōfessione mortale ē·s· de necessario
confitendis· Si dixit mendaciū iocosū·i·causa solacij vel offi
ciosū·i·ad ꝯsequendam inde aliquā vtilitatē spiritualem vel tē
poralem sine alterius nocumento veniale est tā in viro perfe-
cto ꝙ inpfecto ſm Alexādꝝ vbi supra· Si testimonium tulit
ꝓ pecunia mortalit᷑ peccauit & tenet᷑ ei restituere q dedit nisi
dederit ad corrūpendū eū·xiiij·q·v·nō sane· pōt tn̄ accipe in-
teresse vt si ꝑdit opam ꝓpt᷑ hoc· Si assiduitate & mala ꝯsue-
tudine mentiat᷑ etiā iocose ſm Hosti·ī sū·ti·ꝺ pe·& re·§·que
interrogatōes· mortale ē· De detractatiōe ꝯsequent᷑ he interroga
tōes pn̄t fieri· Si imposuit alteri falso aliqḋ crimen verbo cā
tilena vel libello famoso p se vel p alium mortaliter peccauit
et tenet᷑ ad restitutōꝫ fame ſm Ray·recognoscēdo errorē suuꝫ
et declarādo illis corā qbꝰ detraxit & ī alijs locis ī qbꝰ sentit
illū infamatū se falsū dixisse nisi ex hoc īfamatꝰ magis īfama
ret᷑ vel īmineret ei īges piculū vite vel aliqḋ magnū īcōueni-
ens sequeret᷑ & vltra hoc tenet᷑ īfamato veniam postulare si

nouit se infamatum ab eo et tenetur cū eo cōponere de iniuria
& hoc p se si audet vel p aliū si n̄ audet· Si crimē alteri⁹ verū
ſ3 occultū manifestauit mortalit̄ peccauit & tenet̄ ei ad resti-
tucōēȝ fame inq̄ntū pōt sine picula vt s̄ vel nisi illud crimē pri
us occultū postea p aliā viā fuerit publicatū· si crimē occultū
alteri⁹ mānifestauit n̄ intēcōe diffamandi l̄ alias nocēdi ſ3 ex q̄
dā leuitate vel loq̄citate nō videt̄ mortale nisi p accidēs ex il
la mānifestacōe sequeret̄ ei⁹ infamatio· vt q2 audiētes inde de
eo scādalizati sūt· Cō· tho· scḋa scḋe· q· lxxiij· Si ad pctm̄ alte
ri⁹ qḋ narrauit addidit aliqd notabile vltra peccatū tenetur
ad restitucōēm fame si illud importat infamiam· Si narrauit
crimē alteri⁹ coram aliis nō expresse asserendo nec tanq̄ȝ certū
dicendo sed ꝓut audiuit referendo nil addendo licet peccet &
periculosum sit talia audita referre non tamen tenetur ad resti
tutiōem fame· ſm Sco· in· iiij· Sed si hoc fieret intēcōe mala
sc3 ledēdi ꝓximū vel infamādi nō videt̄ posse excusari a mor
tali· Si accusat⁹ in iudicio de crimīe qḋ cōmisit sed occulto
negauit se illud cōmisisse & sic indirecte crimē imposuit accu
satori & calūniā ostendens eū in hoc esse mendacē· ſm Sco·
vbi supra n̄ tenet̄ retractare negacōē3 suā qua negauit ī pub-
lico verum crimen tenetur tamen restituere famam accusanti
dicēs sic nō habeatis eū ꝓ calūmatore credēdū est q2 habue-
rit bonā intentionē & huiusmodi· Si accusauit in iudicio vl̄
denūtiauit p̄lato crimen verū alteri⁹ non zelo iusticie sed odio
mortaliter peccauit· Si vero ei vel etiā aliis ꝑsonis q̄ possint
peccanti prodesse & prouidere· denūtiauit etiam si crimē sit oc
cultū nō peccauit ymo merit⁹ est· xxij· q· v· hoc videt̄· Si bo
na facta ab aliis dixit facta mala intencōē ꝓpter odiū peccauit
mortalit̄· Idem si tacet ea odij causa cū sit necessarium dicere
ad liberandum proximū & hoc verum ꝑsertim in foro cōscie
de sen· exco· quanto & infra eo· dilecto li· vi· Si cū delecta-
tione absq3 resistentia audiuit detractores vel induxit eos ad
detrahendū ꝓpt̄ odiū ei⁹· cū detrahit̄ nō minn⁹ peccat q2 detra
hens· si vero peccatum ei non placuit sed ex timore vel negli-
gentia & huiusmodi non contradixit veniale tm̄ videtur nisi
ei ex officio incubuit secundū tho· scḋa scḋe· q· lxxiij·

Nonū preceptū ē· Nō cōcupisces vxorē alienā· Hic notandū ꝙ ꝗuis peccatū volūtatis et opis vnū peccatū sint in radice· scꝫ in libidie & intencōe duo tñ sunt in effectu deordinacōis· ſm Alex· de al· pte tercia· sup hoc pcepto· Ideo sicut sexto precepto decalogi prohibetur actꝰ exterior mechie· Ita hic prohibetur actus interior cōcupiscētie prout est in consensu rationis· non autem prout est in primo motu scꝫ suggestione vel delectatione prohibetur simpliciter sed ſm quid· Potest ergo sic interrogari· Si concupiuit aliquando committere aliquod peccatū carnale cum muliere aliena· Nam si deliberate & cum consensu rationis ad hoc consensit mortaliter peccauit etiam si nullus effectus secutus sit· Math· v· Qui viderit mulierem ad cōcupiscendū eā iam mechatus est eam in corde suo· Idem ē si concupiuit peccare cū masculo· & quia vt inquit Amb· intētio operi nomē imponit sequitꝰ ꝙ qualis ē cōcupiscētia talis sit species peccati· exēpli gratia· Si concupiuit cōmisceri carnaliter cum soluta virgīe stuprum cōmisit· si coniugatam· adulteriū· si monialem sacrilegium· si consanguineā incestum· propterea de singulis huiusmodi cōcupiscencijs deliberate & cum cōsensu rationis factis oportet specifice confiteri cū debitis circumstancijs· Nam totiens peccauit mortalitꝰ quotiēs cōcupiuit fornicari cū aliqua vt supra factis aliquibꝰ interuallis· Sed si versetur cōtinue in talibus desiderijs p spaciū temporis erit solū vnū peccatū mortale· sed tanto grauius quanto diucius in eo perseuerat· Idem si mutat cogitationem de vna persona ad aliam vel de vna specie ad aliā speciem cū eadem persona semp denouo peccat mortalitꝰ· vñ si centū mulieres videret vnā post aliam & singulatim eas deliberate carnaliter cōcupisceret cencies mortaliter peccaret· sed si vnā cogitatione eas appeteret vnum solum peccatum esset habens in se tot peccatorum deformitatem· Si prestitit consensum solum in delectatione cogitationis carnalis licet non intenderet vllo pacto peruenire ad actū mortaliter peccauit ſm omnes theologos cōmunitꝰ· & notat

duran· in fiima· li· i· pte· viij· ti· ꝺ luxuria· q· xx· Si oblectat9 est morose in cogitacōibꝫ carnalibꝫ absqꝫ tn̄ cōsensu & deliberacōe rōnis· nā i hoc est varia opīo doc· Nic· de li· Math· sup illud· Qui viderit ꝛc· dicit hoc esse veiale peccatū· Iohē tho· Bonauē· vero scḋo sen· di· xxiiij· ponēs duplicē ɔsensū ex pssū scꝫ et interptatū dicit ꝙ nō solū est pcm̄ mortale· qn̄ rō cōsentit expsse ſ etiā qn̄ hō cōsentit nō expsse dū negligit reprimē delectacōez aduertēs piculū retēte cogitacōis· Nā ipse sibi ē cā discrimis qḋ nō pōt eē absqꝫ cōtēptu ꝓprie salutis et cōseqnter mortale· Cō· pe· Alex· vero de al· i· q· ij· expresse asserit delectacōem carnalē morosam esse mortale peccatum

Decimū & vltimū preceptū de nō cōcupiscēdo rem ꝓximi

Decimū preceptū est· nō cōcupisces rē alienā· hoc pcepto ꝓhibet9 oīs ɔcupiscētia rei aliene pariformiter vt dictū ē i pcedēti pcepto de ɔcupiscētia carnali ideo sic poterit interrogari· Si ɔcupiuit deliberate habere nō mō licito rē alienā & qḋ & quō vt habeat9 species peccati q̄ necessaria est confiteri cum debitis circumstancijs vt supra precipue sit quid notabile quod desiderauit habere illicite vel p modum illicitum mortale est & eiusdem speciei peccatum vt si desiderauit occulte tollere est furtum· si violenter rapere rapina est· Si rem sacram est sacrilegium· & sic de alijs non tamen tenetur restituere· Si vō aliqn̄ abstulit aliqḋ alicui vl̄ dāpnificauit in minimo desiderauit tollere quid magnū mortalit9 peccauit vt sepe cōtingit mercatoribꝫ et artificibꝫ q plus decipere cupiūt q̄ᵃ actu decipiant·

De vicijs capitalibus & eorū speciebꝫ Ca· iij·

Hic ꝓ fundamēto nota fm̄ Alex· de al· scḋa pte sū· q· xxxv· ar· i· ꝙ circa hec vitia pōt hō duobꝫ modis coīde peccare mortalit· primo mō cū aduṫent & deliberate cū ɔsensu rōis delectat9 cogitare sup eo qḋ ē peccati mortal9 puta fornicacōis homicidij rapie furti & huiusmōi q̄rens delectacōz peccati cogitati· nā hoc ē mortale licꝫ n̄ intēdat actu illud cōmittē & ē eiusdē speciei cui9 ē illud quod versatur

in mente. Scd'o modo peccat quis mortaliter cu3 cogitando id quod est mortalis culpe illud appetit actu perpetrare. Et si nunq sequatur effectus: nā in hoc voluntas p facto reputat.

Interrogacões

Poterunt ergo sic fieri interrogationes & primo circa supbia3 que est inicium omnis peccati. ecclesiastici. x. & fm Greg. habet quatuor species. Si bona naturalia spiritualia vel temporalia q̄ habet sibi attribuit & nō a deo habere recognoscit. Si bona ipsa a deo recognoscens meritis suis principaliter recepisse extimauit. Si ea bona que non habuit sibi attribuit vel plus q̄ habuit. Si reputauit vel reputari appetiuit se ceteris meliorē alios cōtēnens. Nam in his q̄tuor spēb' semp ē mortale alias est veniale. Si existimauit se dignum honore vel dignitāte & mente deliberata appetiuit ore ptulit seu ope pcurauit principaliter ppter honorē vel vtilitatem temporalem mortaliter peccauit. Si appetiuit dignitate3 vel officium ecclesiasticum seu seculare ad quod est idign9 & iept9 vt quia est ignorans vel criminosus mortale videt. Si appetiuit seu q̄siuit ad huiusmodi peruenire etiam contrafaciēdo pceptis dei si oportuisset mortale ē. Si q̄quomodo q̄siuit honorē i aliqua re ita inordinate q ibi cōstituerit finē mortale ē alias veniale videt. Si presumens de virtute sua & supra vires suas temptauit ea q̄ non couenıunt eius conditioni arti vel scientie: qa si hoc fecit cū piculo expresso corpali seu spirituali sui vel alterius mortaliter peccauit. Si alterius facta dubia in malam ptē deliberate iudicauit sine idiciis manifestis mortaliter peccauit: si deliberate iudicauit de mortali alias venialiter si iudicauit de veniali. Si ptinaciter & sciēter cōtēdit aduersus alterum contra veritatē & in reb' alicuius iportātie mortale videtur. Si curiose scrutatus est ea q̄ sunt supra capacitatē suam vt de trinitate pdestinatione & huiusmodi qa q̄nq3 pōt esse mortale ppt piculū. Si ex cōtēptu non obediuit deo & ceteris superioribus suis spiritualib' & temporalibus in preceptis iustis que pertinent ad eo3 iurisdictione3 mortaliter peccauit. Si vilipendit recepta dei beneficia vel murmurauit ꝯ ei' seu in eorum contemptum aliquod peccatum commisit qa mortale est & peccatum ingratitudinis. Si declinauit vel recessit ab

obediencia pape & sancte romane ecclesie adherens alicui an
tipape scismatico vel alicui secte reprobate mortale ē & excō
municatio· Si tñ essent duo electi & qlibet eoꝝ crederet se pa
pā esse & sic crederet a suis seqācibꝰ neutꝰ eoꝝ posset dici scis-
maticus & cōsequenter excusarent populi si dispositi forent
illi adherere quē pro certo scirent esse verum papam & valēt
gesta ꝑ vtrunqꝫ in locis vbi tollerant· xxiiij· q· j· c· j· in glo·
& · e· q· c· de decimis in glo· ij· Si fuit nimis ꝑtinax in sen-
tentijs suis discrepans a cōmuni iudicio ceteroꝝ est ꝑiculosū
et pōt qñqꝫ esse mortale qñqꝫ veniale· ꝫ si discordauit se ab a
lijs in his q̄ ordinant ad dei honorē vel ꝑximoꝝ vtilitatē ꝑ
eo ꝙ male afficit ad eos vel vt preceteris ostendat se sapien
tiorem mortale est· Si irreuerenter se habuit ad ecclesie sacra
mēta & alia diuina & derisit ea mortale est· Si cōtempsit vel
derisit bonos viros & simplices vel deo seruire volētes vt sic
eos retraheret mortalit peccauit· Si irrisit aliquē intēdēs ex
hoc iniuriā eius vilificationē & notabilē ꝑturbatōez mortalit
peccauit ·secus si ex leuitate aut causa ioci

De Inani gloria

Inanis glia ē inordīatꝰ hūane laudis appetitꝰ & ex
gñe suo ē veniale pōt tñ eē mortale dupl'r· s· rōe sinꝰ
ꝓpt quē laus appetit & rōe opis in q̄ lausꝰ q̄rit· Poterit ergo
de ea sic interrogari· Primo si opa sua de gñe bonoꝝ vt ieiunia
elimosinas & orōnes & huiusmodi fecerit p̄ncipalit ad laudē hu
manā vel ꝓpt lucꝝ sicut pharisei q deuorabāt domos viduaꝝ
simulātes logā orōnez· Math· xxiij· mortale ē· Si q̄siuit glī
am & laudem ex opere peccati mortalis peccauit mortaliter:
si hoc egit mente deliberata· Idem si se laudauit de ope mor
talis peccati · Si gloriam quesiuit de opere indifferenti: vt
habere diuitias vel vestes preciosas est veniale | dummodo
de se nō sint ita inordīate ꝙ p̄beant occasionē scandali· Ideꝫ
si se iactauit de huiusmodi ope īdifferenti· Si ita inordinate
appetiuit laudem & gloriam ꝙ propter eam consequendam
paratus extitit etiam contra dei precepta facere mortaliter
peccauit · Si adinuenit nouitates vestium ornatuum va-
nitatum & huiusmodi grauiter· peccauit · Et si fuit causa

inducendi aliquam malam consuetudinem omnia peccata inde secutura imputabuntur ei. Si edificia sumptuosa & picturis curiosa vltra decentiã cũ ppriis insigniis ad eius gloriã principalit' fieri fecit ibi finem suũ constituens mortale etiã videt'. Si vsus ẽ vestimentis pciosis vel mulier vsa est vestibus recamatis & caudatis planulis altis coronis capitis fucis & alijs ornatibus ad ostentationem & inanem gloriam mortale est: si adeo in eis oblectata ẽ vt non curaret ppter hoc transgredi mandata dei vel ecclesie nec de ruina proximi etiã si sciret eũ inde scãdalizari. Si vo vt placeat viro suo vel ne cõtẽnatur ab alijs seu ex leuitate talibus de se vsa ẽ non videt' mortale nisi sit ibi notabilis excessus vt verisimiliter possit esse occasio ruine alijs. Si adhibuit nimiam diligentiã & studiũ & consumpsit multũ tempus ad ornãdum se vel si excessit in portatura vestium quo ad numerum quo ad preciositatem quo ad formam non secundum morem patrie vltra statum & conditionem suam potest ibi de facili esse mortale. Si simulauit sanctitatem habere p opera exteriora cum malus sit: si hoc fecit ad consequendam laudem humanam ibi constituens finem vel intendens aliquid quod sit contra honorem dei seu vtilitatem proximi vt disseminare errores adipisci indigne ecclesiasticam dignitatem decipere proximũ spũaliter vel tpaliter: puta vt citius ei dent' elemosine qsi viro sancto vt faciũt ceretani & multi questuarij in his omnibus mortalit' peccauit & hij restituere tenẽt' sm Inno. Si iactauit vel laudauit se alios contẽnãdo vt phariseus publicanũ mortale vr. Si laudes hoĩz vel reuerẽcie sibi exhibite deliberate ei placuerũt pncipalit' ad ppriam gloriam mortale videt'.

De Inuidia.

Inuidia ex supbia orit' & ẽ odiũ felicitatis aliene seu tristicia de alienis bõis & ex suo gne ẽ peccatũ mortale qa directe contrariat' caritati q̃ nõ emulat'. j. cor. xiij. põt tamẽ esse veniale cũ consistit ĩ pmo motu absq3 consensu rõis & scdũm Grego hẽt qnq3 filias q̃ sũt. odiũ exultatio ĩ aduersis tristicia in prosperis susurratio & detractio. Põt addi & blasphemia

Poterunt ergo sic p ordinē interrogacōes fieri· Si inuidet ali
cui puta plat? de maiori platione & dignitate· Officialis ex
istenti in digniori & meliori officio· Doctor alteri doctori de
maiori sciētia l' cōcursu· Scolaris alteri scolari de acutiori in-
genio· Mercator alteri mercatori d' maiori credito· Ciuis alte
ri ciui d' maiori honore & reputacōe· Artifex alteri d' artificij'
concursu lucro & huiusmodi· Mulier alteri mulieri de marito
pulchritudine· filijs· & ornamentis· In hys omnibus si adest
consensus rationis est mortale quia cōtra caritatem ꝓximi cū
doleat de eius bono· si tamē doleret de bono tempali alterius
quia videt illud redundare in detrimentum anime sue vel cō-
munitatis talis dolor nō est peccatū· Si odiuit deū qr flage
lauit eū vel impediuit mala desideria eius vel quia prohibuit
peccata carnalia & huiusmodi mortale est· si odiuit ꝓximum
optās ei aliquod notabile malū mente deliberata mortale est·
siue malū sit spirituale· corporale vel tempale· Si vero malū
ei optauit non vt malū ſ ꝓpter bonum eius· puta infirmitatē
paupertatē & huiusmodi vt scʒ bon? efficiat' l' saltē ne peior
fiat & alijs nocere nequeat hoc nō est odium· Si odiuit vnū
vel plures & quāto tempore in odio pseuerauit· Nā quotiēs
odiū mēti ei? d' inimico occurrit & ipe nouo cōsensu rōnis in
illud cōsensit totiēs mortalit' peccauit· Nō tñ debet petere ve
niā ab illo quē odiuit si odiū secretū fuit· Si exultauit aīo deli
berato de malo & dāpno seu de q̄uis aduersitate ꝓximi ex in
uidia mortale ē· Si cōtristat? ē ex inuidia de bono & ꝓsperi
tate ꝓximi mortale ē si adest rōnis ɔsensus· De detractiōe vi
de ſ pcepto octauo· Si dixit blasphemiā in spiritū sanctū de
qua habetur Math· xij· q̄ nō remittit' nec in hoc seculo nec
in futuro qr cōmittitur ex malicia· Et habet sex species q̄rum
prima ē inuidentia fraterne gratie· scda impugnatio veritatis
agnite scʒ cū qs cōtradicit veritati fidei quā nouit· tercia ꝓsū-
ptio de i pumitate cū scʒ qs peccat assidue & tñ p̄sumit dei pu
nitionē euadere· q̄rta est obstinatio mētis scʒ in peccatis cōmis
sis· quinta desperatio scʒ cū qs credit deū nolle vel non posse
ei parcere etiā penitēti vel nolle saluare eū· sexta impenitentia
finalis cū scʒ qs firmiter ꝓponit non penitere in futurum

De ira·

Ira que oritur ex inuidia· fm Aug⁹· est vlcifcēdi libi-
do· & ex fuo genere est mortale peccatum quia cōtra-
riaᵗ caritati q̄ nō irritatur nec cogitat malū· i· Corin·
xiij· Et hoc verum qn̄ est a voluntate deliberata· i· cū cōsensu
rationis· & habet filias sex· fm Greg· scz· Rixā· Tumorē mē
tis· Contumeliam· Clamorem· Indignationem & Blasphe-
miam· De quibus per ordinem sic interrogari potest· Si ꝓpᵗ
aliquam iniuriā dampnū illatū vel nocumētum in se vel in fu-
os cōmissū appetiuit deliberate vindictā seu punitionē offen-
soris quo quomodo vel p se vel a deo vel ab alio hac sola intē
tione vt se vindicet & satisfaciat aīo fuo irato mortale ē· Si
vero fit fine cōsensu rationis vel quid minimum veniale est vt
quottidie accidit curā familie gerentib⁹· Si ex ira rixam fecit
cum aliquo percuciendo inuicē· Nam si hoc fit aīo nocendi vel
iniuriandi seu vindicandi in adultis mortale est· Sec⁹ si aīo
se defendendi tm̄ cū moderamie inculpate tutele· Si tumore
mentis inflatus varios modos se vindicandi excogitauit &
hys multū mētē implicauit potest esse mortale & veniale fm
ꝓcessū· Si dixit alteri verba contumeliosa aīo iniuriādi dicē-
do ei defectum culpe· scz fur· adulter vel homicida & huiusmoi
vel defectū pene· scz rustice· serue cōtracte· cece· & similia hoc
tm̄ ꝓprie dicitur cōuiciū vel defect⁹ indigētie· scz iproperando
iniuriose beneficiū qd̄ ei contulit· Nam in hys omnib⁹ morta
le est si ex liuore odij· scz causa dehonorādi & vlcifcendi· fm
Tho· secūda secūde· q· xxvij· ar· ij· Si dixit verba iniuriosa·
seu contumeliosa familie fue discipulis vel fibi fubditis cor-
rectionis causa nō est peccatū nisi excedat vel nisi diceret ali-
quid vñ sequereᵗ eis infamia vel scādalū vel qd̄ esset qo no-
tabile falsū· nā tūc esset mortale vel veniale fm excessum· Ve
runtamē· si p̄lat⁹ fubdito· patᵗ filio· vir vxori· magister disci
pulo· dn̄s seruo· dicit verba cōtumeliosa ex correctione & ex
cedit modū· fm Augustinū nō teneᵗ petere veniā a talibus·
lxxxvi· di· Quādo· & c· Faciētis· Si vero odio & liuore vm
dicte vel multū iniuriose dicerent tenentᵗ veniam petere & re-
conciliare lefum priuate vel publice fecundum ꝙ contumelia

illata fuerit ſm Ray· Si tñ poſt ɔtumeliã qui iniuriã recepit
domeſtice & familiariter ɔuerſatur cum eo q ſibi ɔtumeliam
intulit cũ ex hoc videat̃ remiſiſſe iuriã & recõciliatũ fore nõ
tenet̃ iuurians veniã petere ſm durañ·i ſi· Si ex ira vocem ex
altauit ɔtra aliquẽ inordinate clamãdo ſeu confuſe ɔtra eũ cõ
uiciando/ peccauit plus & minus ſm quantitatẽ exceſſus· Si
ex indignatione quã habuit erga aliquẽ reputans ſe ab eo iñde
bite iniuriatũ ſubtraxit ei ſigna caritatis extrinſeca & oſtẽdit
ei ſigna expreſſiua rancoris iterioris mortaliter peccauit q2
cõtra caritatẽ egit· Nã vt dicũt theologi ex iniurijs illatis q2
quomodo tria ſolent oriri leſo· Primum eſt rancor in affectu
Secõm rancoris ſignum in affectu· terciũ eſt actio cõtra iniu;
rantẽ· Primũ·ſ·rãcorẽ qlibet tenet̃ ſtatim dimittere etiã ſi ñ
roget̃· Secõm tenet̃ dimittere & veniã ɔcedere vñ ea pitẽ
ti·i·pato emendare ſm facultatẽ ſuã· Terciũ aũt non tenetur
dimittere niſi facta ſatiſfactõe nec tenet̃ de neceſſitate ſalutis
ille cui irogata ẽ iniuria querere amicitiã ſeu recõciliationem
iniuriantis ne ei ſit occaſio mali puta quia ex hoc iniuriãs ſi
pbiret vel audientiã ſumeret talia faciendi niſi ĩ caſu·ſ·cũ cre
deret pbabiliter q2 ꝑpt̃ hoc liberaret animã eius a mortali o2
dio· Licet etiã iniuriato ſubtrahere ſe ab eius familiaritate ꝑ
maiori ſui pace ſꝫ ei loq̄lã oĩno tenere ſiue obuiãdo ei alias di
ertere aut torno vultu euz reſpicere & huiuſmodi nunq̃ʒ licʒ
qa ſiit indicia odij mortalis· Si blaſphemauit aliquẽ animo
deliberato non bono fine ſed vt eueniret illi talis blaſphema
in malum eius mortale eſt· Si vero ex ſubito motu ire non
deliberate veniale eſt ſicut contingit quotidie parentibus ma
ledicere filijs· Si maledixit creaturas irrationales· Nam ſi fe
cit ĩ deteſtationẽ creatoris vel in dampnum domini earum mor
tale eſt alias veniale· Si blaſphemauit animas parentum ſu
orum defunctorum vel etiam aliorum videtur mortale· Idẽʒ
ſi ex ira ſeipſum maledixit · Si blaſphemauit diabolum· Si
partialis fuit guelfus vel gibilinus· & ita obſtinato animo vl̃
partiali q2 appetiuit dampnum exilium vel exterminium contra
rie partis per phas & nephas paratus etiã in his q̄ ſunt pec
cati ſequi partẽ ſuaʒ mortalit̃ peccauit & ẽ in ſtatu dãnatõis

Et si verbo signo vel facto ꝑtialē se ōn̄dit mortalit̄ peccauit.

De accidia.

Accidia que secundum Damascenum est tristitia aggra
uās animū hominis vt nihil ei agere libeat. ex ira ori-
tur. & secundum gen⁹ suum est mortale secundū tho-
si est ex rationis consensu in hys q̄ propter deum cuilibet im-
minent facienda. puta cum aliquis consentit in fugam honorē
& detestationem boni diuini carne contra spiritum oīo preua
lente. Si tamē est absq̄ rōnis ɔsensu. veniale ē & sm̄ greg.
xxxi. mor. Accidia habet sex filias. scꝫ. Maliciā. rancorē. pusil

filie accidie

lanimitatē. desperationem. torporem. et mentis vagationē. Ideo
potest sic interrogari. Si ita cōtristatus est & attediatus q
habuerit in horrorē bona diuina & spiritualia seu opera virtu

interrogaciōs

osa ad que tenetur ex dei precepto vel ecclesie seu alterius sui
superioris. Nam hoc est mortale si affuerit cōsensus rationis.
Si adeo contristatus est q nollet esse creatus nec mūdo nat⁹
vel esse sicut animal irrationabile vel vellet mori qualitercūqꝫ
siue bene siue male q exiret hinc. Nam quodlibet horum est
mortale vt supra. Si ita contristat⁹ est de aliquo casu aduer
so puta d' morte amici q penitet eū bene fecisse vel proponit
amnodo a bono desistere. mortale est. Si cōtristat⁹ ē ex cōsi-
deracōe bonorꝫ q̄ habent alij qbꝫ ip̄e priuat⁹ ē et ꝑpt hec do
na sibi a deo data vilipendens deuenit in tedium bn̄ operandi
mortale ē si est ex consensu rationis alias non. Si ita cōtrista-
tus ē de aliquo casu aduerso q incurrerit ꝑpt hoc infirmita-
tem ꝑdiderit sompnū dimiserit cibū vel huiusmōi videt' mor-
tale si in hoc potuit se iuuare & noluit in reliquis vero q̄ non
sunt ꝑcepti vel etiā si sint precepti sed absqꝫ consensu rationis
veniale est huiusmodi tristitia. Si contempsit seu indignan-
ter sustinuit corrigentem eum vel ad bona spiritualia induce-
re volentem vt propter hoc eum odio habeat mortale ē. Si
subtraxit se ab hys bonis q̄ de facili poterat opari timore de-
ficiendi vt a ieiunijs & huiusmodi cōmuniter est veniale nisi
alias teneretur. Si stetit ociosus nil boni operans & temp⁹
perdens veniale videtur secundum se nisi ocio addatur aliud
viciū quod sepe accidit. Si ex vagacōe mētis fuit sōpnolēt⁹.

distractus & inquiet⁹ in oratione predicacōe et officijs diui-
nis vel etiā extra diuina cogitauit vana et inutilia·hoc cōmitit
veiale ē nisi addat̃ aliud speciale peccatū ł si volūtarie seu ne
gligētia accurata euaget̃ p totū officiū ad qḋ tenet̃ ex p̄cepto

De auaricia·

Auaricia que secundū Tullium ē inordinat⁹ appetit⁹ habendi· tripliciṫ cōmittit̃ scꝫ iniuste acquirēdo· Tenaciter retinendo· & inordinate amādo· Et in hys tribus auaricia ē peccatū mortale· cū cōtrariat̃ caritati dei ł p̄ximi vt si propter amorem diuiciarum quis non vereat̃ facere contra amorem dei vel p̄xim· vel cū amor & appetit⁹ tēpaliu bonorum est ita inordinat⁹ vt constituatur in eis vltim⁹ finis·alias est veniale ꝭm tho·scda scde· q·xviij· & ꝭm greg· xxxi·mor· Ex ea·vij·peccata oriūtur·scꝫ·Obduratio· Inquietudo· Violētia· Fallatia· Periurium· Fraus & Proditio· Sed quia plura de pertinentibus ad auariciam tacta sunt supra precepto septimo & vltimo· & infra·c· sc·de operibꝰ misericordie pauca q̄ restāt nec alibi posita·hic breuiṫ annotabo

Illicita acquisitio

Si ex immoderato appetitu lucri hincinde discurrēs maiorez sollicitudinē adhibuit circa tempalia q̄ꝫ saluti necessaria mortale est· Si ex auaricia p̄didit ciuitatē castrū siue terrā aufe-rens ab eo cui⁹ fuit et p̄ditorie alteri tradēdo q ibi ius nō habet mortaliṫ peccauit & tenet̃ de omībꝰ dāpnis inde secutis Si tradidit dnm suū vel amicū in manibus inimici occidendū detinendū vel impediēdum a negocijs suis mortaliṫ peccauit & tenetur ad omne interesse· Si pecunias vel alia bona domini sui vel amici procurat deuenire ad manus inimicorum vel maliciose perducit eū alicubi vt spoliet̃ mortale est & tenet̃ vt supra· Si secreta domini vel amici sui iniuste reuelat peccat mortaliter·xiij·di· Nerui· secus si secreta iniqua conspirationes vel tractatus contra rempublicam vł in alioꝝ periculū notabile & nocumentū prodidit ex caritate· secundū Ric·in·iiij·di·xxi·tho·Alex·& sco·ibidē· Si nō suauit fidē p̄missaꝫ pacta & cōuēcōs licitas mortaliṫ peccauit & tenet̃ ad intesse

Nam etiam hosti·seruanda est fides dū seruatur ab eo·xxiij·
q·i·Noli·Si vera sigilla corrupit vel sigillum littere clause
apriēdo fregit mortale est·extra d' fide instru·Inter dilectos
& de offi·dele·Cū olim·ij·Idē videt' si solū legit litteras al-
terius clausas·nisi poneret spem in ratihabitione dirigētis vl'
eius cui dirigatur·Si aliquid illicite & turpit' acquisiuit vt
per ludum taxillorum cartarum & huiusmodi fortune ludos·
mortale est si ex cupidine lusit etiā si non ducat' in cōsuetudi-
nem·sm·v·v·& tenet' restituere vt infra·Nā talis lud9 ꝓhi
bit9 est ff·de alea·p totū·in auct·de san·epi·§·interdicim9·
& extra de vi·& ho·cleri·Clerici officia·& ·xxxv·di·Eps·si
vero ñ lusit ex cupidie s3 causa recreacōis ꝓ esculēto & pocu
lento tm̄ nec vltra vnū ducatū etiā si ludens fuerit multū di-
ues nec ludens fit clericus nec ludatur tempore luct9 nec con
tra legē ludit·i·cū dolo nec ludere nolētem ꝓuocet·hys oib9
cōcurrentib9 talis ludus alee nō videtur ꝓhibitus·sm durā·
in su·Con·Ric·in·iiij·di·xv·ar·iiij·q·viij·vbi dicit·hec oia
requiri in ludo scachorum ad hoc vt liceat hoc excepto ꝙ lu-
dus scachorum non est etiam prohibitus clericis·Si tali lu-
do aliquid acquisiuit ab hys qui alienare non possunt vt sūt
furiosi prodigi minores·xxv·annis·& precipue pupilli men-
te capti surdi muti & ceci & qui perpetuo morbo laborant·
serui emptici·quia quicquid habent est dominorum·Reli-
giosi qui & si qua habeant ad vsum suum vel per administra
tionem illa tamen donare non possunt: & multo minus illici-
te alienare·extra de dona·c·Ceterum·Concordat Jo·an·de
offi·vic·Cum in generali·Clerici quantum ad res ecclesie·
xvi·questione·i·Quoniam·filijfamilias non emancipati nisi
peculium castrense vel quasi habeant vxores nisi habeant res
proprias vt parafernalia·Qui igitur ab hys per ludum ac-
quisierit restituere omnino tenetur tutoribus vel curatoribus
vel prelatis aut dominis eorum secundum omnes doctores·
nisi sit forte quid minimum·Si ludendo vicit p fraudes pu-
ta vtendo falsis taxillis vel aliter decipiendo restituere tenetur
de iure diuino ei qui amisit vel habenti curā ei9·sm tho·scd'a
secūde·q·xxxij·ar·vij·Si ei quē attraxit ad ludū per vim vel

nimiā importunitatē aliquid vicit siue attraxit in pͥncipio ludi siue in medio cū ille vellet ludū dimittere tenet̄ ei restituere ſm Tho· vbi ſ̄· Si acqſiuit seu vicit p ludū alee vbi viuitur sub legibus imp̄ialibus vel etiā municipalibꝰ ꝓhibentibus huiuſmodi ludum & mandantibꝰ ꝙ possit repeti qđ ꝑditum est vt supra & seruant̄ quo ad vtrunqꝫ· tūc licꝫ circa hoc sint varie opi· doc· Azo· tn̄ & glo· & Archi· in· c· epus· xxxv· di· et extra de vi· & ho· cle· clerici officia· dicūt ꝙ tali iure durā te in suo robore sic acqſituꝫ ē simpliciter restituendū ei qui ꝑdidit· Cō· Hosti· in su· de pe· & re· vbi dicit ꝙ fere oēs doc· tenent hanc opi· tenēt etiā Tho· & Ric· in q̄rto di· xv· si vero acqſiuit seu lucratus ē in huiuſmodi ludis sine fraud̄ ab eo q potest alienare & q voluntarie lusit & in locis vbi hoīes legibus imp̄ialibus non sūt astricti nec ibi sint alie leges municipales .i. statuta pifoꝛmiter talē ludū ꝓhibentia: vel si sint· p ꝯsuetudinē abrogate sūt sicut hodie ī italia fere vbiqꝫ abrogate sūt leges imperiales ſm Sco· in q̄rto di· xv· tunc non tenetur restituere ei nec potest repeti· Non tamen potent tale lucruꝫ cū tuta conſcientia retinere| sed potest & debꝫ pauperibus erogari vt not· do· An· de bu· in· c· qa pleriqꝫ de im mu· ec· Quod aliqui intelligūt esse de necessitate p̄cepti· Alij vero solum de honestate ꝯsilij nisi forte q̄ntum ex ludo factus est locupletioꝛ & sibi remansit de lucro facta recōpensatione ꝑditi & lucri· Prima opinio est securioꝛ ideo semꝑ ꝯsulenda est ꝑsertim q̄ntum ad id qđ sibi remansit de lucro vt p̄dixi et deinde alia paulatim & p interualla tēpoꝝ ꝓut meliꝰ poterit Non tamē ad hoc cogēdꝰ nec nolēti hoc facere qa nō credit sibi necessariū ad salutē absolutio deneḡada ē & sic de ꝯsuetudie obseruat̄ ſm Jo· an· in· d· c· clerici officia· Si attractus ad ludum vicit ei qui attraxit eum & in loco vbi ꝓhibitꝰ est talis ludus vt supra non tenetur restituere illi qui amisit: qa non est dignus recipere non tamen potest licite tenere tali iure positiuo durāte sed tenet̄ illud ī elemosinas dare ſm Tho· scda scde· q· xxxij· idē etiā ꝯsulerē tali iure positiuo ñ durāte lꝫ eti ā si vicit vbi talis ludus nō est prohibitus · Si super aliqua re vel facto occurrente aliquādo opposuit se alterius opinioni

affirmãs sic vel sic esse vel tale qd ventuꝝ foꝛe infra certos
dies & alio ꝯtrariũ asserente ꝯuemiũt inuicẽ vt ille cuius opi
mo vera repiret᷑ centũ ducatos ab alio lucraret᷑ tale lucrum
ẽ turpe & illicitũ ꝓcedẽs ex auaricia & videt᷑ hẽre similitu-
dinẽ aliquã ad ludũ ex eo ꝙ subijcit᷑ futuro euentui nõ tñ te
net᷑ necessario restituere sed debet de cõsilio paupibꝫ erogari
ar·xiiij·q·v·ñ sane· Si q̃sivit lucrũ ꝑ aliq̃ turpitudine puta
meretricie vltra moꝛtale peccatũ lucrum debet pauperibꝫ eroga-
ri: non tamen de necessitate sed de cõsilio sm Tho·secun-
da scđe·q·xxxij· Idem videt᷑ de acquisito ex adulterio scđm
Monal·i su·licꝫ qdã dicant ꝙ debet dari ei in cuius iniuriam
datum est·i·marito si vxoꝛ eius adulterium cõmisit vel econ-
trario sed primũ verius credo· Si acquisivit aliquid ꝑ toꝛne-
amenta licꝫ moꝛtaliter peccauerit & debeat acq̃situꝫ erogare
pauperibꝫ non tamen ad hoc de necessitate tenetur secunduꝫ
Ric in quarto di·xxiiij·ar·ij· Si diebus festiuis lucratus est
scribendo vel aliud manuale faciendo: Nam vltra peccatum
debet illud lucrum pauperibus erogare vt quidam dicunt ꝫ
hoc videtur potius de consilio q̃ꝫ de precepto· Si tempe mes
sium vel vindemiarum emit bladum vinum vel fructus vt a
lio tpe vendat carius ñ existẽs talis rei negociatoꝛ nec vlla a
lia necessitate vel vtilitate pensata ꝫ vt cõgreget ita ꝙ ceti
cogant᷑ ab eo emere & ipe possit ad libitũ vendẽ moꝛtaliter
peccauit ñ tñ tenet᷑ huiusmodi lucꝝ restituere certis psonis ꝫ
debet paupibꝫ erogari sm Ray· ꝫ hoc verꝫ ẽ de ꝯsilio sm vᷓ
nisi ex tali ẽptione aliq foꝛẽt dãnificati qđ ꝓbabiliter extima
ri videt᷑ qñ notabilẽ q̃ntitatẽ respectu loci emisset· Idẽ de his
qui emiũt monetas vel alias res vt caristiam inducant·

Iniusta retentio·

Si scienter & animo retinendi retinet ea que restituere tene-
tur moꝛtale est· Si habens superflua quo ad sustentatio-
nem nature ipsius & familie sue & nõ subuenit ꝓximo indi-
genti cui iminent ꝓbabilia signa extreme necessitatis moꝛta
lit peccauit sm Ric·i·iiij·di·xv· Si hẽt supfluũ q̃ ad naturaꝫ
et decentiam status sui & nõ subuenit habenti cõmunem idi-
gẽtiã artã & extremã nec disponit alias eq̃ bene dispensare

bona sua mortaliter peccauit & si non pōt oībꝫ ceteris pībus magis indigētibꝫ subuenire tenet̄ ſm eundē· Con· Scot· ibidem & latius de hoc loqt̄· Si alias in qbus potuit non fuit liberalis erga paupes & indigētes vel subuenire tardauit seu exasperauit eos vel etiā nimis suptuosa seu deliciosa sine vrgenti cā questuantibꝰ & male vtentibꝫ elemosinas ministrauit peccatū veniale ē· Si cōducens aliquē opariū in opꝰ vel ministeriū quodcunqꝫ notabiliter puo pcio cōduxit vel mercedem opis ei dare multum distulit cū potuit seu de cōuento pcio defalcauit aut loco pecunie debite sibi res dedit qs oportuit eum vendere cū pdita in omnibus his vltra peccatum tenetur ad omne damnum quod ptulit·

In ordinata affectio

Si appetitu cōpleto appetiuit alienum ita inordinate q͛ si facultas adesset ope cōpleret etiā cū dei offensa mortale ē· Si iuste acqsita ita inordiate diligit vt eis īhereat: vt sibi cuiꝰ signū est si ne ea pderet patus ē facere cōtra dei vel ecclesie preceptum mortale ē cū preponat creaturā creatori· alias veniale ē Si pdigalit̄ expendit substantiā suā in edificiis sumptuosis eqtaturis cōuiuiis deliciosis & frequētibꝫ ornamētisꝰ & huiusmodi mortale ē· Si fuerit notabilis excessus vltra cōditionē status sui alias ī modico ē veniale

Dicto de quinqꝫ peccatis spiritualibꝫ nunc dicenduꝫ de duobus carnalibus & primo·

De Gula·

Gula q̄ ſm Augustinū est īmoderata cibi & potus auiditas & ex suo gn̄e veniale ē & ſm Greg· hēt septeꝫ filias· s· scurrilitatē multiloquū ineptā leticiā hebetudinē mētis immūdiciā castrimargiā & ebrietatē· Et peccat̄ p eā qnqꝫ modis ī hoc· v· cōtētis· Pre ppere laute nimis ardenter studiose· De qbus sic pōt interrogari· Primo si horā cōmedendi sine cā rationabili puenit veniale est excepto ī diebꝫ ieiunii pcepti tūc eñ notabiliter horā puenire sine cā mortale est de cōse· di· i· solēt· cō· Ric· ī· iiii· di· xv· ar· iii· q· viii· Si cōmedit vel bibit nimis laute excedēs mēsurā sue complexionis in

quãtitate cibi & pot9: nã si hoc facit ꝓpter appetitũ veniale ē
Si vero aduertenter & ex certa sciã se nimiũ ingurgitat sicut
a plerisqȝ fit in carnispriuio mortale ē & notat Archi· i· c· q̃dra
gesima· di· iiij· Si nimis ardẽter & festinãter cõmedit9 si hoc
facit solo appetitu cibi necessarij licȝ hẽat delectatõȝ & volup
tatẽ in cibo veniale ē· sed si ex hoc parat9 esset trãsgredi p̃ceptũ
dei vel ecclesie puta absqȝ necessitate soluere ieiuniũ vel cõme
dere carnes tp̃e ꝓhibito vt satisfaceret gule delectationi mor
tale ē· Non enĩ vsus ciboꝝ sed ꝯcupiscentia in vicio ē· Si ni
mis studiose cibaria & vina p̃ciosa quesiuit & preparauit: vt
cum varijs saporibꝰ & diuersis modis· Nam si circa hoc posu
it finẽ suũ non parcendo expensis vltra conditionẽ suaȝ nec la
boribus alioꝝ vt satisfaciat delectationi gule mortale ē alias
veniale· Si ꝓpter gulam scienter vsus est cibo notabiliter no
ciuo ex quo verisimiliter credidit incurrere magnam lesioneȝ
corporis mortale videtur· Si commedit carnes in quadrage
sima vel alijs ecclesie ieiunijs vel sextis ferijs aut sabbato per
totũ annum nõ vrgente causa infirmitatis vel de consilio me
dici peccauit mortaliter· Si bibit vsqȝ ad ebrietatẽ aduertẽs
nimietatẽ vel potentiam vini sufficientem ad inebriandũ vl' d'
hoc dubitans ꝓbabilit' peccauit mortaliter ſm Tho· secũda
scđe· q· cl· Idẽ si ebrietas sit frequens vel assidua· xxv· di· cri
minis· Si induxit aduertenter aliquẽ vt se inebriaret sollicitã
do eum ad bibendũ vel ponendo sal in vino ad hunc finẽ mor
taliter peccauit· Si etiã cã medicine iebriauit aliquẽ vel p̃sua
sit ad hoc mortaliter peccauit extra de pe· & re· cũ infirmitas·
Si iduxit vel p̃suasit aliquẽ vt absqȝ rationabili cã frangeret
ieiuniũ ecclesie mortaliter peccauit· Si tabernas sine ratio̅na-
bili causa vel cõuiuia dissoluta frequentauit de facili põt ibi
esse mortale· Si ex nimia repletione ꝓrupit ĩ verba ociosa &
scurrilia seu inania veniale est· Si habuit ineptã leticiaȝ· i· la-
sciuiam carnis demonstrauit in mente per gesta corporis ex-
trinseca inordinata vt solet fieri in iocis & choreis que semp
sunt cum mortali in quinqȝ casibus· Primo cum fiunt ex libi-
dine· Secundo cum fiunt in ecclesijs & locis deo dicatis qa
quasi sacrilegium est· Tercio cum fiunt a clericis vel religio-

fis cum mulieribus ratione scandali · Quarto cum fiunt cum tanta inani gloria ꝙ ibi constituitur finis· Quinto quando ta les chorizantes non curant de scandalo proximi inductiuo eti am ad lasciuiam mortalis culpe· Adde secũdum· ẏẏ· chorizã tem de consuetudine licet non faciat corrupta intencõe peccare mortaliter· Si ex nimia repletione accidit ei in sompnis im mundicia seu pollutio preter intentionem veniale est· Si vero hac intentiõe principaliter se repleuit vt scilicet haberet pol lutionem siue in sompnis siue in vigilia mortaliter peccauit· etiam si causa sanitatis fecerit· potest tamen pollutio contin gere in vigilia absqꝫ mortali si contingat sine procuratione p̄ ter voluntatem·

De luxuria

Luxuria que ex gula sepe oritur est inordinat⁹ appeti tus delectacõis veneree· & ex suo genere est mortale quia cõtra illud p̄ceptũ ē· Nõ mechaberis exo·xx· & septē modis distinguit̄· Prim⁹ mod⁹ ē cũ cõcupiscẽcia car nis cõsistit solũ in primo motu· & hoc ē veniale· Secũd⁹ est cũ sequit̄ cõsensus in delectacõꝫ licꝫ nõ in opus· & hoc ē mor tale· Terci⁹ cũ cõ sentit̄ etiã in opus siue ad actũ veniat siue nõ & sic iterũ ē mortale· Quart⁹ ē cũ cõcupiscẽtia tenet̄ nõ so lũ corde s̄ etiã pascit̄ visu· Math· v· Qui vident ꝛc· & de hy̅ oibꝰ dictũ est s̄ p̄ceptis· vi· & · ix· & sic hoc restat interrogare solũ de duobꝰ vltimis scꝫ de colloquio lasciuo & tactu· Si quoquõ verbis & colloquiis lasciuis procurauit inducẽ mulie rem ad q̃cũqꝫ peccatũ carnale siue cãtionibꝫ siue alias mor talit̄ peccauit· Si litteras scripsit misit portauit ꝟ recepit ꝑuo cãtes ad lasciuiã aduertẽter mortalit̄ peccauit· Si fecit canti ones vel sonetos cantauit vel legit seu audiuit cum delectati one huiusmodi verba lasciuia turpia & inhonesta ad ꝑuocã dũ se ꝟ alios ad lasciuiã mortale ē· Si recepit ensemũ ꝟ misit ex amore libidinoso mortalit̄ peccauit· Si associauit aliquã quẽ nouit ire ad peccandũ vel turpit̄ agendũ seu ad faciendũ serenatas vel matudinatas mortaliter peccauit· Idem videtur si associauit aliquas mulieres ad choreas & alia spectacula

illicita & ꝓhibita· Si fuit mediator inter aliquos ad huiusmodi turpia complēda· vel posuit aliquos mediatores inter se & alios in huiusmodi turpibꝫ mortalit̄ peccauit· Si osculatus est vel amplexatus vel alias tetigit aliquam mulierem non suam vel etiā masculū cum libidinosa delectatione mortaliter peccauit etiā si nō ꝓsequat̄ vlterius ad actū turpem ſm tho· scd̄a secūde· q· clīiij· · Con · Cō· in oībꝫ p̄dictis oms theologi nā ex quo consensus in delectationem carnalē est peccatum mortale sequitur ꝙ quicquid homo agit ex consensu talis delectationis ad hoc vt eam nutriat vel teneat vt sunt aspect9 tactus amplexus & libidinosa oscula vel quicquid ē huiusmodi totum est peccatum mortale· Et si vno tempore cōtinuent̄ habentur pro vno peccato solum sed tanto grauius quanto plura huiusmodi occurrūt· si vero diuersis temporibus vel interuallis fiant· sunt diuersa peccata ideo in huiusmodi interrogandum est singillatim de necessarijs circumstancijs· scilicet vbi commissum est peccatum· quando· quociens ꝛc·

de spūalib9 mīe opibus De septē opibꝫ misericordie spūalibꝫ q̄ in hoc versu ꝯtinent̄ Consule· castiga· solare· remitte· fer· ora· Si cōsuluit & docuit ignorantē precipue ad salutē necessaria· vt precepta dei & ecclesie· articulos fidei & huiusmodi· Naꝫ ad hoc videt̄ teneri saltē quo ad familiā suā quātum potest bono modo· Si ipse predicta neglexit addiscere & ad p̄dicacōeꝫ ire p̄cipue existēs idiota mortale videt̄· Nā talium ignorātia nemīnē excusat· i· q· iiij· § notandum· Si fuit negligens ad correctionem fraternam cū teneret̄ scꝫ de peccato occulto mortali & speraret inde emēdacōem fratris· Nam eo casu omittēdo eā omino mortaliter peccauit· Sec9 autem si tardauit pro maiori oportunitate· Si non seruauit ordinem euāgelicū in fraterna correctione aut corrigendo nimis aspere vel loco & tēpore indebito potest esse mortale et venale iuxta excessum· Si tempore infirmitatis neglexit procurare sibi et familie sue sacramēta ecclesie· & si quis absqꝫ eis ex sua negligentia vel dilatiōe defunctus est precipue proles sine baptismo mortale videtur· Si fuit durus & tardus iniurias remittere quando debuit· vide supra Ira· Si quātum licuit tollerauit malos &

persequentes natura & conditione rudes moribus & cõuersa
tione insolentes: nam ĩ hoc ɔsistit oĩs pfectio Jacobi. j. Si
orant p salute oĩm put tenet᷑: nã qlibet de necessitate dẽt
orare primo p salute ppria ꝫm Criso. scdo p iustis vt in dei
gratia pseuerent & saluent᷑. Jac. j. orate p inuicẽ vt saluemi
ni. Tercio p peccatoribꝫ etiã inimicis ppriis vt ɔuertantur
Nã qlibet ĩ cõmuni saltẽ tenet᷑ orare p inimicis. Math. vij
aliasq excluderet eos a cõmuni oratione mortaliter peccaret
ꝫm doc. Quarto pro defunctis qui sunt in purgatorio vt a pe
nis citius liberent᷑ | & cũ beatis visione diuina fruant᷑. ij. Ma
cha. xij.

De. vij. opibꝫ misericordie corpalibꝫ q̃ in hoc vrsu ɔtinent᷑
Visito poto cibo redimo colligo cõdo. Pro horum declaratiõe
sciendũ q hec misericordie opa sũt oĩbꝫ tanq obligatoria &
cadũt sub precepto de dilectione pximi ad cuius precepti di
lectionẽ ptinet vt ñ diligam9 tm̃ verbo neqꝫ lingua ꝫ ope &
vitate. j. Jo. iij. & q vnusqsqꝫ alteri faciat qd sibi ab altero
vult fieri. Math. vij. q̃cunqꝫ vultis ⁊c. Sed qm̃ hoc precep
tũ est affirmatiuũ ideo licꝫ obligꝫ semp ñ tm̃ ad semp ꝫ p lo
co & tpe iuxta qd exigit ratio & ordo caritatis q vult q ex
ponat᷑ corp9 p aĩa pximi & substãtia p ei9 salute corpali.
Poterit ergo sic interrogari pmo. Si exposuit corp9 p aĩa px
imi existẽtis ĩ piculo dãnatõis exẽpli grã cũ seduceret᷑ a fide
ab hereticis seu ĩfidelibꝫ si potuit eũ a tali piculo liberare sine
piculo ppe aĩe licꝫ cuꝫ piculo ppe vite corporalis & non
fecit mortaliter peccauit ꝫm Tho. & alios doctores. Si ali
quando sciuerit aliquem in extrema necessitate positum | ab
omnibus derelictum dolore sitire clamare anxiari auxilium
postulare & a nemine subueniri: vt sepe solet euenire tem
pore pestis | propter quod ipse mente fragilis in tanta anxi
etate positus & desperatus impatienter tollerat. Nam hoc
casu cum verisimiliter non tm̃ de corpore sed etiã de eius a
nima dubitet᷑ quilibet talem hominẽ derelinquens nec subue
niẽs etiã si talis esset sui9 inimic9 capitalis hoĩcida ẽ. lxxxvj
di. pasce & mortalit᷑ peccat si ñ diligit pximũ suũ sicut seip
sum. Si sciuerit vel viderit aliquem in extrema infirmitate

corꝑali degentez ab omnibus derelictū non tamen desperatū
et non ei sucurrerit ore dulciter cōsolando & corꝑe obsequū ꝙ
tū potuit ꝓstando mortaliter peccauit etiā si talis fuerit inimi
cus capitalis ꝓut iustice exo·xxiij·ꝓceptū est·Si videris a
sinum odientis te·i·corpus inimici tui iacere sub onere·s·infir-
mitatis non ptransibis sed subleuabis cum eo·

Quo ad substantiam·

Secūdo si cū potuit nō visitauit infirmos vel tribulatos sub
ueniendo eis temꝑalibꝫ subsidijs vel ꝓuidēdo eis de medicis
et medicinis cū indigerēt·Nā ad hoc tenetur qlibet pro posse
iuxta modum hic inferius ānotatū·Et qui de substantia non
potest subuenire studeat vel dulcibus verbis eos cōsolari·nā
qnꝙ melius est verbū ꝙ datum·ecclesiastici·xviij·Si pauperi
esurienti & sitienti cibum & potum ministrauit nam ad hoc te
netur qlibet cū potest etiā si talis pauper foret eius inimicus
Ro·xij·Si esurit inimicus tuus ciba illum si sitit potum da il
li·Et Isa·lviij·precipitur·Frange esurienti panem tuum &
nomine panis intelligitur omnis cibus·Sed significanter di
cit tuum non alienū qa elemosinam de alterius substantia face-
re nil aliud ꝙ peccatū peccato addere & deuz ad deteriora
prouocare prouer·Quod tamen non attendunt multi qui po-
tius sinunt res in domo putrescere ꝙ velint egenis dispensare
Si nudum cum potuit vestimento cooperuit·Naz luce·iij·di
citur·Qui habet duas tunicas det vnam non habenti secundū
Jero·pro vna tunica intelligitur vestimentum quod est ha-
benti & eius familie necessarium·pro alia vero tunica intelli
gūtur cetera q̄ sibi & eius familie sūt superflua·Et de his ꝓcipitur
Isa·lviij·paupē nudū vestiri cū videris nudū operi eū & carnē
tuā ne despexeris·Quod preceptum male seruāt qui multipli
ces vestes & multiphairias sericas preciosas tenent in scrinc-
is clausas nec curant si pauperes laceratis vestibꝫ frigore cru
cientur·Contra quos clamat beatus Ambrosius·xlvij·di·se-
cuti·Nudorum est vestimentum quod tu recludis & tunicaz
quam in condam conseruas·Si peregrinos in domum propri
am hospicio collegit·Nam ad hoc multipliciter inducimur
exemplo sanctorum·Genesis·xix·Job·xxxi·Proinde apostolus

hebr·xiij·ait·Hospitalitatem nolite obliuisci· Quia tñ hodie multi trutani ceretani & latrũculi discurrũt animaduertẽdum est diligẽter ne quandoq3 recipiatur hospicio lup9 pro agno & pro peregrino fur vel latro· Nam vt inquit Iheronimus Non minoris criminis est posse decipi quam decipere· Si captiuos et pro debitis carceratos inopes redemit magnum est opus misericordie duodecima questione secunda· Cum redem ptor· & precipue cum iniuste & sine culpa retinentur· Contra multos crudeles exactores qui cum non possunt propter inopiam debitorum suorum sua debita exigere· delectantur eorum cruciatu & corporali afflictione eos etiam pro minimo in carceribus tenentes & omnibus bonis suis spoliantes quod est valde detestabile & graue peccatum· nec licet quacunq3 causa debitori inopi auferre vestimenta a dorso seu a lecto & quibus necessario ipse vtitur & vxor & filij eius· exo· vicesimo secundo· nec contra hoc valet vlla lex vel consuetudo quia foret contra legem dei· Facit ad hoc extra de solutionibus· Odoardus· & ibi per doctores· Si sepulturam mortuis exhibuit· precipue cum nemo alius adesset qui hoc faceret· vt quandoq3 solet contingere tempore pestis· Nam & hoc numeratur inter opera misericordie· Nunc autem vt sciatur quando quis ex precepto teneatur subuenire & elemosinam facere indigenti· duo consideranda sunt· scilicet facultas habentis· & miseria indigentis· Si igitur quis habet aliquid superfluum vltra illud quod est necessarium sustentationi nature proprie ac familie sue & non subuenit existenti in extrema necessitate· scilicet quando apparent probabiliter signa extreme necessitatis future & hoc ipse nouit· mortaliter peccat· secundum Tho· Ric· & duran· in· quarto· distinctione decimaquinta· & Henri· i quodlibeto· De necessario vero ad sustentationem nature proprie & familie sue· scilicet sine quo non potest viuere ipse & ipsius familia· nemo tenet' elemosinã facere fm tho· Ric· & duran· vbi supra· quia esset cõtra ordinem caritatis & cõsequẽter peccatũ nisi quis daret alicui persone vtiliori ecclesie vel reipublice q3 se vel familiã suã· Et ideo subtrahit sibi de necessario vite vt illius vitam cõseruet·

Ad hoc tamen nō tenetur ex precepto · si quis habet aliquid supfluū nature sustentationi necessariū tn̄ decentie stat⁹ de tali necessario tenetur ex precepto dare elemosinam & subueni re ꝓximo non tm̄ existenti in extrema necessitate ꝗ etiā existē ti in arta si imineant signa probabilit̄ extreme egestatis · vt videt̄ innuere illd̄ · i · Jo · iij · Qui habuerit substātiā hui⁹ seculi & viderit fratrem suū necessitatem habere & clauserit viscera sua ab eo quomodo caritas dei manet ī illo · qḋ videt̄ sonare non solū de extrema sed etiam de notabili & verecunda necessitate · ꝓinde Luc̄ · xi · dicit̄ · Qḋ sup ē date elemosinā · Et hoc tenet Ric · & durā · Secūdum tho · scd̄a scd̄e · q · xxxij · dicit hoc esse nō de ꝑcepto ꝗ de ꝯsilio · cui⁹ dictū nō videt̄ bn̄ tutū · ꝗ posset forte saluari quādo daret elemosinam de tali necessario cōdecētie ꝓprij stat⁹ ꝓpter eius carentiā cederet ei ad magnū dampnum & periculū corpis & anime · Si habet aliquid superfluū vtriq̄ꝫ necessitati scꝫ nature & ꝓprij stat⁹ cōdecētie & nō subuenit magnas necessitates et miserias pacientibꝰ & si nō extremas nec multū artas sibi notas · ꝺm durā · peccatū est ·

De interrogationibus pertinentibus specialiter ad statum · officium · vel conditionem cuiuslibet confitentis · Titulus quart⁹ · Et primo ab impuberibꝰ & puberibꝰ vtriusq̄ꝫ sexus

Capitulum primū ·

Hic notandū pro intelligentia dicendorum in hoc capitulo ꝙ tam puer ꝙ̄ puella possunt peccare mortaliter a septēmo & supra cū tūc sint doli capaces · vt notāt doc · extra de delic · pue · c · i · Sic ergo interrogari pōt de īfra scriptis nō tm̄ quilibet de omibꝰ ꝗ ꝓut etas sex⁹ vel confitentis conditio requisierit · Primo si scit formam confitēdi scilicꝫ Confiteor deo omnipotenti ⁊c · pater noster · Aue maria · x · ꝑcepta decalogi · & simbolum apostolorū · & credat ea q̄ in eo cōtinent̄ & si nescit doceat ea vel saltē iniūgat ꝙ addiscat · Dein de dicto cōfiteor vt ꝗ · cōfessor interroget eū a quāto tempore citra non est confessus & si confessus est integre singulis annis sicut tenetur quilibet a septennio & supra & si fecit penitentiam sibi iniunctā · deinde inducat eū ad cōfitendū p seipm

omnia peccata sua q̄ recolit cōmisisse a confessione p̄cedenti
citra q̄ facto cōfessor suplendo qđ obmisit interroget· Si au-
diuit missā integrā ī festis p̄ceptiuis sicut tenet' de cōse·di·
j·omnes·& c· missas· & si ibi stetit honeste reuerent' & sine
strepitu sicut decz· Si tñ ꝓhibit⁹ esset a supiore suo vt a pa
tre vel matre vt sepe ɔtingit puellis nubilibꝰ excusat' a pecca
tō ex q̄ p̄ eum non remansit ꝟ qui eum vel eam sine rationabi
li causa prohibuit mortaliter peccauit· Si ad p̄dicationes &
diuina officia cū potuit libenter prexit & si non mducat' in fu
turum q̄ptum ē possibile qa nl potest talibꝰ vtilius sua deri·
Si tempus festi fere totū occupauit in ludis iocis & vanis:
qa peccatū est & contra doc· apl'i coll'· iij· Si placitauit in ec
clesijs & locis sacris vel ibi aliquid mhonestē egit qa prohi-
bitum est de imu·ec· decet li·vj·& in cle·graui·de cele·miss·
Si excommunicatus fuit puta quia pcussit clericum· Naz si
hoc fecit animo irato vel iniuriandi a septennio supra excōi-
catus ē extra e·c·j·& si iniuria leuis ē & modica poterit ab
solui ab episcopo suo· extra e·peruenit· Et similiter si fuerit
grauis sed ante pubertatem etiam si post pubertatez de hoc
postulet absolui· extra·eo·c·si· Si vero fuit grauis l' enor-
mis & post pubertatem & qui percussit est masculus absolu
tio pape reseruatur· Si vero femina percusserit absolui pote-
rit ab episcopo indistincte·extra e·mulieres &·c·ea noscitur
et·c·quamuis· Si scienter participauit cum excommunicatis
quia si participauit in crimine vel postquaz monitus fuit ne
participaret vel participauit in sacramentis seu diuinis: vel
etiam in contemptum ecclesiastice disciplme mortaliter pecca
uit vt notat Tho· & Ric·in quarto di·xviij· alias participa-
tio simplex est venale vel nullum peccatum in multis casibus
Super his tamen quedam innouata sunt per concilium basi-
leñ· vide in suplemento · Clericus ·iij·in fi· Si fuit aliquādo
excōicatus a iudice puta p̄ ɔtumacia furto dāno infecto &
huiusmodi· Nam regulariter absolui oportet ab excommunica
tore facta prius satisfactione si potest · Si ingressus est ali-
quod monasterium sciens esse prohibitum | & ingredientes
esse excommunicatos · Nam talis non poterit absolui nisi de

auctoritate episcopi si monasterium est sub eius cura· Si ve
ro monasterium est ordinis sancte clare absolutio reseruatur
pape· Si est ordinis predicatorum requirit͛ auctoritas gene
ralis eiusdem ordinis· Si vero ignorant͛ intrauit & non ma
la intencõe videt͛ excusari nec fuerit ignorantia crassã vel su
pina· de constitucõibꝫ· Vt aĩarum· libro sexto· Sed si intra
uit causa male agendi licet habuerit iustã causam ignorandi
credo ꝙ incidit secundum pe· de palu· Si intrauit putant vel
scienter mentiri consueuit vide supra precepto scdo & octauo
Si blasphemauit deum sanctos vel aliam creaturã· Nã hoc
etiam in impubere potest esse mortale· vt dicit Greg· in· iiij·
dialogorũ· Si vouit votum abstinentie & peregrinationis &
huiusmodi· de hoc habetur supra precepto scdo Si quis vo
tum continentie vel religionis emisit ante annos pubertatis li
cet si habet vsum rationis quãtũ ẽ in se obligetur ex voto suo
poterit tamen reuocari a patre vel tutore· si vero annos puber
tatis excedat obligatur nec poterit reuocari· ẜm tho· scda scde
q· vltima· idem dico si puber spõte intrat monasteriũ quia nõ
potest exire· xx· q· i· Sicut· etiam· q· ij· puella· Si vero impu
bes intrat per se & auctoritate propria potest extrahi a parẽ
tibus vel tutore· d· c· Puella· & si pater & mater discreparent
in voluntate & vnus vellet reuocare & alter non quid agen
dum sit· vide dñm An· de bu· plene· in c· si quis· de regula·
Si vero ab alio ponitur in monasterio & ipse non consentit
potest egredi qñ voluerit· xx· q· i· puelle· & q· iij· c· presens· si
vero consentit nec ipse potest exire nec parentes reuocare ante
etatem legittimam quia qd semel placuit amplius displicere
non potest· Sed ꝙcito peruenerit ad legittimam etatẽ potest
egredi· d· c· presens· & extra de regula· cũ simꝰ· nisi faciat ꝓ
fessionẽ tacitã vel expressam· de regula· c· i· li· vi· hec oia no
tat glo· xx· q· i· in prin· & dominꝰ An· de bu· vbi supra· Si
alias quoquomodo sit religioni obligatus ꝓfessionem tacitã
vel expressam in genere vel in specie· vide hic infra· c· ti· c· ij·
Si parentes honorauit & in eorum necessitatibus seu infir-
mitatibus seruiuit & subuenit precipue cum ipse lucrosius fo
ret & ipsi indigerẽt· naꝫ ad hoc tenet͛· vide supra ꝑcepto· iiij·

Si parentibus obedivit: nã s̄m Alex. de al. i tcia pte su. super q̃rto p̄cepto. Filius tenet̃ obedire patri in omnibꝫ ꝓbabili ter ptinentibꝫ ad necessitatē vel vtilitatē rei familiaris & disci plinam bonoꝝ moꝝ scꝫ ad salutē necessarioꝝ. In ceteris non tenetur & sic intelligitur illud coll. iij. Filij obedite parentibꝰ vestris per oĩa. Si fuit inobediens & ↄtumax p̄ceptori seu mgr̃o suo vel alias fuit in scolis insolēs rixosus & ↄtumelio sus erga magistruꝫ vel socios pōt esse mortale & veniale s̄m quantitatē excessus. Si fuit superbus & malitiosus & ideo cō tempsit correctiones magistri vel maioꝝ vt hodie faciunt inl̃ti. Si fuit maloꝝ reportator. cōtra illud ecclesiastici. xix. Audisti verbum aduersus ꝓximū tuū moriat̃ apud te. Si d̃traxit seu detractores libenter audiuit vide s̄. precepto octauo. Si inuidus & gulosus seu in victu inordiatꝰ fuit supra Gula. Si iocose aliq̄n iportune molestauit aliquē lapides niuē & huiusmodi ꝓijciendo: nã tales ludi non fiūt sine culpa & periculo. extra de homici. exhibita. Si studuit sciētijs ꝓhibitis vel libris illicitis & inhonestis & quibus. Si lusit ad carticellas aleas & huiusmodi fortune ludos vide supra Auaricia. Si percussit vel vulnerauit aliquē aut quoq̃modo a casu aut voluntarie occidit de hoc supra precepto quinto. Si se metipsum mortis periculo temere exposuit: puta natando in locis periculosis cū natare sciret vel eq̃tando seu currere faciēdo eq̄s prauos & huiusmodi mortale videt̃. Si aliq̄n furtuꝫ fecit seu bona parentū aut fratꝝ suorum occulte distraxit seu alias dilapidauit & male consumpsit: nã si est quid notabile qđ abstulit mortaliter peccauit & eis ad restitutionem tenet̃ nisi pater ei remitteret. Si aliquando abstulit fructus precipue i magna quantitate in agris vineis seu pomerijs aliorum cōtra eorum voluntatē: aut alias ꝑpter huiusmodi auferendos dãnuꝫ intulit notabile puta sepes frangendo & huiusmodi: nã furtum commisit & mortaliter peccauit & ad restitutionem tenet̃. Secus si qđ modici valoris abstulit nec aio dãnificādi scđm Thom. Si venator extitit & exposuit se periculo mortis. vel magnum tempus festi in hoc expendit seu sata aliorum deuastauit potest esse mortale & ad restitutōeꝫ tenetur si est quid

notabile nisi probabiliter crederet illos permissuros · Si quo
quomodo carnaliter peccauit per seipsum aut cum alijs mari-
bus vel feminis & quomodo · Nã in hoc etas anticipat · extra
de desspon · ipu · c · de illis · In huiusmodi tñ & in sequentibꝰ
cõfessor prudens se habeat ne innocẽs qd ignorat adiscat nec
tamẽ oculis clausis pertranseat cũ in hys hec etas soleat mul
tipliciter inuolui · Si cum meretrice peccauit publica vel nõ
publica · mortalit̃ semp peccauit · xxxij · q · iiij · Meretrices · Si
concubinã tenuit vel tenet et si publice vel occulte semp est in
peccato mortali ideo nõ est absoluendus nisi prius eam licen
ciet penitus ab eo · Si fuit aliquãdo philocaptꝰ de aliq̃ mu-
liere nubili coniugata aut vidua vel de pluribꝰ & quãto tpe ·
& si ꝓsecutus est eã per plateas sepius habitationẽ eiꝰ circu
iendo nã sine eius scandalo & aliorum mortalit̃ peccauit toci
ens quociens hoc fecit · Si in ecclesijs quasi p plateas post eã
deambulãdo impudice respexit · seu alias actitauit publice ·
& precipue tempore missarũ & diuinorum officiorũ quod ce-
dit ad maximum dei contemptum · mortaliter peccauit vt su
pra · Si eam verbis · litteris · aut nuncijs · seu pollicitationi-
bus ad eius consensum induxit · mortaliter peccauit vt supra ·
Si nocturnis vel diurnis temporibus solus vel comitatus ·
sine armis vel cum armis contra prohibitionem dominorum
iuit & hac intentione fecit serenatas cum sono vel cantu et cũ
scandalo eius vel aliorum mortalit̃ peccauit vt supra · Si ali
quando propter hoc concepit odium erga aliquem qui ean-
dem diligeret & sollicitaret quam & ipse · & si quesiuit ipsum
offendere & qualiter · mortaliter peccauit vt supra · Si hac
de causa periculo mortis se vel alium aliquando exposuit eun
do per loca periculosa · aut vbi si repertus fuisset de facili oc-
cisus fuisset · Et forte etiam occasio mortis mulieris extitisset ·
mortaliter peccauit vt supra · Si aliquando cum ea de impu-
dicis colloquium habuit castas · honestas · & religiosas per-
sonas detestando aut etiam eius virum sibi exosum reddere
studendo mortaliter peccauit vt supra · Si vt eam ad pecca-
tum carnis inclinaret se falso iactauit vel etiam vere se aliquã
carnaliter cognouisse · vel aliquid huiusmodi inhonestum

egisse mortaliter peccauit & ad restitutionem fame tenetur si
personam nominauit falsam calumniam ei imponendo vt su-
pra ꝑcepto·viij· Si vt eam ad tact⁹ oscula & amplex⁹ faci-
lius induceret vł se ab eo carnalit̄ cognosci pmitteret spōsalia
cū ea cōtraxit vel cōtrahere pollicitus est vltra peccatū morta
le tenetur vt supra precepto·vi·& infra·c·se·Et durā·dicit
Omnis cōcupiscētia act⁹ affat⁹ vel aspect⁹ & huiusmōi hac
de causa intencōe deliberata fact⁹ mortale est vt patet supra
in peccato luxurie in fine vbi etiam habent̄ plura de quibus
si videbitur potent hic iterrogari & supra ꝑcepto·vi·&·ix·
Si donaria hac intēcōe corrupta dedit vel accepit vltra mor
tale debet sic accepta de consilio dare pauperibus quia ē tur-
pe lucrum·Si propter hoc fecit expensas in cōuiuijs festis et
huiusmodi mortaliter peccauit·Si vt habilius cū mulieribꝰ
posset loqui se aliquādo veste trāsformauit mortalit̄ peccauit
& ꝑcipue veste muliebri qz ꝓhibitū est·xxx·di·si q̄ mulier·
Si vero veste monachali ł religiosa ꝓhibet̄ similit̄ & graui
ter puniri debet·extra de vi·& ho·cleri·Cū decorē·Et si ha-
buit in socium religiosum sub seculari habitu transformatum
excommunicatus est ipse cū eo·extra ne cle·vel mo·vt periculo
sa·li·vi·Si cōsueuit girouagari sol⁹ vel comitat⁹ ꝑ plateas
aliqua lasciua intencōe puta oblectādi se ex aspectu mulierū
vel incitādi vel attrahendi ad sui cōcupiscentiā quoquomodo
eas nutibus aut verbis quia in hys omnibus & huiusmodi
semp est mortale vt supra·ṡm durā·Si cōsueuit int̄ vanos
& lasciuos iuuenes ꝓcaciter se habere & faciliter de alijs ob-
lectare & alias insolenter se habere·socijs cōtumelias inferre
& ad malum incitare vł aīare quia mortale peccatū est si hac
intentione deliberata vel ex consuetudine fiant·Si puella nu
bilis fuerit vltra multa de predictis q̄ etiā ad eius statū & cō-
dicōes ꝑtinēt potest interrogari si aliqn̄ iuit ad spectacula vel
choreas aut ad maiuma·i·cantilenas que solent fieri in lōbar-
dia in plateis & vijs publicis cum magna insolentia & lasci-
uia intencōe ad huiusmodi iuit & si cantilenis nomen
dei vel sanctorum intermiscuit vł aliud turpe seu inhonestum
egit·Nam si sit doli capax & hoc corrupta intentione fecerit·

mortaliter peccauit· Si vsa sit fucis aut alijs vanis ornatibꝰ
et illiatis de hoc ĩfra· c· se· Si hẽt pmã tonsurã vel q̃tuor or-
dĩ· introget̃ qñ ordiatus fuit: nã añ septennũ ñ licꝫ extra de
p̃ben· sup inordiata & notat Jo· an· i· c· si eo· de rap· sup ver-
bo etatẽ· Hoc tñ ñ tenet̃ ad horas canonicas vt no· glosa in
cle· graui· de cele· mis· Sed si vult puilegio clericali gaudere
optꝫ deferre rasurã in modũ corone tõsurã & habitũ honestũ
vt ibi i cle· q̃mã de vi· & ho· cle· & Gem· e· ti· clerici· ij· li· vj·
dicit nec sufficere vĩ vnũ portare sine alto· Si ẽ bñficiatꝰ: nã
si ẽ septẽnis aut maior idoneus reputat̃ pmoueri & in bñfi-
cio simplici intitulari vt not· i· d· c· sup inordiata· & in· d· c· si
eo· & ibi p Jo· an· & per Archi· Qđ verꝫ est si rite bñficium
habuit & modo debito nec simoniace & cũ intentione clericã
di alias non· Ante vero septẽniũ non debet pmoueri q̃a tunc
inhabilis est ad ordines minores puer· Ad bñficiũ vero cura
tũ puer inhabilis reputat̃· j· q· vj· pueri· & ad canoniã & pre-
bendã extra de p̃ben· c· si· & multo magis ad psonatũ vel di
gnitatẽ· Ad pensionẽ vero q̃ dat̃ pter patrociniũ defensionẽꝫ
puer non est idoneus & notat dominus An· de bu· in dicto·
c· super inordinata· Taliter tamen beneficiatus etiam si bene
ficium sit simplex rurale & non competens tenetur dicere ho-
ras canonicas extra de cele· mis· c· j· & ibi per glo· & docto·
Idem notat Jo· de legna· & Jo· de imo· in cle· j· eo· tit· vbi
etiam dicunt q̃ in minoribus beneficiatus absens occasione
studij vel alias ex causa rationabili excusatur ab horis dicen-
dis: si tamen in ecclesia faciat dici p alium· Ab· sy· sentit contra-
rium in dicto· c· j· & si non dicit per se horas nec per alium di-
ci faciat vltra peccatum tenetur ad fructuum perceptorum re-
stitutionem secundum Archi· xliij· dis· c· j· & notat Gem· c·
si· de rescrip· li· vj·

A cõiugatis & curã rei familiaris habentibꝰ ·C· ij·

Pro declaratione infra dicendoꝝ circa coniugatos sciẽ
dum q̃ · xij· sunt que non solum impediunt sed etiaꝫ di
rimũt matrimoniũ iam cõtractũ vt ĩ his̃ v̀sibꝰ ɔtinent̃
Error· Conditio· Votum· Cognatio· Crimen·
Cultus· Disparitas· Vis· Ordo· Ligamen· Honestas·

Si sis affinis ne forte coire nequeis· Hec socianda vetant conubia iuncta retractant· Duo vero sunt q̄ impediunt ſ nō dirimunt de qbus extāt versus· Ecclesie vetitū nec ñ temp⁹ feriatum· Impediunt fieri pmittūt facta teneri· Vbi nota ꝙ ex p̄dictis i pedimētis qrundā transgressio obligat ad mortale vt sunt ea qbus matrimoniū ꝯtrahi prohibet᷑· Quedā sunt quoꝝ transgressio non solū obligat ad mortale ſ etiā ipo facto maioris excōicationis vinculo plectit vt in cle· eos de ꝯsang· & affi· vbi notat᷑ ꝙ scient ꝯtrahētes matrimoniū in gradibꝰ ꝓhibitis scʒ cōsanguinitatis & affinitatis cū mōiali cuʒ ꝓfessis tacite vel exp̄sse religionē approbatā vel cū clerico in sacris ꝯstituto ipso facto excōicationē incurrūt nec pñt absolui nisi prius ab inuicē sepent᷑· Et oēs participes ꝯsulentes scienter cōsentiē tes auxiliantes vel fauentes in hoc eandē sentētiam incurrunt vt ibi· Poterūt igit᷑ circa hoc fieri interrogationes plus & minus & a quibus videbit᷑· Primo si cōtraxit scienter matrimoniū in aliquo casu ꝓhibito qa mortale peccatū est vt supra nisi ignorantia ꝓbabilis non affectata excusaret puta qa ꝯtrahentes ignorabant se consanguineos vel affines· Secus de ignorantia iuris puta quia sciebant inter eos gradū sed nō putabant esse gradū ꝓhibitū· Et si alter eoꝝ tm̄ hoc sciebat ille solus erit ligatus vt notat glo· in· d· cle· eos· Et vt breuiter habeat᷑ aliqualis notitia de dictis impedimētis aliquid dicetur de singulis· Error· Non oīs tm̄ error īpedit matrimonium sed error persone & conditionis: nec isti de sui natura dirimunt matrimonium sed ex constitutione ecclesiastica secū dum Ric· in quarto dis· xxx· Exemplum persone cum scilicet quis contrahit cum maria credens esse katherinam· Error vero fortune vel qualitatis non impedit· Conditio· Et intelligitur de conditione seruili exempli gratia· Cum quis cōtrahit cum ancilla credens se contrahere cum libera vel econuerso· Secus si seruus contrahat cum serua quam credit liberā quia matrimonium tenet· et multo fortius tenet si contrahit seruus cum libera credens esse seruā sm Ray· Tho· & Inno Votū· Si solēnit votū emisit castitatis aut religionis p ꝓfessionē exp̄ssaʒ ꝉ tacitaʒ factā alicui de religionibꝰ approbantis

tale votū solēne īpedit matrimoniū ɔtrahendū & dirimit p⁹
cōtractū vt ī·c·ꝙ votū de vo·&·vo·redēp·li·vj· Idē si votū
solēmt emisit p susceptōez sacri ordis nā & hoc votuȝ īpedit
matrimoniū ɔtrahēdū & dirimit p⁹ ɔtractū vt ī·c·rursus ex-
tra qꝺ cle·vel vo·& vltra hoc ī vtroqȝ casu incurrit̃ sentēcia
excōicatōis vt s̄·Si ɔtraxit matrimoniū p⁹ votū simplex casti
tatis ł intrāde rligiōis tȝ matrimoniū vt ī·c·qꝺ votū de regła
li·vj·& ibi glo. Idē Gem·ibidē & do·An·ꝺ bu·ī·c·memi
m⁹·extra ꝙ cle·vel vo·fm tñ Ric·ī·iiij·di·xxxviij·ar·vij·q·
j·Primo talis peccat mortaliter ɔtrahendo·scđo p⁹ ɔtractuȝ
matrimoniū ɔsumādo qa adhuc licitū ē sibi ñ ɔsumare si vult
religionē intrare·Cō·Sco·ibidē addēs ꝙ peccat etiā morta
liter p⁹ cōsumatōez totiēs q̊tiēs debitū reqrit licȝ reddere te-
neat̃ exact⁹ siue exigat̃ expsse siue interp̃tatiue· Nā aliter ni
mis onerosū esset vxori si oporteret semp expresse petere·Cō
Tho·ibidē·& hec vera ītellige nisi fuerit dispensatū añ ɔtra
ctum matrimoniū per papam de cōtrahendo & exigendo debi
tum vel post iam cōsumatū p copulā de exigendo quā dispē
sationem potest episcopus facere vt notat Joannes·and·&
dominus Antonius de bu·in·c·Rursus·extra ꝙ clerici vel
vo·Adde etiam ꝙ qui contraxit matrimonium post votum
simplex de intranda religione si vxor premoriatur tenetur ite
rum religionem ingredi secundum Jo·mo·& notat Jo·an·
in·c·quod votum·de vo·&·vo·redemp·li·vi·in nouella·& in
mercu·& Gem·ibidem & notat glo·si·xxvij·q·i· Nuptiarum
Et Archi·ibi·Si habens votum simplex intrandi religionez
contraxit matrimonium cum alia que etiā habet simile votuȝ
simplex· Nam licȝ mortaliter peccauerit vterqȝ tamen matri
monium tenet non obstat ꝙ neuter possit debitum exigere qa
potest vterqȝ reddere· Imo si qs etiā vonisset ante cōtractuȝ
matrimonium nunꝙ reddere si vxorē cōtingeret ducere tenet
matrimoniū nec tenet̃ seruare votū vt notat glo·xxvij·q·i·ꝫ
viduis·ij·& Archi·in·c·qꝺ votuȝ·Cō·do·An·de bu·in·c·du
dum de conuer·coniu· Cognatio triplex est scilicet spiritua
lis carnalis & legalis· Quelibet horum impedit matrimo
nium contrahendum & dirimit iam contractum vt sequitur

Cognatio spiritualis q̃ est ꝓpinqtas ꝓueniēs ex sacramento regenerationis spiritualis & dicit̃ ꝯpaternitas & ꝯtrabitur p Cathecismū baptismum & cōfirmationē que impediūt ac dirimunt matrimoniū vt imediate seqt̃. Cathecismus q̃ est instructio q̃dā suscipiēde ꝓfitende obseruandeqȝ fidei catholice veritatis ad quā fidē oēs tenent̃ impedit tm̄ matrimoniū contrahendū ſ; non dirimit iam ꝯtractū vt in. c. p cathecismū. de cogna. spi. li. vi. & ibi p Archi. & Jo. an. Baptismus. Per baptismū ꝯtrahit̃ cognatio spūalis triplici actu. s. baptizando tenendo & leuando. Primo actu scȝ baptizando. Impedit int̃ baptizantem & presbiterū vel aliū viꝝ & baptizatam puellā Inter baptizantem mulierē & baptizatū pueꝝ. Inter baptizantē virū & matrem baptizati vel baptizate. Inter baptizātem mulierē & patrē baptizati vel baptizate. Inter baptizatū & vxorē viri baptizantis prius cognitam. Inter baptizatam & virum mulieris baptizantis prius cognitum. Int̃ baptizatū & ꝯcubinā viri baptizantis prius cognitā. Inter baptizatā & concubinarium mulieris baptizantis prius cognitū. Inter patrē baptizati & vxorē vel concubinam baptizantis prius cognitam. Inter matrem baptizati & virum vel concubinarium mulieris baptizantis prius cognitum. Quod autem dixi contrahi compaternitatem per actuȝ fornicariū tenet Thom quarto di. xlij. ar. iij. q. ij. Ad hoc. xxxij. q. iiij. in eo vbi dicit̃. Qui adheret meretrici vnū corpꝰ efficit̃ cū ea. & xxx. q. iiij. si qs vnꝰ glo. Vguloni hoc idē tenet. & Jnno. i. c. martinꝰ. extra de cogna. spi. Et licet alij ꝯtrariū sentiāt. Prime tm̄ opi. adherēdū ē tanq̄ tutiori vel ꝯsulēdus papa. Int̃ baptizatū & filias baptizātis int̃ baptizatā & filios baptizātis indistincte vt s̄. Scd̄o ex baptismo ꝯtrahit̃ ꝯpaternitas tenēdo. s. int̃ tenētē virū & tētā puellā. int̃ tenētē mulierē & tētū pueꝝ Int̃ tenētē viꝝ & matrē tēti vel tente. Int̃ tenētē mulierē & prēm tēti vel tēte. Int̃ tentū pueꝝ & vxorē vel cōcubinam tenentis prius cognitam. Inter tentā puellam & virum vel cōcubinarium mulieris tenentis prius cognituȝ. Inter patrem tēti & vxorē vel ꝯcubinā tenentis prius cognitā. Int̃ matreȝ tenti & viruȝ vel concubinarium mulieris tenētis priꝰ ꝯgnitū

siue masculus siue femina teneat᷑. Inter tentū & filias tenentis. Int̃ tentā & filios tenentis ĩdistincte vt supra. Tercio cōtrahit᷑ pisormiter leuando sicut & tenendo & int̃ easdē psonas. Et licet alij do. c. cōprehendāt hos gdus breuius ponēdo aliqui plures aliq pauciores. Nā do. An. de bu. in. c. martinus enumerat. xij. & Jo. an. xx. vt ibi recitat do An. Ego autem hoc posui magis specifice ad clariorē intelligētiā. Et nota ꝙ licet leuans aut tenens ad baptismū nō tangeret puerū de industria ꝟ solum pannos qbus inuolutus est nolēs ꝯtrahere ꝯpaternitatē cōtrahit tñ vt no. Archi. Jo. an. & Gemi. i. c. si. d cogna. spi. li. vi. Idē de eo q accedit ad tenendū ꝟ non respōdet ne ꝯtrahat qa tñ ꝯtrahit vt notat collec. eo. ti. Cōfirmatio. Per sacramentū em̄ cōfirmationis duplici actu cognatio spūalis ñ solū impediēs ꝟ etiam dirimens contrahitur scilicȝ Confirmando & tenendo. Quo ad primum actū cōtrahit᷑. Inter cōfirmantē cōnfirmatū vel cōfirmatā. Inter cōfirmantē & parentes cōfirmati vel cōfirmate. Inter cōfirmatuȝ & filios vel filias cōfirmantis. Inter confirmatā & filios similiter vl̃ filias confirmantis. Inter confirmatum & vxorem vel concubinam confirmantis prius cognitam. Inter parentes confirmati vel confirmate & vxorem vel concubinam confirmantis prius cognitam. Et in his concluditur quo ad confirmātem | de quo habetur in. c. Nedum de cognati. spiritu. lib. sexto. Quo ad secundum actum contrahitur. Inter tenentem virum vel mulierem & tentum puerum vel puellam. Inter tenentes & parentes tenti vel tente. Inter tentum & filiaȝ tenentis. Inter tentam & filios tenentis. Int̃ tentū & vxorē vel cōcubinā tenentis prius cognitā. Int̃ tentā & viꝝ vel ꝯcubinariū mulieris tenētis pius cognitū. Int̃ pentes tenti vel tēte & vxorē vel ꝯcubinā tenentis pri9 cognitā. dato ꝙ tenens sit vir. Int̃ pentes tēti vel tēte & viꝝ vel ꝯcubinariū mulieris tenentis pri9 cognitum. Cognatio naturalis siue carnalis habet tres spēs scȝ ꝯsanguinitatē affinitatē & publicam honestatem. Cōsanguinitas q̄ est vinculū duarum psonarum ab eodem stipite vel stirpe carnali compagine descendentium habet triplicem lineam. Prima est ascendentium qui siit pater

Confirmaᵒ

Cognatio nālis

Consangᵗᵃˢ

mater· Auus auia· proau⁹ ꝓauia· & successiue vsqȝ ad adã·
Secũda est descendentiũ qui sũt filius filia· nepos neptis· ꝓ
nepos proneptis & sic successiue vsqȝ ad vltimũ hominem·
Et inter istos ascendentes & descendentes ꝓhibitio de con-
trahendo matrimonium· secundum saniorem intellectum est
perpetua vt tenet Jo· an· in apparatu arboris de consang· et
affi· Tercia est collateralium qui sunt frater soror filius vel
filia fratris vel sororis· Et inter hos durat ꝓhibitio vsqȝ ad
quartum gradum a stipite inclusiue remotum vt in· c· Non
debet· de consang· & affi· et sufficit ꝙ vna ex partibus tran-
scendent quartum gradum licet alia nondum applicuerit ad
illum sed fuerit in primo secundo vel tercio gradu· Nam quot
to gradu remotior persona distat a stipite idest a cõmum pa-
rente toto distat a quolibet alio per aliam lineam descẽdenti
ab eodem vt in· c· Quod dilectio· & c· si· e· ti· Et ibi plene·
per glo· & doc· De affinitate & publica honestate dicetur in
suis locis· Cognatio legalis·· Que est quedam
ciuilis propinquitas legaliter introducta contrahitur per ad-
optionem & arrogationem & impedit matrimonium contra-
hendum & dirimit iam contractum secundum veriorẽ sentẽ-
tiam doc· extra· e· c· i· Tripliciter· Primo inter patrẽ adoptãtẽ
seu arrogantẽ & arrogatũ seu adoptatũ filiũ vel filiã nepotẽ vel
neptẽ & hoc semper impedit & dirimit qm̃ pat̃ adoptator nõ
potest cõtrahere cũ filia adoptiua vel nepte etiã post emanci-
pationem· xxx· q· iij· Ita diligere· Secundo inter collaterales
scȝ inter filios naturales legittimos & adoptiuos & hoc im-
pedit durãte adoptione & nõ vltra· extra· e· c· vnico· & xxx·
q· iij· post susceptum· Et quãuis quidã dicant inter p̃dictos
hodie nullum esse impedimentum· tutior tamen sententia est
quod supra dixi· Quod etiam tenẽt hosti· & Guil· in spe· co·
ti· Filij vero adoptiui bene possunt licite matrimonium con-
trahere inter se· vt notat glo· in· d· c· vnico· Concordat domi
nus Anthonius de bu· cum glosa· & doc· communiter ibidem
scilicet ꝙ adoptati inter se possunt cõtrahere· Tercio inter ad-
optante & vxore adoptati & inter filiũ adoptiuũ & vxorẽ pa
tris adoptãtis & hoc omĩ tẽpore impedit matrimõiũ· insti de

nup·§·i·&·ij·& notant doc·moderni in·d·c·vnico· Crimē
Tria sunt crimina que nedum impediūt matrimoniū contra-
hendū sed etiam dirimūt iam cōtractū vt i·c·Trāsmisse extra
de eo q cog·cōsan·vxoris sue· Primū est machinatio in mor-
tem alteri⁹ cū effectu animo cōtrahendi matrimoniū cum con
iuge eius si vir fuerit siue mulier occiderit vxorem alicui⁹ vt
illum accipiat in virū· Et intelligitur occidere nedum ꝓprio
actu sed etiam cōsilio cōsensu auxilio fauore mādato ordina-
cōe seu participacōe quōcūqz dūmodo secuta sit mors· & tal̃
machinatio impedit & dirimit matrimoniū p se licet non inter
uenerit adulterium·ſm Inno· et hosti· Alij dicunt hoc verum
quando ambo machinati sunt in mortē occisi secus aūt quan-
do alter tantum machinatus est in mortem quia tunc non im
pedit sine adulterio· & hoc tenet Henri·Boyc·in·c·si·extra
de eo qui duxit in ma·quā po·p adul·& Jo·an·in·c·i·de cō
uersi·in fi·in nouella·& collec·ibidē·Ric·& Sco·in·iiij·di·
xxxv·& hec videt̃ opi·verior & cōmūior·Scd̄m ē fides p̃sti
ta adultere qn̄ scʒ ligati matrimōio siue vtqʒ siue alt̃ sit liga-
tus stāte legittīo matrimōio ꝓmittūt sibi mutuo iurādo t̃ fi-
dē p̃stādo ꝙ matrimoniū ꝯtrahēt post mortē ꝯiugis siue cō-
iugū· Nā siue an̄ p̄dictā ꝓmissionē siue post interuenat pol-
lutio adulterina impedit & dirimit vt ɜ·xxxi·q·i·Si qs vi-
uēte & in·c·Sup eo·&·c·Cū haberet·extra de eo q dux·in
ma·Terciū ē si de facto scient ꝯtraxerint matrimoniū & viuē
te altero cōiuge secuta sit adulteria cōmixtio int̃ illos siue an̄
cōtractū siue post·vt in·d·c·Cū haberet·& in·c·Significa
sti·&·c·Veniens·&·c·si·e·ti· De nuda aūt ꝓmissione cum
adulterina pollutione an impediat & dirimat·varie sūt opi·
vide Ric·in·iiij·di·xxxv·ar·iij·q·iij·Et·Sco·ibi· Cul-
tus disparitas· scʒ qn̄ fidelis contrahit cum infideli vt iu-
deo vel pagano non tenet matrimoniū· Nam hoc est prohibi-
tum de iure diuino·exo·xxxiiij·& deutro·vij·xxviij·q·i·§·ex
hys·&·c·Caue·Sec⁹ si fidelis contrahit cū heretico·qr licʒ
peccet si scienter contrahat non tamen ꝓpter hoc est matrimo
nium dirimendum·extra de diuor·Quāto·& p Ric·& theo-
logos in·iiij·di·xxxix·Tenet̃ tn̄ fidelis recedere ex p̃cepto ab

heretico vel econuerso si in notorio crimine heresis perseuerat vt in·c·Quemadmodum·de iure iurando· Vis· siue violentia vel met⁹ impedit matrimoniū contrahendū et dirimit iam cōtractū·vt in·c·Cū locū·& in·c·Consultatiōi extra de spon·Sȝ nō omīs vis & met⁹ impedit et dirimit· Vbi nota q̄ duplex ē coactio·scȝ Absoluta q̄ fit p vim & ista excludit totaliter consensū animi in quem non cadit coactio·Alia est coactio conditionata & ista fit per metum cū scȝ timore alicuius mali ab extra consentit etiā ab intra & sic nō cōsentit nec vult simpliciter s̄ p̄cedēte causa impellēte·Et iuxta hoc sciēdum q̄ Quedā sūt in quibꝫ nō exigit̄ nuda volūtas alicuius nec cū qualitate libertatis & in huiusmodi met⁹ ip̄o iure nō inficit quia coacta volūtas voluntas est·xv·q·i·merito·Quedam sūt in quibꝫ exigit̄ libera voluntas cū q̄litate libertatis & tūc coacta volūtas cū non sit libera inficit·xv·q·vi·Auctoritatē·xxij·q·iiij·Int̄ cetera &·xxxiij·q·v·Significasti·alias notificasti·& ibi per glo·Casus aūt in quibꝫ libera & directa volūtas exigit̄·ponit glo·in·c·Abbas·extra de hys q̄ vi metus ue causa fiunt·& in·d·c·Significasti· Quorum primus est matrimonium vt in·c·cū locū·&·c·Cōsultatiōi·&·c·Gemma·&·c·si·supra de spō·Nā in causa matrimōiali q̄liscūqꝫ iust⁹ met⁹ q pōt cadere in cōstātē virū intueniat siue culpa cōtrahentis siue non matrimonium cōtractū nō tenet nec obligat⁹ est qui hoc facit etiā si iurat·Reliquos casus vide ibi scilicȝ ī d·c·Abbas·Que aūt habeāt inducere iustū metum creantem excusationē & consensum excludentē notat glo·in·c·Cū dilecti·extra de hys q̄ vi metus ue causa fi·sup v̄bo nec metū mortis· Ordo scȝ sacer·nā exn̄s in sacris vt subdiacon⁹ & supra impedit̄ matrimoniū cōtrahere & si contraxit dirimi debet·xxxij·di·Si quis eoꝝ·&·c·de illo·& extra q cle·l̄ vo·c·i·et·ii·et·c·Rursus·& p totū q̄ si de facto ɔtrahat excōmunicat⁹ est·vt in cle·eos·d̄ cō san·& affi·& fit irregularis vt ī c·ij·extra q cle·vel vo·Greci tamē in sacris constituti possunt vti matrimōio iā cōtracto s̄ nō p̄nt ampli⁹ cōtrahere Ligamen Nā q̄n q̄s alteri ɔiugi ē alligat⁹ etiā si solū p matrimoniū ɔtractū p verba de p̄senti ea viuēte aliā accipere nō potest·

vt in·c·licet·de sponsa·duoꝝ·q̄ius ligatus solū matrimōio
per verba de presenti cōtracto ante carnalem copulā possit re-
ligionē approbatā ingredi·vt in·c·veꝝ·& i·c·ex publico·de
cōuer·cōiu·etiā muita cōiuge remanēte i seculo q̄ post ꝓfes-
sionē tacitā ł expssam ingressi & nō an̄ poterit cū altero viro
cōtrahe·si vero post cōtractū matrimōiū vt s̄ alt̄ cōiugū se ab
sentauit in regionē lōginquā remanēs nō potest cum alio cō-
trahere nisi prius certificat⁹ fuerit de morte alterius·vt extra
de spon·c·in p̄sentia·Sec⁹ autē est in sponsalib⁹ de futuro·
vt in·c·de illis·e·ti·Qn̄ aūt dicat̄ certificat⁹ notat glo·in·c·
qm̄ frequenter·§·si aūt·extra vt lit·non conte·sup verbo pre-
sumat̄· Honestas· scꝫ publica·ē ꝓpinqtas ex spōsalib⁹
ꝓueniēs trahēs robur ab institucōe ecclesie ꝓpt ei⁹ honesta
tem·ſm Ric·in·iiij·di·xli·cū eni aliqs cōtrahit spōsalia cum
aliqua muliere orit̄ ex illis spōsalib⁹ publice honestatis iusti
tia impediēs & dirimēs matrimoniū in primo genere vsqꝫ ad
q̄rtū gradū·vt scꝫ nullus cōsanguineus spōsi possit habē illā
spōsam i vxorē nec aliq̄ de cōsanguītate spōse possit habere
spōsū illū i viꝝ vsqꝫ ad q̄rtū gradū de despōsa·ipu·Cōtine-
bat̄·&·c·iuueīs·&·c·ad audiētiā extra de spōsa·Et hec ve-
ra sūt si spōsalia sint pura·i·sine cōdicōe et certa licꝫ alias fu-
erint nulla rōe cōsanguītatis affinitatis aut alteri⁹ cuiuscūqꝫ
impedimēti dūmodo nō sint nulla rōe consensus·nā tūc nullū
orit̄ impedimentū·vt i·c·vnico·e·ti·li·vi·in glo·xxvij·q·ij·
Si quis desponsauerit vxorē·& ibi glosa et Archi·si vero sit
dubium de cōsensu scꝫ an cōtrahētes vere cōsenserint hn̄ orit̄
publica honestas·extra de spon·Juuenis·sup verbo dubia &
notat Ric·vbi s̄·& Inno·extra·e·ad audiētiā·vbi etiā dicit
idem si frigid⁹ contrahat cum aliqua monachus vel sacerdos
nam ex eoꝝ sponsalib⁹ orit̄ publica honestas·vt s̄·xxvij·q·
ij·Si quis·Hāc materiā bene tractāt dn̄s An·d̄ bu·in·d·c·
Juuenis·& Jo·an·in·c·i·de spon·ipu·li·vi·in nouella·
Si sis affinis· Affinitas q̄ ē ꝓpinqtas ꝑsonarū ex carna
li copula prouenienſ omni carēs parētela·ſm Gof·cōtrahi
tur ex matrimoniali coitu & etiam fornicario·xxx·q·iiij·c·Si
quis vnus·xxxij·questiōe quarta·c·In eo·tricesima quinta

questione·iij·c·nec eā·&·c·de incestuosis &·c·extraordinari a·& durat vsq3 ad q̄rtū gradū inclusiue solūmodo in p̄mo ge nere affinitatis exēpli ḡtia·Jo·ɔtraxit matrimoniū cū maria oēs ɔsanguinei ioannis fiūt affines marie in eodē gradu in q̄ fiūt cōsanguinei ip̄i ioanni & oēs cōsanguinei Marie fiūt affi nes ioannis i eodē ḡdu in q̄ fiūt ɔsanguinei ip̄i marie·Cōsan guinei aūt vtriusq3 p̄tis inter se ip̄os nullā affinitatē hn̄t vt i fra·c·qd̄ sup h' s̄ d cōsan·& affi·Si forte coire neq̄bis Im potētia em̄ coeūdi ē viciū aīe vel corporis vel vtriusq3 q̄ q̄s impedit alteri carnaliter ɔmisceri·Et sp̄es hui' ipotentie p̄n cipalit̄ fiūt due·Prima ē naturalis vt ipotentia pueri vel frigi ditas seniis seu etiā frigiditas cōplexionis vel artatio mulieris Et hec si ē ppetua vt i frigido ñ solū impedit matrimoniū cō trahendū s̄ etiā dirimit iā ɔtractū·xxxiij·q·j·c·j·&·ij·&·c· laudabilē·extra de frigi·& male·Si vero ē tp̄alis vt in pue ro tā diu ipedit q̄ diu inest·De naturali tn̄ impotētia q̄ est in sene dicit glo in·c·Quod sedem·q̄ bene potest contrahere vt in·l·Sancimus·C·de nup·&·xxvij·q·j·Nuptiarum·Se cunda est accidentalis vt castratio in viro vel destructio ma tricis |aut alia ineptitudo in muliere : vel commune impedi mentum per maleficium de quibus in iuribus supra allegatis habetur· Ecclesie vetitum· Hoc verbo prohibentur ma trimonia clandestina |de quibus habetur extra de clandesti· desponsa·ca·ij·&·c·cum inhibitio·&·xxx·q·v·aliter·& omnia alia matrimonia contra ecclesie interdictum contracta Et licet ɔtra facientes huic p̄cepto peccent mortaliter tenet tn̄ matrimonium nec dirimit· Nec non tempus feriatum· Vbi nota q̄ matrimonia p̄hibent' a prima dominica aduent' vsq3 post epiphaniam secundum Ric·iiij·di·xxxij·ar·v·q·j· Et a dominica·lxx·vsq3 ad octauam pasce iclusiue & a trib' diebus añ ascensionem vsq3 ad octauā penth·exclusiue·xxxiij· q·iiij·non oportet·& tribus·c·se·& extra de ferijs capellanus His tamen temporibus non prohibetur consensus matrimoni alis quo ad contrahendum matrimonium seu sponsalia·Nam quocumq3 tempore contrahi possunt : vt in dicto capitulo Capellanus·Sed prohibetur omnis nuptialis solennitas &

actus copule carnalis in pncipio & sic traductio sponse i domu
spōsi· Et trāsgrediēs qd cūqȝ hor triū mortaliter peccat· Deīn
de interroget si p9 nuda spōsalia de futuro ɔtracta cōtraxit scdo
cū alia spōsalia etiā de futuro: nā peccauit mortalit̃ ñ tñ ꝓpter
hoc soluta fuit pma etiā si secūdo fuerit iuramēto firmata nisi se-
cuta fuerit carnalis copula extra· e· is q· &· c· si int· sm Ric· vbi
s· & Hosti· Idē do· An· de bu· m· c· sicut ex litteris· e· ti· Si p
mo ɔtraxit spōsalia de futuro cū aliq̄ deīde cū alia ɔtraxit p v-
ba de pñti· Nā licȝ p scdaȝ de pñti soluta sint pma de futuro eti
am si fuerit iuramēto firmata peccauit tñ mortalit̃ extra e· si in
ter· &· c· sicut· & ibi p do· An· de bu· Si p9 matrimoniū cōtra
ctū p verba de pñti ɔtraxit cū alia etiā de pñti mortaliter pecca-
uit nec tenet scdm matrimoniū etiā si fuerit cōsumatum ȝ redire
optȝ ad pmū nisi illa cū q̄ pri9 ɔtraxerat īgressa fuerit rligionē
approbatā et ibi ꝓfessa vl̃ nisi papa dispensaret ex cā rōnabili
qd facere pōt· extra de ɔuer· ɔiu· ex publico· et ibi glo· do· an·
de bu· et doc· cōiter et i· c· ex pte· ij· et de diuor· q̄nto· Ric· i· iiij·
di· xxvij· ar· iij· q· ij· et cōiter oēs· Si matrimoniū ɔtraxit cuȝ
debita intentōe scȝ ꝓcreādi ꝓlē fuandi fidē et ɔtrahēdi īsepa-
bilē aīmoȝ cōiunctōeȝ nā sine his bonis matrimo· cōtrahi non
pōt· xxvij· q· ij· omne· glo· ibi· vº· tñ dicit ꝙ si aliqs contrahit
matrimoniū intentōe adulterādi nihilomin9 tenet matrimoniū
nisi hoc deducat̃ in pactū· Archi· vo i· d· c· omne dicit ꝙ licȝ
cōtrahat̃ matrimoniū sine itentōe ꝓlis vel sine intentōne fidei
seruande ñ tñ cū intentōe euitandi ꝓlē nec frāgendi fidē matri-
moniū est· Sed si directe ɔtrahat̃ cū intentōe euitandi ꝓlem
vel frāgēdi fidē tūc ñ est matrimoniū· xxxij· q· ij· solet· & extra
de ɔdi· apo· c· si· i bono aūt sacramēti semp aīm9 ē necessarius:
qa sine mutuo ɔsensu matrimoniū esse ñ pōt cū ɔsensus sit d sb
stātia matrimonij de spō· tua nos· &· c· cū apud· Ric· vbi s· di·
xxxi· ar· ij· q· j· optime distīguit· Si sciēs se excōicatū maiori
vel etiā miori excōicatione ɔtraxit videt̃ mortale qa excōicatio
sepat a sacramētis· Idē videt̃ si existēs ī mortali ɔtraxit ma-
trimoniū in vtroqȝ tñ casu matrimoniū tenet extra de eo q dux·
in ma· c· significasti· & Ab· sy· ibi· Si post ɔtractū mrīmoniuȝ
p vba de pñti aū vel post ɔsumatōȝ cognouit aliquā cōsangui

neam vxoris sue m·iiij·gdu vl' citeriori nõ põt absq mortali pctõ debitũ exigẽ extra d' eo q cogno·osan·vxoris sue·c·i·et ñ·nisi cũ eo dispẽset·vt notat Jo·an·i·c·ij·c·trãsmisse et·c·tue·e·ti·et do·An·de bu·ibi·reddẽ tñ semp tenet'·Si spõs' ex̃ns se nimiũ relaxauit cũ spõsa verbis lasciuis et tactibꝰ ipu dicis se inicẽ ꝓuocãdo·qꝛ i huiusmõi de facili pñt occurrẽ mľ mortľia pcipue si fucit volũtas iordiata ľ ñ ꝑpt' hoc intuenent pollucõ in alto ipoꝝ·si cognouit vxorẽ an bñdictiõꝫ nuptialẽ de q habet'·xxxiij·di·c·ñ·mortale ẽ ſm vv·vbi ẽ cõsuetũ bñdictiõꝫ adhiberi nisi fieret cũ dispẽsacõe epi ex iusta cã·idẽ dicit si omittant' alie sollẽnitates circa matmo·osuete Cõ·ala·gof·& vic·& notat collec·extra de spõ·c·i·vbi sub dit·Alber·tñ dic qꝫ hoc dictũ ẽ nĩs duꝝ·et hoc idẽ videt' sentire ino·& do·An·d' bu·ibidẽ·nã osuetudo vi legis ľ canõis obtinet et canõ ľ lex ñ obligat ad mortale nisi otineat pceptũ ľ ꝓhibicõꝫ de elec·gñali li·vi·si vir spõsaꝫ adornauit vestibꝰ & iocalibꝰ pciof seu alijs vanis et supfluis ornamẽtis et gbꝰ et si traduxit ad domũ cũ magnis expẽsis et apparatibꝰ ac põpis vltra odecẽtiã stat' sui nã peccauit ſm qntitatẽ excessus· si debita itẽcõe semp cognouit oiugẽ·nã si cã suscipiẽtie ꝓlis & ad dei gloriã educãde aut cã reddẽdi debitũ nullũ ẽ pctm·ymo meritoriũ ſm oĩs doc·de primo·i·thi·v·volo iuniores nubere filios procreare ꝛc·De secundo·i·coꝛin·septimo dicitur·vxori vir debitum reddat & cetera·Si vero causa remedij seu vitande fornicationis nõ solum in se sed etiã in cõiuge veniale est si sistat infra limites matrimonij scꝫ actu vel habitu videlicet qꝫ cum alia non faceret secus si ita exit fines matrimonij qꝫ etiam si nõ esset vxor faceret idem tũc eñi ẽ mortale ſm Ric·in·iiij·di·xxxiij·ar·iij·q·iij·Cõ·Tho·ibidẽ·sed si cognouit eã causa delectationis seu saturãde libidĩs·tũc si libido preueniat voluntatem ex fragilitate seu infirmitate carnis ꝓueniens·Et ex hoc querit' cõiugalis delectatio sub deo tamẽ vt scꝫ dei amor preponatur illi delectationi hoc est etiã veniale cõquis nõ fiat predictis tribus de causis Si vero ꝓueniat' libido a voluptate vt cum quis de industria vtit' calidis & incentiuis vel cũ excitat in sapo motus libidinis propter

facietatem delectationis hoc est ꝓhibitum & illicitum· secun
dū Alex· de al'·iij·pte su·di·xxxvi· & sic videť sentire ꝙ hoc
sit mortale·Cō·Ray·& hug·Si cognouit cōiugem applicā
do animū & appetitū deliberatum ad aliam mulierē mortale
est·Si cognouit vxorem ꝓpter corporalem sanitatē princi-
paliť nō excusať a peccato ſm tho·i·iiij·di·xxxij·Si cogno-
uit vxorem extra vas naturale semper est mortale·ſm Alex·
vbi s̄·& omēs doc·q2 sic ꝓles generari nō pōt·xxxij·q·vij·c·
adulterij· Si cognouit cōiugē in vase ꝓprio naturali ſ3 mō
cōtra naturā puta lateraliť aut stās erect9 ł cū mulier super-
gredit̄ virū aut vir ad eā accedit retrorsū more iumētoꝝ· nā
hoc ſm Alex· de al'·vbi s̄ videť esse mortale & tāto grui9 ꝙ
to plus discedit̄ a modo naturali·Alber· vero & tho·in·iiij·
di·xxxi·dicūt ꝙ nō semꝑ ē mortale ſm se q̄nq3 tñ pōt esse si-
gnū mortalis cōcupiscentie qñ scilicet non sufficit eis modus
a natura ordinat9 ·pōt dici ꝑ cōcordia opi·ꝙ si coniuges se
carnaliť cognoscāt·ſ3 modo nō naturali seruato tñ debito va-
se & hoc faciāt nulla causa subsistēte ſ3 causa solius volupta-
tis amplius sic q̄rende mortaliter peccāt precipue in duobus
vltimis modis·Si vero subsit causa aliqua & si nō omnino
sufficiēs vt quia aliter cōmisceri periculū est abortus lic3 hoc
casu melius foret abstinere attamen excusari videntur a mor-
tali & forte etiam a veniali in primis duobus modis nisi sci-
enter extra semē effunderent tūc eñ esset mortale·Con·Ray·
& glo·eius·Si tempore menstruorū debitum exegit vel red-
didit·Nā vtrūq3 videť mortale & ꝓhibitū·leui·x·Tūc eñ
secundū Ihero·solent generari fet9 leprosi & morbosi·vt no-
tat Archi·di·iiij·Ad ei9·Tu dic ꝙ lic3 super hoc varie sint
opi·tñ satis equa videť opi·tho·in·iiij·di·xxxij·vbi dicit ꝙ
si flux9 mēstrualis est innaturalis morbiat9 & quasi cōtinuus
non est ꝓhibitum exigere·Sed si est naturalis ꝓhibitum est
mulieri petere·Si vero vir petat scienter debet eum precibus
auertere sed si ignorant debet aliquā occasionē ꝑtendere ł in
firmitatē allegare·si tñ nullo mō vult acqescere debz reddere·
Alex·tñ d' al'·dicit hoc veꝝ qñ timeť ꝓbabiliť de fornicatiōe
viri alias nō· Idē dicēdū videť si añ purificatiōz post partū

exigit vel reddit. Si debitũ exigit vel reddidit tpe pregnãtõis: nã si p̄sumit vehement de piculo pt9 ñ licz exigi nec reddi sm alex. Cõ. vij. Si ĩ solẽnitatib9 & ieiuniis debitũ exigit vel reddidit: nã hoc videt p̄hĩbitũ. j. cor. vij. dic q bis tpibus exact9 ñ peccat si reddat iuit9. Qui vo exigit aliq̃ infirmitate vel ɔcupiscẽtia duct9 sine ɔtẽptu tñ tpis seu ecclesiastice exortatõis excusat sm Tho. & alios cõiter. glo. tam sup. c. j. xxxiij. q. iiij. dicit q bis dieb9 cã saturã de libidis ɔiugẽ ɔgnoscere ẽ mortale licz aliis tpib9 sic ɔgnoscẽ sit solũ veniale. sm eã. vide ibi plene. Si alt alteri exigẽti debitũ reddidit: nã vterq3 ad hoc tenet. j. cor. vij. Sed vir ñ solũ tenet reddere vxori expsse petenti: s etiã si tacite vel p signa hoc appareat alias q alteri absq3 legittia cã denegauerit mortalit peccat sm doc. Negare tñ licite põt alter alteri debitũ reddere. Primo si ante duos menses p9 ɔtractũ matrimoniũ vir exigat debitũ. xxvij. q. ij. istitutũ. Idẽ tho. & al. Scdo ñ tenet reddere alti publice in adulterio existẽti vel occulte quia in vtroq3 casu talis perdidit ius debitum exigendi. Nec tenetur reddere in loco sacro pter reuerentiam dei nec in publico pter scandalum proxim. sm alex. vbi s. nec si pbabilit timeret notabile nocumentũ ptie psone vel coniugis prolis ĩ vtero existentis. Negare aũt debitum ex ira vel indignatione vt q̃nq3 contingit ñ videtur posse excusari a mortali. Si quoq̃modo de industria cognoscendo coniugem prolem euitauit vel hac de causa alter alteri debitum negauit mortale est. Si alter coniugum ab altero in adulterio publice commorante debitum exigit vel reddebit mortale est sm cõmunem opi. doc. xxxij. q. i. c. i. & se. Si vero adulterium est occultum circa hoc varie sunt opiniones doc. vide Ric in quarto di. xxxv. ar. i. q. ij.

Ab hñtibus curã familiarem. Si scit se quoq̃modo excommunicatũ a iure vel a iudice vel alias ptitipauit cũ excõicatis põt esse mortale & veniale vt ĩ. c. precedẽti. Si vir viuit d licito exercitio & d substãtia p se vel p pdecessores suos licite acqsita familiã suã pascit aut de vsuris dotẽ vxoris hũit vide d hoc s precepto. vij. Si vir vx. dilexit & debite cũ ea se hũit vt pcipit ap9. ephe. v. an ecõtrario despexit eã l de ea nimis zelotipus

& suspiciosus fuit & sic ꝑ minimo ac sine rationabili cā ver-
berauit seu cōtumeliā intulit· Si se ab ea ꝑ multū tēp⁹ absq̃
ei⁹ libero cōsensu & sine vrgēti necessitate absentauit· Si fi-
lios ꝓcreatos & filias baptizare & ꝯfirmare fecit tpibꝫ debi
tis et si ex dilacōe nimia aliqs mortu⁹ ē sine baptismo morta
le ē· si vir nō ꝓuidit magnis necessitatibꝫ vxoris filioꝝ ac ali
oꝝ seruoꝝ ex auaricia ꝑcipue in infirmitate mortalit̃ peccauit
i· thi· v· Qui suorum inax· Si vir bonam diligentiam circa
curam & regimen vxoris filiorum ac familie adhibuit vt vir
tuose viuant· & vt dei mandata & ecclesie sciant & obseruēt
precipue de confessione communione misse auditione vite ho
nestate & huiusmodi· Et si filios diligenter educauit ac bo-
nis moribus & doctrina quantum potuit informauit· Quod
si circa hoc notabiliter defecit mortale est· Si ad choreas &
ad alia vana spectacula vxorem vel filias ire permisit seu va-
nitates & ornatus superfluos habere vel facere consensit qa
est particeps peccatorum earum· Ro· primo· Si dotem & ei⁹
bona propria absq̃ ei⁹ libera voluntate distrahit qꝛ nō potest
extra de dona· inter vi· & vxo· per vestras· & de empt· & ven·
Peruenit· Si decimas ꝑdiales & ꝑsonales soluit· Nam ad
hoc tenet̃ in duobꝫ casibus· scꝫ vbi est cōsuetudo vel indigen-
tia ministroꝝ dei quibꝫ scḋm legem diuinam debet sustentatio· se
cundum Alex· tercia pte sū· di· lv· ar· i· Si mulier dilexit vi-
rum suum & si fuit ei subiecta & obediēs ī licitis vt tenet̃· ephe·
v· Mulieres viris suis subdite sint sicut dn̄o· quoniā vir est
caput mulieris· xxxiii· q· v· est ordo· & quatuor cap· seq̄ntibꝫ·
Si vxor viro irreuerens & male respōdēs fuit vel cōtenden
do eū prouocauit ad iracundiā vel ad dei et sanctoꝝ blasphe-
miam hoc mortale videt̃ precipue cū scit viri ꝓmitatē ad hoc
Si irreuerens fuit & discola erga soceros & cognatos & ma
le tractauit eos seu viro reddere studuit exosos mortale vide
tur precipue in hoc vltimo casu· Si virum domicilium trans
ferentē sequi noluit grauiter peccauit· Nam ad hoc tenet̃ nisi
probabiliter dubitaret de morte sua vel qꝛ vellet eam expone
re ad scortum aut ire vagabūdus· de hoc plene· extra de spō·
de illis· et de coniu· lepro· c· i· et ibi domin⁹ An· de bu· et alij

de· Si dotem ex vsuris habuit vel de bonis viri male acqui
sitis consumpsit tenet᷑ vt supra precepto· vij· Si existēs ste-
rilis illicite operā dedit vt conciperet filios puta p medicina-
& remedia superstitiosa maleficoꝝ et huiusmodi mortalit᷑ pec
cauit vt supra p̄cepto primo· Si ex adulterio filiū genuit vł
alienū partū sibi supposuit· Nā in primo casu vltra mortale
peccatum tenet᷑ ipsi viro satisfacere de omnibus expensis fa-
ctis illi filio putatiuo vel eius heredibus si vir sit defunctus
In secundo vero casu· Si de viri consensu alienū supposuit
absoluta est mulier sed si eo ignorante fecit tenetur vt in pri-
mo casu non tamen tenetur mulier quoquomodo crimen suū
reuelare viro nec etiam filio secundum Hoo· in· iiij· di· xv· q·
ij· Et ibi allegat optimas rationes· Si voluntarie vel culpa
sua se disperdidit aut aborsum procurauit seu etiam infantu-
los in lecto tenuit quod non licet vel ibi culpa sua aut negli-
gentia oppressit de hoc vide supra precepto· v· Si cū potuit
noluit lactare filios proprios & nutrire peccauit & contraria
cōsuetudo praua cōsuetudo vocat᷑· di· v· ad eī· Si se depila
uit seu vsa ē fucis & alijs figmētis crinibus tortis crispis aut
mortuis bōbice immo circa dorsū odoriferis planulis altis &
huiusmodi quia in hys potest esse mortale aut venale secun
dū intencōem & excessum· Si vtit᷑ vestibus ex forma sua il-
licitis ł inhonestis puta rechamatis a parte incisis aptis sco-
latis multum caudatis & huiusmodi· Si nimiā diligentiam
& studium adhibuit ad se ornādum & multo tempe se & ali
os ꝓpter hoc occupauit· & precipue in festis· illicitū est· Cir-
ca predicta vt melius possit discerni ornat⁹ illicit⁹ a licito di
stinguendū est· Inter ornatum fucationis & ornatum vestiū
& huiusmodi· nam fucatio cum sit species fictionis seu adul-
terina fictio nō pōt esse sine peccato ſm Augustinū· in· c· Fu
care· de cō· di· v· nō tn̄ semper ē peccatū mortale· ſm· tho· secū
da secūde· q· clxix· qđ et notat Inno· in· c· i· extra ne cle· vel
mo· Sed solū quando fit p lasciuiam vel in dei cōtēptū· Naz
aliud est fucis faciei pulchritudinē nō habitā fingere qđ non
licz· Aliud ex aliq̄ causa extrinseca ꝓueniēte turpitudinē oc-
cultare puta ex īfirmitate et huiusmoi̅ qꝛ licitū ē qꝛ ſm aplm

j·cor·xij· Que putam⁹ ignobiliora esse mēbra his hōnorē ha
bundantiorem circumdamus· Ornatus vero vestiū & huius-
modi de se nō est illicit⁹ sm Alex·de al·sup·ij·sen·vbi dicit
q sm nobilitatē psone & ↄsuetudinē terre & dignitatē offi-
cij se ornare vestibus p̄ciosis ita tñ q absit libido i voluntate
et scandalum in exteriori ope his p̄suppositis p vero sūdamē
to pōt dici q huiusmodi ornatus etiā non nuptis mulieribus
est mortale si fit ad ↄplacendū viroꝝ aspectibus & ad ↄcupi
scendū· Vnde Crisostomus inqt· Si se mulier decorauerit &
ad se visus hominum ꝓcurauerit extremā vindictā sustinebit
Si vero fit ex q̄dā leui vanitate vel iactantia: vt qa si bene i
dute fuerint nobiliores forte reputent saltem ē veniale pec-
catum· In ↄiugatis aūt idē dico si ex p̄dictis causis se ornent
quia similiter peccāt· Sed si ornent se hac intentione vt place
ant viris suis ne p eam ↄtemptū labant in adulteriū non est
peccatū·j·cor·vij·Quia tñ circa hanc materiā varie sūt doc-
opi· Prom de Aug⁹·ad possido·scribens sic inqt· Nolo vt d
ornamētis auri vel vestis ꝓperā habeas in ꝓhibendo sententi
am nisi i eos q nec cōiugati sunt nec ↄiugari cupientes cogi-
tare debent qualiter placeant deo illi aut qui sūt mundi co-
gitant que sunt mundi·s·quō placeant vel viri vxoribus vl
mulieres maritis· Et hec omnia notat Jo·an·in mercu·in re-
gula & que sunt d reg·iur·li·vj· Si mulier nimis inclita &
negligens fuit in his que pertinent ad eius regimen circa fili
orum & familie ac rerum domus gubernationem & conser-
uationem| & si prouidit eis iuxta merita quorumlibet tam in
sanitate q̄ȝ in infirmitate vel econtra· Si ex consuetudine ha
bet maledicere filios vel eos qui mediatores fuerūt vt copu
laretur tali viro peccatuȝ est vt supra precepto·ij· Si vir seu
mulier filios ac familiam cum oportuit corrigere neglexit· Nā
ad hoc tenentur alias imputabuntur eis peccata eoruȝ·lxxxix·
di·infenorum·&·c·facientis· Si aliqualiter aliquis eorum d
dit nōbile scandalum vel malum exemplum filijs aut familie
puta inhoneste eis presentibus quoquomodo se habendo vel
filiabus iam adultis secum dormientibus carnaliter se cogno
scendo· Aut in his que sunt peccati mortalis eis consentiēdo

mortale est· Si vxor occulte de pecunijs seu rebus viri in no-
tabili quantitate dedit consanguineis suis vel alijs personis
aut ludis fucis & vanitatibus expendidit contra eius volun-
tatem furtum commisit ac mortaliter peccavit & restituere te
netur· Si tamen occulte abstulisset viro existenti furi raptori
vel vsurario vt domino restituat· Et hoc cū effectu faciat ex-
cusat᷑ a furto simul & a peccato· ff· depositi· l· Bona fides· vt
notat hosti· in su· ti· ꝺ pe· & re· §· Que pena· vsi· Quid ergo·
& collec· extra de vsuris· Si quis· Et multo magis excusa-
tur si ipsa vxor participavit vel consensit quoquomodo in ta
liter acquisitis scȝ per furtum rapinam vsuram & huiusmodi
ſm· vꝰ· Idem dico de omnibꝰ qui ꝑ alijs aliqd male acqsie
runt qȝ pnt illis inuitis vel potiꝰ ignorātibꝰ accipere vsqȝ ad
quātitatē pecunie male acquisite et restituere hys quibus de
betur· Qđ verum credo in conscientie foro nisi imminere ̄t picu
lum scādali fraterni vt quia ꝓximo innocēti ꝑ furto inponi
posset vel piculū ꝓprie famme ꝓprie psone l᷑ vite aut picIū ꝑ
prie aīe qȝ si forte exigeret᷑ ab eo iuramentū an rem ablatam
vel pecuniam habuisset· aut de ea aliquid sciret de facili per-
iurium incurreret· Si quādo recessit a domo patris furtiue se
cum asportavit de bonis eius ad virum quia tenet᷑ omnia ei
restituere si pro dote habuit suā legittimam vel vltra nisi obti
neret ab eo liberam remissionem· si vero post mortem patris
intestati nupsit & aliquid a domo fratrum asportavit de iure
communi non tenetur restituere nisi computata dote asporta-
uerit vltra contingentem sibi portionem totius paterne here
ditatis· vel nisi statutum aliquid municipale obstaret vel nisi
renunciasset cum iuramento paterne hereditati certificata de
preiudicio nam tunc eas restituere teneretur· ſm iura·

A viduis· Si caste in viduitate vixit & honeste con-
uersationis fuit vt vidualis status requirit· Si post mortem
viri tutrix vel curatrix filiorum remansit· Nam si eorum bona
male curavit aut distraxit tenetur ad omne dampnum quod
processit eius dolo negligentia seu culpa vt in· l· Quicquid·
C· arbitrium tutele· Idem si notabiles elemosinas de eoꝝ bo
nis fecit· Si fecit vel exegit ꝑ filijs contractus vsurarios seu

alias illicitos tenet᷑ ad restitutionē vt s̄· precepto· vij· Si ab heredib⁹ viri sui ꝑ dote nō soluta alimēta vel aliud emolumē tū recepit restitue tenet᷑ vt dicit᷑ s̄· ꝓcepto· vij· Si ꝺposuit dotē penes cāpsorē mercatorē vł artificē intēdēs ꝑcipe aliqd vtilitatis ad discretionē eius saluo tū capitali vsura ē vide s̄· ꝓcepto· vij· Si trāsiens ad secūdas nuptias aut alias recedēs a domo viri asportauit secū furtiue de bonis eius vel heredum vltra ea q̄ ad ipsam de iure ptinent tenet᷑ ad restitutionem vl tra peccatū· Si ꝑ sepultura exeqis vel officiis viri vel filioꝝ dedit aliqd tpale simonia ē ꝑcipue si interueniat pactum seu cōuentio· j· q· ij· Quaꝝ pio· Si tū ꝑsona secularis q̄ dat pecu niā ꝑ huiusmodi spūalibus celebrandis sit simplex & imitēs mori seu cōsuetudini patrie ex simplicitate taliter loq̄tur ac si vellet ea emere vł pie interꝑtandū ei⁹ factū scʒ ꝙ dederit per modū ecclesie · erit tū admonēda ne ampli⁹ sic loquatur ·

A principibus & rectoribus secularibus C· iij·

Circa pñcipes & rectores seculares de infrascriptis fie ri pnt interrogationes magis & minus ꝑut statui & cōditōi eoꝝ expedire videbit᷑ · Primo si regimē digni tatē seu dominiū ciuitatis vel castri sibi vsurpauit vel obtinuit absq3 vllo titulo nā talis tanq̄ tirann⁹ & raptor tenetur om nem censū ꝓuentum & lucrum inde pceptum restituere & sa larium quod inde recipiunt officiales & rectores eius ab eo rapina est ideo & ipsi ad restitutionem tenentur nisi forte illi officiales in omnē euentū erant necessarij & vtiles pro con seruatione reipublice illius ciuitatis vł castri vt potestates & alij iusticie administratores· & talis tirānus carens titulo do minij semper est in mortali & gesta per eum ipso iure sunt nul la vt notat Inno· & do· An· de bu· extra de elect· nihil· & de resti· spo· i litteris & ibi plene ꝑ eos de hac matia· Si ꝑ se vł ꝑ alios man⁹ violētas īiecit ꝑsonas ecclesiasticas seu rligiosas nā pcutiēs si absq3 supioris obediētia vł etiā ꝺ ei⁹ mādato & est laic⁹ excōicat⁹ ē· xvij· q· iiij· si qs suadēte· cape tū vł tēre etiaʒ laico licʒ ꝺ mādato ꝑlatoꝝ suoꝝ vt h⁹mōi ꝑsonas ecclesiasti cas ab alioꝝ iniuria īferēda ꝯpescat ī ꝑlatoꝝ absentia & q̄cūq̄ pōt rsignet ꝺ sen· ex· c· vt fame & c· vniuersitatis · & eo· ti· c·

si clericos li·vi· Si coegit psonas ecclesiasticas bona imobi lia seu iura ecclesiarum laycis quoq̃mõ submittere seu alienare excõicat9 ē si admonit9 ñ destiterit de re·ec·ñ alie·hoc cõ sultissimo li·vi· Si aggrauauit ecclesias seu viros ecclesiasticos talijs seu collectis & alijs exactõibꝫ qa si monit9 ñ desistent excõicat9 ē donec satisfecerit extra de inu·ec·nõ mn9 &·c· aduersus· Et hoc verꝫ ē·sic de bonis ꝑprijs clericorꝫ q̃ etiam ipsi9 ecclesie vt notat glo· extra de vi·& ho·de·c·si· Optie circa hoc distinguit do·An·de bu· ibidē· Si extorsit p vim l metũ absolutõꝫ seu reuocatõꝫ excõicationis suspensionis vel interdicti nec valuit absolutio & nouã excõicationē incurrit extra de his q̃ vi me·ve cã si·c·absolutõis li·vi· Si fecit seruauit seu seruare fecit leges aut statuta ꝯtra imunitatē ecclesiasticã excõicat9 ē extra de sen·ex·gūē·&·c·nouerit· Si fecit statuta q͛ soluant͛ vsure aut solute ñ restituant͛ seu ea ñ deleuerit excõicat9 ē vt ī cle·gūi de vsuris· Si publicos vsurarios aliemgenas & ñ inde oriũdos ad exercẽdũ fen9 in terris suis admisit vel admissos ñ expulit īfra tres mēses excõicatus est vt in·c·vsurarum·de vsuris li·vi· Si emunitatem ecclesie non seruauit extrahendo per vim confugientem ad eam : aut ad alium locum sacrum grauiter peccauit·xvij·q·iiij· Miror· Et debet puniri sicut pro crimine lese maiestatis secundũ Inno·& nota per Jo·de legna·& Jo·de imo·in cle·i·de pe·& re· Si ecclesias & loca sacra seu religiosa violauit vel ꝑphanauit per incendium vel effractionem eorum sacrilegium cõmisit ꝑpter quod excõicatus est ipso iure extra de sen·ex·tua nos·&·c·Conquesti·Con·Inno·& dominus An·de bu· ibidem & dicunt hoc verum solum in his duobꝰ casibus· In ceteris vero sacrilegi ipso iure non sunt excõicati ꝫ excommunicandi· Concordat Ric·in quarto dis·xviij·Gof·duran·et Jo de legna· Si bona vel predia ecclesiastica inuasit vsurpauit seu tenuit absq3 consensu episcoporum seu rectorum earundem ecclesiarum excommunicatus est : nisi ea ecclesijs restituerit·xij·q·ij· Quicunq3 et·c·sequenti· Si abstulit aliqd de bonis ecclesie· seu de pertinentibus ad ius sacerdotum vt calices | paramenta | et huiusmodi domino semel consecrata

mortaliter peccauit. & vt sacrileg⁹ debet excōmunicari. xij.
q.ij. nulli liceat. Si dedit licentiā gu̅adi vel molestādi q̇quo
mō in psona vel reb⁹ iudices ecclesiasticos ꝓpt̃ hoc q̃ ab eis
fuerit sentētia excōicacōis suspēsiōis ł interdicti ī aliquos dn̄os
rectores seu officiales ꝓmulgata excōicat⁹ ē vt in .c. Quicū
q3. de sen. ex. li. vi. Si fuit heretic⁹ fautor aut defensor eoꝝ ex
cōicat⁹ ē ip̄o iure. xxiiij. q. i. c. i. & .ij. extra. e. ad abolēdā. &.
c. excōicam⁹. i. & .ij. et alias multiplici pena punit̃ in iure. Si
misit ꝓhibita sarracenis seu de suis portub⁹ vt eis deferātur
extrahi permisit aut eis auxiliū ł fauorē prestare presūpsit
ip̄o facto excōicat⁹ ē. extra de iudeis. ita quorūdā. & .c. ad li
berādam. Si xp̄ianos naufragiū paciētes rebus suis spolia-
uit nisi reddiderit excōicat⁹ est extra de rap. Excōicationi.
vide de hoc etiam s̄ precepto .vij. Si fecit vel cōcessit repsa-
lias ꝯtra psonas ecclesiasticas generaliter seu specialit̃ nisi in
fra mēsem reuocauerit excōicatus est vt in .c. Et si pignorati-
ones. de iniur. & dā. da. li. vi. Et in regula. nō debet. e. li. in
mercu. p. Jo. an. Si ad ecclesias ī qb⁹ patron⁹ fuit ydoneos
nō p̄ntauit s̄ ineptos idiotas vel ꝯcubinarios & alias malos
p̄ntauit vel subditos suos ecclesiarū patron⁹ tales eligere ac
p̄sentare psuasit mortalit̃ peccauit. Si recepit pecuniā vt p̄-
sentaret aliquē cū esset patron⁹ ł vt supplicaret pape seu ep̄o
ꝓ bn̄ficio alicui cōferēdo excōicat⁹ ē excōicacōe papali. vide
infra .c. x. si noua pedagia guidagia & huiusmodi posuit seu
instituit vel etiā ātiqua augmētauit q3 nō lic3 nisi de impato
ris ł regis ł latria. cō. lm̄a & auctoritate vel ex antiq̄ cōsuetu
dine cui⁹ inicij nō extet mēoria introducta sint extra d̄ v̄. sig.
sup quibusdā. Et contra formā predictā faciens excōicat⁹ ē
excōicacōe papali. vt habet̃ in excōicacōib⁹ processus curie.
& tenet̃ ad restitutionē omniū q̄ exegit illis a quib⁹ accepit
si sciunt̃ alioqn̄ erogent̃ ī pias causas. si vero auctoritate pre-
dicta ex causa irrationabili noua instituit vel antiq̄ & cōsueta
augmentauit. & de hac auctoritate appareat vt ibi. Tunc si
ipse fecit id propter quod imposita fuit & in futuꝝ intēdit fa
cere puta reficere pōtes tenere stratā publicā securā manute-
nere iusticiam & huiusmodi licite pōt exigere ab aduenientib⁹

vel transeuntibus noua & antiqua adaucta alias si propter de
fectum iusticie vel quia ex negligētia seu cupiditate nō tenet
secura itinera nolens expendere viatores in ꝑsona offendunt᷑
vel rebus expoliātur aut aliqͦd dampnū paciantur tenet᷑ eis
ad plenariā satisfactionē ſm hosti· xxiij· q· ij· do· Et qͦd supra
dixi ꝙ licite pōt exigere vectigal intelligit᷑ solū ꝓ rebꝫ q̄ ne
gotiacōis gratia deferunt᷑· non aūt ꝓ rebꝫ q̄ ad vsū ꝓpriū vel
ad vtilitatem fisci aut gratia ruris exercēdi portant᷑· C· de ve
cti· & cō· l· vniuersi· & glo· in· d· c· sup quibusdā· ꝙ verꝫ ē de
iure ſꝫ de ꝯsuetudīe hoc nō seruat᷑ licꝫ hosti· ī su· e· ti· dicat ꝙ
hec ꝯsuetudo ē irrōnabil᷑ nec pōt facere ꝙ debeat᷑ vectigal ꝓ
predictis rebꝫ qͦd videtur verū quo ad forenses sed quo ad in
colas forte potest tollerari talis ꝯsuetudo scilicꝫ ꝙ soluat᷑ ve
ctigal etiā ꝓ rebꝫ ad vsū ꝓpriū ꝑtinētibꝫ saltē de fructibꝫ no
uis terrarꝫ q̄ supponunt᷑ ad supportādū onera loci de quibus
nullū ad hoc foret solutū vectigal ab eis· secꝰ aūt de hys q̄s
emerēt ꝓ qbꝫ semel solutū fuisset· & sic videt᷑ sentire· Jo· de
imo· ī cle· si· de cē· Si fuit rebellis cōtumax & iobediēs supi
oribꝫ suis in his ad q̄ ꝺ iure tenet᷑ ꝑcipue pape ł epo nō curā
do sentētias excōis aut int᷑dicti cū excōicatꝰ seu int᷑dictꝰ esset
diuīs se ingerēdo ł alios suare nō pmittēdo ē excōicatꝰ vt in
cle· Grauis· ꝺ sen· ex· Si bellū scient assūpsit iniustū seu ꝺ quo
ꝓbabilit᷑ dubitauit mortalit᷑ peccauit· Nā ſm hosti· ex eo ꝙ
bellū nō apparet clare iustū ꝑsumit᷑ iniustū ex pte mouētis·
extra de iureiu· sicut· iij· et tenet᷑ ad restitucōꝫ omniū dāpnorꝫ
inde seq̄ntiū licet subditꝰ in bello dubio excuset᷑ vt ī ꝑcepto
vij· vbi de hoc plene· Si bellū iustū cū auctoritate supioris
mouit & ea q̄ ī iusto bello de iure suari debēt suauit et ꝑ ꝑ
se suari fecit· nā alias peccauit & tenet᷑ ad restitucōeꝫ omniū
ablatorū· extra de resti· spo· olim· & ibi Jnno· Si fidē ꝓmis
sam etiā inimicis violauit ł treugas nō suauit mortale ē nisi
ipi fidē priꝰ violassent· xxiij· q· i· noli· Si obsides suos n̄ libe
rauit mortale ē· si a subditis exegit ł extorsit vi vel metu col
lectas seu seruicia indebita in personis vel rebus suis aut ali
as quoquomodo grauauit᷑ indebite & contra pacta ac con
uenta cum eis rapinam commisit· vide plene ī pisa· c· Talia

Si bona immobilia aut iura communitatis vel subditorum
quoquomodo sibi vsurpauit : vel aliquem iniuste proscri-
psit & eius bona confiscauit mortale est & tenetur de omni
damno · Si decedentibus sine filijs non permisit testari vel le
gare ad placitum | vel decedentibus intestatis noluit succede
re eos ad quos pertinebat de iure hereditas sed sibi eam ven
dicauit tenet᷑ oīa eis restituere nisi ibi esset ꝯsuetudo ꝑscripta
ſm hosti · Si leges statuta vel decreta ḡuia et iniusta fec̄ ł ꝙ
fierēt cū efficax extitit : nā si sint ꝯtra ius naturale ipo iure n̄ te
nent di · viij · q̄ cōtra mores · xxxij · q · iiij · Flagicia & huiusmodi
cōditor statutoꝝ vel legū & eꝰ heredes tenet᷑ restituere dam
nificatis omne dānū qđ ex eis contingit ſm durā · Si officia re
giminis vendidit ḡuiter peccauit : nā hoc strictissime ꝓhibet᷑
C · ad · l · iul · repeti · l · si · Si vero mutuū accepit ab officialibꝰ
hoc pacto seu ꝯuentōe ꝙ sibi̅ satisfaciat de officio vsura ē qa
ꝑ mutuo ipsi officiales accipiunt officij potestatē · vnde & ip
si tenentur resignare officio & restituere qcquid habuerint vl-
tra sortē & ipse dn̄s q dedit eis occasionem peccandi ꝑticepˢ
ē criminis ſm Tho · & in pisa vbi s̄ · Si officiales tirannos et
cupidos in terris suis scienter posuit vel ex quo eos se male
habere in officijs suis intellexit : non remouit seu prouidit
cum potuerit sine damno reipublice & sine periculo proprie
persone · tenetur insolidum restituere omne damnum quod ip
si officiales intulerunt iniuste subditis suis secundum Scotū
in quarto distin · xv · Si in officijs publicis posuit iudeos :
Nam hoc prohibetur · liiij · di · Nulla · xvij · q · iiij · Constituit ·
Nec licet eos grauare collectis vltra consuetum · secundum
Thomam : nec expellere vt in · ca · Quod super his · extra đ
vo · notat · Innocentius & Johannes andreas · Si nimis du-
rus & vindicatiuus fuit : seu homicidia mutilationes & hu-
iusmodi seeua iniuste vel etiam iuste non tamen iusticie zelo :
sed potius ex vindicta & odio procurauit vel permisit : nam
vtroqꝫ casu est mortale & in primo tenetur de omni damno ·
Si penas vel emendas ī pecuniā propter cupiditatē vel odiū
& n̄ ꝓpter correctōes deliquētiū extorsit ł vltra đbitū acce-
pit ł penas corpales aut mortis ī pecuniariā ꝓpt̄ cupiditatē et

auariciã cõtra iusticiã ɔmutauit qa mortale ē & tenet᷑ de iu-
sto dãno· Si iusticiã vendidit vel munera vnq̃ accepit vel ĩ-
pediuit seu vt debuit ministrare noluit· aut latrones fures &
huiusmodi malefactores ĩ terris suis ĩualescere ex ei9 defectu
pmisit aut sustinuit seu ñ obuiauit tenet᷑ de omni dãno · Si
existēs ipe vasallus alteri9 ñ seruauit ei fidelitatē in his q̃ de
iure debuit iuxta formã iuramēti qa mortale ē· Si ĩ terris do-
mini sui sustĩuit ĩiustas mēsuras & pondera aut ĩiusta p̃cia re
rũ venaliũ scient qa mortale ē & tēn vr̄ si ɔmode pōt obuiare
Si pupillos viduas & paupes non defendit cõtra oppresso
res suos vt tenet᷑ ·lxxxiii· di· error· & ·lxxxvii· di· per totum·
Si ambiciosus fuit inordiate aspirãs ad dignitates & domi
nia l' sic ad ea afficit᷑ q̄ ne statũ pderet seu vt ãpliaret peccare
mortaliter parat9 foret· Vel hanc vitã nunq̃ finire vellet mor-
taliter peccauit· Si partialis ē vel ptiales suos fouit & susti-
nuit mortale est· Si nimis sumptuosus & curiosus fuit ĩ edi-
ficiis vestitu & apparatu cibox equorum & familie in cambo
auibo conuiuiis pompis & huiusmodi· Si nimis se occupa-
uit & familiam in venationibus & aucupiis p̃cipue diebo fe-
stis obmissis missã & diuinis & propter hoc subditos graua-
uit vel eox sata l' nēora vastauit vltra mortale tenet᷑ de illa
to damno· Si duella bastiludia torneamēta aut alia spectacu
la anime vel corpi piculosa fieri fecit vel pmisit mortalit᷑ pec-
cauit· Si histrionibo supflue tribuit & huiusmodi turpes p-
sonas in curia tenuit quia nō licʒ vide ĩfra ·e· ti· c· xii· Si de
honestate mox & castitate familie sue ñ curauit sed ĩpudice
se habentes cũ masculis & feminis retinuit nec cũ posset cor-
rexit mortalit᷑ peccauit· Si ē cõiugatus interroga vt ĩ p̃ce· c·

A iudicibus ordinariis seu delegatis laycis vel ecclesiasti-
cis et aliis psonis que in iudiciis concurrunt assessoribo acto
ribus reis & testibus C· iiii·

[C]irca iudicē secularē ordiariũ seu delegatũ possũt sic fi
eri ĩterrogatões· Primo si iurisdictõʒ seu ptātē iudicã
di sibi vsurpauit· Nã sic iudicãdo mortaliter peccauit
cũ talis potestas nullam tribuat auctoritatē & similiter morta
liter peccaut si fines mandati sue potestatis scienter vel igno-

rantia crassā excessit. Si timore cupiditate odio vl amore vl
alia cā iniuste iudicauit nā si hoc scienter fecit mortalit pec-
cauit & tenet in foro iudiciali & etiā penitētionali leso ad oē
interesse si ille p q̄ sententiā tulit iniustā nolit vel ñ possit sa-
tisfacere extra de iniur. si culpa. ij. q. vj. hoc etiā placuit in glo.
Con. Ray. hosti. & vv. Si iniuste & male iudicauit p igno
rantiā nā siue sit ordinarius siue delegatus siue arbiter si ex ig
norantia crassā hoc fecit vt qa p se nesciebat qd cōiter scire de
bebat nec a pitis inuestigare curauit aut si sciebat studere tñ &
videre matiaz neglexit vel assessorē assumere noluit seu minus
idoneū assūpsit ī foro penitētionali tenet ad oē interesse pti le
se vt ī pmo cāu sm Ray. & vv. si vo ignorātia pbabili & p-
habita oī debita diligētia studēdo scz ac pitos ɔsulēdo & nil d
cōtingētib ad rei vitatē inuestigādā obmittēdo male iudica-
uit excusat ē ab obligatōe restitutōis & eo casu si hoc de cō
silio assessoris fecit ipe assessor īsolidū tenet pti lese siue male
cōsuluerit scient siue ignorātia vel negligētia sua. ff. qp quisq
iuris. l. ij. Con. Ray. hosti. & vv. Si accepit pecuniā vt ma
le iudicaret non solū tenet vt supra ad omne interesse s etiaz
pecuniā sic acceptā tenetur restituere non ei qui dedit cū turpi
ter dederit sed ei in cuius iniuriā accepit. j. q. j. Iubem & c
se. Si accepit pecuniam vt iudicaret vel vt ñ male iudicaret
tenet restituere ei qui dedit nisi dedisset vt animū iudicis cor
rumpet. ij. q. iij. q. recte. & ibi glosa. & Archi. Con. hosti. &
Ray. Si cū tenetur iudicare noluit & ppter hoc aliquis ami
sit ius suum tenet restituere totam litis extimationem ei qui
propter hoc lesus est. xxiij. q. ij. Dominus. & q. v. Admini-
stratores. Concor. VI. Si existens iudex inferior a principe
penam a iure taxatam reo totaliter relaxauit seu diminuit cū
de iure non possit peccauit & tenetur satisfacere communitati
vel accusatori cui quandoq interest vt reus puniatur propter
aliquā iniuriā sibi illatam sm Tho. secunda secunde. q. lxvij.
Con. Hosti. Si iniuste reo auxit penam a iure taxatam tenet
ei restituere si soluit secundum Tho. & Ray. Si iudicauit se-
cundum allegata & probata contra tamē veritatem quam ip
se nouit licet tho. vbi supra. & secunda secunde. q. lxiij. dicat

in hoc casu iudicem excusari si non potest aliter innoxium libe-
rare attamē contrariuz tenet Alex. de al. in tercia parte. su. di.
xli. ar. iij. q. i. & Nic. de li. exo. xxiij. Con. Hosti. VI. & v̄v̄.
Gemi. in. c. cum eterni. de sen. & re iu. lib. vj. dicit ꝙ opinio
Tho. potest procedere vbi agitur de pena retractabili & ī sen-
tentia que potest retractari per viaz appellationis. Secus vbi
agitur de pena corporali que ē irretractabilis & hec opinio vi-
detur satis inniti rationi. Si iudex sine indigentia in fraudez ac-
cepit assessorem: nam tunc de suo ei prouidere tenetur vt ī. c.
Statutum. de rescrip. li. vj. vbi declaratur per Archi. & Jo-
an. quando dicatur in fraudem assumere assessorem. Si exi-
stens iudex ordinarius accepit aliquid a partibus mortaliter
peccauit & restituere tenetur vt supra quia non licet iudici in-
iustum iudicium vendere nec aliquid pro salario accipere. xi.
q. iij. ñ licet nec etiā sumptus. Delegatus vero nihil preter ex-
pensas petere potest & modica exenia. i. esculenta & poculen-
ta vt ibi & extra de vi. et ho. cle. cū ab oī. et p Spe. ti. de sala-
§. i. cō. pisa. iudex. i. §. iiij. Si existēs minister iudicis execut9
ē ei9 sētentiam iustā Nam si hoc scit certitudinaliter ñ excusa-
tur a mortali nec debet obedire. Si vero dubitat tunc enim
excusatur obediendo. xi. q. iij. Quid ergo. et. xxiij. q. j. quid
culpatur. et notat. Tho. secunda secunde. q. lxiiij. Con. Ray.
A iudice ecclesiastico ordinario seu delegato. Si officiuz as-
sumpsit iudicandi nesciens iura grauiter peccauit. Nam et si
layco illiterato dūmō habeat ꝯsuetudinē et periciā iudicandi
possit cā ꝯmitti ñtñ ecclesiastico iudici hoc pōt ꝯmitti nisi sit pi-
t9 mediocri saltē iuris sciētia. C. de iudi. certi iuris. di. xx. c. i.
Si pro iurisdictione aut potestate ecclesiastica obtinenda de-
dit aliqd temporale nam cum tale ius sit spirituale non est du-
bium ꝙ mortaliter peccauit et simoniam commisit extra ne pre-
lati vi. su. c. primo secundo et tercio. Et idem est secundum
Hostiensem. Si conuenit de certa quotta prouentus seu lu-
cri: licitum tamen est episcopo et cuilibet alteri prelato pure
et simpliciter committere vices suas. Et deinde tali suo
vicario constituere certum salarium. vt notat glosa in di-
cto capitulo primo. Et Abbas Sy. ibi. Si existens

ordīarius vel delegat⁹ ɔtra cōſcientiā & iuſticiā in grauamē al-
teri⁹ ptis ī iudicio q̄cq̄ꝫ fecit ꝓ grā vel ꝓ pecunia ſuſpenſus
eſt p annū ab executōe officij extra de ſen· & re· iudi· cū eter
li· vj· Si ſentētias excōicatōis ſuſpēſionis vel interdicti mīns
defacili fulminauit: nā hoc ñ licꝫ niſi ꝓ cōtumacia & peccato
mortali· xi· q· iij· Nemo· & · c· ſi aut nobis· Et ſi ſine monici-
one legittima premiſſā vel ſine ſcriptis ſeu alias cōtra ordinē
iuris grauiter peccauit & eſt ſuſpēſus ab ingreſſu eccleſie per
mēſem vnū· extra de ſen· ex· ſacro· A iudice tā ſeculari q̄ꝫ ec
cleſiaſtico· Si ordine iudiciario nō ſeruato iudicauit graui
ter peccauit· nā null⁹ eſt ɔdēpnād⁹ niſi iudicio ordīabilit̄ ha
bito aut ɔuincat̄ aut reū ip̄e ſe cōfiteat̄ niſi alias crimē foret
māifeſtū· ij· q· i· §· hys omib᷒· Si ptē ɔtrariā quoquō iniuſte
grauauit dilacōes cōtra ius aut q̄ſtiones ſeu inquiſitiones ad
quas reſpōdere nō tenebat̄ fecit· Si doloſe locū appellādi de
dit aut poſt appellacōꝫ legittimā in cauſam ꝓceſſit ſeu alle-
gacōes friuolas fecit ł admiſit· Si dieb᷒ feſtiuis exercuit iu-
dicialia· ꝓhibitū eſt· extra de fer· c· i· Si pauperibus viduis
& orphanis ñ ſubuenit vt tenet̄· Nā ſi ſcient̄ deliquit in quo
libet p̄dictorū videtur eſſe mortale·

Ab accuſatore ſeu actore

Voniā accuſator ſeu actor requirit̄ in iudicio· Nā iu-
dicis eſt nemīnē ſine accuſatore dāpnare· ij· q· i· multi
Ideo ab eo pōt ſic interrogari· Si aliquē accuſauit d̄
crimīe· nā ſi calūnioſe egit īponēdo ei falſū crimē ex malicia ł
petēdo ei aliq̄ bona tanq̄ꝫ ſibi debita q̄ tñ nouit ſibi ñ deberi in
vtroqꝫ caſu peccauit mortalit̄ & de oī dāpno inde ſecuto te-
net̄ leſo mō ſibi poſſibili ſiue leſus fuerit ī tpalib᷒ ſiue ī fama
ł in pſōa· xiiij· q· v· Nō ſane· ī ſi· & e· cā· q· vi· ſi res· tñ ſe māi
feſtare p⁹ factū vbi vite immeret piculū nunq̄ tenet̄· ſi in ꝓ
greſſu cāe crimial̄ pecūia corrupt⁹ aut rei accuſati ł amicorū
ei⁹ p̄cib᷒ indut⁹ iordiate deſtitit a ꝓſecucōe cāe inchoate ſcꝫ
colludēdo cū reo & ñ iducēdo legittimas ꝓbacōs q̄s habꝫ cō
tra eū mortalit̄ peccauit qꝛ īpedit bonū reipublice qđ ꝓcurat̄
p pūicōꝫ criminū ſcḿ tho· ſcđa ſcđe· q· lxviij· ſec⁹ ſi eſſet ī cā ci
uili vbi agit̄ de tpalib᷒ & d̄ īdēpnitate ſiue acq̄ſite iur· ipi⁹,

actoris· nã qlibet pôt renũtiare iuri suo· vij· q· i· ꝙ piculosũ si
hñs iustã cãz siue criminalẽ siue ciuilẽ ꝑ indebita media eã ꝓse
cut⁹ ẽ vtẽdo mẽdacijs in iudicio falsis instrumẽtis & testi· ac
ꝓbacõibꝰ alijs ne pderet eã· qꝛ licꝫ mortalit̃ peccauerit ẽm tho·
vbi s̃· q· lxix· et· xxij· q· ij· faciat· ñ tñ tenet̃ ꝓpt̃ hoc ad aliqd
alteri pti cũ cert⁹ foret ł saltẽ p̃sumeret hr̃e cãz iustã & sic in
veritate tandẽ repit· Et hoc verꝫ in cã ciuili sec⁹ aũt in crimia
li qꝛ nisi cert⁹ sit de crimĩe & possit legittime ꝓbare si accusa
ret nõ excusaret̃ a mortali· Si qñqꝫ aliqd obtinuit ex ĩiusta
sentẽtia data ꝓ eo a iudice· nã ẽm oẽs doc· Si habuit malã
ꝯsciẽtiã dũ pendebat litigiũ restituere obligat̃ nec sentẽtia eũ
defendit vel si p falsos testes vel falsa instrumenta vel falsas
allegationes scienter obtinuit tenet̃ vt supra· vt in· l· i· C· si
propt̃ falsas· Si vero tempore late sentẽtie fuit bone fidei s̃
postea habuit certam noticiam ꝙ sententia ꝓ se data fuit in-
iusta q̃uis sententia ex quo iam trãsiuit in rem iudicatã & cõ
dempnatus non se appellauit videat̃ excusare eũ ꝓ quo data
est secũdum hosti· in su· de sententia· §· ij· tamen quia hoc est
contra ius naturale & quia nemo debet locupletari cum alte
rius iactura vel dãpno· de reg· iur· Locupletari· li· vi· Ideo se
cundũ theologos talis tenet̃ restituere sic habita· & sic notat
Inno· & dñs An· de bu· extra de immu· ec· Quia pleriqꝫ·

A reo· Si aliquãdo accusat⁹ seu impeditus sup aliqua re
iuridice a suo iudice dixit falsitatem· vel tacuit veritatem nã
siue hoc fuerit in causa ciuili cum ageretur de re tẽporali siue
in causa criminali cum accusaretur de aliquo crimine & adde
rant semiprobatiões vel cum inquirebat̃ super crimine d̃ quo
erat infamatus peccauit mortaliter ẽm tho· scda scde· q· lxix·
Sec⁹ aũt si de hoc requireret̃ a nõ legittimo iudice vel etiã a le
gittimo s̃ nõ iuridice· si accusat⁹ ł ĩpedit⁹ calũniose se defen
dit· scꝫ falsitatẽ dicẽdo ł veritatẽ tacẽdo quã dicere tenet̃ vt s̃
aut alias fraudẽ et dolũ adhibẽdo mortalit̃ peccauit etiã si cãz
iustã habuisset· Et si iuramẽtũ calũnie p̃stiterat vt ĩ cã crimi-
nali fieri debꝫ extra de iuramẽto calũ· Inherẽtes· pinr⁹ ẽ· no-
tat tho· scda scde· q· lxiij· Si post sententiã cõtra eum latam
se appellauit causa afferẽde more ne cõtra eum iusta sentẽtia

exeq̄tur peccauit mortalit᷑ qa cōtra iusticiā egit|ideo pumen
d⁹ ē & leso tenet᷑ de dāns & expensis·ij·q·vi·patz·Cō·tho
sec⁹ aūt si appellauit credēs hēre iustā cām· A teste·Si in
iudicio reqsit⁹ sciens dixit falsitatē mortalit᷑ peccauit secūdū
Tho·scda scde·q·lxx·& ē piur⁹ nā testis semp iurat dicere ve
rū alias nō crederet᷑ ei q̄ntecūqz religionis foret extra·e·nup·
ij·q·ix·hortamur·pōt tn̄ i crimiali cā remitti iuramētū de cō
sensu ptiū nisi i cā matrimoniali extra·e·tuis·Tenet᷑ insup scie
ter f'lm testificās i foro ɔtētioso de oī dāno leso īde secuto·ij·
q·j·votū·&·xiiij·q·vi·si res·Si rē sibi dubiā testificādo certā
asseruit mortalit᷑ peccauit & ē piur⁹ si iurauit se scire qd ne-
scit & tenet᷑ ad restitutōz si exide qs dāmificat⁹ ē iniuste·dēt
igit᷑ certū p certo asserere & dubiū sub dubio pferre·Cō·tho
Si tn̄ ex labili memoria cōtingeret q̄ qs crederet se certitudi
nalit᷑ scire qd nescit videt᷑ excusari a mortali & a restitutione
sm Tho·vbi s·ar·xxiiij·q·v·de occidēdis·sec⁹ si ex īpreme-
ditatōe & negligētia·Si p testiōio ferēdo pecuniā accepit
mortalit᷑ peccauit·xiiij·q·v·nō sane·& si hoc fuit i cā spūali si
cut ē matrimonialis de decimis & huiusmodi simoniā ɔmisit·
Potest tamen testis accipere expensas ab eo solum qui euz p
ducit si forte contingit ex testimonio ferendo dietam vel ope
ram vel lucrum & huiusmodi dimittere vel perdere·Accipiē-
do autem illicite pecuniaz pro testimonio restituet ei a quo ac
cepit nisi ille dederit ad corrumpendum testem: nam tunc de
betur ei in cuius iniuriam accepit vel pauperibus

ab aduocate

Ab aduocatis iurisconsultis & pcuratoribꝰ C·v·

Primo interroget ɔfessor ab aduocato si aduocauit phi
tus a iure: nā si sciens hoc fecit videt᷑ peccasse morta
lit·Si sciens defendit causam iniustā vel desperatam
mortalit᷑ peccauit & tenet᷑ ad restitutōz alti pti sm Tho·scda
scde·q·lxxi·& si ex ignorātia sua nō cognouit iniustā esse cāz &
ideo eaz defendit excusat᷑ eo mō q̄ ignorātia excusari pōt·Si
vero ignorant᷑ ab initio iniustā suscepit & p⁹modū in pcessu
iudicij cognouerit eā talē oīo relinq̄re dēt & dietulo cōsulere
q̄ desistat & cedat vel cōponat cū aduersario cōi cōcordia si-
ne fraude vt in·l·rē nō nouā·C·de iudic·hec Tho·& Ray·

in causa vero dubia licite potest patrocinari. secundum. v. v.
Si fideliter & legaliter inq̃tum iusticia permittit causam sui
clientuli fovit et defendit nihil de contingentibus omittendo
Nam ad hoc tenetur. & si propter suam imprudentiam vel
negligentiam notabilem quia noluit diligenter studere & la-
borare ꝓut causa exposcebat amisit eam mortaliter peccavit.
& tenetur ad restitutionem dampni inde secuti clientulo suo.
ff. de offi. presi. l. utilitas. Idem Ray. & hosti. Si prodidit
adversario secreta clientuli sui vel alias dolo malo fecit ei per-
dere causam iustã mortaliter peccavit & tenet᷑ ut supra. ff. de
iudi. l. Filiusfamilias. Si in advocando debito modo usus ẽ
Nam non licet proponere vel advocare procaciter conuician-
do seu vociferando & tales procaces advocati qui non ratione
sed probris putant esse decertandum redduntur infames. iij.
q. vij. si quis adeo. Si falsa iura leges vel glosas allegavit:
seu falsa instrumenta aut falsos testes vel corruptos ac fal-
sas rationes seu probationes iuris vel facti induxit vel pro-
duxit mortaliter peccavit. Si quoquomodo adversario sui cli
entuli bonam causam abstulit vel in aliquo eum gravavit pe
tendo dilationem superfluam faciendo positionem duplicem
vel cavillosam. vel per instructionem falsi testis vel quia in-
duxit clientulum suum ut negaret veritatem & huiusmodi.
In omnibus hys secundum hostiensem. Tenetur in solidum
adversario quo ad verum interesse. Idem dicendum de iuris
consulto & procuratore si scienter opem vel consilium dede-
rint in causam iniustam & eorum ope vel consilio obtenta est
victoria cause alias non. extra de reg. iur. Nullus. libro sexto
Si iniit ullum contractum vl᷑ ullam pactionem fecit cum col
litigatore quem in propriam recepit fidem. Nam hoc prohi-
bitum est. iij. q. vij. Si quis adeo. Si salarium immoderatũ
recepit peccavit & restituere tenetur ſm tho. Nam q̃uis lici-
te possit petere moderatum & de eo pacisci sive ab initio sive
finita causa. xiiij. q. v. c. Nõ sane. nõ tñ immoderatũ petẽ põt
& attẽdit᷑ moderamẽ salarij ſm Alex. de al᷑. in tercia pte di.
xliiij. secũdum quãtitatem cause laborẽ advocãtis scientiam &
facundiã assessoris vel advocati & consuetudinẽ regionis. iij.

q·vij·apud vrbem·Cō·tho·si pactū inijt cū cliētulo de q̄tta p
te litis puta ꝟ decia l' cētesima nā hoc nō licz & ꝓhibet·in·q
vij·§·arcent'·Si dieb⁹ festiuis se occupauit in studio & alijs
ad officiū aduocationis ptinentib⁹ n̄ ꝓ elemosina vel ītuitu pi
etatis ꝟ lucri cā vel cōmodi tpalis peccatū ē·Si aduocauit cō
siluit vel ꝓcurauit scient' in cā vsuraria mortaliter peccauit
et si ei⁹ ope vel cōsilio aliqs sententiat' ad soluendū vsuras l'
q̄ solute n̄ restituant' videt' ipē teneri·Si ī cā paupuz & mi
serabiliū psonaꝝ iusta patrociniū p̄stitit·Nā ad hoc tenet' eo
modo quo ad alia opa misericordie de qb⁹·lxxxvi·di·n̄ satis
Hec fere oīa introgari p̄nt a iure cōsultis & ꝓcuratorib⁹·

A notarijs Ca·vi·

SI officiū tabellionat⁹ exercuit īpitus & īexpt⁹ ex̄ns
Nā si ex nōbili ignorātia male dictauit īstrumēta vel
testamēta seu debitas solēnitates & clausulas obmisit
qb⁹ validant' ɔtract⁹ & instrumēta ꝓpt q̄d exorta sūt litigia
& bona pdita mortalit' peccauit & tenet' de oī dāno īde secu
to·Idem ē si hoc accidit ex eius notabili negligentia·Si fal
sificauit aliq̄ īstrumēta aut scripturas suas vel alienas adden
do vel minuendo mortalit' peccauit & tenet' de omni dāno in
de secuto·Si rogat⁹ ī testamētis eoꝝ q non erant mentis sue
cōpotes ꝟ a sensu alienati scienter notauit testamentū eoꝝ tā
q̄z vsū rationis habentiū nā peccauit mortaliter & tenet' vt s̄
Si quoquomodo fecit cōtra statuta q̄ qn̄ creatus fuit notari⁹
obseruare iurauit: Nā si contra fecit periurus est·Si aliqua
statuta dictauit vel in scripturis redegit aut redegi fecit su
per approbatione vsurarum vel contra ecclesiasticam liberta
tem: Nam in vtroqz casu mortaliter peccauit & excommu
nicatōz incurrit vt ī cle·ex g̃ui ꝟ vsur·& extra ꝟ sen·ex·noue
rit &·c·g̃uē·Si scient' fecit īstrumētū de vsuris vel ī fraudem
vsuraꝝ s̄m Hosti·puir⁹ ē qa cū creant' notarij iurāt n̄ face &
cōseq̄nt' isam⁹ effect⁹ ē nec ꝟ cet'o potent testificari nec instra
cōficere extra de testi·licz ex q̄doaz·§·fi·n̄ tñ tenetur restituere
pecuniam habitam pro labore suo quamuis illicito·Sed si
contractui feneraticio dedit causam efficacem inducens ptes

ad talē contractū tenet͛ vt s̄· dictū est de ꝑsoneta p̄cepto· vij·
Si maliciose occultauit vel n̄ exhibuit instrumēta seu scriptu
ras publicas aut testamēta seu cōes rōnum libros destruxit et
huiusmodi vel alteri dedit· nā vltra peccatū tenet͛ de omni dā
no lesis ex hoc cū p̄stet causaȝ efficacē· C· de edēdo· l· is apud
quē· Si diebꝫ festiuis absqꝫ necessitate ꝗ̄ lucri cupiditate cō
fecit instrumēta copiauit vel extēdit scripturas cū differre pos
set mortale vr̄ & ꝓhibitū extra de fer· c· j· Si imoderatū p̄ciū
um extorsit & vltra cōsuetū ꝓ scripturis ꝑ mercede sua n̄ licȝ
De hoc i Spe· plene ti· de sala· §· n· Si existēs notarius epi
ꝓ scribendis nōibꝫ ordinandoꝝ vel alias ab eis pcepit & ē sa
lariatus simoniā cōmisit extra e· c· i· Si aūt n̄ ē salariatꝫ tūc si
id quod ei soluitur cōuenit ei considerato labore & q̄litate ne
gocij licitū est alias n̄ vt ibidē notat do· An· de bu· & clariꝫ

A doctoribꝫ magistris seu scolaribꝫ Ca· viij·

(S)I officium docendi seu doctoratum illicite obtinuit pe
cuniā promittēdo vel tributa dādo mortaliter peccauit
& ꝓhibet͛· extra de magistris ꝓhibemus & exigens
crimē ꝯcussionis cōmittit extra eo· c· j· & c· q̄nto· Idē Host
et Goff· si ḡdū vel magisterium non ad vtilitatem animarum
et honorem dei sed ad sui ostentationem & gloriam quesiuit
principaliter mortale est· Si doctor publice docens leges ꝑ
phisicam scienter admisit ad lectionem suam religiosos aut sa
cerdotes seculares vel etiam clericos sed i dignitate constitu
tos excōicatꝫ ē extra ne cle· vel mo· sup Spe· Si legēs in qua
cunqꝫ facultate publice scienter admisit ad lectionē religiosuȝ
sine ꝓpe religionis habitu icurrit excōicatōnē vt in· c· ꝑiculosa
ne cle· vel mo· li· vj· Si scolares retraxit vel subtraxit alijs do
ctoribꝫ vel mḡris sub q̄bus audiebāt nā fm Jo· de leg· si hoc
fecit in odium doctorum & scolares iam intrabant illoꝝ sco
las tenet͛ eis ad restitutōȝ salarij & honoris sibi subtracti: si
aūt nōdū intrauerāt dic vt s̄· p̄cepto· vij· hēt͛ ꝺ eo q retraxit
volētē religionē ingredi· si mutuauit pecuniā scolaribꝫ ad hoc
p̄ncipalit͛ vt itrarēt scolas suas vsurā ꝯmisit et si ex hoc ꝯsecu
tus est aliquam vtilitatē que possit pecunia extimari vt quia

accreuit scolis suis maiorem concursum personarum & effectus est doctor maioris fame tenetur erogare omne illud lucrum pauperibus· vt notat Jo·an·in regula peccatum·de reg·iu·li·vi· in mercu· Jo·de legna· & Jo·cal·i·c·nauigan· extra de vsuris· Si magister existens scolaribus collectam imposuit vel ab eis aliquid exegit· Nam si habet salarium publicum sufficiens vel beneficium magisterio annexum & pro docendo a scolaribus exigit premium symoniam committit· Secundum hosti· qr vendit obsequium spirituale ad quod tenetur ex officio extra de symonia·c·Nemo·i·q·iij· vendentes &·c·non solum· Sponte tamen oblata recipere potest· Si vero non habeat salarium sufficiens nec beneficium potest accipere collectam pro laboribus suis xxxvij·di·de quibusdam in glo·ar·xij·q·ij·Cantatem &·c·quicunque·&·c·sic· & videtur hosti·innuere quod etiam possit exigere·non tamen a paupere nec vt scolares expellat de scolis aut accipiat libros aut res eorum sed pocius inopiam suam eis exponendo·Co·Jnno·Ab·sy·de magistris·c·pe·alit·& melius distinguit· Si didicit vel docuit scientias prohibitas vt est scientia nigromantie·artis notorie vel libros continentes turpia vel inhonesta seu poetarum figmenta mortale videtur & prohibitum·xxxvij·di·Ideo·Si scienter vel ex ignorantia docuit errores notabiles mortale est & tenetur satisfacere modo possibili retractando que docuit· Si se iactauit de doctrina vel aliis detraxit & inuidit se eis preferendo aut sectas inter scolares nutriuit seu aliquid ad emulationem aliorum magistrorum fecit & eis scolares subtraxit grauiter peccauit & tenetur vt supra dictum est de doctore·si non adhibuit debitam diligentiam circa profectum scolarium in scientia & morum disciplina non curans quod virtuose & honeste viuant·vel non compescens eos a viciis inquantum potuit vel docens eos non vtilia sed curiosa & faciens nimis vacationes· Jn huiusmodi notabilis negligentia mortale videtur·si fuit nimis rigidus & crudelis in corrigendo peccatum est quia leuis tamen castigatio est ei permissa de sen·exco·cum voluntate·& extra de homic·ad audientiam· Si verberauit clericum in minoribus grauiter seu non causa discipline etiam leuiter aut existentem in sacris excommunicatus

est·d·c̄·cum voluntate·Si studio vacat & scientie aliquo fine illicito principaliter vt propter ambitiōem honorem lucri cupiditatem & huiusmodi peccatum est·Si sciēcijs & disputationibus superfluis vel etiā piculosis se occupauit vel etiā negligēs fuit studē lectionibus necessarijs·Si actus suos ī ecclesijs fecit nā pbibitū ē·de immu·ec·decet·Si iuramēta vel statuta vniuersitatis seruauit·Nā alias mortale ē·Si pōpis dissolutionibus conuiuijs & huiusmodi se inordinate et vltra sui status condecentiam dedit vel alios ad hec quoquomodo induxit·Si ex secta vel parcialitate practicauit voces rectoris eligendi vel subtraxit scolares alterius doctoris vt audiāt sub suo nam mortaliter peccauit & tenetur vt supra·Si obediēs fuit preceptori suo vel doctori in hys q̄ tenetur nā alias peccauit·Si diebus festiuis in studendo vel scribendo se occupauit principaliter causa lucri vel temporalis vtilitatis·Nam non licet nisi vt habetur supra precepto·iij·Si vt interesset actibus aliquorum omisit missam audire in festis vel omisit ieiunia ecclesie confessiones & huiusmodi mortale est·

A medicis·phisicis & cirogicis Ca·viij·

Si se ad practicandū posuit in medicinā sine sufficiēti pitia·nā si ppt hoc dedit medicinā vel remediū nociuū infirmo mortalit peccauit q2 nō licuit ei vsurpare qd alienū ē·sm hosti·in su·ti·de hom·& extra·e·tua nos·v·hoc etiā tenet Inno·et do·An·de bu·Facit extra de iiur·Si culpa·si expūs pit9 & sufficiēs et negligēter se habuit ad ifirmū·Nā si ex notabili ei9 negligētia omisit aliqd necessariū ifirmo & ex hoc eius infirmitas inualuit peccauit vt supra q2 negligētia piter & impitia fuit in culpa·lxxxiij·di·c·i·Si curādo ifirmū nō est secut9 artis tradicōes s capitis sui opinionem·nā si ex hoc contingit infirmo aliquid mali notabilis tenetur & peccauit vt supra sm hosti·vbi supra·Si non adhibuit debitam diligentiā circa curam infirmi personalit eum visitādo signa interiora videndo·medicinas dietas & regimen vite ordinando in culpa est & peccauit vt notat hosti·& do·An·de bu·in·d·c·Tua nos·Si dedit medicinā infirmo dubitās an

deberet nocere vel proficere mortaliter peccauit qa nullo mō debet dare nisi fm artem constet sibi ex scientia q debeat ꝓficere. Nam in dubijs tutior via est eligenda. & notat Inno. ¶ & dñs An. de bu. d. c Tua nos. Si scienter omisit dare infirmo medicinam oportunam. nam peccauit vt supra et si studiose quo quomō aggrauauit infirmitatē ḡtia maioris lucri pcipiendi vel fecit infirmū recidiuare vltra mortale grauiter est ¶ puniend9. fm Inno. hosti. et do. An. de bu. vbi supra. Si adhibuit debitā diligentiā in ordinando medicinā infirmo. Nā si ꝓpter defectū corruptionē vel vetustatē specierū vel rerū in medicinam positaꝝ infirmus incurrit periculū et ipe diligētiā omnē quā debuit nō adhibuit in reb9 medicinalib9 eligēdis. non excusat. fm Inno. hosti. & do. An. de bu. vbi supra. se¶ cus si adhibuit. Si habens apotecā aromatū coegit directe vel indirecte infirmos quos habuit ī cura sua emere ab eo medicinalia vel ab alio cū quo cōuenit pticipare ptē lucri. Nam si propter hoc secutū est infirmis aliqd dampnū corporale vt qua alibi emissent res meliores & vtiliores vel. tpale vt qa ¶ habuissent minori p̄cio tenetur de omni dāpno. Si seruauit preceptū ecclesie quod precipit medicis scʒ vt cū eos ad infirmos vocari contigerit ipos ante omnia moneant et ad cōfessionem inducant scʒ cū effectu anteq̄ ad curā manū apponant nec sufficit suadere nisi cū effectu infirmus obediat vt notat hosti. Jo. an. & dñs An. de bu. in. c. Cū infirmitas. extra de pe. & re. vbi dicit hosti. q medicus huiusmodi constitutionis ¶ transgressor peccat mortaliter. Si dedit consilium vel medicinam vel alias suasit aliquid pro salute corporum quod vertatur in periculum animarum. puta q quis fornicetur vt euadat ceteras infirmitates. vel medicinam dedit pregnanti ad occidendum puerum pro conseruatione matris. vel potum inebriantem & huiusmodi. nam mortale est & prohibitum. vt ¶ in. d. c. Cum infirmitas. in fi. Si extorsit salarium immoderatum a diuitibus vel etiam curare renuit infirmos pauperes Nam ad hoc tenetur. alias mortaliter peccat. lxxxiij. di. c. i. vbi dicit glosa q medicus tenetur curare gratis nō solū pauperē sed etiā diuitē qui nollet aliquid dare & sine cōualuerit

duies siue moriat᷑ poterit medic⁹ expensas repetere vt ibi & plene i Spe· tit· de sala· §· postremo· Si paupibꝫ vel religiosis vel qbuscunqꝫ alijs aliqd dolose vel ad experientiā cū piculo dedit: nā mortaliter peccauit· Si nimis de facili psuasit infirmis vel debilibꝫ frangere ieiuniū vel cōmedere carnes in diebꝫ ꝓhibitis absqꝫ rationabili cā peccatū est· Si vero hoc persuasit sanis ꝓ cōseruanda sanitate vel alia cā nō rationabili mortale videt᷑· Si emulatiōe detraxit alijs medicis vel alias dānū intulit tenetur: Si statuta siue vniuersitatis seruare iurauit & postea transgressor eoꝝ fuit nā totiēs piur⁹ fuit & mortalit᷑ peccauit· Si visitādo mulieres infirmas & cā īfirmitatis tangendo eas de industria & intentōe libidīosa ꝓcessit ad aliqd inhonestū mortale ē· Si existēs cirurgic⁹ incidit aliquē nā si sm artē clare cognoscat vtile esse illū incidi ī aliq pte corporis non peccauit incidēdo· lv· di· si qs absciderit· & c· sequētibꝫ· Sec⁹ si dubitat de incisione vel etiā de maiore ꝙ nesciat bene facere quia tunc abstinere debet & potius dimittere īfirmum sine incisione in manu dei q̄ꝫ cū dubio incidere sm Jnno et do· An· de hu· vbi supra·

a ɔsiliarijs

Ab officialibꝫ consiliarijs & aulitis principum C· ix·

Si existēs officialis pñcipis seu comitatis iuste & fidelit᷑ in officio suo se hūit neminē cōcutiendo: Nā si erat suffitienter salariatus quicquid extorsit p improbitatē ꝓtextu officij sui tenet᷑ restituere seu paupibꝫ erogare· Si vero nō erat salariatus & sm morē vel cōsuetudinē officij sui aliqd accepit videt᷑ excusari· xiiij· q· v· n̄ sane & ibi glo· & Archi· Si de īpositione principis ab eius subditis aliquid plus debito scienter exegit vel extorsit ad restitutionē tenetur etiāꝫ si nil ad eum peruenerit· xxiij· q· j· militare· Con· Jnno· in· c quia pleriqꝫ ꝺ immu· ec· Si q̄ꝫtum potuit obuiauit malis & proximorum dānis: nā quando alicui constat de īiuria seu dāno alteri illato & obuiare potest sine periculo ꝓprie psone et sibi hoc ex officio incūbit si nō obuiat mortaliter peccat: nisi obuiare vergeret ad reipublice maius malum et tenetur insolidum de oī dāno· lxxxvj· di· facientis· Cō· Sco· i· iiij· di· xv·

¶ Si castrum terram vel villam fidei ei⁹ cōmissam abstulit do-
mino suo legittimo possessori & proditorie tradidit alteri nul
lum ibi ius habenti. Nā tenet̃ ei de omnibus dāpnis inde se-
¶ cutis. extra de iniur. si culpa. Si exn̄s officialis seu vicarius
ptātis capitanei vel alteri⁹ rectoris iniustū aliqd cōmittētis ī
officio suo nō restitit vel contradixit ei ꝓ posse videtur vltra
peccatū teneri ꝺ omni dāpno lesis. C. de appella. l. quoniā. ir
¶ Et hoc ibi tenet Bal. Si exn̄s cōsiliari⁹ cōsilium dedit frau-
dulentū principi cōitati seu alteri ꝑsone priuate. nā si fuit cir-
ca maleficiū vel quasi & ex tali cōsilio secutū ē dāpnū etiam
alias secuturū tenet̃ lesis cōtra quos datū ē ꝯsiliū plene satis
facere. ff. ꝺ reg. iu. l. Cōsilij. & . c. null⁹. ꝺ reg. iu. li. vi. Et ibi
¶ per dn̄m. & Jo. an. in nouella. Si vero fraudulent̃ consuluit
circa cōtractū vel quasi tenet̃ ei cui cōsiliū dedit. vt in. l. Qꝺ
¶ si cum scires. Et notatur in dicta regula. null⁹. secus autē si
nō fraudulenter presertim si alias nō erat secutū vt ibi. Si cū
ꝓponeret̃ aliquando a principe vel cōitate in eoꝝ cōsilijs qui
bus ipse habuit interesse aliquid statuendū seu deliberādū qꝺ
cederet ī dāpnū reipublice vel etiā alteri⁹ ꝑsone priuate vt de
imponēdo collectas aut alia onera indebita clericis vel laycis
Nā si expresse cōsensit tenet̃ de omni dāpno inde secuto lesis
¶ Si vero nō consensit ꝫ tamen nō contradixit expsse & publi
ce ex pusillanimitate vel ne ceteri reputēt eū infidelē principi
vel illi statui. hoc casu licet mortaliter peccet non tamen secun
dum quosdam satisfacere tenetur nisi cōtradicendo obuiare po
tuisset illi malo seu grauamini vel nisi ad eū peruenerint com-
modum particulare seu bursale quia tunc videt̃ efficacit̃ ꝯsen
tire ymo etiā tacēs sic exquo vocat̃ ad hoc vt ꝯsulat inuolnit̃
pena & peccato cū hys q expresse cōsenserūt. vt notat Inno.
¶ c. i. de hys q̄ fi. a ma. pte capli. Si quoquomōꝺ in litteris vel
fauoribꝰ principis alicui bona sua vel iura vsurpauit aut ali-
as impediuit puta ne creditores potuerint suos debitores cō
uenire vel causam suam prosequi. & huiusmodi. Nam vltra
¶ peccatum tenetur de omni dampno lesis inde secuto. Si adu
latus est principi laudando eum de bono quod in eo non est.
aut si est. malo sine laudauit. vel laudauit ꝺ malo. Nā grauit̃

peccauit & si laudando eum de malo vt de rapina de vindica
tione & huiusmodi ille motus est ad aliquod malum facien
dum ꝑpter illā laudem qꝺ alias probabilit᷑ non fecisset tenet᷑
de omni nocumento cum ipse dederit ad hoc causam efficacē
que vim habet consensus· Ad hoc· lxxxxiij· di· Si innic9·
Si possessiones locorum piorum vel ecclesiarum maliciis seu
astuciis circumueniendo conduxit paruo precio in grauamen
ecclesie vel pauperum· vltra peccatum tenetur de omni dam-
pno satisfacere· Si possessiones vicinas vel suis contiguas
vsurpauit ampliando terminos suarum vel alias quoquomo
do occasionem adinuenit vt domini earum cogerētur sibi eas
vendere vel locare puta molestando eos directe· vel indirecte
vel eis comminando· seu apud principem calumniando· Vl-
tra mortale tenetur lesis de dampno· Si pecijt a principe bo-
na dampnatorum· Nam prohibetur· vide in capitulo finali·
de rescriptis libro sexto· Si pro pecunia data intercessit apꝺ
principem ꝑ accusatis vel carceratis vt liberent᷑· Nā si tales
fuit culpabiles & merito puniendi grauit᷑ peccauit iusticiaȝ
impediēdo & tenet᷑ pecuniā pauperibus erogare· ar· xiiij· q· v·
Qui habetis· Si vero fuit innocētes & ipē intercessor nō ē sa
lariat9 potest eam retinere· ꝭ si salariat9 est debet eis a quibꝰ
pecuniam habuit restituere nisi foret ei liberaliter data & do-
nata precipue post liberationem & absqȝ pacto precedente·

A ciuibus· Ca· x·

Ciue primo q̄rendū est vtrū ociose viuat & si solū de
ꝓpriis ꝓuētibꝰ an ecīā alicui exercitio intendat licito·
Nā ociosus seru9 ꝓhicit᷑ ī tenebras exteriores Mat·
xxv· Si locādo possessionē pecuniā rustico mutuauit vt eā eo
lat· Nā si ꝑpt mutuū aliqꝺ emolumēti plus iusto ab eo recipi
at· vsura e· sec9 aūt si ꝑpt mutuū in nullo ḡuet᷑ rustic9 licȝ ta
lis ꝑstatio fiat ei in adiutoriū vsqȝ quo possessionē laboraue
rit· Si mutuauit frumentū vel aliud granum rustico quando
erat vile recepturus tantūdem alio tempore & cū reddit᷑ est
car9· Nā si mutuauit intēcōe vt lucretur vsura ē· Sec9 si vt
rustici necessitati subueniat· idem si dedit ei certam pecuniam

tempe q̊ frumētū erat cariſſimū hoc pacto ꝙ certo tpe reddatur ei tantū frumēti q̄tū poterit tūc hēri ꝓ illa pecunia q̄a licꝫ tunc maiorē q̄ntitatē frumenti haberet ꝓ illa q̄ꝫ habuiſſet tpe date pecunie nō est tn̄ ibi vſura nec peccatū niſi intētio praua fuerit · xiiij · q · iiij · ſi qs clericus · & ibi Archi · Si colonos ſuos grauauit idebite decepit vel carcerauit vide ſ̄ · ti · iij · Si decimas ſoluit integre vt tenet᷑ vide ſ̄ · ti · iiij · c · ij · Si depoſuit pecunias apud cāpſorē vel artificē vide ſ̄ precepto · vij · Si d̄dit aīalia in ſocidā vide infra · c · ſe · Si abſqꝫ neceſſitate rōnabili mutuo accepit ſub vſuris etiā ſi ab eo q erat paratus non licꝫ Tho · Si infideliter ſe habuit in fideicōmiſſis tutela ſeu adminiſtratione pauperum vel pupillorꝫ tenet᷑ etiam de leui culpa · Si exiſtēs patron9 ꝓ pecunia aliquē preſentauit ſimonia eſt vt ī · c · de iure extra de iu · pa · & in · c · Querelam de ſimonia ·

A mercatoribꝯ cāpſoribꝯ & ꝓſonetis · C · xi ·

Circa hoc · c · ē ſciendū ꝙ negotiator dicit᷑ q rem cōpat vt integrā immutandāqꝫ vendendo lucret᷑ & hoc ꝓhibet᷑ clericis & religioſis extra ne cle · vel mo · p totum · laicis vero mercari licꝫ cū debitis circūſtantijs vn̄ pn̄t ſic īterrogari Si ferrū lignamina arma & alia q̄cunqꝫ mercimonia detulit in alexādriā vel ad alia loca ſarracenorꝫ terre egipti vel ad aliam terrā ſoldano ſubiectā ſine licēcia pape quā licenciā veneti ſolū q̊ ad victualia dicunt᷑ gn̄aliter hēre vt fert᷑ quodā priuilegio Martini quīti incurrit excōicationē papalē extra de iudeis · c · ita quorundā · & · c · ad liberādā · Si negotiat᷑ ſine debito et honeſto · nā ſm Alex · de al · iij · pte ſu · etiā laico mercari nō licet niſi ꝓpter duo · Primō ꝓpter neceſſitatē vt ſcꝫ poſſit ſibi ſatiſfacere & ſue familie ſm cōdecentiā ꝓprij ſtatus · Secūdo ꝓpter pietatē vt · ſ · lucret᷑ ad ſubueniēdū paupibꝯ vel diſtribuendū ad alias pias cās puta ad ꝓuidendum reipublice ne · ſ · res neceſſarie ad vſū & vitā ciuiū vel patrie deſint & lucrꝫ in de expetit nō q̄ſi finē ſed q̄ſi ſtipendiū laboris · ad alium vero finem mercari mortale eſt precipue vbi mercandi finis principaliter in lucro ponitur Con tho · ſcda ſcde · q · lxxvij · Si conuenit ſeu pactum fecit cum alijs mercatoribus ꝙ omnes vendāt

certo precio tales merces vel ꝑ ipse solus vendat & non aliȷ
certā rerū speciem seu mercācia3 illicitū est pactū ſm hosti· et
a iure ꝓhibitū· C· de monopol· l· vnica· vbi dicit̄ ꝙ talis ex
ercēs manopoliū bonis ꝓp̄ris spoliat⁹ exilio perpetuo dāpne
tur· & tenet̄ ad interesse si qs ex hoc dāpnificat⁹ ē· Si quando
q3 cū ꝑsciuent naues cōducētes aromata aut alias mercanci
as fore submersas inarrauit seu emit omnem mercanciam ciui
tatis illius speciei submerse nō licet· Nam hoc dicit̄ monopo
liū & ideo talis incidit in penam predicte legis· i· Si exercuit
mercāciā que de sui natura illicita ē & mala sicut ē vsurā face
re et huiusmodi vel q̄ vt plurimū hoīes vtant̄ ad mortale vt
est mercātia alearū taxillorꝫ et cartarū seu naiborū vel frapato
rum pānorū nō videt̄ posse excusari a mortali faciēdo tenēdo
vendēdo vel quoquomō ea alienādo & omnia peccata q̄ eorū
occasione perpetrātur ei tanq̄ cooperatori iputant̄ · ꝫ· q· i· notū
& ideo tal' nō ē absoluēd⁹· nisi illā dimittat mercāciā· de pe·
di· v· falsas· & duobꝫ· c· se· Cō· tho· scda scde· q· clxix· ar· ij·
in fi· Si mercātiā exēcint diebꝫ festiuis nisi ꝓ r bꝫ necessariȷ
mōtale ē q2 exo· xxi· ꝓhibet̄ oīne op⁹ fuile· sicut ē negociari
vide de hoc s̄· ꝑcepto· iij· si exercuit mercātiā in ecclesia vel lo
co sacro ꝓhibitū ē· & pctīn· xlij· di· nō oportꝫ· & xvi· q· vij·
c· Et hoc· hinc ē ꝙ dn̄s eiecit de tēplo oīs vēdētes & emē
tes· Mat· xxi· si negociādo vsus ē ꝑiuriȷs mēdacijs l' iurañ;tis
& huiusmōi· Na3 hoc ē peccatū qn̄q3 veniale qn̄q3 mortale·
vide s̄ ꝑcepto· ij· & · viij· Si mercātiā suā scienter plus iusto
precio vendidit vel alteri⁹ minori emit· Nā si ꝑciū illius mer
cātie ē ꝑ rectores ciuitatis statutū & taxatum nō licet augere
vendendo nec minuere emendo· Si vero non est sic taxatum·
licet cuiq3 vendere vel emere rem sicut cōmūit̄ vendit̄ in loco
vbi venditur tempore contract⁹ & illud est iustū precium vt
notat glosa in· c· In ciuitate· extra de vsuris· & ibi dn̄s An
de bu· si igit̄ scienter vt predixi plus iusto ꝑcio vendidit vel
minori emit mortalit̄ peccauit & tenet̄ ille qui pl⁹ habuit re
stituere ei qui dampnificatus est si sit quid notabile· secundū
tho· scd a scde· q· lxxvij· & Sco· in· iiij· di· xv· idem est si igno
ranter & ex errore extimans rem tantum valere quiā licet nō

peccet tenetur tamen satisfacere leso cum aduerterit de errore
alias tunc peccaret mortalit & hoc verum intellige nisi emptor
vel venditor lesus sit persona sagacissima nec ad hoc necessi-
tate vel paupertate coacta quia tunc verisimile nō est q sit de-
ceptus ex quo aduertit de precij excessu et tn̄ voluntarie cōsensit
& scienti & cōsencienti nō fit iniuria neqz dolus de reg· iur· Sci
enti· li· vi· Si autem excessus sit quid minimū & contrahens
bona fide credit illud esse iustū p̄ciū licz rigidū nec peccat nec
tenetur ad restitutionem· Sed si cōtra cōsciencia licet in mo-
dico sciens excesserit nō pōt excusari a peccato saltē veniali·
cum omnis decepcio & fraus sit peccatū & debet illud pau-
peribus erogare· xiiij· q· v· Qui habetis· & sic declarat Jo· de
ripol· & Geral· odo· Non ob predictis· c· cū dilecti· extra de
emp· & ven· vbi dicit q licet cōtrahētibus inuicē decipe vsqz
ad dimidiā iusti precij quia illa decretalis habet locū iure fori
tm̄ ad vitanda litigia non aūt iure poli scz dei· & lex diuina
nil iniustum relinquid impūitū & reputat illicitū si in cōtracti
bus iusticie eq̄litas nō seruet· cō· p̄dictis Jmmo· extra de vsu
ris· Jn ciuitate· do· An· de bu· in· c· Quia pleriqz· de immu·
ec· glo· & archi· x· q· ij· hoc ius· Si solū ratiōe termini rē vē
didit plus q̄ valeat l minori emit ratione p̄mature solucōis
nā in vtroqz casu vsura ē· Vide s p̄cepto· vij· Si vendidit rē
plus q̄ valeat quia emptor ex re quā emit multū iuuat· Naz
hoc est iniustū & illicitū nisi cū res q̄ vendit in detrimentum
cederet venditoris qui multū illa re indiget & sibi est putilis
tūc eīn poterit vendere licite plus q̄ valeat fm se q̄ntū est dā
pnum qd incurrit ex eius vendicōe fm tho· scda scde· q· lxxvij
& sco· in· iiij· di· xv· q· ij· vbi addit q idē est in ɔtractu pmu
tacōis accomodati cōductōis & locati· Si tamē emptor hoc
casu libere voluerit aliqd plus q̄ valeat res dare· qa inde mul
tum iuuat seu lucrat potest recipi· Si aliquādo rem emit vt
integrā inmutatamqz vendēdo lucret· Nā fm Criso· nō licz sic
lucrari carius eā vendendo q̄ emerit nisi eam cū labore de vna
regione ad aliam transtulerit vel cū periculo seruauerit aut in
dustria sua meliorata fuerit· sed mō emere & statim lucret cū
proposito sine omnibus p̄dictis cōditionibus nec certificando

emptorē d valore ipi⁹ rei vendēde oīo illicitū est & tale⁹ ne
gotiatore⁹ a republica ejiciēdi & exulādi fiūt fm Sco·et alex
vbi s̄·cō·hosti i fi·Si i fuis mercātijs dolū ↄmisit vel fraudē
rē viciosam exponēdo venalē: nā cū ex hoc det ēptori damni
et piculi occasionē damni qdē si propter ei⁹ viciū vel defectuz
res sit mioris pcij & ipse nil de pcio minuit·piculi vero si ꝑp
ter eius viciū vsus rei reddat̄ ipeditus vel noxi⁹ puta cuz qs
vendit equū claudicantē ꝑ veloci domū ruinosam ꝑ firma ci
bū corruptū aut venenosū ꝑ bono: si venditor n̄ detegit i spe
cie & clare huiusmodi defect⁹ & vicia occulta venditio ē illici
ta & dolosa & ↄtractus est nullus·xij·q·ij·c·qsquis i fi·& te
net̄ ad restitutōz pcij emptori equum sibi restituenti vt no·tho·
scd̄a secunde·q·lxxvij·& Spe ti de emp·& ven·s̄·an̄pe·Si
vendidit aur̄ vel argentū alchimicū ꝑ vero vide infra·c·se
Si cōmisit fraudē in ip̄a re seu specie rei vt vendendo aurical
cū ꝑ auro lapidē non pciosū ꝑ pcioso vinū lnmphatū ꝑ pu
ro carnes bircinas ꝑ castratis vnū aroma mixtū cū alio ꝑ pu
ro cerā mixtā cū resina vel alio ꝑ pura vnū medicinale ꝑ alio
& huiusmodi: nā qui scienter hoc facit si decipit vel decipere i
tendit ꝑrimum peccat mortaliter & tenetur ad restitutionem
si est notabile quid fm Tho·vbi s̄·Si vero ignoranter ven
deret vnam rem ꝑ alia non peccat quidem sed cum de errore
suo perpenderet satisfacere tenetur & quod dictum est de ven
ditore idem est & de emptore qui scienter emit rem preciosaz
quaz venditor credit esse vilem vel modici valoris·quia & ip
se iniuste agit & ad restitutionem tenetur·Sed aduerte pro
clariori intelligentia predictorum q̄ vbi nullum periculum im
minet ipsi emptori nec in vendendo iustum precium multum
excidetur| & emptor censetur in emendo satis industriosus
& res venalis ꝑ libito sibi examināda exponitur tunc vendit̄
n̄ tenet̄ defect⁹ rei venalis sibi manifestare precipue cum eos
non celat nisi solum vt de re sua habeat iustum precium·Si
fraudem adhibuit vendendo vel emendo circa quantitatem
rei scilicet in pondere |numero| vel mensura·Vtens ponderi
bus vel mensuris per superiorem vel antiquam consuetudinē
non approbatis vel aliter exempli gratia de pondere·si dedit

xi· vntias pro vna libra carnium aromatum pisciū lane lini et
et huiusmodi· Exemplū de numero vt si res quas dare debet
in certo numero tribuit diminutas· Exemplum d mensura vt
si dedit decem brachia panni linei vel lanei pro vndecim vel
sextarium grani diminutum seu metretam vini olei vel liquo-
ris alterius non plenam · In omnibus his si ementes a iusto
precio fraudātur omnes qui scienter sic decipiunt mortaliter
peccant & tenentur ad satisfactionem damnificatis vel si par
est damnum pauperibus· Si tamen huiusmodi corruptio pon
derum vel mensurarum est communis & consequenter omni-
bus nota non videtur proprie ibi esse fraus nec mortale· Te
nere autem vnam mensuram ad emendum & alteram ad ven-
dendum semper est mortale nisi illis cum quibus mercat̃ hoc
innotescat deutro· xxv· Si negociando fecit permutationem rei
ad rem quod vulgariter dicit̃ barato: puta existēs lanifex vel
trapecita dedit pannum vnum laneum extimatū ab eo flore· c·
alteri mercatori qui dat ꝓ illo ballā vnam lane anglie extima
tam ab eo flore· c· Nam in hoc contractu permutationis po-
test interuenire fraus duobus modis· aut in qualitate rerū cō
mutatarum & tunc si est fraus ex parte vnius tm̃ quia scʒ sciē
ter dat alteri rem defectuosam ipo ignorante cum tamen reci-
piat ab eo rem bonam mortalit̃ peccat & tenet̃ ei satisfacere si
notabiliter lesit extra de iniur· si culpa · Si autem vterqʒ in-
tendit alterum decipere & ab vtroque datur alteri defectuosa
res pro bona vtroqʒ ignorante fraudem alterius vterqʒ mor
taliter peccat propter malam intentionem · xxii· questione· v·
Qui periurare · Quo vero ad satisfactionem potest fieri recō
pensatio vt vnus alteri non teneatur si deceptio fuerit equa-
lis · Si tamen vtrique vt practici scirent sic consuetum fi e
ri non videbitur ibi fraus nec alter alteri teneri · de regulis iu
ris Scienti · libro sexto · Aut deceptio interuenit in precio
quia scilicet vnusquisqʒ eorum excedit in extimatione rei sue
et tunc videtur simili modo posse distingui vt supra· Si per
se fraudauit vel per aliū defraudari fecit pedagia vel gabellas
iuste & licite impositas : puta occulte mercimonia introducē
do in ciuitatem | vel asserendo vnum aliud esse ; aut minoris

quantitatis vt sic vel nihil vel minus solueret. Nam sic rapi-
nam commisit seu furtum. ſm Ray. & tenetur restituere illis
quibus talia debentur. Ro. xiij. Reddite omnibus debita cui
vectigal vectigal. verum ad penas que inflicte sunt a iure cō
mum vel municipali contra huiusmodi deceptores non tenet
in foro consciencie nisi prius condempnatus fuerit. xij. q. ij.
fraternitas. in ſi. con. tho. secunda secunde. Si soluit credito-
ribus pro mercimonijs emptis in termino constituto. Nam si
secus fecit tenetur eis ad omne interesse extra de pigno. signi-
ficante. Si distulit mercedem reddere operarijs seu laboratori
bus in opus suum conductis vltra tempus cōuentum cū eis
vel aliquid de precio conuento subtraxit seu falsas monetas
pro bonis dedit grauiter peccauit et tenetur eis satisfacere de
omni dampno & incōmodo qd perpessi fuerint. Si cōductis
ꝑ certo precio nō soluit iuxta ꝓmissa ſ; dedit pannū vinū et
huiusmōi loco ꝑcij. nā illicite egit nisi hoc fecerit cū eoꝝ libe-
ra voluntate sed hoc casu si illi non indigent vsu rei illis date
& necesse habuerint eā vendere minori ꝑcio tunc cōductor te-
netur eis resarcire qd minus habuerūt. Secꝰ aūt si a princi-
pio opis hoc pacto cōduxit eos vt de labore suo ptim daret pe
cuniā ptim pannū & alia victualia. Nam tunc si pannum vel
alia sibi det ꝓ parte solutionis ſm conuetiōem & vendat iu-
sto ꝑcio sc; ſm q alijs cōmuniꝰ vēdit lic; pderēt reuēdēdo nō
tenet cōductor. Idē esset si vēderet sibi plus iusto ꝑcio qꝛ sic
cōmuniꝰ solet fieri & conducti a principio hoc sciebāt & alias
expti erāt. Nā scienti & cōsencienti nulla fit iniuria de reg. iur.
scienti. li. vi. Si fideiussor fuit ꝓ aliquo soluēdi eiꝰ creditori
Nam si ex hac fideiussiōe aliquid accepit nisi interesse suum si
pertulit vsura ē extra. e. Peruenit. Assecurare tn̄ per mare vl̄
per terram merces suscipiēdo in se periculū eaꝝ et ratiōe pericu
li conuenire q mercator sibi tradat certū quid pro quolibet
centenario valoris ipsarum mercīū licitū est ſm Lauꝛ. d ridol.

De societate.

Si contraxit societatem cum aliquo ad cōmune lucrū
& dāpnū & infideliter se habuit in ea subtrahēdo vl̄
retinēdo aliqd occulte de cōi pecūia seu lucro societatis

peccauit mortaliter & restituere tenet͛ si cõtraxit societatem hoc mõ .s. dãdo pecuniã mercatori ad mercandũ vel artifici ad exercendũ: nã si cõtraxit cũ pacto vel sine pacto s; tñ hac intẽtione pͥncipali q̄ capitale sit saluum & ptẽ lucri habeat ꝯtract⁹ ẽ vsurari⁹ vt no. glo. ĩ. c. plerũq; .xiiij. q. iij. Con. Azo & acur. ff. p so. l. si ñ fuerint. Si cõtracta societate fuit diligẽs in reb⁹ societatis. nã in societate ĩputat͛ etiã culpa leuis q̄ scʒ cõsiderat͛ qñ qs ñ est sic diligẽs ĩ reb⁹ societatis sicut erat diligẽs ĩ reb⁹ ꝓpͥis tp̄e inite societatis. ff. p so. l. soci⁹ socio & sic restituere tenet͛ vide de hac materia plene ĩ su. pisa. c. societas. j. & .ij.

De soccidis.

Si dedit aĩalia in soccidã & quocũq; mõ vel q̄ pacto naʒ huiusmodi aĩalia vel pecora multipliciť tradi solẽt. si ergo huiusmodi tradit ad custodiam scʒ alieni dando .xx. capita pascẽtia sub certa mercede vel etiã certa portõe prouent⁹ eoꝝ tũc si dñs sibi retinet piculũ aĩaliũ sm̄. vꝰ. ẽ cõtract⁹ locatõis & de se licit⁹. secus si ñ retinet piculũ sibi excepto tñ eo qđ ꝯtigeret ex mera negligẽtia custodie qđ semp ptinet ad custodientẽ. Si tradidit p modũ mutui dãdo alieni & rustico .xx. capita cũ pacto q̄ sint firma ĩ numero l͛ in p̄cio eoꝝ in omnẽ euentũ tũc si accipit aliq̄đ de lucro vsura ẽ q̄a cederet ei solũ rõe mutui q̄ ꝓhibet͛ .xiiij. q. iij. vsura. Si tradidit per modũ societatis & hic ꝯtract⁹ põt etiã fieri mľtipliciť iuste & iniuste. iuste qđ fit qñ in societate vtriusq; cõis & eq̄ ꝯditio ad iudiciũ boni & practici viri vt scʒ eq̄liť pticipẽt lucꝝ & dãnũ ꝓportionabiliť exẽpli g͛tia vn⁹ hẽt .xx. capita ali⁹ todidẽ vel etiã solũ .x. & cõicãt ea ad ĩuicẽ & piculũ & emolumẽtuʒ et etiã expẽsas eq̄liť cõicãt ea ad ĩuicẽ si eq̄liť ponũt ĩ societate l͛ ꝓ rata sm̄ q̄ q̄lib; ponit alias ꝯtract⁹ ẽ illicit⁹ & ꝯtra iusticiã qñ scʒ melior ẽ ꝯditio vni⁹ q̄ alteri⁹ vide de hac materia plene in su. pisa. vsura. ij.

De cãbiis licitis & illicitis.

Circa cãbia notandũ q̄ ad hoc vt qs ex eis lucꝝ reportet licite oportʒ q̄ tale lucꝝ ꝓueniť aut rõe custodie aut rõe patrie aut rõe monete ideo põt circa hoc sic interrogari

primo si campsor cābiendo flor· in monetā vel ecōuerso q̄s dicat cābiū minutū· recepit vnū denariū ꝓ flor· nā vt dicit Jo· de leg· in· c· si· de vsuris· hic casus ñ videt̄ bñ excusabilis ab vsura nisi atteto interesse & finalit̄ ɔcludit ꝙ vbi q̄s pl9 accipiat nō ē bñ tut9 in ɔsciētia nisi etiā illud pl9 rōe interesse vtsȝ recipiat̄ scȝ laboris itineris opaꝝ pensionū salarioꝝ et factoꝝ que ꝓ huiusmōi arte exercēda subiȷ̄t· Si in huiusmōi cābijs minutis sciēt̄ miscuit monetas falsas incisas vel diminutas· peccauit mortalit̄ & lesis restituere tenet̄ si est q̇d notabile alias est pauperibꝰ erogādū· Si fecit cābiū hoc mō· Mediolāi existēs aliq̄s indiget pecūia venecijs & dat mediolāi flor· cētū campsori qui habet etiā cambium venecijs vt consignet seu reddat ei venecijs p̄fatos· c· ducatos in denarijs & ꝓpt̄ hoc cāpsor accipit ducatū vnū· ſm quosdā videtur turpe lucrū primo q2 cāpsor abſq3 piculo labore & expensis facit sibi respōderi venecijs· Secūdo q2 anteq̄ reddat eos potest ex sibi traditis ducatis in mediolāo mercari et lucrari· S3 saluo meliori iudicio q̄n tali cambienti q̄ de hoc facit artē̄ imminent expense· vt in casu precedēti pōt accipere moderatū lucrū precipue ratione interesse sui· Secus aūt de eo qui hanc nō exercet artem· Si cambiū fecit hoc modo puta in ciuitate mediolāi existēs· cū mille ducatos venetos venetias vellet ferre & ibi cambire seu eos expēdere inuenit in mediolano cāpsorē habentē tabulaȝ cambij in ciuitate venetiarū cui tradidit eos tanq̄ cambiens in venecijs & p ɔsequens ad forum cambij venetiarum· Nam licet predicti ducati veneti pl9 valeāt venecijs q̄ȝ mediolani vbi tradidit eos non est tamē ibi vsura nisi tradēs aliq̄d intēdat· quia in cambijs potest interuenire lucrum ratione patrie· Si fecit cambium alio cōuerso modo & dicit̄ cābiū per litteras· In florētia existēs indiget pecūia in venecijs & dat florentie cāpsori· cvi· vel· cvij· flor· vt per litteras suas faciat cōsignare ei vel alteri ꝓ eo· c· ducatos venetos· nā licȝ cāpsor ide lucretur tamen talis contractus licitus est· tū quia rōe patrie superuenit lucrum· tū quia cedit ad vtilitatē vtrusq3· tum ratione interesse scȝ expensarū· & dicitur cambiū p litteras· Si fecit cambiū p venetias siue cambiū siccū vel cambiū a libredi

grossorũ.i.ducatorum quod fit hoc modo. ego egens hic me
diolam .x. libris grossorũ.i. centũ ducatorũ recipio a te cãpso
re mediolañ. ibidem .cvi. vel plus vel minus sicut tunc medi
olani cãbia currunt & valent decem libre grossorꝫ. & inde ad
vnũ mensem teneor tibi ad restitutionẽ tãtum quãtũ infra .x.
dies computandos a die celebrati cõtractus valebũt .x. libre
grossorꝫ in ciuitate venetiarum q̃ aliquando valẽt pl9 aliquã
do minus & sic aliquãdo pdit aliqñ lucratur cãbiens licet vt
in pluribꝫ lucretur. Nam hic cõtractus est vsurarius quia cã
psor in hoc casu principaliter intendit lucrum & sperat illas .x.
libras grossorum recipere in maiori valore q̃ꝫ deberit quia
vt plurimum sic contingit alias non mutuaret licet quãdoqꝫ
etiam cõtingat illas in minori recipere & sic ibi ẽ vsura cũ in
teruenat mutuũ cum intencõe lucri .xiiij. q. iij. c. i. ar. e. ti. In
ciuitate. Cõ. lauř. de ridol. Si existẽs thesaurari9 seu deposi
tarius alicuius domini vel cõmũitatis aut officiꝫ vel gabelle
habuit recipe eorꝫ pecunias seu intratas vt ꝑ loco & tempo
re distribuat aliꝫs officialibꝫ et stipẽdiariꝫs seu aliꝫs salariatis
iuxta eorũ dispositionẽ. nam si talis recipiendo huiusmodi pe
cunias ł numerãdo a quoqꝫ exegit aliquid puta vnũ denariũ
pro floreno et est sufficienter ꝑ labore suo salariat9 tenetꝰ sic
acquisita vel extorta paupibꝫ erogare .xiiij. q. v. Non sane.
nec in hoc excusaret cõsuetudo cũ foret irrationabilis & ex ni
mia cupiditate introducta. secꝰ aũt si nõ esset sufficientꝰ salari
atus de labore suo. Si existẽs depositari9 vt supra negocia
tus est cũ p̃dictis pecuniꝫs & cũ eis lucratus. nã si talis pecu
nia stet piculo cõmũitatis vel domini lucꝝ inde pceptũ ptinet
ad eos deducta tñ mercede laboris ipius aut si ex hoc exerci
tio dampnificauit creditores ipsius dñi vel cõmũitatis nõ sol
uẽdo eis salaria sua tpe statuto vel non integre tenetur eis de
omni dampno & grauiter peccauit. Si vero pecunia stat ei9
periculo vt cõmũiter contingit quia tales solent dare fideius
sorẽ nec dñs seu cõmũitas nec eorũ creditores ledantꝰ illud
lucrum erit suũ ratione industrie. Si quãdoqꝫ contingit eum
habere pecuniam specialem quam timẽs minorari voluntate
principis futuro tempore mutuauit eam alicui hoc pacto vt

restituatur sibi in equali precio in quo erat cũ ab eo mutuo da
retur· Nam si facto mutuo minorata est potest recipere in illo
equalenti in quo erat qñ mutuauit nec cõtractus est illicitus·
sm Alex de al'·& no· in contractibus sancti Bernardini smo-
ne· xl· ar· iij· c· i· Si fecit contract9 vsurarios vel alias fraudu
lentos & illicitos & quos nã si scienter fecit mortaliter pecca-
uit & tenet' satisfacere lesis· Si sensalis prosoneta vel media
tor fuit scient' contractuum fraudulentorum mortaliter pecca-
uit & restituere tenetur· Idez si fuit mediator contractus vsu
rarij cum distinctione tamẽ que habetur supra precepto sep
timo· Si mediator extitit in alijs contractibus licitis puta vẽ
ditionis equorum domorũ & huiusmodi & scienter male cõ
suluit emptori in eius damnum & sui ac venditoris vtilitatẽ
mortaliter peccauit & tenetur ei satisfacere de regulis iuris· nl'
lus· li· vi· in nouella· & idem est si male cõsuluit vendẽti· Si
fuit mediator in matrimonialibus contrahendis & mendacijs
vsus est in preiudicium notabile alterius contrahentium mor-
tale videtur· xxij· q· ij· c· Primum· Si emit res raptas vel fu-
ratas & huiusmodi vide supra precepto septimo· Si prop-
ter lucrum exposuit se scienter periculo mortis mortale est· Si
se transtulit ad partes longinquas vel per multum tempus ab
sens fuit a coniuge sua absq3 vrgenti necessitate & absq3 eius
licencia non videtur absq3 periculo peccati mortalis cum pro
babiliter prestet ei occasionem mali·

Ab artificibus mechanicis operarijs & huiusmodi C· xij·

SI facit artem cuius artificium est indifferens ad bonũ
et malum vsum vt facere gladios lanceas balistas sa-
gittas & quedam venena quibus vtimur ad sanitatem & hu
iusmodi nam secundum Ray· si talis hoc facit vel vendit pro
pter hoc vt homines talibus abutantur vel si scienter vendat l'
donat eis quos scit abusuros mortaliter peccat & grauissime·
ij· q· i· Notum Et omnia peccata que occasione illarum rerum
ab alijs ppetrant' sibi imputantur & reus ẽ apud deuz oĩm aĩa
rum que propter hoc pereunt· Si autem habuit bonam inten
tionem nec credidit illos talibus abusuros vel habens animũ

indifferentē nihil sup hoc cogitabat aut ignorabat q̄ esset illi-
citū talia facere vel vendere n̄ videt̄ peccare nisi forte ex q̄lita-
te psone vel tp̄is cognosceret vel p̄babiliter ꝯscientia sibi di-
ctaret q̄ emens non q̄rit illā rem nisi ad malū perpetrandum·
qd̄ tn̄ de facili credere non dēt·Cō·hosti·& tho·scd̄a scd̄e·q·
¶ clxix·ar·ij·Si vero facit artē oīno p̄nciosam & ad nullū vsū
humanū vtilē serua qd̄ dixi in p̄ncī·c·precedentis vbi multa
¶ habent̄ que etiā tangūt artifices· Si in arte sua mēdacijs sci-
ent̄ vsus ē & cū intentione fallendi p̄ximū mortale ē·xxij·q·
¶ ij·c·j·& tenent̄ restituere lesis·Si aūt non intendit nocere s̄
se indēnē suare vemale ē s̄m Tho·& Ric·in·iiij· nisi assidue
& ex mala ꝯsuetudine mentiat̄ q̄a tunc s̄m Hosti·mortale ē·
¶ Si vsus ē iuramentis vel periurijs vide s̄·ti·iij·p̄cepto scd̄o
¶ Si vsus ē iniustis seu falsis mensuris vel ponderibꝰ vide s̄·c·
p̄cedenti Si humectauit mercātias sicut q̄nq3 fit in pipe zin
cibero crocho lana & cōsimilibus q̄ pondere vendunt̄ vt ma-
gis ponderent grauiter peccauit & dampnificatis restituere te-
¶ netur·Si iniuste diffamauit alioꝝ merces opa vel artificia vt
sua melius vendat & eius apotheca maiorem cōcursū habe-
¶ at tenet̄·Si nouitatū fuit curiosus inuentor: nā & ip̄e pecca
uit & ceteris occasionē peccandi p̄buit s̄m tho· vbi s̄·p̄ide Cri
so·inq̄t ab arte calceoꝝ sutoꝝ & textoꝝ multa absciđē oportz
¶ Si ī arte sua fidei sue se fiducialit̄ ꝯmittēte decepit in q̄litate
seu q̄ntitate rei aut in p̄cio vī mortale & eis rēstituere tenet̄·

Ab aromatorijs·

PRimo querendum est si in cōponendis medicinis mi-
nus diligenter se habuit aut n̄ posuit ea q̄ medicꝰ or-
dinauit vel n̄ posuit ita bona & recentia sicut oportuit
vel tanq̄ inexpertus male cōposuit·Nam si medicina fuit no
cua vel non proficua infirmo predictis de causis cum ex hoc
habeat sequi necessario grauior egri infirmitas vel mors at
q3 medici infamia non videtur excusari a mortali | & tenetur
¶ de omni damno · Si scienter vendidit vnam rem pro alia
vt corruptam pro bona | antiquam pro recenti | vilem pro p̄-
ciosa mortaliter peccauit | & lesis tenetur de omni damno·

Si sophisticauit aromata conmiscendo res viles p̄ciosis mi- ¶
n⁹ bonas optimis & vendidit ꝑ puris vt solet fieri i siropis
confectionibus electuarijs speciebus cereis & huiusmodi nam
vltra peccatum lesis satisfacere tenetur eo modo quo dictum
est supra capitulo duodecimo. Si tamen huiusmodi mixtu- ¶
ra non sit nociua sed fit vt res reddatur magis delectabilis &
detrahatur de precio quantum conuenit nō videt̄ illicita. Si
scienter excessit in p̄cio vendēdo res viles ꝑ p̄ciosis vel cari⁹
q̄ cōiter fit ab alijs aromatarijs. nā vltra peccatū tenet̄ lesis
satisfacere si ē qd notabile alias ē paupib⁹ erogandū. Si do- ¶
cuit vel sciēter vendidit ea qb⁹ ꝓcreat̄ aborsus & ad hoc effe
ctū vel vendidit venena eis q̄s credidit abusuros mortale ē.
Si vendidit scient̄ rē defectuosam alicui vel expendit mone ¶
tam falsam credens sic posse alium decipere quia in emēdo eā
vel in recipiendo monetam ipse est deceptus. Nam hoc nullo
modo licet ex quo defectū rei vel monete nouit. Si alicui mu ¶
tuauit pecunias principaliter propt̄ hoc vt iret ad apothecā
suam vsura est vide eodem titulo capitulo septimo. Si in die ¶
bus festiuis vendidit vel alios vendere fecit seu permisit in-
differenter: vel tenendo apothecam apertam: Nam hoc nōn
licet nisi pro imminenti necessitate. Vide supra precepto ter
cio. A lanifice vel trapecita Si dolum in arte sua vel frau ¶
dem quoquomodo cōmisit faciendo pannos lane minus preci-
ose & bonitatis & vendendo pro pannis lane maioris p̄cij &
bonitatis vel minus tincture pro alia nil minuendo de precio.
vltra peccatum tenetur restituere lesis. Si commisit fraudez ¶
faciendo trahere pannos ad tiratorium vltra modum debitum
artis. Nam cum hoc cedat ad dannum ementis: quia pan
nus deficit a mensura si postea madidatur & tonditur vt mo
ris est. Tenetur vendens vltra peccatum emptori satisfacere.
Idem dico de his q̄ vendunt caligas factas ex panno minus ¶
debito balneato que postea cum eis emptor vtitur restringun
tur & decurtantur & cito lacerantur. Si tradendo lanaz ad ¶
fillandum debit tredecem vntias pro libra fraudulenter no-
lens tamen soluere nisi pro fillatu vnius libre peccat & te-
netur satisfacere: nisi ita esset de more patrie. Si vendidit ¶

pannos laceratos ad tiratoriuʒ licʒ remendatos aut male tex-
tos vel tinctos vel cardatos ꝑ bonis nā hoc non licet nisi de-
mat de precio quantum importat ille defectus alias fraudem
et dolum committit | et tenetur satisfacere vt supra eodem ti-
tulo capitulo·xij· Ad idem tenentur mediatores qui scientes
tales defectus faciunt vendere pro bonis· Si distulit solue-
re creditoribꝰ suis vel mercedē reddere operarijs vide vbi s̄

Ab aurifice et monetario·

Si fecit vel vendidit auruʒ vel argentum alchimicum
ꝑ vero vltra peccatū tenet̄ emptori satisfacere de dā-
no· Con· Tho· secunda scđe· q· lxxvij· Si tñ expen-
deret̄ tm̄ ꝑ tanto sine aliqua falsitate forme vel materie nō vi-
detur illicitū ſm do· Ol· con· suo· Si emit ꝑ se calices sacros
nō cōflatos ꝓhibitū est· x· q· ij· hoc ius· Si cudit monetā vel
m oinsnata sine ꝯsensu pncipis : nā sine autoritate eius nō licʒ
ſm Bar· C· de fal· mo· l· ij· et· iij· vel etiā autoritate regis dom-
ini seu vniuersitatis superiorē nō recognoscentis vel qui ī hoc
tāto tpe p̄scripsit ꝙ initij nō extat memoria extra de ver· sig·
super quibusdaʒ· Et qui contra facit grauiter peccat et mul-
tipliciter punit̄· Si cudendo vel fabricando monetā fraudem
quoq̊modo cōmisit in materia forma pondere vel valore : naʒ si
in vnoquoqʒ hoʒ q̄tuor ↄfectꝰ repit̄ iniusta pecunia defrauda-
tur· vñ notat glo ī· c· q̄nto· de iuriur· Si monetā fabricatā fal-
sificauit tōtēdo vel tīgēdo scʒ monetā enea in argētādo seu deau-
rādo aut monetas graues eligēdo & cōflando et alias transire
pmittendo sicut faciunt campsores : nam hij omnes sunt infa-
mes etiam falsarij et multipliciter puniuntur · C· de fal· mo· l·
j· et· di· c· quāto· Con· ibi hosti· Si alicubi emit monetas di-
minuti ponderis prout ibi currit vt alium locum portaret cuʒ
lucro venditurus : Nam si vbi eas vendidit indifferenter sicut
expenduntur sicut integre monete non videtur in hoc peccare
cum nulli inferat damnum | et sibi ex industria sua et labo-
re querat lucrum : sicut contingit etiam de alijs mercimonijs
que plus minus ve valent in vno loco ꝙ̄ in alio·

A tabernarijs.

SI vendidit vnã speciem vini p alia vel postq̃ expo-
fuit vinum venale & attraxit homines miscuit illud
aqua vel minus bono vino grauiter peccauit nisi sub
traxerit de precio quantum debuit. Si ad clarificãdum vinũ
aliquid corporibus nociuum miscuit. Si vendidit vinum mẽ
furis muftis vel minus plenas dedit. vltra peccatum tenetur
restituere. vel pauperib9 erogare vt supra. e. ti. c. xij. Si post-
q̃ vendidit vinum aut alia comestibilia occulte subtraxit ea
comedit vl' bibit ad hoc vt etiam alia emant vltra peccatum
restituere tenetur. Si diebus festiuis vendidit principaliter
propter lucrum summo mane etiam in qualibet maiori sollen
nitate aperiens tabernam mortaliter peccauit. Si scienter vẽ
didit vinum se inebriare volentibus. non curans de peccato
dummodo lucretur. mortale est. Et idem si propter lucrum
precipue diebus festiuis procurat quod ibi vendantur que-
dam ad potum cõcitantia vt magis bibatur. Si in domo sua
tenuit meretrices. latrones. ribaldos. & alearum lusores. pre
stando eis naybos carticelas & taxillos & exigendo pro eis
pecunias. mortale est. Et efficitur particeps omnium pecca-
torum talium. ij. q. i. Notum. Si carius & plus debito ven-
didit simplicibus vel ignotis aut transeuntibus q̃ alijs quia
prohibitum est. extra de emp. & vendi. c. i. Si fidelis fuit in
seruando res suas hospitibus. nam ad hoc tenetur. & si amisse
fuerint satisfacere obligatur. secundum Bar. in. l. i. ff. de fur.
aduer. nau. cau. & notat collec. extra d' loca. capitulo primo.

A sutore.

Si retinuit seu occulte subtraxit de pãno vel serico tela bom
bice & huiusmodi. Nam furtum commisit. Et si sit quid no-
tabile restituere tenetur nisi p babiliter persona cuius ẽ mer-
cedem laboris eius vel omnino non dedisset vl' diminute. Si
aliquando promisit aliquid facere. cum sciret non posse atten
dere peccatum est. Si diebus festiuis & noctibus preceden-
tibus laborauit vel laborare fecit aut permisit. seu toto ma-
ne maiorum sollennitatum se occupauit in vestiendo nouas

vestes tam viros q̄ȝ mulieres non videtur excusari a peccato
& si propt̄ hoc omittitur missa est mortale· Si sic vestiendo
mulieres vel aliquid circa eas faciēdo se habuit inhoneste vel
alicui scandalum dedit mortaliter peccauit· Si in arte sua
aliquid illicitū per se fecit vel per alios puta vestes nimiū cau
datas scolatas impudicas & huiusmodi non excusatur a pec
cato· Si famulos seu operarios quos mercede conduxit bene
& fideliter tractauit & eis pacta seruauit· nam alias tenet̄ ill'
satisfacē· Si puerū quē ɔduxit grauit̄ pcussit vel vulnerauit
tenet̄ de dāno qꝛ leuis tm̄ castigatio talibꝫ pmissa ē· ff· e· Itē
q̄ritꝰ si p errorē vestē alicuius dedit alteri tenet̄ ei· ibidem·

A locatore & conductore·

SI scienter locauit aliquam rem viciosam· puta domū
ruinosam· equum claudicantem vel alias defectuosum
hoc ignorāte cōductore peccauit mortaliter si inde se
cutum est vel verisimiliter sequi poterat notabile dampnū cō
ductori & tenetur ei de omni dampno inde secuto· & similit̄
tenetur si locauit rem viciosam ignoranter licet nō peccauerit
ff· loca & conduc· l· si aedes· § · i· & notat hosti· & durā· i sū·
suis· e· ti· & Jo· an· extra· e· c· i· Si notabilit̄ cariꝰ q̄ȝ debuit
rem suam locauit consideratis cōditionibus occurrentibꝫ pec
cauit plus & minꝰ sm̄ q̄ȝ conductorem grauauit· Si locauit
operas suas in faciendo aliquā rem & dampnum intulit dn̄o
rei rem ipsam destruendo in totū vel in partē· nā si hoc contin
git1culpa sua etiā leui aut illorum quoꝝ opē vl' opera vtit̄ te
net̄ de dāpno dato sm̄ hosti· secꝰ si diligētiam adhibuit quā
diligēs paterfamilias adhibuisset· ff· eo· si merces· §· Qui co
lūnā· de casu vero fortuitu nō tenet̄ nisi p pactū exp̄ssus fue
rit vel aliquibꝫ casibꝫ expressis cū clausula generali vt notat
Jo· an· vbi s̄· Si locauit operas suas tm̄ vel locauit rem &
operā simul vel accepit speciem ex inominato cōtractu vt ali
quid faciat i ea licꝫ postea casu fortuito īpeditꝰ fuerit totā tm̄
mercedem accipiet nisi mora vel culpa sibi possit imputari vl'
nisi tempore quo nō potuit in ea operari alteri operatus ē a quo
mercedē habuit vt notāt Inno· & Jo· an· vbi supra et hosti·

in su. e. ti Si conductor male tractauit rem sibi locatã vt equũ vel boues non pascendo & nimis fatigando & huiusmõi tenetur ad arbitrium boni viri ßm Ray. in sum. Si conductus ad opus alicuius ex festinantia vel negligentia non fideliter & diligenter operatus est sepe pausando vel moram trahendo tenet satisfacere de dãno. Si seruiens seu laborator existens alicuius magistri fideliter se habuit in oĩ sibi cõmisso nã si aliqd ei occulte subtraxit vel ĩ aliq̃ decepit mortaliter peccauit si ẽ quid notabile & restituere ei tenetur vel etiã si sit qd minimũ & fecit aĩo dãnificãdi ßm Tho. scda scde. q. lxi. & xiiii. q. vi. c. vl.

A pistore

Si fecit panẽ minus ponderosũ ita q emẽtes sint decepti & minoris pondens q̃ debuit vel alterius farinam bonam accepit illis qbo faciebat panẽ & posuit minus bonã vel cũ minio furfure q̃a peccauit & ad restitutionem tenet. A macellario

Si macellarius vendidit carnes corruptas pro sanis est mortale. Si vendidit vnam speciem pro alia vt capram pro castrato & huiusmodi aut diminutum pondus vt. xi. vncias p libra peccauit & tenet de dãnis. A cerdone. Si vendidit spẽm corij p alia minus bona ĩ sotularibo peccauit et tenet de eo qd plus accepit rõe huius deceptõis. Si vendidit sotulares maiori pcio pp̃ter solutõis dilatõz. Ab histrione

Si fecit repñtationes seu iocos cũ vbis turpibo vel actibo turpia repñtantibo vel cũ incantationibo nam hoc illicitũ est & mortale. Et talia exercentes non sunt absoluendi nec cõmunicandi nisi omnino destiterint. Et de his loquitur. c. pro dilectione. de con. di. ij. & di. lxxxvi. Qui donant. Vbi dicitur q qui talibus donant pro opere suo grauiter peccant. Facere autem ad recreationem & solacium hominibus exhibendum dummodo fiat in locis temporibus & modis oportunis & a personis laycis non videtur prohibitum secundum Thomam secunda secunde. q. A musico. Si vsus est instrumentis musicis. Nam q̃uis de se vsus talium sit licitus et consequenter fabricatio & venditio. potest tamen multiplicitar esse peccatum in vsu eorum vt si ad lasciuiam prouocandã vel nimiam complacenciam sensualem precipue cum ĩ diuinis

officijs pulsantur ballate & cantiones laycales cum hoc cedat ad magnam dei irreuerenciā. Que .n. conuentio christi ad belial. Sed an hoc sit mortale vel veniale relinquo dei iudicio Si pulsat organa in festis ad officia principaliter propter lucrum turpe est & illicitum.

A Rusticis & agricolis. C. xiij.

Primo si quoquomō excommunicatus fuit vt pro damnis illatis vel furtis & huiusmodi seu cum excommunicatis participauit vide supra c. ti. c. j. Si scit & credit omnia sacramēta ecclesie & si ē confirmatus de hoc supra parte tercia ti. iij. c. ij. Si scit orationem dominicam & simbolum apostolorum & credit que in eo continentur implicite & explicite vt habetur ibidem. c. j. Si obseruauit festa ipse cum familia sua & in eis missam integram audiuit vt tenetur vid supra precepto tercio. Si obseruauit ieiunia quantum potuit non tamen ad ea tenetur nisi vt habetur supra precepto scdo Si sacerdoti suo inobediēs fuit in his ad que tenetur aut cōtra eū se proterue habuit vel ei detraxit in re notabili mortale est Si decimas non soluit integre secundum bonam consuetudinem loci seu quod vilius erat de industria dedit mortale videtur. Si furatus ē aliqd vicino suo puta asportando fructus vuas nuces castaneas pullos & huiusmodi peccauit secundum intentionem quam habuit & tenetur omnia restituere secundum Tho. Vuas autē comedere in vinea alterius & spicas conterere non videtur peccatum de con. di. v. Discipulos. Si per animalia sua damnificauit agrum vel vineam alicuius pascendo ea vel aliter ledendo nam vltra peccatum tenetur vel animalia dare vel extimationem damni restituere extra de iniurijs. capitulo Si leserit. & capitulo finali. Si alias quoquomodo nocuit proximo suo vel damnificauit per se vel familiam suam vel disrumpendo sepes: aut incidendo arbores & nemora & asportando ligna & huiusmōi. Et precipue si mutauit terminos agrorum vel possessionū addēdo aliqd de terra vicini sui agro suo arādo vel aliter in his omnibus peccauit et restituere tenetur extra de iniurijs. capitulo. finali

Si regulauit facta seu negocia communitatis & infideliter se habuit vel iniuste & ex culpa sua dampnificauit communitatem in generali seu aliquem de communitate in speciali· q2 tenetur vt supra· Si tenens possessionem ad fictum male tractauit seu non diligenter curauit vel censum integre & debito tempore domino nō tradidit· seu alia cum eo conuenta nō seruauit cum tamen potuerit peccauit & satisfacere tenetur· Si parciarius fuit & aliquid subtraxit de fructibus fingens se minus recollegisse vel alias fraudem vel notabilem negligentiam in dampnum domini commisit vt non seminando cultiuando aut non seminando terram vel fructus debito tempore non colligendo aut boues nimis fatigando adeo vt perierint vel notabiliter deteriorati fuerint precipue propter proprium commodum· peccauit et tenetur ei de dampno· Si animalia tenens in socidum non respondit ex integro de lana fetibus & huiusmodi ei qui sibi dedit animalia quia tenetur & est mortale· Si familiam suam gubernauit ſm precepta dei & ecclesie vt habetur supra· e· ti· c· ij· Si de flagellis dei et infortunijs impaciens fuit vel aliquid contra deum inordinate locutus est· Nam si deliberate fecit mortale est· Si testimoniū falsum dixit precio vel odio & si vicino suo inuidit & accusauit eū apud dominū seu officiales iniuste ꝑpt qđ dāpnificatus est· peccauit mortaliter & tenetur ad restitutionē de dampno dato· vide supra· e· ti· c· iiij· De varijs ac falsis opinionibus quas habent rustici & vetule multipliciter vt de incantationibꝰ & diuinationibus & similibꝰ de hoc dicitur plenius supra in primo p̄cepto· Si impleuit vota sua vel nō· vide supra p̄cepto secūdo· Si impaciens fuit in laboribꝰ aut ex mercia maluit mēdicare q̄ꝫ laborare· Si volūtarie occasionē laborandi in die festi sibi preparauit vt secando fenū tali die qđ cogatꝰ laborare in die festo in curādo cōgregādo vel recōdendo· mortale videtur· De maledictōibꝰ iniurijs rixis cōtentionibus choreis & vanitatibꝰ potationibus superfluis ludis iuramētis piurijs ac mēdacijs· vide de singulis supra ī locis suis·

A publicanis seu daciarijs Ca· xiiij·

SI exercuit seu exegit p se ipm vel p alios dacia seu gabellas illicitas nā huiusmodi exactōes iure canonico civili & divino fuit reprobate nisi ab ipatore vel rege l lateranensi cōcilio sunt ɔcesse vel alias ex longa ɔsuetudie cuius initij n̄ extat memoria debeant vt s̄·e·ti·c·i ꝑ plene habetur & aliter exigēs scient mortalit peccat & restituere tenet·

¶ Si exegit vel extorsit vectigal p eis rebꝰ p qbꝰ solui n̄ debz vel si de eis p qbus debet solui exegit plus q̄ȝ debuit nā si vltra data statuta seu ɔsuetudies rōnabiles eiusdem pedagij aliqd scienter exegit mortaliter peccauit & restituere lesis tenet·

¶ Si falso & mendacit adinuentiones fecit iponendo alicui q pedagiū defraudauerit nā vltra peccatū tenet ei satisfacere de omni dāno īde secuto & de calūnia sibi imposita· Si vero exegit penā & emēdā in quam quis iuste incurrit p eo q decepit seu decipe voluit pedagiū occulte deferendo res obnoxias pedagio non ē illicitū dummodo n̄ exigat vel extorqueat vltra quā ei de iure pmittit̄ s̄m datū rōnabile tm̄ eiusdē·

¶ Si exegit p se vel per alios pedagiū a clericis etiā prime tonsure tm̄ vel a religiosis seu personis ecclesiasticis p psonis vel rebus ppriis seu ecclesiarū suarum quibuscunqȝ quas non causa negotiationis deferunt vel deferre faciunt excommunicationem incurrit vt in·c·q̄ȝq̄ȝ·de cen·li·vi·a qua excommunicatione absolui non poterit scȝ ab episcopo nisi prius facta restitutione secūdum glosam ibidem in fi·nec sufficeret cautio s̄ requiritur actualis restitutio vt notat glo·in de presenti·eo·ti·Con·Ste·Jo·de legna·& Jo·de imo·

¶ Si vero p rebꝰ q̄s hꝰmodi psone ecclesiastice causa negotiationis deferunt noīe suo vel etiā alieno vel deferri faciunt exigatur vectigal seu pedagiū licitū est tamen stabitur iuramento eorum vel etiam nunciorum suorum nisi personarū qualitas hoc dissuaderet si questio sit de clericatu · scilicet an deferens sit clericus vel non ; vel q res portetur causa negotiationis vel non·Concor·predicti docto·

¶ Si exegit per se vel per alios pedagium pro rebus quas portant layci p vsu proprio de hoc vide supra eodem·ti·c·tercio

¶ Si existens depositarius seu canepariꝰ pecuniarum exactarum pro pedagio infideliter se habuit ; nam si occulte aliquid

eregit a socijs vel subtraxit aut retinuit seu alias quoqmō de fraudauit vltra peccatum tenet̄ omnia restituere

A rectoribꝰ seu admīstratoribꝰ hospitaliū & alioꝝ locorum pioꝝ ac domoꝝ religiosoꝝ Ca·xv·

SI nouit se nō idoneū regimini huiusmodi locoꝝ pioꝝ Nā eoꝝ gubernatio nō pōt sine dei offensa cōmitti nisi viris prudētis idoneis & boni testimonij q sciāt velint & valeant loca ipa ac bona eoꝝ & iura vtiliter regere & eoꝝ puētꝰ & redditꝰ ī psonaꝝ miserabiliū vsū fideliꝰ dispensare vt habet̄ in cle· qa ꝯtingit de reli·do· Si existēs rector seu administrator alicꝰ hospitalis seu loci pij ꝯficit inuētariū bonoꝝ omniū eiusdē loci & iuramētū pstitit nā ad hoc tenet̄ vt ibi et iurabit iuxta formā quā ponit Spe·ī ti·de tutore ī pn̄· Si bōa & puētꝰ hospitalis seu loci pij quoqmō in vsus ꝓpos ꝯuertit nam hoc nullatenꝰ licz vt in d·c· qa cōtingit sez vltra victum & vestitū nec fructꝰ etiā a solo sepatos facit suos talis rector vt notat glo·ibidē et sic in hoc habet minorē potestatē q̄ꝫ p̄latus qui huiusmodi fructus facit suos vt plene dicet̄ infra·c·xvij·Et si scienter eos conuerterit in vsum proprium aliter q̄ꝫ prediꝫ mortaliter peccat & ad restitutionem tenetur vt notatur in dicto·c·quia contingit·& ibi per Jo de imo·et alios doc·Si fuit negligens recuperare bona res & iura ipsoꝝ locorum a manibꝰ occupantium seu vsurpantium: nam ad hoc tenetur & si non facit peccat cum et negligens acquirere quā do potest teneatur·xij·q·iij·quicunqꝫ·Con·Jo·de imo·vbi supra·Si ex negligentia sua permisit collabi et disperdi domos aut edificia ruinis deformari tenet̄ ad emendā: Naꝫ hoc est signū euidēs male administrationis et debent huiusmodi reparari de redditibus locoꝝ qui superfunt vt notat glo· vbi supra·Si ea que ad certum vsum sunt oblata seu relicta in vita vel in morte ad alium vsum conuertent etiā piū: naꝫ hoc non licꝫ nisi autoritate sedis apostolice precipue qn̄ possūt cōuerti ad vsum deputatum secundū Lapum·Si vero non possunt ad illum vsum conuerti poterunt ad alium conuerti etiaꝫ per inferiorem a papa secundum quosdam· vide notata per

Jo·de ymola·vbi s·et do·An·de bu·in·c·significatū de pbē·

De clericis & in sacris ordinibꝰ constitutis· Ca·xvi·

Circa clericos & in sacris ordinibꝰ cōstitutos possunt
sic formari interrogacōes plus & minus ꝑut conditi
om eorum videbitˀ expedire· Primo·si rite ordinatus
est· Nā si existens irregularis puta biganius homicida muti-
lator illegittimus & huiusmodi & absqꝫ dispensatione ordi-
nem recepit mortaliter peccauit nec habet executionem ordīs
nisi dispenseturˀ cum eo·alias si exequeretˀ peccaret adhuc mor-
taliter· Si fuit ordinatus ante etatem legittimam mortaliter
peccauit & debet suspendi ab executione huius ordinis vsqꝫ
ad etatem legittimam·extra de temp·or·vel non est·cō·glo·
in cle·generalem·de eta·& q̄·vide vbi·Si fuit ordinatus ex
tra tempa congrua debet deponi·extra·e·c·sane·Si fuit ordi
natus per saltum .i·vno ordine pretermisso alium superiorem
recepit vltra peccatum debet deponi sed ex dispēsatione epi
si non ex malicia hoc fecerit potest ad ordinem omissum ꝑmo
ueri·di·lij·Sollicitudo·& extra de cle·per sal·pro·c·vnico·
Glo·Ray·dicit ꝙ hoc casu etiā ad superiores ordines pōt ꝑ
moueri p episcopū·secus videtur si ex malicia·Si p symoniā
ordinem recepit aliquid temporale dando vel ꝑmittēdo pro
ipsa ordinatione ordinatori vel alteri cuiusqꝫ siue sit munꝰ a
manu siue ab obsequio vel a lingua·Nā sic excōmūicacōꝫ &
suspēsiōem incurrit a qua nō potest absolui vel dispēsari nisi
a ro·pō·preterꝙ in mortis articulo· vt patꝫ in extrauaganti
Martini qnti q̄ incipit·dāpnabile·& alia Eugenij papa·iiij·
que incipit·cū detestabile·Si scienterˀ ordīatꝰ fuit ab epō sy-
moniaco licet non symoniace·Nā mortaliter peccauit & non
recepit executionem ordinis sed est ipso iure suspensus et irre-
gularis·fm Ray·nec potest per episcopum dispensari·i·q·i·
Si quis a symoniacis·secꝰ si ignoranterˀ qa tūc poterit ab epō
s nō ab eodem·cō·hosti·Si existens excōicatꝰ maiori excōi
cacōe ordinē sacrū vel etiā non sacrū scienter suscepit·morta-
literˀ peccauit nec ordinis execucōem recepit·Si vero ignoran-
ter ignorantia probabili·tūc si est clericꝰ secularis solꝰ papa

dispensat·Si vero religiosus·abbas vel prelatus eius·extra de sen·exco·cũ illorũ·& ibi glo·& doc·& Ric·i·iiij·di·xviij·ar·iij·q·i·Si exñs in mortali peccato etiã occulto ordinẽ recepit·nã mortalit' peccauit fm Ray·sic recipiẽdo ordies sicut & alia sacramenta·xl·d·Multe·lxxxv·d·Illud·cõ·tho·et pe·in·iiij·sen·d·xxiiij·Si sciẽs se excõmuñicatũ vel in peccato mortali exhibuit se in aliquo actu seu officio ordinis vt faciẽdo acolitatũ·subdiaconatum·diaconatũ·aut sollẽmter aliqđ sacramentum ministrando·puta baptismũ sacram eukaristiam seu penitentiam & huiusmodi mortaliter peccauit & tociẽs q̃ciens huiusmodi actum fecit·fm tho·& Alex·Si excõmunicat? maiori excõmuñicacõe sollẽmt' celebrauit·nã ex hoc efficitur irregularis·xi·q·iij·si qs eps·i·& ·ij·nec põt dispensari nisi p papã de sen·exco·Js·qui·li·vi·Cõstitutus tñ in minoribus solũ si ministrat seu exercet officiũ suũ etiã cũ sollẽmtate fm quosdam nõ efficit' irregularis q2 illa duo capitula nõ loquntur d' eis s; hosti·sentit q̃ si talis se ingerat diuis tanq̃ in suo ordine vel officio non tanq̃ acolit? vel exorcista irregularis efficit' vt·c·cũ medicinal'·d' sen·exco·li·vi·ar·xxiij·di·acolit?·& tribo·c·seqñtibus·idẽ collec·extra de cle·ex·mi·Illud·& archi·xi·q·iij·si quis a suo·& hec opinio verior vt habet' in spe·ti·delega·Si vsus ẽ ordie a quo erat suspensus nã siue suspẽsus erat a iudice siue a iure & ministrauit in ordie a quo erat suspẽsus irregularitatem incurrit·xi·q·iij·si quis eps·& p solũ papã dispẽsari põt vt in·d·c·cũ medicinal.Si exñs in sdicto? vsus est ordine·nã irregularitatẽ ↄtrarit siue a sint interdicta diuina siue ecclesie ingressus vt in·c·Js cui·de sen·exco·li·vi·Si celebrauit scienter in loco interdicto non existẽs sup hoc priuilegiatus nec in casu a iure concesso irregularitatẽ incurrit a qua nisi p ro·pon·dispẽsari potent extra de sen·exco·Js q'·li·vi·Si vsus ẽ ordie quẽ nõ habebat·Nã fm Ray·qui nullũ habẽs ordinẽ vel aliquẽ habẽs exercent officium alterius quem non habuit·In primo casu si non velit cessare debet excõmuñicari & nunq̃ ordiari·extra de nõ oz·mi·c·i·In scđo casu debet' depom ab ecclesiastico ordine·quẽ habebat·c·i·&·ij·& ẽ irregularis vt notat Spec·in

iiij·di·xiiij·q·ij·Si vsus est ordine in irregularitate nam toti
ens incurrit nouū irregularitatis vinculū vel saltē transgredi
tur totiēs dei & ecclesie p̄ceptū extra de temp·or·sepe·li·vj·
et de sen·ex·is q·&·c·is cui·eo·li·Si extitit notorius forni
cator altero de trib9 modis·Vt quia confessus ē in iudicio per
seipsum vel conuictus vel crimen adeo manifestum est q̄ non
potest vlla tergiuersatione celari naʒ talis ipso iure suspensus
est quo ad se & quo ad alios·xxxij·di·c·preter hec·&·lxxxj
di·si qui sunt·Et hoc verum siue talis fuerit in sacris siue in
minoribus ordinibus constitut9 vt notat Archi·xxxij·di·c·
ad hec·Et est suspensus ab omnibus actibus ordinuʒ q̄diu
in vicio perseuerauerit & si interim officia sua exequatur effici
tur irregularis & habet opus per Ro·pon·dispensari etiā si a
vicio cessasset ſm Inno·& Hosti·vt notat Archi·& do·An·
de bu Vnde licʒ a vicio cessauerit si ante dispensationem vtit
officio suo mortaliter peccat·si aūt hic suspensus non est execu
tus officia sua indiget tamē absolutione quā poterit tunc epi
scopus facere secundum Inno·debet etiam talis ab alijs euita
ri in missa & diuinis officijs·di·xxxij·nullus·&·c·preter hec·
Etiam anteq̄ sit admonitus ſm communem opi·doc·quā te
nent Tho·Ray·v̄v̄·Inno·Hosti·Jo·cal·& do·An·de bu·
et hoc verū ſm ea que cōtinentur in corpore iuris scʒ q̄ a tali n̄
debent audiri diuina nec recipi sacramenta: nisi baptismus &
eucharistia in extrema necessitate·xxxij·di·§·veruʒ·Circa hec
tamen aliqua innouata sunt per concilium Basiliē·vide in pi
sa·Cleric9·iij·§·i·in additione·Si tonsurā nō portauit vel ni
mis breuē peccauit si itēdit vti priuilegio clericali ſm Ric·in
iiij·di·xxiiij·ar·ij·q·i·Si exercuit officia vel commercia secu
laria maxime clericali honestati indecentia vt ministrare in ta
berna vel publice stare ad macellum aut se tirannidi inmiscu
it seu arma portauit ad aleas lusit comam nutriuit vestem ni
mis breuem vel de panno rubeo aut viridi detulit nā hec om
nia clericis prohibita sunt extra de vi·& ho·cle·per totū·Si
nimis familiaris vel domesticus fuit cuʒ mulieribus p̄cipue
extraneis vel habitauit simul cum eis nā hoc est prohibitum·
extra de coha·cleri·a nobis·Si exercuit officium alicuius ordi

nis sacri sine debitis ornamentis vt faciendo subdiaconatum sine manipulo diaconatum sine stola vel celebrando missam si ne vestibus ab episcopo benedictis scz sine amictu alba cingu lo stola manipulo & planeta· Nam sine his celebrans grauiter peccat secundum Ric· & Sco·in·iiij·di·iij· Vbi tamen cõsuetum est cingulum non benedici non credit Ric·q celebrans cum cingulo non benedicto peccet· Con· Archi·de con·di·c· concedimus·& Gem·de pe·e·degradatio·li·vi· Si celebrauit sciens sine lapide sacrato aut sine licencia aut sine aduitore vel sine missali & huiusmodi nam in quolibet horum videt mortale quia prohibitũ est de con·di·j·c·j·& ·c· concedimus & de con·di·iij·hoc quoqz· nec excusat ignorantia iuris· Si existens in sacris obmisit horas dicere canonicas : Nam totiens peccauit mortaliter quotiens scienter & ex industria seu maliciosa negligentia obmisit vnam horam vel plures : non q tot sint mortalia quot sunt hore obmissem die·sed si vnaz obmisit est vnum mortale si duas vel plures eodem die est etiam vnum tantum peccatum mortale sed tanto grauius quanto plures obmisit quia totũ officium vnius diei cadit sub vno precepto & sic obmittens officium vnius diei siue in toto siue in parte transgreditur solum vnum preceptum secunduz Vl· Secus si obmisit ex obliuione vel infirmitate· Imo secundum Innocentium· Infirmi excusantur a dicendo officium vel etiam ab audiendo si directe vel occasionaliter eis possit obesse· Si dicendo officium diuinũ aliis exercitiis intrinsecis seu manualibus se occupauit aut mentem euagare non curauit trãsgressor ē precepti ecclesiastici extra de cele·mis·dolentes· vbi districte precipitur clericis in virtute obedientie vt diurnum officium pariter & nocturnũ quantũ eis deus dederit studiose celebrent & deuote· Si fecit officium secundum ordinem romane ecclesie vel metropolitane : Nam ad hoc tenentur clerici seculares secundum Guil· & notat Johan·de imo· in clem·de cele mis·

A sacerdotibus simplicibus·

Si celebrauit missam in locis ab episcopo non consecratis: Nam hoc non licet nisi pro sũma necessitate

puta vbi ecclesie cōbuste fuit vel in itinere cū defuerit ecclesia
q2 tūc lic3 celebrare sub aere seu in tentoriis cū tabula tñ ꝯse
crata· de cō· di· i· c· sicut· & c· ꝯcedimꝰ· alias vero in domibꝫ
oratoriꝫ priuatis ñ lic3 nisi ex priuilegio pape ł ex rōnabili cā
de licētia epi· Cō· Ric· i· iiij· di· xiij· ar· iij· q· i· Si celebrauit
in mortali existens nisi prius de eo cōfessus licet contritꝰ pec-
cauit mortaliter nisi in casu de quo supra parte· iij· ti· iij· c· ij·
Si celebrauit nondum dictis matutinis· peccauit mortaliter
sm̄ Guil· & hosti· Ante vero primam celebrare non est mor-
tale nisi sit contra preceptum vel institutum vel consuetudi-
nem loci sm̄· e· Guil· Si celebrauit ad faciendum veneficia
vel maleficia· mortale est & prohibitū· xxvi· q· v· Quicunq3·
Si celebrando non consecrauit aut si consecrauit· sacramen-
tum non sumpsit vel solum sumpsit hostiam absq3 sanguine
Nam hoc prohibitum est· & mortale grauissimum· de con·
di· ij· Relatum· & c· se· Si non existens ieiunus celebrauit·
mortaliter peccauit· vij· q· i· Nihil· & de con· di· ij· liquido·
Si non in azimo consecrauit sed in fermentato grauiter pec-
cauit agens contra statutum & consuetudinem ecclesie secun
dum Thomam· Si cum hostia quasi corrupta vel vino ace-
toso scienter celebrauit grauiter peccauit· secundum thomam
in· iiij· di· ij· Si omisit aquam cum vino in calice ponere ex
ignorantia vel certa scientia grauiter peccauit· de con· di· ij· c·
i· & sequenti· Si euomuit sacramētum ex voracitate vel ebri-
etate mortale est· de conse· di· ij· si quis per ebrietatem· Si
stilla sanguinis cecidit super terram· vel alicubi extra calicem
potest de facile esse mortale de consecratione distinctione secū
da· Si per negligentiam· Si post pollutionem nocturnam
precedentem ex causa mortali immediate celebrauit sine ne-
cessitate videtur mortale etiam si confessus fuit de ea secundū
Thomam· Si nimis raro celebrauit precipue si in sollenni-
tatibus magnis sine causa rationabili celebrare noluit vide-
tur mortale secundum thomam· Si plures missās in die di-
xit in casu non concesso mortale est· Casus concessos ponit
hosti· in summa· e· ti· & dominus An· de hu· in· c· Consulu-
isti· Si missam celebrauit tardius q̄ debuit mortale videtur

p̄cipue si notabiliter excessit temp9 statutū· de conse· di· i· Nocte· & c· solēt· Si corpalia vestes sacras & vasa misterij & huiusmōi mūda tenuit & nitida· Nam ad hoc ex p̄cepto te neť extra de cu· euka· c· Reliqui· Si semel dedicata cultui di uino aliquādo ↄuertit ad alios vsus· Nā hoc ꝓhibitū ē· xix· q· iij· q̄ semel· Si cōsueuit mēsam bn̄dicere & post refectiōez gratiarumactiones reddere· vt debet· xliiij· di· Non liceat·

A beneficiatis canonicis & curatis Ca· xvij·

CIrca canonicos et bn̄ficiatos vltra multa ī p̄cedēti ca pitulo dicta· q̄ etiā eos tāgūt pn̄t de infrascriptis per ordinē intrrogari· Primo si ꝓ bn̄ficio simplici ľ curato officio ľ dignitate ecclesiastica obtinēdā symoniā cōmisit· nā q̄ ꝓ talibꝫ quomōlibet pecuniā ľ aliud qđ p̄cio extimari pos sit dederit vel recepit aut in hoc mediator extiterit suspēsionē ipo facto & excōmūicacōz incurrit siue symonia fuerit occul ta siue māifesta nec ab eis p̄terq̄ in mortis articulo ab alio q̄ per sū· pō· absolui poterit. & sic ꝓmot9 · elect9 vel ↄfirmat9 p symoniā nihil iuris acqrit ī eis ſ ipo iure taľ electio seu col latio nulla ē nec facit fruct9 suos ſ ad illoꝝ oīm q̄ pcepit resti tucōez sub aīe siue piculo ē astrict9 vt ptꝫ ī extrauagāti Mar tini quinti· que incipit multe· & in alia euisdē que incipit· dā pnabile· & in alia Eugenij· xli· q̄ incipit· cum detestabile· Si beneficiū· officiū vel dignitatem ecclesiasticā obtinuit oblata ab alio pecunia ꝓ eo· Nā si ipso sciente vel etiā ignorāte sy monia commissā est cū ep̄o seu collatore beneficij cum ex hoc collator excōmunicationē incurrat vt supra collatio nulla est Si vero pecunia data est vel promissā alteri q̄ collatori & ꝓ mot9 expresse cōtradixit nō obest ei· extra eo· sicut tuis· Qđ verum videtur qñ pecunia data est pro confirmacōe post ele ctionē· ab· sy· tenet q̄ nō sit symoīa· Secus si pro electiōe li cet cōtradicat̄ nisi hoc fieret ab inimico volēte ꝓmocōem im pedire vt ibi· con· hosti· si vero pecunia data fuerit ab amico ľ promissā eo ignorante & huiusmodi promissione interuem ente postmodū electus fuerit vel ꝓmotus licet ipse promot9 non sit symoniacus ex quo hoc ignorauit tamen renuntiare

tenetur beneficio· extra eo· de symoniace· & c· nobis· cō· Ric-
m· iiij· di· xxv· ar· ij· q· iij· & qn̄ symonia est cōmissa p ipm vl
per aliū eo sciēte & non cōtradicente tenetur restituere omnes
fructus perceptos· xiiij· q· vi· Si res· & extra de restitu· spo·
Grauis· Generaliter eñ possidēs sine titulo tenet̄ ad oia dā-
pna & lucra pcepta l̄ pcipiēda· ff· de re vē· si mai9· deductis
tamen expensis q̄ fiunt gratia fructuū querēdoꝝ & cōseruādo-
rum q̄ deducuntur tā a bone fidei q̄ȝ a male fidei possessore &
deductis etiaȝ expensis in seruitiū vel vtilitatē ecclesie factis·
cō· Ray· & tho· & idem iuris est de illo q & si prius nesciuit
tñ postq̄ sciuit non statim renūtiauit· extra eo· de symoniace·
Si quoquomō emit vel vēdidit aliqd officiū ecclesiasticum
vt vicariā prepositurani siue yconomatum ꝓcurationē scȝ re-
rum ecclesiasticarum administrationem aduocatiā vel castol-
dionatum & huiusmodi· Nam in hys omnibus dicūt hug·
& Bar· brix· semper committi symoniā si emantur & hoc qa
prohibitum est· extra· eo· Ad nostram· i· q· i· Si quis epus·
& dicit dñs An· de bu· in· c· Tua nos· extra eo· q̄ dare pecu-
niam vel aliud tempale ad causandū dationē iuris spiritualis
siue cum pacto siue sine pacto· siue ante siue post symomam
inducit· i· q· i· Emendari· dicit tamen in· c· Veniens· eo· ti· q̄
datione pecunie siue conuentione non committitur nisi symo-
nia mentalis· secundum hosti· que per penitentiam aboletur et
sufficit sola conuētio ad inducēdum symoniā dato q̄ non ser-
uetur ꝓmissum. hec ille· Si obtinuit beneficiū p preces car-
nales· Nā fm doc· si quis porrigit p̄ces ꝓ se pro obtinēda di-
gnitate bñficio seu ecclesia habente curā aīarū tales p̄ces in-
ducūt symoniā etiā si alias erat dign9 qs eoipo q̄ se ī hoc in-
gerit ambicōsus & cōsequēter indign9 reputat̄ · & hec opio
est cōmūior & securior quā tenēt hug· hosti· Gof· tho· scd'a sc-
cūde· q· c· & ī directorio iur· l· iij· e· ti· Si aūt porrigit p̄ces ꝓ
bñficio simplici et indigeat nec indign9 est eo ꝓpter aliqd cri-
mē l̄ impedimentū nō est symoniac9 nec peccat fm eos extra
eo· tua nos· si vero non indigeat vel sit indignus· peccat fm
Ray· & tho· i· q· ij· clericos· xij· q· i· Illi autem· satis con· Ab·
sy· de iurepatro· per vestras· Si alterius precibus beneficium

obtinuit & preces sunt carnales vt qr ille q precat attendit principalit ad parẽtelã·tũc sm oẽs doc·Si p̄ces porrigant pro indigno symonia est·i·q·i·Sũt nõnulli·&·c·de ordiati onibꝫ·si vero porrigant ꝓ digno & elector seu collator habz principalit respectũ nõ ad p̄ces carnales s ad merita et digni tatẽ ꝓmouẽdi nõ est symonia·extra de eta·& qua·Tuã·i·q·i·latorẽ·secꝰ si principaliter facit fauore p̄cũ vel timore rogã tis expectãs ex hoc cõseq laudẽ vel fauorẽ ab eo cuiꝰ p̄cibus satisfacit quia tũc symõia cõiter sm tho·scda scde·q·c·nõ tñ ex hoc bñficio renũtiare tenet·extra·e·c·si·i·director·etiã insi·l·iij·e·ti·dr qꝫ siue qs ꝓ se siue ꝓ alio etiã indigno roget siue electores siue q̃scũqꝫ alios siue ꝓ dignitate siue ꝓ bñficio nõ dr beneficiũ symoniace hre licꝫ iniustas funderet p̄ces nisi intẽ deret ex precibꝰ se obligare collatori beneficij vel per exaudi tionẽ precũ ipsum quem rogat exonerare ab obligatione ali-cuius seruicij et prius exhibiti·& sic videtur conclusiue dice-re qꝫ symonia per preces inducta non punitur ab ecclesia vel censura ecclesiastica iure nisi propter hoc fiat aliqua pactio vel conuentio·etiam si pecunia daretur sm Inno·Si obtinuit be neficium propter obsequiũ alicui puta prelato prestitum·naz secundum doc·si obsequium fuit illicitum & inhonestum·vt quia seruiuit prelato in mercãcijs seu ad vtilitatem patrimo-nij sui seu consanguineorum suorum hac intentione principa li vt beneficium obtineat & prelatus propt hoc principalit confert vterqꝫ symoniã cõmittit·i·q·i·ordinationes·&·i·q·iij·Saluator·con·tho·& Ric·in·iiij·non tamen tenet benefi cio renuntiare nisi vt supra dictum est de precibus interuene rit pactio vel conuentio vel nisi eo alias indignus fuerit puta quia illitteratus vel notorius fornicator & huiusmodi·Si vero obsequiũ sit licitum & existens dignus seruiuit sine pa cto·nõ est symonia nisi haberetur respectus principaliter ad obsequiũ vt notat glo·in·c·cum essent·e·ti·zãba·ibi clarus & ab·sy·Si electus a patronis vł a collegio nõ pecijt ꝯfirma cõem ab eo ad quem spectat·nam si ante confirmationem ad-ministrauit vel infra tres menses post consensum electioni de se celebrate prestitum ipsius electionis confirmationem

nō pecijt eoipso cadit ab omni iure ex ipa electōe sibi q̄sito de elec·auaritie·et·c·Quam sit·li vi·nec post tempus trimestre potent amplius cōfirmari sufficit tn̄ petere cōfirmationez licz nō obtineat ex quo p eū non stat vt ibi notat glo·et Gemi·de hoc plenius ibidē·Si ꝟ manu dn̄i tpalis vel p potentiā ecclesiasticā bn̄ficiū obtinuit: nam talis dicit intrusus & cū non intrauerit p hostium fur ē & latro nec pōt aliqd de tpalibꝫ vel spiritualibus disponere nec absoluere aut sacramēta pro chians illius ecclesie ministrare & necesse habz resignare vel dispensationē ab eo q pōt obtinere extra de elec· nihil·& de resti·spo· In litteris·& ibi plene p Inno·et do·An·ꝟ bu·Si existēs illegittimus absqz dispensatione beneficiū recepit·Naz hoc est contra iura extra de elec·Innotuit·ideo illud tenere non potest·in bn̄ficio tn̄ simplici ep̄us cū tali pōt dispensare sed de curato vel dignitate solus papa vt in·c·bis q·de fil·p̄sbi·li·vi·Con·Ric·in quarto di·xxv·ar·iii·d·iii·Si beneficium vel ecclesiam pmutauit cum beneficio vel ecclesia alterius nam si hoc fit solo tractatu & conuentione partium sine autoritate superioris ad quē spectat collatio illoꝝ beneficioꝝ simonia reputat extra de re·permu·cū vniuersorum &·c·q̄situ·precipue quando essent diuerse dignitates vel prebende diuersarum ecclesiarum vel etiam vnius ecclesie sed vna habet onus annexum vt in decre·significatum ꝟ preben·Secus si essent prebende vnius ecclesie paris vel & vniformis conditiōnis & solum esset diuersitas temporalium quia tunc secundū pau·posset vnus canonicus cum alio canonico eiusdem ecclesie pmutare sine autoritate superioris sicut temporale cum temporali·Nam aliud est canonica aliud est prebenda·de preben·Relatum·idem Innocen·in·c·Quesitum·Tutius tamen videtur fm Hosti·in su·eo·ti·& do·An·de bu·in d·c·Quesitū qꝫ nō fiat talis pmutatio sine autoritate supioris·Et ante factuz hoc esset tenendum post factum vero satis forte posset procedere opinio Inno·vt notat Io·de imo·in clemen·ne concessione·eo·titulo vbi plene de hoc·Si aliquod officium vel beneficium ecclesiasticum habens renunciauit illi eo pacto vt detur alteri puta nepoti suo aliquo sibi dato vel promisso

simonia est sm Gof·& Hosti·viij·q·iij·talia·etiam si non pro
cesserit ad actum renunciandi sed solum ad actum paciscendi·
et vterqz peccauit mortaliter nec iste cui sic collatu est benefi=
ciu illo retinere potest tale Nã renunciatio beneficij vel officij
ecclesiastici debet fieri in manibus eius qui habet illud confer
re vel confirmare extra eodem Admonet·& debet fieri pure et
absolute·i·sine pacto & conuentione extra de offi·dele·ex par
te primo·Si habens litteras a sede apostolica super prouisio
ne sibi fienda de aliquo beneficio renunciauit litteris pro ali=
qua temporali pecunia vel pensione interueniente pacto simo
niam commisit sm Inno·& Hosti·Et talis priuatur litteris &
pensione si quaz recepit·Sed si ex officio iudicis vel bonis iu
ris mediantibus pure renunciet & ex altera pte aliqd tempo=
rale datur ei non est simoniacum extra de renunc·sane &·c·ve
niens·et extra de pac·cum pridem·Si prelatus existens cõ=
misit alicui vices suas seu iurisdictionem suam sub annuo cen
su·Nam cum tale ius spirituale sit pro eo aliquid dare vel re
cipere simonia est extra ne prela·vi·su·c·j·& se·& vt dicit ho
stiensis·Sicut pro tali cõmmissione iurisdictionis non licet
recipere certam quantitatem pecunie multo minus licet recipe=
re certam quottam·i·certam partem prouentus·Con·do·An
de bu·ibidem·c·ij·Si existẽs clericus vel canonicus p̃benda=
rius locauit prebendam seu fructus beneficij sui vltra tempus
vite sue nam hoc ñ licz ei nisi fuerit rector vel plat⁹ ecclesie vt
no·Inno·in·c·q̃relaz extra ne pre·vi·su·& ibi per doct·Si
beneficiũ vel ecclesiam male tractauit pmittens eaz ruere aut
edificia collabi vel possessiones culpa vel negligentia sua dete
riorari nam vltra peccatum tenetur satisfacere si lesio grauis fu
erit vt notatur in directorio libro primo titulo·xvij·Idem ho
stiensis in summa titulo de peniten·& remis·§·Que pena·Si
male consumpsit vel distraxit fructus sui beneficij nã sm doct·
fructus tales aut erant ad mensam seu pprium vsum deputati
et tunc licet peccet male vtendo vel consumendo eos tamẽ ad
restitutionem non tenetur nec ipse nec illi q ab eo receperunt
vt in cle·illa·de excessi·p̃la·super verbo ad mẽsam·diuites tñ
& potentes qui per extorsionem fraudem seu violentiam &

huiusmodi de eis recipent bene tenent̄ s̄m VI. & tho. scd̄a se
cū de. q. clxxxv. Aut erāt fruct⁹ siue ꝓuent⁹ bn̄ficij & de his
oīs p̄latus & qlibet cleric⁹ hn̄s bn̄ficiū cū admīstratiōe q̄diu
viuit & sanus ē donare pōt ītellige de iā pceptis et recōditis
moderate tn̄ extra de dona. ceter. Hosti. vero i su. e. ti. §. et qd
& de pe. & re. dicit q̄ ↄsuetudo gn̄alis tenet q̄ prelati si sani
sunt et sui cōpotes ꝑn̄t donare pecuniā fructus & huiusmodi
ꝓ sue libito voluntatis: cū aūt incipit infirmari nihil iuris ha
bet in eis nec de iure cōi de ipsis testari pōt licz possit elemo-
¶ sinā facere extra de testa. ad hec. Si tamē ↄsuetudo specialis
vel statutū ecclesie q̄ non nimis grauaret ecclesiā disponeret
q̄ posset testari secus esset quia tunc posset testari extra de te-
sta. relatum. ij. & d̄ conces. preben. ex pte. & notat Gem. i. c.
presenti. de offi. or. li. vj. & Jo. an. ibidē in mercu. Cleric⁹
¶ vero non habens administrationem sed simpliciter & perso-
naliter beneficiatus potest de fructibus vel stipendio q̄ ei ex
tali beneficio aduenit in vita donare et in morte testari ad libi
tum et generalis consuetudo quasi vbiqz hoc approbat vt no
tat glo. in. d. c. presenti. Ecclesia tamen ei succedit in eisdem
fructibus si decedat ab intestato extra de testa. Relatum. ij.
et ibi plene per do. An. de bu. de hac materia. Aut erant red-
ditus capitulo seu clericis vel ministris distribuendi. et hos si
prelatus sibi retinet vel alicui donat mortaliter peccat et resti
tuere tenetur quia nec danda est elemosina de alieno. xiiij. q.
v. Neqz. Aut erant redditus ad diuinum cultum specialiter
deputati seu pauperibus erogandi aut etiā fidei sue vt fidelit̄
distribueret simpliciter commissi et de his si dat causam neces
sitatis seu elemosine vel etiam personis honestis ꝓ recompen-
satione patrocinij et laboris quem impendunt ecclesiis s̄m quā
titatem laboris et industrie sue bene et laudabiliter facit. xij.
¶ q. ij. Quicunqz. ij. Si vero datur consanguineis suis non īdi
gentibus vel causa turpitudinis aut fauoris humani et huius
modi vltra peccatum tenetur restituere de bonis patrimoniali
bus vel per industriam acquisitis si habet: nisi in vltimo casu
daret vt redimeret vexationem suam et nisi sic ipse satisfecerit
tenentur illi qui talia ab eo male acceperunt. Cō. Tho. vbi s̄.

Si canonicꝰ seu beneficiatꝰ exn̄s in cathedrali vel alia colle ¶
giata ecclesia recepit quottidianas distribucōes q̄ loco prebē
de dant̄ interessentibꝰ horis canonicis cū ipe absens fuerit l
etiam presens sed horis non interfuerit. Nam talis illicite re
cipit eas nec facit suas. ymo ad omnium restitutionem tene
tur. nec valet consuetudo in contrarium nisi infirmitas & ra-
tionabilis corporalis necessitas aut iusta & euidens ecclesie
vtilitas excusaret. extra de cleri. non resi. c. consuetudinem. li
bro sexto. & ibi plene per Gem. Si principaliter vadit ad ¶
horas pro lucro quia tantū habebit grauiter peccat. & videt̄
symonia mentalis vt notat glosa ibidem in fi. Si deseruiuit ¶
ecclesie sue celebrando & officium suū dicēdo sicut debuit. nā
si non fecit fructus beneficii illicite ꝑcepit & ad eorum restitu
tionem tenet̄ vt notat Jo cal. extra de cele. mi. c. i. & Gem.
in. c. si. de rescrip. li. vi. Archi. xliiii. d. c. i. & ꝓm eum talis pec
cat mortaliter. co. Ric. Si deseruiunt ecclesie sed non debito ¶
modo cū scz in mortali culpa foret. nā talis ꝓm Archi. vbi su
pra tenetur restituere fructꝰ quos ꝑcepit quadruplici rōe. vi
de ibi. & ibez dicit cal. de cele. mi. c. i. do. An. & car. ibi tenēt
contrarium. Ab. sy. dicit ꝙ licet prima opinio sit rigida ta-
men tutior est in foro anime. Si in beneficio fecit residentiam ¶
personalem. nam vt dicit Inno. extra de cle. nō re. c. Clericꝰ.
omne beneficium residentiam requirit nisi contrarium cōstet
videt̄ tn̄ ꝓm hosti. & Jo. an. post eum ꝙ sufficiat deseruire
per substitutū ydoneum. si sic se habeat consuetudo quod ve-
rum intelligit Archi. xxxi. di. Sacerdotibus. in prebēdis nō
in dignitatibꝰ vel curatis. Et notat Gem. in. c. si. de rescrip.
li. vi. Ex causa tamen rationabili potest eps ad tempus di-
spensare. vt in. c. licet. canon. de elec. li. vi. Si plura benefi- ¶
cia cum cura habet. nam de iure cōmuni habens dignitatem
seu personatū qui idē sūt vel beneficiū curatū si ꝓm tale recipi
at absq̄ dispensacōe pape ipso iure vacat primū. extra de ꝑ
ben. De multa. & de cōsue. c. i. li. vi. Sed si primū retinere cō
tenderit scdo expoliari potest. vt in. d. c. De multa vbi dicit
do. An. de bu. hoc verum esse postq̄ȝ consecutꝰ est beneficium
& eius pacificam possessionem cū fructibus. & habetur in. c.

Si tibi concesso cū glo· fina li·vi·licz tñ habere psonatū cum
cura seu beneficium curatum & prebendam cui ānexa est pro
chialis ecclesia vel aliud bñficium curatū nec est contra predi-
cta etiā si sint in eadem ecclesia dūmodo deseruire faciat eccle-
sie annexe p idoneum vicarium perpetuū vt in·c·sup eo·de p̄-
ben·li·vj·& ibi glo·& Gem·Si habens beneficiū curatum
vi occupat secundum etiā curatum seu se scienter iniuste intru
dit in eo priuatus est primo·Secus si habens ecclesiā curatā
& postea violenter occupet prebendam vel simplex beneficiuz
etiam si ei ē annexa alia ecclesia curata vt in·c·cū q·de p̄ben·
li·vi·& ibi·Si duas vel plures ecclesias seu prebendas habet
Nam de iure cōmuni absq3 dispensatione non licet nisi in quī
q3 casibus·Primus est quando ecclesie sunt ita tenues φ neu
tra sufficit ad sustentationem·Secundus est si vna dependet
ab altera·Tercius est propter raritatem clericorum·Quartus
est si ecclesia annexa est dignitati vel p̄bende·Quintus est si
habet vnam intitulatam & aliā commendatā vide plenius in
pisa·Beneficium primo·§·iij·Epūs tamen sup pluralitate p̄-
bendaꝝ seu bñficioꝝ simpliciū vel etiā φ qs hēat bñficiū cura-
tū & simplex dispēsare pōt vt no·glo·in·c·litteris·extra de p̄-
ben·qđ videt etiā sentire ibidē do·An·de bu·qñ bñficia sūt in
diuersis ecclesijs·Sec9 si in eadē ecclesia glo·in·d·c·j·de cō
sue·super verbo nisi vnicum dicit φ episcop9 pōt dispensare
φ qs habeat vnum personatum vel officiū cum canonicatu &
prebendā etiā in eadē ecclesia·φ aūt hēat duas canonias eius
dē ecclesie dispensare ñ potest quanq3 in diuersis possit & sic
videtur debere intelligi opinio Inno·extra de cleri·non resi-
c·si·Si plura beneficia etiā simplicia habet cum non indige-
at & vnum vel pauciora sibi sufficerent fm statum suum non
licet nec talis videtur in bono statu secundum Ray·& Tho·
etiam si habeat cum dispensatione episcopi vel pape quia di
spensatio etiam per papam facta sine iusta cā nō excusat quo
ad deum extra de voto·non est·& ibi glo·& do·Ant·de bu·
Si beneficium curatum aut parochialis ecclesie regimen re-
cepit ante tempus a canone prefixum nam qui huiusmodi cu
ram suscepit anteq3·xxv·annum attigerit ipso iure priuatus ē

nec pōt epūs dispensare ꝙ an̄ predictā etatē curā talez hēat
sed solus papa vt i·c·licz canon·de elec·li·vi·sup verbo care
re·Si ad ꝓchialis ecclesie regimē assūptus est n̄ existens sa
cerdos· Nā si se īfra annū cōputando a die assignati sibi regi=
minis ad sacerdotiū se ꝓmoueri n̄ fecerit lapso anno priuatus
est nisi foret ecclesia collegiata vt in·c·statutū·& c·cū ex eo·
de elec·li·vi·pn̄t tn̄ episcopi dispensare cū talibus cā studij ꝙ
non ꝓmoueant̄ vsqz ad septenniū nisi ad ordinē subdiacona
tus & illo intermedio tēpore debz de sufficienti vicario eccle
sie ꝓuideri qui curā exerceat diligenter vt in·d·c·cum ex eo·
Si scientia & moribus se sentit idoneū ad huiusmodi curā &
regimen nā si non est competenter litterat⁹ & vita & morib⁹
commendandus vt dicit̄ in·c·cum in cunctis·de elec·& c·li=
cet canon·eo·ti·li·vi·non videtur in statu salutis nisi renun=
ciet vt in·c·nisi cum pridem·§·pro defectu ·extra de renunc·
Si pro baptismo vel chrismate pecuniam exegit·nam simo=
nia est & prohibitum·j·q·j·c·Dictum est·& c·baptizandis
et ibi glo·& Archi·de hoc plene Ric·et Sco·in·iiij·di·v·
Si pro eucharistie collatione aliquid exegit symonia est &
prohibitum j·q·j·Nullus·& c·dictum est·
Si pro celebratione misse aliqd ex pacto accepit· Nā secūdū
Ray·Si habens beneficium vel ecclesiā in titulum quam te=
netur officiare & aliquid exigat etiam pretextu laboris ł sup
tuum simoniam committit·j·q·j·iudices·& ibi glo·et Arch
j·q·iij·vendentes·Si tamen talis sacerdos paup est cogi pos
sunt parochiam ei offerre vel assignare vnde sustentari possit
xvi·q·j· Statuimus·xxxij·di·preter hec·Si vero ad hoc nō
tenetur & deficit ei sumptus potest accipere·i·q·i·iudices· &
de p̄ben ·significatū·vbi hoc idē no· Jo·an·& do An·de bu
Et licet hoc casu possit aliqd recipe presupponitur tam̄ sem=
per ꝙ presbter debeat gratis celebrare· j·q·ij·sicut episcopus
Quod si sumptus habet nec ad hoc tenetur aut debet celebra
re gratis aut cessare quia licet forte quando non teneretur ad
ista aliquid recipere non esset simonia eo ꝙ non tenetur quis
suis stipendijs militare est tamen turpe lucrum·Con·tho·secū
da secunde·q·c·& Ric·in ·iiij· Si pro anniuersario celebrādo

ex pacto conuenit de aliquid dando symonia est & illicitum. Si tamen ex deuocione aliquid ecclesie detur ecclesia tenet̃ ꝓ illis celebrare pro quibus datum fuerit. secũdum Ric. in. iiij. di. xv. ar. v. vide de hoc plene extra de preben. c. Significatum. per Jo. an. & dñm An. de bu. excusari tamen videntur a symonia seculares qui iuxta morem patrie pro anniuersariꝭ seu missis celebrandis dant certam pecunie quantitatem quã-uis dando ex simplicitate ꝓferant verba ac si huiusmodi emere vellent nam videtur in hoc pocius eorum intẽtio pie posse interpretari ꝙ dent per modum elemosine q̃ꝫ ꝙ velint emere sicut verba prolata sonant. Si exegit aliquid pro confessione audienda alias non auditurꝰ. nam talis symoniam committit etiam ab ecclesia puniendam. i. q. iiij. q̃ꝫ pio. Si autem nõ pecierit aliquid sed tamen principalit̃ ꝓpter lucrum audiuit symoniam mentalẽ cõmisit. Si licenciã alteri cõfitendi suo pochiano dare noluit nisi ꝓ pecunia symoniã cõmisit ẽm Ray. si tamen pecunia exigatur in absolutione ab excõmũicacõe suspẽsione vel interdicto quasi ꝓ pena culpe precedentis ꝓ qua fuit excõmunicatus suspensus & interdictus nõ est symonia nisi intentio fuerit corrupta ẽm tho. scẽda secũde. pe. & hosti. Si ꝓ sepultura qcq̃ꝫ exegit symõiaꝫ cõmisit. ẽ nota ꝙ qñqꝫ accipit̃ noĩe sepulture officiũ ecclesiasticũ qd impẽdit̃ sepeliẽdis & hoc qꝛ ẽ qd spũale vendi nõ põt. i. q. i. dictũ. xiij. q. ij. Precipiẽdũ. qñqꝫ sepultura accipit̃ ꝓ loco et terra ab epo cõsecta seu cimiteriata & talis locꝰ nõ põt vẽdi siue ibi sit sepultus aliquis siue nõ qꝛ sacer est. xiij. q. ij. Questa. quãdoqꝫ sepultura dicitur tumba marmorea vel lapidea. & hec vendi nõ potest si ibi sit sepultus aliquis quia ex hoc factus est locꝰ religiosus. xiij. q. ij. Questa. & c. Postquam. Secus si ibi nullus sit sepultus. & sic habes ꝙ pro exequijs mortuorum nihil potest exigi nec pro eis de aliquid dando pacisci. si tamen sit consuetudo ꝙ aliquid detur pro sepultura possunt layci post sepulturam a clericis libere exhibitam compelli per episcopum ad seruandam laudabilem consuetudinem. extra de si. ad apostolicam. Idem notat Jo. an. & do. An. de bu. extra de sepul. Abolende. Qd si clerici aliquod corpus sepelire nollent

nisi fieret eis cautio ab heredibꝰ defūcti de redimēdo ea q̄ veni
unt cū funere simoniā committunt & multomagis q̄n pecuni
as exigunt nolentes alias sepelire·d·c·Questa·Facere autez
pactū de redimēdo lectū pannos equū & huiusmodi etiā ante
portationē defuncti ad ecclesiā licitū est fm Hosti·qa hec tē
poralia sunt dummodo n̄ negetur sepultura vel īmisceatur iu
sepulture·Si habens diuersa cimiteria apud ecclesiam suam
taxauit pro quanta pecunia quis ponatur in tali cimiterio nā
secundum Hosti·simonia est extra eodem audiuimus·&·c·si
cut·Et eodez modo si pro pecunia crux specialis portetur ad
funus dicto capitulo audiuimus·Si solerter & diligenter cu
ram sibi commissam exercuit & quoquomodo se habuit in sa
cramentorum administratione in infirmorum visitatione & hu
iusmodi·Et Primo si eucharistiam & chrisma sub fideli custo
dia clauibus adhibitis conseruauit vt precipitur extra de cu
sto·eucharistie·c·primo·Si sepe eucharistiaz renouauit vt d
buit·Nam si ex hoc ꝙ multum distulerit renouare aliquid est
corruptum vel perditum mortaliter peccauit·Si cum debita
reuerentia eucharistiaz ministrauit ac infirmis detulit cū opor
tuit aperte & cum lumine vt debuit·Nam si secus fecit aut ex
eius defectu absq; communione & ceteris sacramentis aliqs
obijt grauiter peccauit·Si scienter existenti in mortali aut sen
su deficienti aut infirmo vomitū patienti cum probabili pericu
lo euomendi eucharistiam dedit mortaliter peccauit·Si audi
uit confessionem alicuius nullam super eo iurisdictionem ha
bens seu autoritatem a iure vel ab eius superiore & eum absol
uit mortaliter peccauit·Idem etiam est si absoluit subditū su
um a casibus superiori reseruatis siue hoc faciat scienter siue ig
noranter secundum Ric·in quarto nec valet absolutio & tene
tur in quantum potest sine scandalo errorem suum taliter ab
soluto significare·Si scienter absoluit a peccatis eum quem
sciebat excommunicatum maiori excommunicatione morta
liter peccauit; nec absolutio valuit secundum doctores com
muniter·Si scienter absoluit nolentem a mortali discedere
nec quod alijs debet satisfacere mortaliter peccauit·Si au
diendo confessiones nimis festinauit; nec prout oportuit seu

de quibus non debuit interrogauit aut in perplexis casibus pe-
ritiores non consuluit · Nam in his de facili mortaliter pecca-
re potuit · Si iniungendis penitentijs indiscrete se habuit vt
quia nimis paruas seu magnas vel scādalosas dedit · Si pec
catum in confessione auditum sine licencia confitentis quoqꝫ
modo reuelauit mortaliter peccauit · Si omnes subditos suos
post annos discretionis confiteri & communicare fecit & nolē
tes quantum potuit suasit induxit & coegit vel saltem episco
po denunciauit · nam ad hoc ex officio tenetur alias grauiter
peccat · Si sine autoritate episcopi vota dispensauit vel com
mutauit mortaliter peccauit nec valuit talis dispensatio · ex-
tra de voto · c · j · Si nimis facilis fuit ad dispensandum in ieiu
nijs ecclesie peccauit · Si matrimonijs clandestinis interfuit:
Nam hoc est prohibitum & ex hoc talis sacerdos triennio su-
spenditur ab officio sacerdotij vt in · c · cum inhibitio eodē ti ·
Si scienter secundas nuptias vel clandestinas benedixit | naꝫ
hoc est prohibitū vt in · c · i · & in · c · Vir autem · extra de secun-
dis nup · Et sacerdos bñdicens secundas nuptias debet suspē
di ab episcopo & sic suspensus non potest absolui citra sedeꝫ
apostolicam vt notat Hostiensis in dicto capitulo primo cui
Concordat Archidiaconus tricesimaquinta questione tercia ī
copulatione · Si rite baptizatum etiam a muliere scienter iteꝝ
rebaptizauit mortaliter peccauit de consec · distinctione quar
ta · Rebaptizare · Et hoc agens si est clericus debet deponi ea
dem di · c · eos & capitulo Qui bis · Et si est publicum effici-
tur irregularis extra de apo: capitulo ex litterarum · Concor ·
Ric · in quarto di · v · ar · iiij · q ij · Si baptizauit cum chrisma-
te non nouo · i · non eiusdem anni nam hoc fieri prohibetur p̄
terqꝫ in mortis articulo, & contrafaciens debet puniri eadē di ·
si quis · Si cognouit carnaliter filiam spiritualem quam ba-
ptizauit vel in confessione audiuit aut eius cōmatrem grauis
simum scelus commisit · Si honeste & modeste in conuersa-
tione sua se habuit verbo pariter & exemplo in fide & mori-
bus subditos suos instruendo admonendo & compellendo iu
xta posse ad bene viuendum & vt per viam salutis ambulent
sicut tenetur & habetur extra de regulis iuris Quamuis ·

Si contumaces concubinarios vsurarios & huiusmodi no-
torios peccatores ñ correxit & arguit publice & priuate quã-
tum eorum saluti expedire cognouit grauiter peccauit· Nam
ad hoc ex precepto tenetur secundum doctores· Si quantum
bono modo potuit ludos illicitos & malas corruptelas in pa
rochia sua non extirpauit grauiter peccauit· Si sortilegas di
uinas & huiusmodi in parochia sua sustinuit & non corre-
xit grauiter peccauit· xxvi·q v· Peruenit· & capitulo· Con-
tra· Si mulieres cristianas in domo iudeorum seruire vel eo-
rum filios lacte nutrire permisit· Nam hoc prohibetur· extra
de iude·c· Iudei· Si indulgencias dedit cum non posset vel
ob questum ecclesiam suam maiorem indulgenciam quam ha
beret scienter pronuntiauit mortaliter peccauit· Si questores
falsas indulgencias in ecclesia sua pronuntiare aut reliquias
non veras seu ab ecclesia non approbatas venerandas popu-
lo exhibere scienter permisit & huiusmodi· Et si cum eis de
quota elemosinarum participauit· Et de participando pactũ
fecit· In omnibus hys mortaliter peccauit & restituere tene-
tur· xxiii· questione vltima·c· Preterea· Si benedictionem
mense & gratiarumactionem dicere consueuit vt debet · Si
vsurariis alienigenis & aliis de ipsius terre non oriundis pu-
blice vsuram exercentibus ad hoc domum suam locauit vel
alio titulo concessit· Nam ex hoc ipso facto excommunicatus
fuit· vt in·c· vsurarum· de vsuris·li·vi· Si induxit aliquem
cum effectu ad vouendum · iurandum seu promittendum vt
sepulturam apud eius ecclesiam eligat vel iam electam vlteri-
us non immutet ipso facto sentenciam excõmunicationis in-
currit· a qua ab alio ꝙ̃ a papa preterꝙ̃ in mortis articulo ab
solui non poterit· vt in cle· Cupientes de penis · Si scienter
& spõte participauit cum excommunicatis a papa & ipsos
ad officia diuina recepit· excõmunicatꝰ est & absolutio pape
reseruatur· extra de sen· exco· significauit· Si falsauit litteras
pape vel falsis vsus est scienter vel remouit etiam vnã solam
litteram ab eis excõmunicatꝰ ẽ · extra de crimĩe falsi· Ad fal-
sariorum· Si scienter in cimiteriis sepeliuit tempore inter-
dicti in casibus non concessis a iure · vel excommunicatos

publice aut nominatim interdictos vel vsurarios manifestos excommunicatus est vt in cle·i·de sepul·Sepelientes aut occidentes se vel in mortali decedentes mortaliter peccant·

Ab episcopis & ceteris prelatis superioribus C·xviii·

A episcopis & aliis prelatis secularibus possunt queri fere omnia q̄ dicta sunt s̄·de clericis beneficiatis & curatis deinde q̄ri pōt·Si se cognoscit idoneū scientia moribꝰ & vita: nā ep̄um oportꝫ habere sacraꝝ litteraꝝ piciaꝫ & scire erudimenta fidei cū ex officio teneatur docere populuꝫ sibi commissū & ratione̅ reddere omni poscenti eū de fide & aliis ad salute̅ ptinentibus nec sufficit prelatis bona conuersatio & morum honestas nisi addatur doctrine scientia·xxxvi·di §·ecce·& ·xxxviii·di·c·oēs·& si nō est salte̅ competenter litteratus episcopꝰ pōt ab officio remoueri extra de eta·& qualitatis·Si legittime assecutus est dignitatem seu p̄lationem·an ipso existente irregulari bigamo illegittimo excōicato suspenso homicida aut notorio concubinario: nā in his omnibꝰ scienter existens si ad prelationem ē assūptus nec priꝰ dispensatus vel absolutus assidue in mortali manet·Si electionem confirmatione̅ dignitate̅ seu consecratione̅ simoniace obtinuit vel alias iniusto titulo nam talis non est pastor sed animaꝝ deceptor & excommunicatus excommunicatione papali & tenetur resignare & omnia que pcepit restituere vt supra·c·xvii· Si ante confirmationem episcopatus vel alteriꝰ dignitatis administrationi se ingessit per se vel per alium: nam talis si quid ei p electionem ius erat quesitum eoipso priuatus est vt in·c·auaritie de electione libro sexto · Si de religione ad episcopatum assumptus est·nam talis adhuc tenetur voto continentie & pauptatis licet factus sit dispensator bonoruꝫ ecclesie: nec a voto obedientie absolutus est · sed per accidens non tenetur obedire cum superiorem nō habeat sicut & abbas monasterii vt dicit Tho·secunda secunde·q·lxxxviii·tenetur etiam portare habitum sancte religionis & ad alias obseruantias regulares que non impediunt pontificale officium secundum eū de̅ Tho·ibidem·q·clxxxv·& Hosti·Si monachum vel aliuꝫ re

ligiosum de monasterio ad officium ecclesiasticum traxit con-
tra voluntatem abbatis vel alterius prelati sui nam hoc est p-
hibitum & graue peccatum · lxiii · di · c · i · & · ii · & · xviii · q · ii ·
q̄ sit · & · c · se · Si contulit ordinem vel beneficiū simoniace ex-
communicationem papalem incurrit & tenetur ad restitutionē
omnium perceptorum vt supra · c · xvii · in principio · Et extra
de iniur · c · finali · Si contulit beneficium retentis sibi fructib⁹
vel aliqua parte eorum · nam hoc est prohibitum & simonia si
fiat ex pacto vel ɔsuetudine extra vt ecclesiastica benefi · si · di
m · con · c · vt nostrum · Et extra de censi · iubemus · i · q · iii · si
quis prebendas · Si vni contulit plura beneficia nam hoc ē
contra iura octuagesimaquinta distinctione · c · singula · nisi in
aliquibus casibus de quibus supra i · c · precedenti · Si aliquez
scienter ordinauit infra etatem legittimam mortale est & debz
suspendi a collatione ordinum extra de temp · or · c · vel non ē ·
nec in etate potest epus dispensare vt no · glo · in cle generalē
de eta · & qua · Si ɔtulit scienter ordines p saltū aut duos seu
iii · minores simul cum subdiaconatu mortale est & ꝓhitū &
debet deponi · lxxvii · di · c · i · & extra de eo qui fur · or · su · c · cū
hoc Si contulit ordines sacros extra tēpora ɔstituta mortale
est & debet priuari autoritate ordinandi extra d̄ tempo · ordi ·
sane · Si ordinauit alterius parochianum scienter sine licencia
sui superioris suspensus est per annum a collatione ordinum
vt in · c · eos de temp · or · li · vi · Si in ordinatione aliquid obmi
sit de substantialibus precipue in quibus imprimitur caract
mortaliter peccauit & tenetur iterum totum iterare ī alia ordi
natione · Si vero quod obmisit non ē substantiale non oportz
rite factum iterari sed quod obmissum fuit suppleri in alia ordi
natione nec priusq̄ sit suppletum debet ordinatus exercere of
ficium vide theologos in quarto di · xxiiii · & ī capitulo presbi
ter · de sacramentis non iterandis · & ibi per doctores · Si fecit
ordinandos diligenter examinari de etate sciētia & moribus ·
Nam ad hoc tenetur alias peccat mortaliter · vicesimaquarta
distinctione · quando episcopus · Si scienter vel per ignoran
tiam excusabilem indignum admisit ad ordinem vel beneficiū
mortaliter peccauit secundum Thomam & Albertum ·

¶ Si promouit aliquem sine titulo ad ordinem sacrum· nā hoc
prohibitū est· extra de preben· episcop9· &· c· cū secundū· Si
singulis annis renouauit ī die cene domini sacrum crisma qd
conficitur ex oleo & balsamo· Nam ad hoc tenetur· de conse·
¶ di· iiij· Si quis de alio· nec debet conferre hoc sacramentum
nisi ieiunus· de cōse· di· v· vt epi· nec debet iterari· ibidem· c·
¶ dictum· &· c· se· Si non visitauit vt debuit diocesim suā sin-
gulis annis sed sustinuit clericos in delictis suis absq3 corre-
ctione pecunia corruptus vel obtētu obsequij sibi prestiti seu
fauore carnali· grauiter peccauit· lxxxiij· di· si quis episcopus·
&· c· Error· &· c· Consentire· & extra de of· or· Irrefragabi-
¶ li· &· c· Nihil· &· lxxxiiij· di· peruenit· &· c· se· Si aliqd acce
pit vt correctionē faceret vel vt ab ea cessaret aut minus pec-
catum puniret vel vt vices suas committeret seu sup aliquo
dispensationem faceret· Nam in hys & huiusmodi symoniā
cōmittit si pro pecunia precibus vel obsequijs fecerit· sm tho·
scda scde· & extra de sy· nemo· & idem si accepit aliquid vt
¶ seruet iusticiam· Si erga pauperes fuit auar9· nam erga eos
tenetur esse liberalis & ipsis qđ sibi super est erogare· lxxxvi·
¶ di· Fratrem nostrum· &· c· non satis· Si fuit pater refugium
& defensor viduarū & orphanorum & pauperū & aliaꝝ pso
¶ narū miserabiliū· nā si non fecit sic grauiter peccauit· lxxxvij
¶ di· p totū· Si visitationē sue diocesis fecit vel fieri fecit p aliū
et aliquid exegit preter ꝓcurationē que exigi debet solū in vi
¶ ctualibꝰ prohibitū est vt in· c· exigit· đ cen· li· vi· Si delicta
clericoꝝ & aliorū subditoꝝ laycoꝝ puniuit ex auaricia pena
pecuniaria & nō pocius ad reprimendū & cōpescendū eorum
¶ delicta mortaliter peccauit· Si in visitatione sua non diligen-
ter quesiuit de quibꝰ debuit p̄cipue de vita & honestate sacer
dotum & officiāciū· scz quomodo se habent in officijs suis in
confectione & administratione sacramētorum· & si ritum &
formam ab ecclesia traditā seruēt et quomodo se habent in au
dientia cōfessionum et cura animaꝝ suarum sibi cōmissarum·
¶ Et si tenent ecclesiam mundam et vestimenta sacerdotalia et
altaris ornamenta sicut tenentur· vt supra· c· xvi· Nam si in
huiusmodi inuenit eos notabiliter deliquisse et non puniuit

vel prouidit quod aut illi ſe emendent aut de alijs loco eorũ
ſi illi ſunt incorrigibiles grauiter peccauit & omnia mala &
dampna animarum que inde ſequuntur ei imputantur· extra
de iniuri·c·ſi·Si ſuſtinuit in officijs & beneficijs notorios
concubinarios vel alijs ſceleribus mãifeſtis infectos·Vt vſu
rijs·ludis·tabernis· negocijs ſecularibus·Venationibus·&
huiuſmodi vacantes·Nam in hys omnibus non poteſt ex-
cuſari a mortali ſi eos non punit cum poteſt ſine periculo ſci
ſure vel maioris ſcandali·xliij·di·Conuerſationes·in gloſa·
xxiij·q·iiij·Cum quiſ qz· Si laycos ſibi ſubditos notorios
peccatores quos per ſe vel ex aliorum denũtiacõe nouit adul
teros vſurarios inimicicias ſeruantes non corrigit per cenſu-
ras & per alios modos quibus melius poteſt·grauiter pec-
cat·niſi omittat quia non ſperatur emendatio ſed pocius de-
terioratio & timẽtur de ſcandalo·vt in dicto capitulo·Cum
quiſ qz·&·lxxxiij·di·Nemo·& capitulis ſequentibus·
Si malas conſuetudines quas nouit in ſua dyoceſi nititur
quantum poteſt auferre·vt vendere & laborare diebus feſti-
uis·non confiteri nec communicare ſemel in anno·tripudiare
ſeu alia ſecularia in eccleſijs & locis ſacris fieri·violare eccle-
ſiam libertatem vel emunitatem vt quia clerici conueniantur
in iudicio ſeculari vel quod debitores & malefactores·de locis
ſacris violenter extrahantur in caſibus non conceſſis & hu-
iuſmodi·Nam contra hec omnia tenetur inuigilare & obuia-
re ne fiant·& poſt admonitionem nolentes deſiſtere·excom-
municare & punire alias grauiter peccat· ſi timore vel negli-
gentia omittit·xliij·di·Sit rector·Si inuigilauit contra he-
reticos ſortilegos & diuinos eos ad fidem verã reducẽdo aut
ſi ſe emendare noluerint acrius puniendo·Nam ad hoc tenetᷣ
ex officio·xxvi·q·v·c·cõtra·&·c·ſe·& extra de here·Ad abo
lẽdã·& in cle·ex grau·de vſu·Si aliquẽ ꝓpriis manibꝯ ver-
berauit nã hoc ei nõ licet·xlv·di·epm·Si bona eccleſie male
gubernauit ł illa nõ indigẽtibꝯ tradidit ſeu alias inutilit̃ expẽ
dit·Nã grauit̃ peccauit·x·q·ij·eps·& tenetur reſtituere·vt
ſupra·c·de curatis·Si res vel bona eccleſie ł epiſcopatꝰ alie-
nauit ſine neceſſitate et debita iuris ſollẽnitate g̃uit̃ peccauit

x·q·ij·c·i·& fi·Si iura aliarum ecclesiarum non seruauit sibi
omnia vendicando & paulatim ius parochiale subtrahendo·
nam hoc est omnino illicitum & prohibitum·xvi·q·i·Consti
tutum·Si bona aliarū ecclesiarum vacantium sibi vsurpauit
Nam grauiter peccauit cū debuerint in vtilitatem ecclesie ex-
pendi vel futuris successoribus fideliter reseruari et ē suspēsus
donec plene restituerit extra de elec·quia sepe·li·vi·Si vltra
morem antiquum a parochianis presbiteris sue diocesis ali-
quid exegit vel eos grauauit·grauit peccauit·x·q·iij·Quia·
& ·c·se·et extra de exces·prelatoꝝ·c·primo·vbi idem notat
Ab·sy·& plene de test·requisi·Si habuit yconomum cleri
cum qui presit rebus ecclesie sub cuius testimonio res ecclesie
gubernentur·nam ad hoc tenetur sm iura·lxxxix·di·volumus·
& ·c·Quia in quibusdam·& ·c·Judicatum· Alias suspendi
debet·vt in·c·Indecenter·ea·di·Si aduocatos vel sibi serui
entes non debite remunerauit contra iura fecit·xij·q·ij·Qui-
cunqz·&·c·se·Si debita sua vel a predecessore suo relicta oc
casione ecclesie sue non soluit·Nam ad hoc tenetur secundū
Inno·extra ne prela·vi·su·c·querelam·& idē ab·sy·ibi·Si
exemptos vt quatuor ordines mendicantes & alios haben-
tes priuilegiū exemptionis iniuste molestauit vel eorum priui
legia non seruauit ad suū iudiciū traxit vel alias eos quoquo
modo impugnauit grauauit vel male tractauit grauiter pec-
cauit·Nam contra iura fecit·districte enī precipitur prelatis
vt predictorum exemptorum priuilegia seruent & eos affe-
ctu beniuolo habeant commēdatos nec se ipsis difficiles gra
ues duros aut asperos sed pocius fauorabiles propicios be-
nignos & liberales studeant exhibere· extra de exces·prela·
c·nimis·primo & scdo·& extra de priuil·dilecti·& ·c·quāto
& ·c·in his·& ·c·ti·c·volētes·li·vi·& in·c·Dudū de sepul·et
c·Religiosi·de priuil·§·sane·in cle·Si monasteria monialiū
diligenter visitauit·Nam ad eius officium pertinet ea singul'
annis visitare etiam si sint exempta·vt in clementina Atten-
dentes·de sta·monachorum·Si questores vel alios permisit
mendaciter predicare seu falsas indulgentias pronuntiare·vel
ipsemet concessit aut pronuntiauit indulgentias quas non

potuit grauiter peccauit· extra de pe· & re· cum ex eo· Si nō
tenuit vicarium peritum & bonum ad tractandum & dimidi-
candum causas in foro contentioso· nam ad hoc tenetur preci
pue quando non est sufficienter doctus in iure· Si fuit perso-
narum acceptator & propter hoc iusticiam poscenti non exhi
buit distulit vel negauit aut quod maius est sententiam ini-
quam protulit· Nam in omnibus hijs mortaliter peccauit et
ad satisfactionem tenetur vt supra· e· ti· c· iiij· Si sine iusta
causa vel cause cognitione aut ordine iuris iudiciario preter-
misso aliquem excōmunicauit vel alias iniuste grauauit mor
taliter peccauit· & grauiter puniri debet & ad interesse tenet᷑
grauato· xxiiij· q· iij· De illicita· & extra ꝺ sen· exco· c· Sacro
Si pro minimis culpis & dampnis & patos corrigi excom
municauit· Nam hoc prohibitum est· xi· q· iij· Episcopi· & c·
Nemo· Si causas difficiles nimis diligenter per seipm exa-
minauit ponderauit & iudicauit· vt est matrimonij· diuorcij·
vel alijs delegauit precipue idiotis & leuibus· Nā huiusmōi
non debuit committere nisi iusta causa et necessaria impedit⁹
& tunc personis in iure peritis & expertis· extra de con· &
affi· ex litteris· Si proprias iniurias dure vindicauit· nā hoc
est detestabile· xlvi· di· sediciarios· Si testamenta & vltimas
voluntates precipue in legatis ad pias causas non fecit exeq
Nam ad hoc tenetur· extra de testa· si heredes· Si dispensa-
uit in votis vel iuramentis in quibus non potuit· vel si potuit
indiscrete tamē et sine rationabili causa grauiter peccauit· vi-
de supra precepto secundo· Si in certa male dispensauit vel si
ne rationabili causa pro minori quantitate cum vsurarijs ra-
ptoribus· & huiusmodi composuit grauit᷑ peccauit vt supra
parte prima· c· i· in fi· Si pape & alijs suis superioribus ac
sacris canonibus obediuit· Nam ad hoc tenetur· lxxxxij· di·
Obedientiam· & · xxv· q· i· per totum· Et contrafaciēs graui-
ter puniri debet· extra de exces· prela· Nimis· & duobo· c· se·
Si habitu vita & moribus exemplaris fuit· in vita sobrius·
Si supellectilibꝫ preciosis vtitur· Si in apparatu et ornatu
domus & equorum aut familie nimis sumptuosus fuit & ni
mis curiosus· Si ecclesiam suam visitauit & in sollēnitatibꝫ

missaȝ cantauit diuinis officijs interfuit & deuote exsoluit &
ab alijs debite celebrari & cantari fecit vt tenetur· Si oratio-
ni priuate & lectioni sacre scripture vacauit vt· dēt· xxxvi· di·
p totum· Si existens eruditus predicauit populo vel saltem
ei de vtilibus predicatoribꝰ & cōfessoribus puidit: nā ad hoc
tenetꝰ extra de offi· or· inter cetera· Si existens ī mortali vsus
est ordine suo quia totiēs mortaliter peccauit q̄ciēs huiusmōi
actū facit vt tangendo res sacras quasi officio suo fungens et
hꝰmodi fm̄ tho· & Abb· Si mulierum familiaritatē quasi pe-
stem vitauit et raro de domo exiuit· Si adulatores abhorruit
et huiusmodi· Si in cōmuniis multū se occupauit: nam hoc est
ep̄o detestabile & prohibitum & ex hoc ē aciter corripiēdus
xlinj· di· multis· et· c· seq̄ntibꝰ· Si dtractores susurrones et hꝰ
modi male loq̄ntes libentꝰ audiuit ł tacuit nec correxit vt de
buit & potuit nā hoc mortale vr̄ fm̄ tho· ij· ij· q· lxxiij· Si ad
mēsā suā sacras lectiones legi fecit nā hoc epis & sacerdotibꝰ
p̄cipitꝰ· iij· di· c· p reuerētia· Si familiā honestā habuit & eā
verbo & exēplo salubritꝰ gubernauit et erudiuit nā de his rō-
nem reddē oportebit deo ī die iudicij hebre· vl· & xlvij· di· s·
necesse· Si exercuit officiū inq̄sitionis contra hereticos vt te-
netur: nam si carnali amore odio vel timore aut cuiuslibet cō
modi temporalis affectione vel obtentu maliciose et fraudulen
ter labem heretice prauitatis: seu q ipsum in executione offi
cij inquisitionis impediat falso alicui presumpserit imponere
vel quoquomodo vexare | vel contra iusticiam & conscientiam
suam obmiserit contra quemq̄ procedere vbi fuerit proceden
dum suspensus est ab officio per triennium: vt in clementi·
Multorum· de hereticis & circa finē· Alij vero inquisitores
episcopo inferiores in hoc vt supra delinquentes eoipso ex-
communicationis sententiam incurrunt a qua nisi per romanū
pōtificem preterq̄ȝ in mortis articulo absolui poterunt· Si lo-
cauit aliquam domum vsurarijs alienigenis ad fenꝰ exercen-
dū nam ipso iure suspensus est extra de vsuris quamq̄ȝ· li· vi·
Idem si permisit q huiusmodi vsurarij in terris suis & eiꝰ iu-
risdictioni subiectis fenus exerceant nisi infra tres menses eos
expulerit vt ibi· Si conserationes altarium vel ecclesiarum

calicum & patenarum aut benedictiones corapliũm & vestu-
um sacrarum seu cõsecrationes abbatum vel abbatissaꝝ ñ fm
formã & ecclesie ritũ vel pro pecunia fecit : nã mortalit pec-
cauit et simoniã cõmisit · j · q · ii · si qs pbendas · Si p aliq̃ iu-
sticia vel gratia spũali aliqd accepit mortale ẽ & simoniacum

A prelatis religiosorum C · xix

Prelati religiosorum possunt de multis interrogari que
dicta sunt supra · c · xviii · vt eorũ conditionem et statui
melius videbitur expedire · Deinde si simoniace reli-
gionem ingressus est vel ad eam alium simoniace recepit : naz
pro religionis ingressu siue virorum siue mulierum non licz a-
liquid dare vel recipere quasi precium etiam paupertatis pre-
textu · extra de simo · Quoniam simoniaca · Si tamen monaste-
rium sit tenue dicunt Vin · Tancre · Ray · Jo · & Hosti · q̃ re-
cipientes volenti intrare pñt dicere nos libent & gratis te reci
pim9 ad consortium nostrum spirituale sed cum bona nostra
non sufficiant nobis & tibi porta tecum vnde possis viuere vl
sic · prouideas tibi vnde viuas tunc enim si ingrediens mona-
sterium aliqua bona conferat non committitur simonia ; dum-
modo pure fiat hoc & in fraudẽ non dicatur & sine aliquo pa
cto ar · j · q · ii · v · j · & · c · si quis propter · Sed Bernar · Inno ·
Bar · brix · & Archi · dicunt · q̃ nec ante nec post potest aliqd
peti · i · q · eos qui · & · q · ii · si quis prebendas · Et sic dicendo si
moniam committunt tam recipientes quaz recepti etiam si ig-
norent · i · q · ii · § · ii · Et extra eo · quoniam · Et hec opinio tuti-
or est et quantum ad mulieres approbata · extra de sta · regu
la · Periculoso li · vi · ibi districtius inhibemus · Vide ibi glo ·
super verbo absq3 penuria potest dici vt notatur in direc · li · iii
ti · xvi · § · Quod si monasterium vbi hec omnia referuntur · Ad
si monasterium est ita tenue q̃ absq3 penuria non possint ibi
plures viuere possint recipientes dicere vt supra · Et hoc ca
su vera est opinio prima · Nec est symonia dũmodo nihil vl
tra addant · Si autem absque penuria possint sustentari : licet
non commode non possent predicta verba dicere · extra eodẽ
Quoniam · et capitulo non satis · hec ibi · Do · An · de bu · i · d ·
capitulo Quoniam · recitat opin · vide ibi · sponte autez oblata

semper licz recipere & si primo gratis sit recepta puella et mo nasterium tenue sit· dicit hosti· ꝙ possunt moniales agere cō tra patrem ꝑ alimētis filie· vel si pater decessit agere possunt ad partem sue hereditatis vt i autē· de sanctissimis epis· ſ· nullā· collec· ix· Si illegittime nat⁹ est· Nam talis si dignita tem vel prioratum qui creatur in religione per electionē obti net non potest sine pape dispensatione retinere· de filijs pres bi· c· fi· Si transiunt de ordine mendicācium ad non mendicā cium· Nam talis nō potest in eo prioratum nec aliquā admi nistrationē aut regimē animarum habere· extra de regula· vt ꝓfessores in cle· Si recepit aliquē ad religionē nō principa liter ꝓpter deum sed ꝓpter temporalem vtilitatem aut alia si nistra intencōe vel sine debita examinacōe vel si recepit nō re cipiendum vel repulit sine causa ex sua ydoneitate recipiēdū grauiter peccauit· Si in ordine mendicanciū aliquē infra an num probationis ad ꝓfessionem recepit· Nam talis mortali ter peccauit & ipso facto suspensus est a recepcōe cuiuslibet ad ꝓfessionem in eodem ordine extra de regula· Nō solū· li· vi· si tamen tali suspensione durante aliquem recipiat nō irre gularis fit· vt notat Jo· an· ibidem· Si existēs de ordine mē dicanciū locum seu domū ad habitādū recepit seu dimisit sine licencia pape· Nam talis excōmunicationē incurrit· vt in· c· cū ex eo de exces· prela· li· vi· & i cle· cupientes de penis· Si abbas exns ꝑfuit diuersis monasterijs· nā hoc est prohibitū· extra de relig· do· c· fi· Si sollicite & fideliter quo ad spiritu alia & temporalia administrauit ꝓpter deū solum sine ambi tione & alia sinistra intentione· alias cum periculo anime sue administrauit· Si scienter criminosos indignos & non ydo neos scientia vel conscientia ad cōfessiones audiendas vel ad officia regiminis vel predicationis ꝓmouit vel sustinuit cum possit illos iuridice remouere nō videtur posse excusari a mor tali· lxxxiij· di· error· & capitulis se· Si in visitatione subdi torum iuris ordinem seruauit· nam ad hoc tenetur extra de ac cus· q̄liter et qn̄· primo & scdo· & extra· de symo· licet· vbi di citur ꝙ si prelat⁹ errauit et excessit tenet᷑ errorem suū corrigē ideo cauendum est diligent᷑ prelato ne in corrigendo sit nimi᷑

remissus vel nimis rigidus·xlv·di·disciplina·& nõ faciat pre
cepta indiscreta & nisi ꝓ re ardua·nã si cogeret p̄ p̄ceptũ vel
sentenciã subditũ ad aliqd in quo subdit9 ñ tenetur ei obedire
mortaliter peccaret·Nec sit nimis credulus in ꝓcessu accusati
onis inqsitionis l' denunciationis criminũ nec p̄ceps in ꝓlati
one sentencie excõicationis vel alteri9 censure alias grauiter
peccat·Si curã hñs monialiũ diligenter & honeste eas visi
tauit & ad eaꝝ regulam seruandã efficaciter induxit ꝓuidẽdo
eis de confessore idoneo scientia et cõscientia q̃ntum potuit &
q̃ penitus abstineat a familiaritate suspecta quorumcunqz vi
rorum laycorum clericorum et etiã religiosoꝝ ne exeant clausurã
vel etiam admittant aliquos intra monasteriũ nisi ex rõnabili
cã vt precipit̃ in·c·periculoso de sta·regu·li·vi·Si in dispẽ
sando in ieiuniis in esu carnium in habendo superflua ad vsuz
in penitentiis taxatis p̄ regulam & constitutiones et huiusmo
di indiscrete se habuit: nam si sine rationabili causa dispensa
uit sic inducendo regularis disciplinae relaxationez & religio
nis eneruãdo rigorẽ grauiter peccauit & ip̄e de hoc reddet deo
rationẽ·Si nimis se secularibus negotiis & temporalibus im
plicauit p̄ curias principum discurrendo vel ꝓ minimis cum
alioꝝ scandalo litigando & ꝓpter hoc a cura subditorum desi
stendo & ip̄e spiritualibus orationi & lectioni minus vacando
Nam in his omnibus grauius & leuius peccauit secũdũ q̃n
titatem excessus·Si nimis sumptuosus & curiosus fuit ĩ edi
ficiis monasterii ecclesie ornamentis & huiusmodi·Nam est d
testabile & prohibitum·xii·q·ii·aurum·&·c·Gloria episco
pi·Ex huiusmodi autem exhauritur sepius in prelato omnis
spiritus & deuocio·Si in moribus & vita fuit exemplaris ĩ ces
su habitu et gestu modestus in locutione grauis & fructuo
sus cauens discordias pacem nutriens omnes patienter audi
ens & tollerans singularitates euitans communem vitam se
quens cum potest neminem blandiens cunctis affabilis susurra
tiones detractiones irrisiones confabulationes maledictiones
et contentiones in se & in subditis eliminans·Si malas con
suetudines seu corruptelas contra regulam & religionis decẽ
tiã induxit aut prius inductas nõ extirpauit q̃ntũ potuit vt ꝓp̄e

tatis vicium· fratrum discursum ad placitum· familiaritates
mulierum· esum carnium vbi est prohibitum· & alia huius-
modi· precipue contra tria essencialia vota religionis· Grauis-
ter peccauit· nam nihil apud deum est dampnabilius officio
prelationis si perfunctorie exerceatur· xl· di· Ante omnia· de-
bet igitur prelatus omni circumspectione· diligentia· sollicitu-
dine & timore sic de sibi commissis curam gerere quod sit irre-
prehensibilis apud deum & homines quod si non potest huius-
modi corruptelas & relaxationes extirpare· nec posse sperat
in futurum propter pertinaciam & contumatiam seu rebellio-
nem subditorum eorum curam dimittat· ij· q· i· §· qm̄ vero·

A religiosis·

Religiosis possunt queri ea que habent̄ supra· c· xv·
de clericis· & · c· se· si habent beneficium curatum· Si
sunt predicatores potest ab eis queri si predicauit ex-
istens in mortali· nam mortaliter peccauit tociens sic predica-
uit· sm̄ tho· Idem videtur quocienscunqȝ scandalosa predica-
uit aut scandalū vel seditionē in plebe cōcitauit· Si sine licē-
cia suorum supiorū officiū predicationis exercere presumpsit
mortale videtur· Si predicauit principaliter hac intentione
vt reciperet pecuniam vel laudem seu fauorem popularē mor-
taliter peccauit & symoniam mentalem cōmisit· i· q· iij· c· nō
solū· cō· tho· & Ric· in· iiij· di· xxv· ar· iij· q· ij· & si sup hoc pa-
ciscat̄ symoniā incurrit etiā q̄ ad ecclesiā· Si p̄dicauit nimis
curiosa principalit̄ ad sui ostentacōem & inanē gloriā ibi cō-
stituendo finem suū mortale est· Si habens gratiā predican-
di a predicatione se abstraxit precipue cū a superioribꝰ sibi in-
iungeretur peccauit· Si predicando aliqua ad retrahendū per-
sonas a solucōe decimaꝝ dixit ipō facto excōicatꝰ ē vt i de-
cupiētes d̄ penis· et idē de omī religioso etiā nō p̄dicatore vt
ibi· s vt habeat locū hec excōicatio requirit̄ quod talia verba p-
ferant̄ intencōe retrahendi a solutione vt supra & obligatis
ad decimas ecclesijs persoluendas· Secus si non hac intenti-
one retrahendi vel non obligatis ad decimas vel etiā obliga-
tis· s nō ecclesijs vt ibi notat Jo· de leḡ· Jo· d̄ imo· & pau-

Si reqsit⁹ fuit a rectoribꝫ ecclesiaꝝ vel vicarijs aut loca tenẽtibꝫ vt in ꝑdicatõe vel cõfessione ↄsciẽtiã faceret ꝑdicationẽ audientibꝫ & sibi confitentibꝫ q̄ꝫ decimas soluant naꝫ si ñ fecit mortaliter peccauit si cõmode facere potuit & alijs penis gra uibus puniẽ vel puniri dẽt vt in d· cle·cupientes· Si religio nem ingressus est simoniace scienter vel ignoranter nam talis non potest in illo monasterio remanere extra de simo· q̄ꝫ simo niaca· &· c· ex insinuatione· vide ibi & pleni⁹ de hoc in pisa· simonia· vi· in pñcipio· & hoc intelligitẽ de simonia ↄmissa ex pacto vel cõuentõe & hmõi etiã si ceteris ꝑterq̄ꝫ cõmittenti bus sit occulta sm̃ Kay· ar· dicti· c· q̄ꝫ · Si religionẽ ingres sus ẽ nõ intentõe pura seruiendi deo sed qa paup erat vel labo rare debebat vel si puella erat qa nubere nõ poterat vel cõacta a parẽtibus in vita ingressa ẽ nã si voluntatẽ nõ mutauerit vi detur in mortali & non in bono statu Si in ingressu religiõis mẽdacia dixit vel aliquid dolose tacuit ꝑserti notabilẽ infirmi tatẽ vel debita seu infamiã vel alia scãdalosa peccauit grauiter Si fecit ꝓfessionẽ cũ intentione non seruandi eã mortaliẽ pec cauit· Si ꝓfessus ẽ in monasterio dissoluto vbi regulariter ñ viuiẽ si põt mutet locũ & si opus fuerit cũ dispensatione q̄ꝫ si nõ põt & alios ad regule obseruantiã & ordis reformationeꝫ reducere neqt ipe sol⁹ fuare studeat & si ibi nõ viuiẽ in ↄmu ni & necesse hẽat sibi de necessarijs ꝓuidere caueat ne pecuni am vel aliqd recipiat teneat expendat vel alijs tribuat sine bo na licencia prelati sui gñali vel speciali & eius bñplacito & sit ipse semp ꝑatus omnia põnere in communi & in manibꝫ ꝑlati ordis: nec thesaurizet aut supflua vel deliciosa habere querat seu sollicitet nec ad huiusmodi affectum habeat inordinatum et sic forte poterit cum salute pertransire si in ceteris bene se hẽ at· Tutius tamen esset vt prediximus locum mutare· Si habens votum religionis artioris ad aliam laxiorem ingressus est: nã si ad huc professus non est non potest ibi licite remanere sine dispensatione si vero iam professus ẽ in laxiori licꝫ peccauerit & ꝓ voto non completo sit ei penitentia imponenda potest tñ in eadem licite remanere secundum Archidiaconum in capitu lo qui post votum de regu· libro sexto· Si professus in aliqua

religione approbata vult transire ad aliā equalem vel lariorē
non pōt sine dispensatione vt notat Jo· An· & Gemi in· c·
cum singula de preben· li· vi· & do· An· de bu· extra de reg·
Significatū· de ordie vero mendicātiū ad non mendicātiū vel
monachalē n̄ pōt sine dispensatione pape nisi ad ordinez car-
tusiensem alias tā ingrediēs ꝙ recipiens incurrunt excōicatio
nē papalē vt in extraua· martini· v· Si ad religionē aliquez
induxit symoniace vel dolose puta asserendo ꝙ ibi regula ser
uat᷑ & ē falsū vel dicendo ꝙ regula sua n̄ obligat ad mortale
vel reticendo austeritates religionꝰ q̄s ille si sciret nullo pacto
ad eas se obligaret peccauit mortalit· si volētē igredi r̄ligiōez
seu mōasteriū obſuātie regularis auītit vt traheret ad suā alte
rā infamādo suā vero vsq; ad tertiū celū extollēdo· Nā talis dā
natione eternam non euadet cū contra caritatem iusticiam et sa
cram scripturā fecerit· Si sufficienter nouit & intelligit sub-
stantialia sue regule & ad eam pertinentia & si contra illā ali
quid egit precipue contra obedientiam castitatem & pauper
tatem: nam horum transgressio semper est mortale in aliis aūt
non omnis regule transgressio ſm Tho· scd̄a scd̄e· q· clxxxvi
est mortale ideo etiā circa hoc possunt sic interrogationes for
man· Primo si fecit contra aliquod preceptum a prelato ore-
tenus factum puta cum dicit precipio vel mādo in virtute obe
dientie vel spiritus sancti vel sub pena excōicationis vel p alia
verba huiusmodi vt fiat illud vel istud intendens subditū sub
peccato mortali obligare ad illud faciendū· Nam huiusmodi
transgressio semper ē mortale ſm Tho scd̄a scd̄e· q· lxxxvi·
nisi quod precipitur esset tale quid in quo subditus non tene-
atur ei obedire vel esset peccatum· vndecima questione tercia·
non semper· Si dolose seu per importunitatez prelati volunta
tem traxit ad suam idem videtur· Si contra aliquod precep
tum regule: vt cum aliquid in ea preceptorie mandatur vel
sub pena excommunicationis aut carceris vel pene grauioris
& huiusmodi· Nam talia verba communiter censentur ob-
ligare ad mortale· Et idem de preceptis in constitutionibus
ordinis contentis· Si transgressus est alia ī regula contenta
que non sunt precepti vt cerimonialia ordinis vel silentium &

huiusmodi hoc est tantum veniale nisi fieret ex cõtemptu· ſm
tho· vbi supra· Nam qui profitetur non vovet servare omnia
que sunt in regula sub obligatione peccati· Si aliqd habet vł
habuit dedit vel accepit cõtra voluntatem prelatorum tacitã
vel expressam· Cõtra votum paupertatis fecit & mortalit̃ pec
cavit· Idem videtur si litteras scripsit vel recepit occulte sine
licentia prelati· xij· q· i· non dicatis· Si votum castitatis vi
olavit quoquomodo· opere vel tactu venereo· locutione tur-
pi & amatoria vel etiam cogitatione carnali & immunda deli
berata seu delectatione morosa· Nam in horum quodlibet ẽ
mortale· vt dictum est supra precepto sexto & nono· Si
conversationem scandalosam seu nimiam familiaritatem ha-
buit cum mulieribus· nam si sic repertur esse extra casum ne-
cessitatis prohibendus est· etiam si sint affines propter proba
bile periculum· xxxij· di· hospitiolum· & di· lxxxi· per totum·
alias non absoluendus· Si sine manifesta causa & rationabi
li monasteria monialium frequentavit· Nam cum hoc sit om
nino clericis prohibitum· extra de vi· & hone· clẽ· monaste-
ria· multo magis religiosis· & si ingressus est monasteria mo-
nialium sancte clare sine licentia & in casu non concesso excõ-
municatus est & absolutio pape reservatur· Idem est si in-
gressus est monasteria monialium ordinis predicatorum· qa
non potest absolui nisi a papa· vel a magistro eiusdem ordi-
nis· Ingrediens vero alia monasteria de iure commun non
incurrit excommunicationem sed in multis locis est excom-
municatio sinodalis· hoc tamen non ligat ignorantes· extra
de cõsti· vt animarum· libro sexto· Si dixit horas canonicas·
nam quilibet regularis precipue professus tenet̃ ex precepto
ad eas etiã si nõ habet ordinẽ sacꝝ alias peccat mortalit̃ vtẽ
e· ti· c· xvi· & ſm Guil· tenet̃ illas dicẽ ſm ordinẽ sive regule
vel privatorꝝ statutorꝝ· vt notat Jo· de imo· i· de· Grani· de ce
le· mis· Si absqꝫ rationabili causa officium dixit extra eccle
siam precipue in diebus sollennibus vel stetit sompnolentus
aut dormivit· Nã si ex hoc nõ dixit integre illud idẽ redicat ł
aliquid loco eius suppleat· & si pro maiori parte omisit il-
lud iteret· Si in choro incõpositus corpore fuit oculis vag⁹

& mente distractus p̄cipue aduertenter si risit vel alios ridere
fecit ꝓpter eius levitatē aut verbū dissolutū· Si cerimonias of
ficij ex negligentia ñ seruauit male legit vel cantauit in omni
bus his veniale ē nisi fiat ex cōtēptu tunc eñ mortale ē· Si
penas vel penitentias taxatas a regula vel a ꝯstitutionibus aut
prelatis ñ fecit nā si ex negligētia vel obliuione obmisit veni
ale videtur si vero ex contemptu mortale est· Si vltra offici
um diuinum priuatim ꝓ se & pro alijs sibi cōiunctis benefac
toribus & tribulatis precipue recōmendatis viuis seu defun
ctis aut meditationi deuotioni & sacre lectioni quātū debuit nō
vacauit s̄ potius legit curiosa & inutilia vt doctores gentiū
et fictiones poetaꝝ qđ est ꝓhibitū· xxxvij· di· ideo· Si quãqꝫ
scienter elegit indignum in prelatum vel ñ elegit illū quē iudi
cauit meliorem ad illud officium sed aliū ratione amicitie aut
alia nō recta intentione mortaliter peccauit· Si accusauit ca
lumniose prelatum vel confratrem ꝺ aliquo crimine vel testa
tus est aut iniuste ab accusatione destitit· vel alias prelatum
subditum vel consocium falso infamauit vel etiam vera dicen
do intentione infamandi fecit in his omnibus mortaliter pec
cauit· Si fecit vel cooperatus est ad aliquam conspirationē
ꝯtra p̄latos vel adinuenit tenuit ꝉ nutriuit in mōasterio ꝉ ꝯuētu
sectas partialitates & diuisiones mortale ē & detestabile cri
men· Si fratrem delinquentem iuxta formam euangelicam ñ
admonuit vel in visitatione iuxta preceptū prelati in cōmuni
vel in particulari factū dicenda & correctione digna ñ reuela
uit nā si scienter dicenda tacuit mortaliter peccauit· & idem di
co si in dicendo ordinē fraterne correctionis ñ seruauit· debet
eñ accusationē legittima precedere inscriptio & inquisitionē
clamosa insinuatio denūciationē aūt caritatiua correctio extra
de simo· licꝫ· & · i · q · ij· c· Si peccauerit· Potest tamē crimē fra
tris etiam occultum denunciari ecclesie vel prelato absqꝫ secre
ta admonitione preuia in plerisqꝫ casibus vt notat Ric· i · iiij
di· xix· ar · iij· q· i· Si inutiliter tempꝰ expendidit & ocio vaca
uit quod est omnium sentina viciorum· Si fuit obstinatꝰ cu
rialis vel causidicus si vsus est pannis preciosis et cibis exqui
sitis· Si in habitu curiosus· si in claustro vel capitulo fuit li

tigiosus irreuerens ad maiores vel circa altare iurans in cōmuni sermone nam in his omnibus est mortale vel veniale secundum intentionem & qualitatem facti. Si cōmedit carnes quādo est prohibitum extra infirmitatē. Si vsus est lineis ad carnem vel lectis plumeis. Si obmisit ieiunia ecclesie regule vl' constitutionum ordinis peccauit vt supra: Si egre & cū indignacione reprehensiones maiorum sustinuit vel eorum obedientiam non affectuose sed tarde querulose dissolute fecit peccauit vt supra. Si aliorum mores cōditiōes & infirmitates in caritate nō supportauit vel aliis se grauē reddidit aut eos irrisit peccauit vt supra. Si nimis leuis vel dissolutus fuit verbis gestibus vel iocis alios ad risum induxit nam licz recreationis causa q̄nque fiat & raro ad subleuandum tedium sit tollerabile laudabilius tamen est ab huiusmodi cessare. Si singularitates in cibo potu vestitu & huiusmodi quesiuit. vel propter hec murmurauit peccauit. Nam ex his sepius oritur scandalum murmuratio & indignatio inter fratres. Si nimis tenax fuit in retinendo vel prodigus in dando aut personarum acceptator dando vel distribuendo de rebus communibus vni magis q̄ alteri iuxta affectiones suas peccauit magis & minus secundum quantitatem excessus.

Si confessionem & communionem secundum regulam morez vel consuetudinem religionis non frequentauit. Nam hoc aliquibus preceptum est semel in mense. vt clementina ne in agro. de statu monachorum. Aliquibus sepius / aliquibus rarius. Si fuit tepidus in dilectione dei & proximi non dolens de eorum offensa & non ardenter affectans honorem dei & animarum salutem vt decet.

Si nimis carnaliter dilexit consanguineos suos & affines nimis dolens de eorum aduersitate & gaudens prosperitate vel eam sibi affectans. Si nimis eos visitat & querit vel gaudet ab eis visitari. Si cum eis vel cum aliis secularibus loquitur vel interrogat que non expediunt vt de guerris & huiusmodi. vel pro eis procuret beneficia ecclesiastica vel temporalia officia. Nam hoc est valde periculosum precipue si tales sint inepti vel indigni.

Si artificium aliquod vel exercicium fecit illicitum aut hone
stati religionis indecens· vt bursas vel vestes rechamates vl
linea reticulata & huiusmodi· quod sepe repentur in monia-
libus modernis prohibenda sunt· Si proficere non curat sed
mutus facit que seruat & se male contentum esse in religiōe
repent nec recognoscit se pro hoc beneficio & ceteris ad recō-
pensandum deo obligatum· Talis ypocrita est & in statu dā
pnationis· sm tho· Si quandoqȝ dimisit habitum· Nam re-
ligiosus seu religiosa semper debet tenere habitum siue religi
onis siue in lecto quiescēs siue alibi cōsistens nisi sit a deo vr-
gens necessitas vel grauis infirmitas que habitum non pate
retur· xx· q· i· vidua· alias videtur peccare mortalit· Et si te-
mere sine habitu appareat in conspectu secularum ipō facto
excommunicationem incurrit· vt in· c· vt periculosa· ne· cle·
vel mo· libro sexto· Et idem est si apparuerit coram eis in ha
bitu suo· sed cooperto habitu clericali sine rationabili causa·
vt notat Jo· an· in cle· quoniam· de vi· & ho· cle· de reg· iur·
Certum· in nouella· Si ad studia litterarum iuit non licenci-
atus a prelato suo & cum consilio maioris partis sui conuen
tus· Nam talis ipso facto excōmunicacōȝ incurrit vt habetur
in· d· c· vt periculosa· Si ad audiēdū leges vel philosophiā
iuit· nā si infra duorꝫ mēsiū spaciū nō redierit ad claustrū ipso
facto excōicacōȝ incurrit extra ne cle· l mo· c· sup specula· Si
religionē & habitū sue religiōis aīo nō reuertēdi aliqñ dese-
ruit· nā talis apostata iudicat· ff· d re· mi· l· desertorē· & est ex
cōmūicat9 vt s̄ ꝓpt temerariā habit9 dimissionē qd ē specia
le in religioso apostata· nā alias apostata nō ē excōicat9 sed
excōicand9 vt notat glo· in· d· c· vt piculosa· sup verbo ipso
facto· Si induxit aliquem ad vouendum iurandū vel fide in-
terposita seu alias promittendo vt sepulturam apud eius ec-
clesiam eligat· vel iam electam vlterius non mutet· Talis sen
tentiam excōmunicacōis incurrit ipso facto· de sepul· c· i· li·
vi· & in cle· Cupientes· de penis· Si clericis vel secularibus
sacramentum eucharistie vel extreme vnctionis ministrauit·
aut matrimonium sollennizauit· i· publice & sollenniter spon
sos bñdixit nō habita super his parochialis presbiteri licētia

speciali·nam excōmunicationem incurrit papalem·vt i cle·re ligiosi·de priuil·Si excōicatos a canone sine speciali cōcessi one absoluere p̄sumpsit preterq̄ȝ in casibus a iure pmissis·vł ꝓpter priuilegia sedis apostolice ei concessa eandē excōicacōȝ incurrit vt ibi·& hoc intelligit̄ indistincte de excōicatis a quo cūqȝ canone a papa ꝓmulgato etiā si talis religiosus absolue rit excōicatos a canone minori excōicacōe ꝓpt̄ pticipacōȝ & sic sentit glo·ibidē sup verbo a canone·con·Guil·pau·Jo·de legna·& Jo·de imo·in dicta cle·Religiosi·Si a sentencijs p statuta ꝓuincialia vel sinodalia promulgatis seu a pena & a culpa absoluere quenq̄ p̄sūpsit eandē sententiā excōicacōis in currit ipo facto etiā si religiosū vel cōsciū ab huiusmōi absol uere presūpserit vt ibidem notat glo·super verbo q̄cq̄ȝ·Si ex istēs monachus vel canonic⁹ regularis nō habēs admīstrati onē absqȝ licētia p̄latoꝝ suorum ad curias principum se trās ferre presūpsit vt prelatis vel monasterio aliqd̄ dāpnū infer ret·talis ipo facto excōicacōis sententiā incurrit·vt in cle·ne in agro·de sta·mo·Si monach⁹ exñs sine licētia sui abbatis intra scepta mōasterij arma tenuit excōicacōȝ incurrit·vt ibi Si defacto cōtraxit matrimoniū excōmunicatus est·extra de consang·& affi·eos·in cle·Si non seruauit interdictum qd̄ seruat cathedralis seu matrix ecclesia loci illius excōmunicati onis sententiā incurrit non obstātib⁹ priuilegijs seu indultis statutis vel cōsuetudinib⁹ quibuscūqȝ ei cōcessis·vt in cle·ex frequētib⁹ de sen·exco·Si exñs de ordie minoꝝ tēpore int̄di cti recepit ad diuina fratres vel sorores tercij ordis excōicati onem incurrit·extra de sen·exco·cum ex eo·in clementinis·

Incipit quarta pars huius opusculi de penitentie iniunctione & peccatorum absolutione·

Expeditis trib⁹ hui⁹ opuscli p̄ncipalib⁹ ptib⁹ restat vidē vltimā q̄ in duob⁹ cōsistit scȝ in pnie iniunctione & peccatoꝝ absolucōe·sed quoniā nō potest debita forma per mīstrū apponi nisi primo materia debita sit integre preparata·& cū materia penitentie sit cōtritio confessio & satisfactio sine quibus non pficitur hoc sacmentū

merito in hoc sacramēto sacerdos hoc ordie ꝓcedet· Ut pmo diligent peccatoꝝ cōfessionē audiat et de hoc š·scdo penitentiā iniūgat·tercio absolutōꝫ ipendat·et no·Guil·et Jo·an·in de·dudū de sepul· Intendēs igiť et ego hunc ordinem suare declarabimꝰ primo quō cōfessor se hēre dēat in penitentie impositōe deide in peccatoꝝ absolutōe· C·j

CJrca primū scꝫ penitētie īpositōeꝫ ꝓ maiori declaratōe sciendū est ꝙ triplex ē penitētia scꝫ solēnis publica & priuata· Solēnis ē illa q̄ fit in capite q̄dragesime cuꝫ solēnitate q̄ habeť di·l·in capite·et ipoiť solū ab epo vel d̄ eius mandato fm Hosti·in su·de offi·archip·Publica vero penitētia ꝓprie diciť illa q̄ fit in publico non tn̄ cū predicta solēnitate vt cū iniungiť pegrino ire p mundū cū baculo & pera bn̄dictis & huiusmodi hanc pōt īponere q̄libet sacerdos prochiano suo nisi adsit in cōtrariū cōsuetudo in aliq̄ ecclesia·Priuata aūt penitētia diciť illa q̄ quotidie fit saltē semel in anno cū qs secrete & soli sacerdoti peccata sua cōfitetur de pe·di·iij uistus·&·c·repiunť·&·c·ois·de pe·et re·et hanc potest imponere etiam quilibet sacerdos ·Sed quoniam regulariter ꝓ quolibet mortali peccato debet septennis impoi penitentia· xxxiij·q·ij·hoc ipsum·et·§·sequenti·et·xxij·q·j·predicandū nisi maior vel minor inueniatur per canones expressā ideo eoꝝ vt maturius procedatur & ne alicui ignorantia sit occasio delinquendi hic inserere volui·

Canones

Incipiunt canones penitentiales·

PRimus canon dicit ꝙ si presbiter fornicationem fecerit decem annorum penitentiam agat secundum formam traditā·lxxxij·di·p̄sbiť si fornicationē·Scd̄s canō dicit ꝙ sacerdos ꝯgnoscēs filiā suā spūalē scꝫ quā baptizauit vł ad confirmationē tenuit vel in confessione audiuit·xij·annoꝝ debet penitentiā agē & si publicū sit deponendus est· Episcopus autem qui talia commisit quindecim annis peniteat · & presbiter et mulier religiom tradantur rebus suis pauperibꝰ erogatis·xxx·q·j·Si quis sacerdos · et capitulo non debet· Si quis peccauerit contra naturam et est clericus deponatur et religiom tradatur·Si laycꝰ excommunicetur et a cetu fiat

vsq3 ad satisfactionem condignam fidelium alienus supra de
exces· prela· c· clerici· ¶ Si quis cum brutis coierit plus q̃ p
septem annos peniteat· xxxiij· q· ij· hoc ipsum· & · § · sc·
¶ Si quis commiserit incestum eadem pena puniatur· vt in iu-
ribus supra proxime allegatis· adde q̃ vicium cõtra naturaz
grauius est q̃ cũ matre propria peccare· xxxij· q· vij· c· Adul
terij malum· ¶ Si sacerdos clãdestinis nupcijs interfuerit tri-
ennio suspendatur· & si culpa hoc exegerit grauius puniatur
supra de clãde· despon· c· cum inhibitio· § · penul· ¶ Si quis vo
tum simplex violauerit tribus annis penitere debet· xxvij· di-
stin· Si quis excommunicatus celebrauerit triennio penite ¶
re debet & a vino & carnibus abstinere· quarta & sexta feria
ij· q· iij· de illis· Qui alium iniuste accusat ad mortẽ· xl· dies
in pane & aqua cum· vij· annis peniteat si mors secuta fuerit
¶ Si vero debilitatus membro fuerit accusatus per tres qua-
dragesimas peniteat accusator· supra de accu· Accusasti·
Quicunq3 filiam suam spiritualem vel commatrem cognouit
per septẽ annos peniteat· & similiter consenciẽtes· scilicz mu
lieres· xxx· q· iij· non oportet· ¶ Si quis desponsatam alij duxe
rit· eã dimittat. & p· xl· dies in pane & aqua & p· vij· annos
peniteat· s̃ de spon· du· c· Accepisti· Et intellige desp̃osatã·
scz p verba de p̃senti· Qui cognouerit duas cõmatres vel so-
rores siue sit vxoratus siue non adminus septẽ annis penite-
at licet plus deberet· xxx· q· iiij· si pater· Homicida volũtari9
sine spe restitutionis deponit̃ & septẽ annis penitere debet· l·
di· miror· vel si causa subsit vt magis casuale homicidium q̃
voluntarium presumatur quinq3 annis peniteat· l· di· eos ve
ro· & · c· Si qua femina· & · c· si quis voluntatem· ¶ Matricida p
decẽ annos peniteat s̃m formam satis asperam traditã· xxxiij·
q· ij· latorẽ· Vxoricida toto tpe vite sue peniteat & satis duri
or sibi pnĩa imponit̃ q̃ matricide· xxxiij· q· ij· admonẽ· & · c· q-
cũq3· ¶ Si qs p̃priũ filiũ interfecerit ex p̃posito moueri debz vt
toto tpe vite sue peniteat in monasterio· vt· c· i· de hijs q fili-
os occiderũt· & si nõ posset ad hoc induci annoꝝ triũ peniten-
tia indicatur quorum vnũ in pane & aqua peragat etiã si op
p̃essent in lecto dormiens vt in· c· si· extra de hijs qui fi· oc·

¶ Si quis periurauerit·xl·dies in pane & aqua &·vij·annos
penitea & nunq̄ sit sine penitencia scȝ interiori hoc ē vt sem-
per doleat de peccato·vi·q·i·Quicunqȝ facit·l·di·clerico·
Pro falsa mensura·xxx·dierum in pane & aqua imponat̄ pe
¶ nitentia supra de emp·et ven·c·ij·vt ibi·Si quis sollenniter
penituit & postmodum ad vomitum redijt·x·annis peniteat·
¶ de pe·di·v·Si qui vero·Qui deuotam vel monialem cogno
uerit·x·annis peniteat·xxvij·q·i·deuotam·&·c·precedenti·
¶ Qui cantat missam & non comunicat anno penitere debet & ī
terim a celebratione & cōmūione cessare·de cō·di·ij·Relatū·
¶ nec alia ibi exprimitur penitentia·Si sacerdos clericum mor-
tuum in palla altaris inuoluerit·x·annis &·v·mensibus peni
teat·diacon9 vero triennio & dimidio·de con·di·i·Nemo cle
¶ ricus per ignorantiam·Qui cōmittit sacrilegium violādo ec
clesiam vel crisma seu calicem sacrum pollutis manibus acci-
pit vel similia cōmittit·vij·annis peniteat & ī duobꝫ primis
non intret ecclesiam & vsqȝ ad quartū non offerat & tribꝫ di
ebus in ebdomoda a vino & carnibus abstineat ieiunando sed
alia consideranda sūt que habentur·xij·q·ij·de viro nefando
¶ Si qui parentes frangunt sponsalia filiorum triennio sepe-
rentur a communione & filij similiter si in culpa sint·xxxi·q·
¶ ij·si qui parentes·ar·de pe·di·i·sicut·Qui ducit in matrimo
nium quam polluit p adulterium·v·annis peniteat·xxxi·q·
¶ i·si qua vidua·Maledicus contra deum vel aliquem sancto-
rum p·vij·ebdomodas penitere debet eo modo quo traditur
¶ supra de cle·male·c·ij·Si sacerdos reuelat cōfessionem de iu
re antiquo deponi debebat et toto tempore vite sue ignomini
osius peregrinari per mundum de pe·di·vi·Caueat sacerdos·
postmodum determinatum fuit qd depositus ad agendam
penitentiam perpetuam in artum monasterium detrudatur·in
¶ fra·e·c·omnis·in fi·Qui compulsus conditionaliter periurat
si liber est·xl·diebus in pane & aqua peniteat cum·vij·annis
¶ sequentibus in communi penitentia·Si vero seruus eiusdem
est per tres quadragesimas & legittimas ferias·scilicet secun
¶ dam·quartam & sextam peniteat·xxij·questione quinta·Qui
compulsus·Qui periurat in manibus episcopi aut in cruce

consecrata tres annos peniteat si vero in cruce nõ cõsecrata vnũ annũ peniteat q aũt coact⁹ et ignorãs piurauerit si postea co gnouerit tres quadragesimas peniteat · xxij · q · v · c · q piurat · Qui scienter falsũ iurat vel aliũ iurare cõpellit vel mouit qua draginta dieb⁹ in pane & aqua cũ septẽ sequẽtib⁹ annis peni teat & nũquã sit sine penitentia et alij si cõscij fuerint simili᷑ pe niteãt · xxij · q · v si qs piurauerit · et · c · si qs conuict⁹ · Si qs co actus ꝓ vita redimenda vel alia necessitate piurat tres · xl · ſ᷑m aliqs tres annos peniteat · xxij · q · v · si qs coact⁹ · Qui i dicen dis horis canonicis vel alijs diuinis officijs a cõsuetudine me tropolitane ꝓprie ecclesie discrepat sex mensibus cõione puat᷑ si hoc ex cõtemptu fecerit · xij · di · de his · Ep̃us q correctionẽ subditoꝝ ꝓ venditione ministeriorum dissimulat duobus mẽ sibus excommunicationi subiaceat · Ceteri vero clerici eadẽ pe na vel alia competenti plectãtur · j · q · j · quicquid · Sortileg⁹ diuinus & maleficus secularis · xl · diebus peniteat si peccatũ est occultum extra de sorti · c · j · Si vero est notorium commu nione fidelium priuentur de conse · di · ij · pro electione: Sacer dos qui videt in astrolabio duob⁹ annis peniteat extra ꝺ sorti · c · ex tuarum · Clericus qui scienter & maliciose magicis arti bus incantationibus & huiusmodi vsus fuerit vel tales alijs cõsuluerit honore dignitatis sue priuat⁹ i artũ mõasteriũ detru datur ad ꝑpetuam penitentiam pagendaꝫ · xxvi · q · v · nõ opor tet · & · c · Siquis ep̃us · & · c · aliquanti · Si quis stillauerit in terram siue tabulam ꝺ sanguine cõsecrato quadraginta dieb⁹ peniteat si super altare tribus diebus si super lintheum altaris et ad aliud stilla peruenerit quatuor diebus si vsqꝫ ad terciũ nouem diebus si vsqꝫ ad quartum · xxx · diebus peniteat de cõ · di · ij · si p negligentiã · Si qs laic⁹ p ebrietatẽ vel voracitateꝫ eucharistiam euomuerit quadraginta diebus peniteat: Cleri cus vero vel monachus septuaginta diebus · episcopus auteꝫ nouem diebus peniteat · Sed si propter infirmitatem hoc ac ciderit septem diebus peniteat · de consecra · distinctione secun da Si quis per ebrietatem · Qui presbitrum interfecerit duo decim annis peniteat extra eodem capitulo secundo ·

Si quis domum seu aream cuiuscumqꝫ voluntarie incenderit

Sublata vel incensa omnia restituat & tres annos peniteat ex-
tra de iniur· si quis domum· Qui cōmunicat cum heretico sci-
enter· v· annis peniteat· xxiiij·q·i·si quis dederit· &·c·se· Qui
ignorant cognoscit duas sorores vel matrē & filiam vel ami-
tam & neptem· vij·annis peniteat· Si scienter perpetuo care
at coniugio· xxxiiij·q·vi·si quis cum duabus· &·c·se· Patro
nus res ecclesie dilapidās anno peniteat· xvi·q· vltima· filijs·
Qui lustrat domū suaȝ cum magicis incātationibus· v· annis
peniteat· xxvi· q· v· si quis ariolos & duabꝰ causis seqn̄· Qui
iurat non facere pacem cū ꝓximo suo anno peniteat & ad pa
cem redeat· xxij· q· iiij· Qui sacramento· Periurus adulter ho
micida regulariter septem annis peniteant & idem pro forni-
catione licet non ita aspera penitentia imponatur· xxij·q·i·p̄-
dicandum cum glosa· &· xxxiij· q· ij· hoc ipsum· &·§· seqn̄·

Vanq̄ꝫ hos canones pn̄iales hic inseruerim nō tū hoc
ideo feci qꝛ cōfessor debeat aut teneatᷣ semꝑ pn̄ias ꝑ
vt i eas ɔtinetᷣ iponē cū hodie oēs pn̄ie arbitrarie sint
& ɔfessoris arbitrio cōmittanᷣ· xxvi· q· vij· tpa· & de pe· di·
i· Mēsurā & extra· e· c· Quesitū· &· c·d hys q· Sȝ vt ex hoc
sciat meliꝰ differētias peccatoꝝ cognoscere & ſm eoꝝ grauita
tem cuilibet penitēti ꝓut cōgruit pn̄iaȝ iniūgere cōsideratis
tn̄ cōdicōe & ꝑsone dignitate sexu officio paupertate cōplexi-
one societate ac disposicōe vt dicit hosti· in su· e· ti· § q̄ pn̄ia·
Debet eīn penitentia peccato correspondere· vt scȝ supbo hu
milis iniungatur oratio· auaro & cupido elemosinarū elargi-
tio· luxurioso & guloso abstinentia & carnis maceratio· Qd
verum est non de necessario vel etiā de cōgruo in speciali sed
de congruo tantū in generali vt dicit Sco· in· iiij· di· xv· q· i·
nam sepe cōtingere pōt qꝙ aliquis peccet peccato supbie· aua
ricie· luxurie & gule cui de cōgruo deberet correspōdere aliqd
predictorum operum penaliū & tamē talis penitētia vel satis
factio ñ poterit ei cōpetere· exempli gratia· Pauperi qui fura-
tus est nō cōpetit ei dare pro penitentia vt elemosinas faciat
quia nō habet vnde faceret nec vt oret vel ieiunet aut corpꝰ
maceret licet peccauerit peccato superbie vel luxurie quia cū
oporteat eum cōtinue laborare pro victu necessario nō posset

postea sustinere laborem· consimiliter potest cõtingere q̄ di-
ues qui peccauit peccato carnis fit adeo delicatus q̄ nõ vult
ieiunare nec corpus macerare vel presumit̃ q̄ si sibi talis pe-
nitẽtia imponeret̃ cito eã abiceret et sic nouo peccato peccaret
vnde in hys casib̃ & similib̃ discretus cõfessor imponet aliã
penitentiam quam cognoscit penitentem libencius recipere et
credit q̄ debeat melius adimplere· cauens semper ne iniun-
gat penitentiam que alteri faciat preiudicium vel ex qua seq̄
tur aliquod scandalum seu periculũ & si peccator oĩno nullã
penitentiam velit accipe a sacerdote sibi impositã dicit tamen
se habere displicenciam alias ɔtritionem de peccato commis-
so & firmum propositum non recidiuandi absoluendus est
ne cadat in desperationem secundum Hos· vbi supra· Idem
v̄v̄· est tamen hoc casu & quociensc̃unq̄ imponit̃ penitentia
minor debito ɔfitẽti nũtianda pnĩa q̄ sibi p̄ peccatis suis esset
imponẽda & inducẽd9 q̄ eã in se l' in equiualẽti absq̄ ipo si
tione velit adimplere· Alioquin oportebit eum in purgatorio
soluere & complere· con· tho· in· iiij· di· xix· nullo tamen casu
confessor debet exigere p̄missionem a cõfitente licet credat q̄
non faciat penitẽtiam aut aliud quod promittit· Sufficit enĩ
si dicat se habere p̄positũ faciẽdi fm· v̄v̄· Salubre etiã cõsiliũ
doctor̃ ẽ q̄ cuilibet ɔfitẽti ad vitãdũ ambiguitatẽ de iterãda
penitẽtia facta in peccato mortali cõfessor vnũ pater nr̃ vel ali
quã aliã breuẽ satisfactionẽ quã statim in statu gratie exequa
tur iniungat· Et demde ei declaret si cõtingat reliquã satisfa-
ctione sibi p eũ iniũctã agere i peccato mortali an debeat illã
iterare vel nõ· non tamẽ dicitur in mortali qui contritus est·

De commutatione penitentie·

Queritur an sacerdos possit commutare penitentiam
quam iniunxerit· & dico breuiter secundum hosti· in
summa· ti· de remis· §· & an sacerdos· q̄d sic· dum ta-
men discrete & ex causa rationabili et circa subditos suos· di·
lxxxij· presbiter· aliter nõ· con· Ray· Tu dic· secundum· v̄v̄·
Quod aut confessor a quo commutatio petitur· iste idem est
qui iniunxit eam siue successor eius vel superior ordinarius

iudex penitentis & hi omnes pñt penitentiaȝ cõmutare vel re
laxare · aut ē alius confessor a pdictis & tunc si talis peniten-
tia ē secreta & i tali casu iniuncta in q ipse secundus confessor
poterat ab inicio absoluere & penitentiã iniungere poterit eti-
aȝ eo casu relaxare & ↄmutare · Secꝰ aūt ē si in casu a q ipe
ante ñ poterat absoluere aut si talis penitentia iniuncta fuerit a
supiore q sibi talē ↄmutationē vel relaxationē reseruauerit Ar
chi · ad hoc · l · di · accedēs · & · xxxiij · q · ij · latorē · & ibi glo · ideȝ
in direc · eo · ti · § · cxl · Hoc tñ etiã casu cum penitentia iniuncta
est a supiore vel in casu sibi reseruato poterit inferior sm vᵒ · eã
cõmutare vel relaxare si vrgeat necessitas vel suadeat vtilitas
etiã si sit publica · Pium est eñ interptari in his casibus q su-
perior concesserit potestatē inferioribus cõmutandi vel relaxã-
di · hec ille nec videt necesse ex hoc iterare cõfessionē vt dicit
expsse Pe · de palu · licet aliq contrarium dicant

Quomodo cõfessor circa infirmos se habere debeat ·

Vanq̃ piculosuȝ sit penitentiã vsqȝ ad extremum vite
differre de pe · di · vij · si quis · Attamen qa nemo despe
randus est dum in hoc corpore constitutus ē ea · di ne-
mo · Presbiter q morientibus vel in mortis piculo constitutis
penitentiam negauerit eoꝝ animaꝝ reus erit · xxvi · q · vi · si pre
sbiter · & · c · se · Debet igitur confessor cum ad infirmum p cõ-
fessione vocatur cum oi sollicitudine eum adire & omni diligẽ
tia eius saluti intendere · Facile est enim prudenti confessori
in tali casu animum etiam cuiuslibet magni peccatoris ad deũ
conuertere & ad omne bonum persuadere & disponere ac tan
dem eius animam de inferni baratro liberare · Studeat igitur
Primo & ante omnia si sue mentis compos est infirmus pro
posse eum ad contritionem cum spe venie inducere · Deinde ab
eo querat a quanto tempore citra non est ↄfessus & totiꝰ illiꝰ
tpis quo ñ est cõfessus oim peccatorum suorum ab eo exigat
purã cõfessionē eũ interrogando in gñali vel in spali plus &
minus prout eius discretioni & confitentis conditioni expe-
dire videbitur & infirmitatis grauitas sine multo detrimento

patietur & precipue de his interrogandus est· Si contentat
de omni eo q̄ deo placuerit circa ipsum disponere siue de sa-
nitate vel infirmitate siue de vita siue de morte · & si dolet de
omni offensa dei & proximi & ei iniurias remittit: nam alias
saluari non potest· Si ad curā sue infirmitatis vocauit medi
dicum iudeū vel infidelem aut ab eo recepit medicinam: nam
hoc est prohibitum & mortale & ex hoc debet excommunica-
ri si est laicus· Si clericus est debet deponi·xxviij·q·i·c·nul
lus·&·c·omnes·& notat collec·extra de iude·ad hoc·& Ar
chi·in dicto capitulo nullus· Vbi tamen dicit q̄ si quis mori
atur nisi iuuetur a medico iudeo & alium inuenire non possit·
credit Hug: q̄ in tanta necessitate licet ei vocare eum· Si ve
neficiorum vel incantantium remediis aut medicamine pro sa
nitate sua recuperanda vsus est |prohibitum est & mortale·
vicesimasexta questione secunda·c·illud·&·c·Qui sine salua
tore & ea cā· q· vij·admoneat & extra d pe·& re·c·cum infir
mitas·in fine· Si debet aliquid alicui causa maleficij contra-
ctus depositi vel predecessorum suorum legati non soluti aut
alio quouis respectu ·Nam non remittitur peccatum nisi re-
stituatur male ablatum · Ideo si potest sine mora restituat ne
cum alieno discedens damnetur ineternum · Sed si pro tunc
non potest sufficienter ordinet & disponat vel talem cautionē
faciat q̄ creditores sint securi & executores sui si decesserit q̄
primum fieri potent satisfacere cogantur·Quod si alienum re
stituere noluerit vel vt predixi per testamentum vel alias suffi
cienter disponere nullatenus absoluatur·Si autem vere con-
tritus ,& ad omnia bene dispositus satisfactione vel cautione
premissis vt predicitur tunc si non est multum grauatus infir
mitate imponatur ei penitentia prout confessori videbitur cō
sideratis peccatorum grauitate & persone cōditione vt supra
quam faciat cum sanatus fuerit ·Melius est tamen errare ī mi
sericordia remittendi quam in seueritate vlciscendi· vicesima
sexta questione septima alligant · Si vero fuerit infirmitate
grauatus| seu in periculo mortis constitutus non est ei penitē
tia iniungenda sed tantum innotescenda quantitas & quali-
tas ea ·causa·& questione·c·ab infirmis·declarare tamen dēt

ei sacerdos· si tu esses sanus talem penitentiam tibi darem & vsq3 ad tale tempus q̃uis etiam multo maiorem facere debe-res sm canones & si conualueris faciam hoc vel illud si vero ad deum migraueris facias pro penitentia talem elemosinam vel ĩ iungas heredibus tuis vel amicis vt p te faciant & si hec ac-ceptat secure eum absoluat· Talis etiã erit viatico reficiendus & ante mortem oleo inungendus et amicorũ orationibus & ele-mosinis adiuuandus vt ĩ dicto· c· Ab infirmis· Si vero talis infirmus infirmitate oppressus loquelam amiserit vel in frene-sim conuersus fuerit distingue quia aut talis bene viuebat et vt fidelis christianus singulis annis confitebatur & se commu-nicabat & huiusmodi licet sacramenta non petierit quia talia ex insperato acciderunt: Vel etiam si malus & obstinatus diu in peccatis perseuerauerit & a longo tempore non est confessus· petijt tamen sacerdotem pro confessione & ostendit se oĩa vel-le facere que debuit & de hoc dent testimonium qui eum audi-erunt & periculum est in mora quia continuo creditur moritu-rus· In vtroq3 casu talis presupponitur contritus· Ideo ali-quo de circumstantibus faciente pro eo confessionem genera-lem sacerdos absoluat eum ab omnibus censuris casibus & pec-catis iniungẽs aliquid circumstantibus seu consanguineis aut heredibus pro aĩma eius facienda si voluerint acceptare· De inde presbiter sacerdos ministrabit ei sacramentũ eucharistie li-cet non sit confessus eo q non potuit· xxvi· q· vi· Is qui· vel alius secundum Archi· ea· q· c· Si presbiter nisi timeretur de eius expuitione vel vomitu· Idem videtur si quis a natiuita-te amens fuerit nam talis potest baptizari & ei in necessitate scilicet in mortis articulo constituto scz corpus christi dari vt not· glo· xxvi· q· vi· c: Qui recedunt· Non autem ministrabit ei religiosus quia etiam in hoc articulo mortis hoc sacramen-tum ministrando sine licencia proprii sacerdotis incurreret ex-communicationem papalem vt notat pau· Johannes de leg-na· & Johannes de imo· in cle· religiosi de priuileg· Extrema vero vnctio omnino talibus danda est· etiam si non potue-rint communicare· quia licet propter frenesim ñ permitterent se inungi potuerunt ligari & sibi violenter dari· secus autem de eo

qui a multo tempe citra n̄ confessus ē vel notori⁹ peccator ex
istens subito incurrit amentiā vel loq̄lā ꝓdidit nec pri⁹ vl̄ po
stea ostēdit signa cōtritōis nā tali sacramēta non debent dari
nec in ecclasiastica sepultura sepeliri·

De absolutōe quō cōfessor se bēat circa eā C·ij.

Icto supius q̄liter confessor debz penitentiā iniunge
re restat consequenter hic declarare quō circa absoluti
onē peccatoꝝ se debeat habere· Vbi nota aū oīa q̄ de
bet in tanto ministerio se imunē ab omni crimine repire vt dig
ne & salubriter valeat illud exercere: nā vltra modum sacer
dotum crimen detestabile est q non prius se iudicant & alios
alligāt de pe· di· vi· §· sacerdos· Quotiēs em̄ sacerdos existēs
in mortali aliquē absoluit totiens mortaliter peccat vt notat
glo· ea· di· §· penul· super verbo iudicandus· & Archi· ibidem
& habet᷑ in direc· e· ti· Si tamen conteratur & disponat con
fiteri non dicitur in mortali· Iustificato igit᷑ prius seipso & iā
integre audita penitentis confessione & debita penitentia im
posita & confitēs dicat se ex corde de omni offensa dei & ꝓxi
mi dolere & iniurias ei remittere & alteri⁹ famā & rē velle re
stituere & ꝓ iniurijs debite satisfacere vt s̄· c· precedenti tunc
si confitens in articulo seu piculo mortis sit positus ab omni
bus censuris casibus & peccatis poterit cōfessor eū absoluere
vt s̄· parte secunda· ci· §· vij· Si vero sanus fuerit & ligat⁹
repitur aliqua excōicatione iudicis remittat eū ad excōicatorē
seu ad eius supiorem ad quos de iure pertinet absolutio scd̄m
Ric· in quarto di· xviij· ar· ix· q· v· Si autem sit excommuni
catus excōicatione iuris absoluat eum ab ea si potest modo in
frascripto si autem non pōt remittat eum ad habentē autorita
tem absoluendi eum nec absoluat eū a peccatis primsq̄ȝ fuerit
absolut⁹ ab excommunicatione quia excōicat⁹ maiori seu mi
nori excommunicatione non est particeps sacramentoꝝ eccle
sie scd̄m doc· Et notatur per Ricardum · in quarto distinctione
decimaoctaua articulo nono questione quarto & durandū in
summa libro primo dist· quarta questione vicesimaquinta·
Immo si scienter maiori excōmunicatione excommunicatum

absoluat a peccatis priusquam ab excommunicatione eandem incurrit excommunicationem licet quidam dicant contrarium sed prima opinio tutior est quam tenent Guil. Johannes de legnano. & Johannes de imola. in clementina Religiosi. de priui. & de hoc etiam in direc. libro primo titulo. ij. §. ciij. De eis autem si ignoranter absoluat Si vero non sit excõicatus si habet aliquos casus vel peccata supiori reseruata tunc scdm thomã & durã. in iiij. debet eũ absoluere ab his a quibus potest. Deinde remittere eũ ad supiorem de residuo absoluendum informando penitentem q illa peccata a quibus ipse non potuit eum absoluere confiteatur episcopo vel eius vicario & faciat se ab eis absolui nec per hoc dicit' confessio diuisa quia integre confitetur primo & absoluens secundo confirmat & pficit quod inceptum erat vel si confessus psona simplex fuerit vadat ipse confessor si potest ad episcopum pro autoritate obtinenda aut si confitentem mittit de eius licencia illa peccata in scedula quam ipsemet penitens portet episcopo vel eius vicario scribat sub hac forma vel simili videlicet. Latorẽ vel latricem presentium pro homicidio vel incestu in tali gradu cõmisso absoluendum paternitati vestre transmitto vt beneficium absolutionis impendendo & salutarem penitentiam iniungendo ipsum sancte ecclesie reconcilietis. Et confessor cautum ipsum reddat ne illam scedulam alteri legendam tradat. Et si episcopus remittat eum ad confessorem ipsius autoritate absoluendum tunc absoluat illum integre ab omnibus peccatis imponendo illi penitentiam solum pro illo peccato pro quo prius non imposuerat. At si ille non habet casum reseruatum vl' etiam si habet & ipse confessor ab omnibus absoluere potest libere absoluat eum modo infrascripto.

forma lre remittendi ad epm

De forma absolutionis a peccatis.

Circa absolutionem consideranda est forma debita vel propria & completiua. Vbi nota q sicut quodlibet sacramentum habet suam' propriam formam ita etiam sacramentum penitentie que est, ista scilicet ego te absoluo. Et

importat ego te absoluo ·i·sacramentum vel ministerium ab-
solutionis tibi impendo vel confero·non autem importat vt q-
dam dicunt & male·ego te absoluo ·i· absolutum te ostendo
quia sequeretur ex hoc q in sacramentis noue legis non esset
nisi ostensio seu significatio quod est falsum eo q sacramenta
noue legis non solum figurant & significant sicut sacramen-
ta legis veteris sed etiam efficiunt quod figurant·Vnde sacer
dos virtute clauiuz absoluit a culpa mortali non principaliter
sed vt instrumentum disponens ad infusionem gratie tantum
p quã fit remissio culpe·absoluit etiã a pena ñ eternali q̃ cũ sit
infinita & īsepabilis a culpa ñ põt remitti nisi a virtute seu po
tentia infinita & ab eo a quo remittitur culpa sed a temporali
sic nam cum in contritione pena eterna commutetur in tpalez
hic vel in purgatorio soluendam de illa pena tpali cui9 homo
debitor remanet hic vel in purgatorio vt predixi soluenda v̇
tute clauium aliqua ps non tota diminuitur fm Alex· de al·
iiij·pte su·q·cclxxxi·& Tho·in·iiij·sen·di·xviij·ar·iij·Sed
qm alia est absolutio a peccatis et alia ab excõmunicatione d
his singilatim infra dicetur ·Quo ad absolutionem a peccatis
sciendum q licz vt predixi de substãtia forme sint tm̃ hec ver
ba·Ego te absoluo expressis illis super quibus absolutio de-
terminatur scilicet a peccatis·Depreeatio vero que premittit
& reliqua que subsecuntur non sunt de necessitate sed tamen
congrue & laudabiliter apponũtur·Postq̃z igitur penitens in
tegre omnia peccata sua confessus fuerit & prout requirit p
futuro tempore bene dispositus vt supra premissã a sacerdo-
te oratione·Misereatur tui omnipotens deus & dimissis om-
nibus peccatis tuis perducat te ad vitam eternam amen·In-
dulgentiam & absolutionem omnium peccatorum tuorum tri-
buat tibi omnipotens & misericors dominus amẽ·libere et si
ne conditione absoulat eum·Nam cum conditione absolutus
non esset simpliciter absolutus extra de regu·iur·Actus·lib·
vi·& dicat ·dominus noster ihesus christus qui te creauit &
redemit te absoluat & ego autoritate ipsius q̃ fungor in q̃tuz
possum & debeo absoluo te ab oĩ vinculo excõis minoris si te
neris & restituo te sanctis sacramentis ecclesie si ĩdiges iterũ

absoluo te ab omnibus peccatis tuis confessis & oblitis mortalibus & venialibus. & circūstancijs eorum. Passio dñi nostri ihesu cristi. & omnia bona que fecisti & facturus es & aduersa que sustinuisti & sustinebis sint tibi in penitentiam & remissionem peccatorum tuorum & in augmentū diuine gratie. In nomine patris & filij & spiritus sancti Amen.

Quando satisfactio debet precedere absolutionem.

Sunt tñ aliqui casus in quibus añ satisfactionē nullatenus penitēs est absoluendus nec in vita nec in morte nisi prius satisfaciat vel idonee caueat pro iniurijs vł dampnis & male ablatis. Quorum primus est de excōmunicatis vt infra dicetur. Secundus est de vsurarijs manifestis dicitur enī vsurarius manifestus per euidentiam facti. puta qr mensam paratam tenet ad vsuras vel quia de hoc in iure confessus ē vel cōuictus vel si sint de hoc argumenta cum fama. sola autem fama non sufficit vt notat glosa in. c. vsurarum. de vsuris li. vi. super verbo. manifestos. Tales enim vsurarij manifesti. nec ad confessionem. nec ad sepulturam recipi debent licet dicant se velle restituere vel etiam in vltima voluntate mandent de vsuris satisfieri. Sed oportet qꝫ de ipsis vel fuerit prout patiuntur facultates eorum plenarie satisfactum vel illis quibus facienda est restitutio si presto sint ipi aut alij qui eis possint acquirere vel eis absentibus loci ordinario vel vices eius gerenti. Aut decano. Archipresbitero. vel abbati qui alias iurisdictionem habet in spiritualibus de consuetudine. Aut rectori parochie ipsius vsurarij. Vel eius cui debet fieri restitutio coram aliquibꝫ fidedignis. aut seruo publico. idest tabellioni de ipsius ordinarij aut predictorum mandato de restitutione idonee sit cautum dando scilicet pignora. Vel fideiussores si possint alias sufficit cautio iuratoria. Et si vsurarum quantitas sit manifesta illa semper in cautione exprimatur. Alioquin moderanda erit arbitrio recipientis. Ipse tamen si scienter minorem quam verisimiliter creditur moderetur. ad restitutionem residui tenetur. Alias nullus debet interesse eorum testamentis. aut eos ad ecclesiam sepulturam

seu confessionem admittere vel absoluere vt in·c·q̃q̃ de vsuris li·vj·Si igitur vsurarius cupit debite satisfacere ad hoc vt ei vere peccatum remittatur q̃tuor obseruare debet·Primo si habet pecuniam vnde restituere valeat priusq̃ moriatur per seipsum vel per fidelem amicum restitutioni illam exponat·Secundo faciat publice proponi edictum in locis a quorum incolis sunt extorte vsure q̃ omnes veniant & si aliqui appareant quibus sit fides adhibenda prius alias potius illis restituatur q̃ pauperibus eroget vt notat glo·ibidẽ sup verbo satisfiet·Tercio si aliqd defuerit p cautionẽ idoneam suppleat vt s̃·Quarto si vsurarius habet aliqua instrumenta vel scripta ex tunc ea casset per publicum instrumentũ vel redigat ad debitũ veritatis

De forma absolutionis ab excommunicatione:

Quo ad absolutionem ab excommunicatione sciendum q̃ duplex est excommunicatio scilicet iuris & hominis· Ab excommunicatione iuris maiori seu minori & regulariter episcopus subditos suos & prelati exempti sibi subditos absoluere possunt ·nisi papa absolutionem sibi reseruauerit·extra de sen·ex·nuper·vel etiam sede vacante capitulum aut ille ad quem iurisdictio episcopalis pertinet extra de ma·& obe·c·ij·li·vi·A sententia vero hominis non potest absoluere nisi qui eam tulit vel eius successor si eandem iurisdictionem habet super excommunicatum quam ipse qui tulit habuit·ij·q·iij·si eps·ij·vel etiam supior s̃m Ric·in quarto·Cum tamen alia sit excommunicatio pertinens ad forũ cõtentiosum & alia pertinens ad forum penitentiale· Sciendũ q̃ a prima absoluere potest etiam non sacerdos extra de sen·exco: cum illorum ·&·c·Canonica·& de consue·Quanto· Nam absoluere potius est iurisdictionis q̃ ordinis · secunda questione prima ·Nemo· Solennia tamen absolutionis sicut dicere orationes cum stola psalmum penitentialem; & in ecclesiam introducere est ordinis & officij·de excessibus prelatorum capitulo finali · & de sentencia excommunicationis : nup· Ab illa vero que procedit ex vi clauium solus sacerdos

absoluere potest. Petrus tamen de pa. & Johannes super decretalem. A nobis. extra de sentencia excommunicationis clarius dicunt scilicet q omnis superior etiam non sacerdos habens potestatem excommunicandi habet etiam & absoluendi quantum ad restituendum excommunicatum ad actus legittimos habilem & cōmunionem fidelium. Sed quantum ad tollendum culpam ratione criminis vel contumacie contracte requiritur absolutio sacerdotis. Con. Ric. in iiij. di. xviij. ar. x. q. iij vbi dicit q in prima excommunicatione nō est necessarium q absoluens dicat precise absoluo te sed sufficit dicere reuoco relaxo & huiusmodi verba. In illa vero que fit ex vi clauium in foro conscientie debet sacerdos dicere. ego absoluo te. Jo. an super verbo reuocationem extra de his que vi metus ve causa capitulo primo li. sexto circa hoc tripliciter distinguit & soluit vide ibi. ligatus tamen pluribus sententijs vel vna ex diuersis causis si vult vere absolui debet exprimere omnem sentenciam & causam & sic vna absolutio sufficit ad plures excommunicationes tollendas aliter non teneret absolutio quia per surreptionem obtenta esset extra de senten. exco. officij. & de hoc dicit clarius Ric. vbi supra. ar. iij. q. x. Regulariter igitur in absolutione ab excommunicatione maiori quatuor obseruanda sunt. Primum est vt excommunicatus in omni casu antequam absoluatur iuret stare mandatis ecclesie vel ipsius absoluentis siue quod parebit iuri. Et licet Hostiē. dixerit iuramentum esse de substantia absolutionis tamen contrarium tenet communis opinio. Vnde si obmittatur q fieri nō debz tenet nihilominus absolutio extra eodem cum desideres & dominus. An debu. ibidem. Concor. Goff. & v. v. De pueris an debeant iurare relinquitur arbitrio absoluentis. Secūdum est q si quis excommunicatus est pro notoria offensa in proximum non absoluatur nisi prius satisfecerit & sufficientez prestiterit emendam si potest extra de verborum significatione ex parte primo. Quod presertim obtinet quando hoc in iure expresse cautum reperitur. Alias si non potest debet absolui recepta ab eo idonea cautione q satisfaciet si ad pinguiorē fortunam peruenerit. Idem dico si pro contumacia aut offensa

dubia erat excommunicatus quia similiter sufficit cautio iura toria vbi nulle expense petuntur · vt ibi & in · c · Odoardus · extra de solu · Absolutio enim neganda non est · vicesimasexta questione sexta · Si presbiter · Tercium est quod absoluatur per eum qui tulit sententiam vel superiorem suum vel alium cui commissa fuerit autoritas absoluendi debita forma seruata · Sic absoluens enim excommunicatum virgis vel corrigiis scapulas nudas habentem verberabit dicendo psalmum · Miserere mei deus vel alium penitentionalem cum gloria patri percutiendo semel in quolibet versu postea dicat kyrieleyson cristeleyson kyrieleyson pater noster · v · Et ne nos · v · Saluum fac seruum tuum · respondeat Deus meus sperantem in te · v · Nihil proficiat inimicus in eo · respondeat · Et filius iniquitatis non apponat nocere ei · v · Esto ei domine turris fortitudinis · respondeat · A facie inimici · v · Domine exaudi orationem meam · respondeat & clamor meus ad te veniat · v · Dominus vobiscum respondeat · & cum spiritu tuo

Oratio ·

Deus cui proprium est misereri semper & parcere suscipe deprecationem nostram & hunc famulum tuum quem excommunicationis cathena constringit miseratio tue pietatis absoluat per cristum dominum nostrum amen · vndecima questione tercia cum aliquis · Quartum est quod absoluto fiant iusta mandata & rationabilia alias appellare posset extra de pactis capitulo finali · Erit autem ei precipue iniungendum quod de cetero non faciat contra eum canonem propter quem erat excommunicatus · vt in cendario quod nunquam incendat · Percussori clerici quod nunquam percutiat & huiusmodi vicesimatercia questione vltima · pessimam · Aliquando etiam requiritur cautio quod de cetero talia non faciat · extra de sententia excommunicationis · Grauem · Sed si appareret sententia iniusta nullum mandatum fiat absoluto · In absolutione autem ab excommunicatione minori non requiritur hec solennitas extra eodem titulo nuper · In maiori vero licet sine causa obmitti non debeat tamen si obmittatur absolutio valet · Nam cum quis possit simplici verbo excommunicari ita & simplici verbo potest absolui · vt sentiunt

thomas & Richardus vbi supra & fere omnes doctores· licet hostiensis dicat contrarium· Immo etiam quo ad ecclesiam valet· videlicet absolutio siue iusta sit siue miusta · quinquagesima distinctione Ponderet· extra de reg· iur· cum sunt· li· vi· nisi fuerit ex causa falsa· puta si absoluendus dicat se satisfecisse vel miuriã sibi remissam fuisse vel aliquid tale qd' sit falsum quia sic iudex nõ mtẽdit absoluere· extra de of· or· ex parte· Potest etiã qs absens & muit? ab excommunicatione absolui secundum tho· & Ric· vbi supra· ar· x· q· i· &· ij· Et mtellige Rich· q quis potest absolui muitus a sententia hominis· non autem a sententia iuris· vide ibi·

Forma absolutionis habentium indulgentiam plenariam

Primo absoluendus dicat· Confiteor· Et premissã a sacerdote oratione· Misereatur tui & dominus ihesus cristus· subiungat· Auctoritate dei & beatorum apostolorum petri & pauli & sancte romane ecclesie mde cõmissã & tibi cõcessã ego absoluo te ab omni sententia excõmũicationis maioris vel minoris suspensionis & interdicti si teneris & restituo te vnitati fideliũ et sanctis sacmẽtis ecclesie· et eadẽ auctoritate mde cõmissã ego absoluo te ab omibꝫ peccatis tuis ꝯfessis· cõtritis & oblitis· Item auctoritate dei & beatorum apostolorum petri & pauli & sancte romane ecclesie· & etiam auctoritate domini nostri· P· summi pontificis mihi in hac parte commissa & inquantum debeo & possum si ista vice moriens absoluo te ab omnibus penis tibi ĩ purgatorio debitis propter culpas & offensas quas contra deũ cõmisisti· & inquantũ mde permittitur restituo te illi innocentie in qua eras quando baptizatus fuisti· Si vero ista vice nõ morieris reseruo tibi plenariam indulgentiam tibi concessam a domĩo papa ꝓ vltimo articulo mortis tue· In noĩe patris & filij & spũs sancti· Amẽ·

Interrogationes beati Anselmi faciende infirmo morienti

Primo interrogari debet· Si credit omnia que sunt fidei cristiane· Et respondeat· Credo· Secundo si gaudet se mori in fide cristiana· Et respondeat· Gaudeo· Tercio si recognoscit

se deum multũ offendisse· Et respondeat· Recognosco· Quarto si dolet de omni dei offensa· Et respõdeat· Doleo· Quinto si proponit de cetero ab omni offensa peccati mortalis abstinere· Et respõdeat· Diuino auxilio mediante propono· Sexto si credit se meritis passionis cristi & non propriis ad gloriam peruenire· Et respondeat· Credo· Vltimo debet sibi dici si occurrerit tibi inimicus dyabolus semper ei opponas merita passionis cristi·

Si quem peniteat scelerum culpamq; fateri
 Aures clauigeri presulis ante velit
Non indignetur docti precepta libelli
 Quiq; salutifere norma sit ampla vie
Quis credet? vetus abscondit sua crimina chaim
 Culpam percusso fratre negauit abel
Ex illo soboles italas chaima per oras
 Creuit· & hos inter bartholomeus erat
Mundanas contempsit opes sub paupe diues
 Francisco· nec auum gaudet habere chaim
Quod fratrem dixit pater occidisse negasti
 Ostendam culpam dissimulare nephas
Et quo cuiq; modo prestet delicta fateri
 Si modo post ipsum sidera crimen amet
Dixit vt hec· sacrum sibi confecisse volumen
 Pergit non parua scripta legenda mora
Turba coit· plenũq; sue sitibunda salutis
 Dignum te repetit bartholomee librum

Explicit interrogatorium siue confessionale perutile· Per venerabilem fratrem Bartholomeum de Chaymis de mediolano ordinis minorum editum in loco sancte Marie de angelis apud mediolanum· Impressum per Fridericum Creusner ciuem Nurmbergeñ· Anno domini· M·CCCC·LXXVij· Feria quinta post festum Annuntiationis beate & gloriose virginis Marie· Laus deo clementissimo·